

Կամավոր
վերադարձի և
վերաինտեգրման
աջակցության
համակարգի
ներդրումը
Հայաստանում

**Կարիքների և բացերի գնահատման
պեկույց**

Ձեկույցում արտահայտված կարծիքները հեղինակներին են և անպայմանորեն չեն արտացոլում Միգրացիայի միջազգային կազմակերպության (ՄՄԿ) տեսակետները: Օգտագործված անվանումները և նյութի ներկայացումը չեն ենթադրում ՄՄԿ-ի կողմից որևէ կարծիքի արտահայտում այս կամ այն երկրի, տարածքի, քաղաքի կամ շրջանի կամ նրա իշխանությունների իրավական կարգավիճակի կամ տվյալ վայրի սահմանների կամ շփման գծերի վերաբերյալ: ՄՄԿ-ն և հեղինակները պատասխանատու չեն որևէ կորստի կամ վնասի համար, որը կարող է առաջանալ սույն վեկույցում պարունակվող որևէ տեղեկատվություն հիմք ընդունելու հետևանքով:

ՄՄԿ-ն հավատարիմ է այն սկզբունքին, որ մարդասիրական և կանոնավոր միգրացիան շահեկան է միգրանտների և հասարակության համար: Լինելով միջկառավարական կազմակերպություն՝ ՄՄԿ-ն գործում է միջազգային հանրության իր գործընկերների հետ՝ օգնելու միգրացիայի գործառնական մարտահրավերների հաղթահարմանը, նպաստելու միգրացիայի խնդիրների ըմբռնմանը, խթանելու միգրացիայի միջոցով սոցիալական և տնտեսական զարգացումը և պաշտպանելու միգրանտների մարդկային արժանապատվությունն ու բարեկեցությունը:

Սույն հրապարակումը հնարավոր է դարձել Նորվեգիայի արտաքին գործերի նախարարության կողմից ֆինանսավորվող (չակերտ)Միգրանտների իրավունքների և լավ կառավարման բարելավում Հայաստանում և Վրաստանում (չակերտ) (EMERG)E ծրագրի շրջանակներում: Այստեղ արտահայտված կարծիքները պատկանում են հեղինակին և պարտադիր չէ, որ արտահայտեն ՄՄԿ և Նորվեգիայի արտաքին գործերի նախարարության տեսակետները:

Հրատարակիչ՝ Միգրացիայի միջազգային կազմակերպություն
Պետրոս Ադամյան 14, 1-ին հարկ • ՄԱԿ-ի գրասենյակ
• Երևան 0010 • Հայաստան
Հեռ.՝ (+374 10) 58 56 92
Ֆաքս՝ (+374 10) 54 33 65
<http://www.iom.int>

Բոլոր իրավունքները պաշտպանված են: Սույն հրապարակման որևէ մաս չի կարող վերարտադրվել, պահպանվել որևէ համակարգում, կամ փոխանցվել որևէ ձևով կամ միջոցով, այդ թվում՝ էլեկտրոնային, մեխանիկական, լուսապատճենման, ձայնագրման կամ որևէ այլ կերպ առանց հրատարակչի նախօրոք գրավոր համաձայնության:

Կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման աջակցության համակարգի ներդրումը Հայաստանում

EMERGE

- Միգրանտների իրավունքները մարդու իրավունքներ են -

 IOM
UN MIGRATION

Norwegian Ministry
of Foreign Affairs

Կարիքների գնահատումը և վեկույցը պատրաստել է միջազգային խորհրդատու
Ջերալդին դը Հուպը:

Երախտիքի խոսք

ՄՄԿ հայաստանյան ներկայացուցչությունը ցանկանում է իր երախտագիտությունը հայտնել Նորվեգիայի արտաքին գործերի նախարարությանը ֆինանսական աջակցության և Հայաստանի Հանրապետության միգրացիոն պետական ծառայությանը՝ գնահատման ամբողջ ընթացքում բարյացակամորեն ներկա գտնվելու համար:

Մեզ հատկացրած ժամանակի և հարցալրույցներին մասնակցելու համար առանձնահատուկ շնորհակալություն ենք հայտնում հետևյալ կազմակերպությունների ներկայացուցիչներին՝ «Հայկական Կարիտաս» բարեգործական հասարակական կազմակերպություն, Հայկական Կարմիր խաչի ընկերություն, Եվրասիա համագործակցություն հիմնադրամ, «Հանս Քրիստիան Քոֆոեդ» հիմնադրամ, ՀՀ ՏԿԵՆ միգրացիոն ծառայություն, «Առաքելություն Հայաստան» բարեգործական հասարակական կազմակերպություն, ՀՀ ազգային անվտանգության ծառայություն, ՀՀ ազգային անվտանգության ծառայության սահմանապահ զորքեր, ՀՀ ոստիկանություն, ՄԱԿՓԳՀ և Մարդու իրավունքների եզրիական կենտրոն:

Արժեքավոր ներդրումների համար անկեղծ երախտագիտություն ենք հայտնում նաև ՄՄԿ Բրյուսելի և Վիեննայի տարածաշրջանային գրասենյակների, Աֆղանստանի, Բանգլադեշի, Բելգիայի, Վրաստանի, Գերմանիայի, Հունաստանի, Ֆինլանդիայի, Հնդկաստանի, Իրանի Իսլամական Հանրապետության, Իտալիայի, Մոլդովայի Հանրապետության, Պակիստանի, Սերբիայի և Շվեդիայի գործընկերներին:

Բովանդակություն

Երախտիքի խոսք.....	III
Հապավումների ցանկ	IX
Նախաբան.....	XII
1. Իրավիճակի վերլուծություն. նախնական տեղեկություններ	1
1.1 Միջազգային համատեքստը. Միգրացիայի գլոբալ համաձայնագիր.....	1
1.2 Տարածաշրջանային համատեքստը. Եվրոպական հարևանության քաղաքականություն - Արևելյան երկրներ	3
1.3 Ազգային համատեքստը. Հայաստան	8
1.4 Հայաստան. միգրացիայի ուղղագիծը և կառավարումը	13
1.4.1 Ազգային քաղաքականություններ և օրենսդրական շրջանակը.....	13
1.4.2 Կամավոր վերադարձը ազգային օրենսդրության մեջ.....	31
1.4.3 Հիմնական տեղեկություններ միգրացիայի և ժողովրդագրության վերաբերյալ	33
2. Կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման (ԿՎՎԱ) ծրագիրը	39
2.1 ՄՄԿ գլոբալ ԿՎՎԱ ծրագիր	39
2.2 ՄՄԿ ինտեգրված մոտեցումը վերաինտեգրմանը.....	51
2.3 ԿՎՎԱ ծրագրերի վերլուծություն. Բելգիա, Ֆինլանդիա, Վրաստան, Գերմանիա, Հունաստան, Մոլդովայի Հանրապետության և Սերբիա.....	56

3. «Հայաստանից ԿՎՎԱ» ծրագրի. կարիքների գնահատում և բացերի վերլուծություն.....	65
3.1 Նախապատմություն և մեթոդաբանություն	65
3.2 Կարիքների գնահատում.....	67
3.1.1 Կարիքների չափանիշները	67
3.3 Բացերի վերլուծություն.....	68
3.3.1 Բացերի չափանիշները	68
3.4 Գլխավոր բացահայտումները	70
3.4.1 Հայաստանի միգրացիոն քաղաքականությունը	70
3.4.2 Կամավոր վերադարձի իրավական դաշտը	72
3.4.3 Կամավոր վերադարձի ինստիտուցիոնալ կարողություններ	73
3.4.4 Ծագման երկրների հետ համագործակցությունը	73
3.4.5 Կացարաններ ԿՎԱ շահառուների համար	74
3.4.6 Մասնագետների և ԿՎՎԱ գործընկերների կարողությունների ստեղծում	75
3.4.7 «Հայաստանից ԿՎՎԱ» նոր նախագծի ընդհանուր ֆինանսավորումը.....	76
3.4.8 Գլխավոր բացահայտումներն՝ ամփոփ	76
3.5 Գործնական առաջարկություններ.....	77
3.5.1 Առաջարկություններ «Հայաստանից ԿՎՎԱ» ընդհանուր ծրագրի վերաբերյալ	77
3.5.2 Առաջարկություններ մեկնմանը նախորդող և վերադարձի փուլի վերաբերյալ	82
3.5.3 Առաջարկություններ հետժամանման և վերաինտեգրման փուլերի վերաբերյալ	83
3.5.4 Գործնական առաջարկությունների ամփոփում.....	84
3.6 Ազգային շահագրգիռ կառույցների դերերը և կապը կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման աջակցության (ԿՎՎԱ) ծրագրի հետ	88

4. Քաղաձ դասերը	101
4.1 Տեղեկություններ դեպի Հայաստան և Հայաստանից դուրս միգրացիայի վերաբերյալ	101
4.2 Համատեքստի գործոններ	103
4.3 Փոխանակումներ ազգային շահագրգիռ կառույցների և ՄՄԿ գրասենյակների հետ	104
4.3.1 Ազգային շահագրգիռ կառույցներ	104
4.3.2 ՄՄԿ գրասենյակներ տարածաշրջանում և Եվրոպայում (Բելգիա, Ֆինլանդիա, Վրաստան, Գերմանիա, Հունաստան, Մոլդովայի Հանրապետություն և Սերբիա)	105
4.3.3 ՄՄԿ գրասենյակները 4 ծագման երկրներում.....	105
Եզրակացություն	106
Հավելվածներ	108

Հապավումների ցանկ

ԱՄԻՀ	Ապաստանի, միգրացիայի և ինտեգրման հիմնադրամ
ԿՎՎԱ	Կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման աջակցություն
ԳՄՓԴԳ	Գերմանիայի միգրացիայի և փախստականների դաշնային գրասենյակ (Bundesamt für Migration und Flüchtling)
ՄԱԳ	Միգրացիայի և ապաստանի գրասենյակ (Մոլդովայի Հանրապետություն)
ՀԸԳՀ	Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիր
ԾԵ	Ծագման երկրներ
ՀԱՓԿԾ	Համապարփակ արձագանք փախստականների կարիքներին ծրագիր
ՄԵԳ	Միգրացիայի եվրոպական ցանց
ԵՀԳ	Եվրոպական հարևանության գործիքներ
ԵՀԲ	Եվրոպական հարևանության քաղաքականություն
ԵՀԳԳ	Եվրոպական հարևանության և գործընկերության գործիք
ԱԳՓԱԹՀ	Արևելյան գործընկերության փորձագիտական աջակցության թրաստային հիմնադրամ
ՎՎԵՑ	Վերադարձի և վերաինտեգրման եվրոպական ցանց
ԵՄ	Եվրամիություն
ԳԱՀ	Գլոբալ աջակցության հիմնադրամ
ԳԳԴ	Գենդերային գործողությունների պլան
ԱԿԿՄԳՀ	Անվտանգ, կապակերպված և կանոնավոր միգրացիայի գլոբալ համաձայնագիր
ԶԳԳ	Զարգացման գերմանական գործակալություն (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit)
ՄԶՄՄԿ	Միգրացիոն քաղաքականության մշակման միջազգային կենտրոն
ՄՄԿ	Միգրացիայի միջազգային կապակերպություն
ԼԳԵՏԶՄ	Լեսբուհի, գեյ, երկսեռ, տրանսսեքսուալ, քվիր, միջսեռական
ԱԳՆ	Արտաքին գործերի նախարարություն
ՆԳՆ	Ներքին գործերի նախարարություն (Վրաստան)
ԱՄՍԿ	Աջակցություն միգրացիայի և սահմանների կառավարմանը Հայաստանում
ՄԿԾ	Միգրացիայի կառավարման ծրագիր

ԱԲԱԶՆ	Արտագաղթողների բարեկեցության և արտերկրյա վբաղվածության նախարարություն (Բանգլադեշ)
ԱԳՆ	Արտաքին գործերի նախարարություն (Բանգլադեշ)
ՆԳՆ	Ներքին գործերի նախարարություն (Բանգլադեշ)
ՄԾ	Միգրացիոն ծառայություն (Հայաստանի Հանրապետության միգրացիոն ծառայություն)
ՀԿ-ներ	հասարակական կապմակերպություններ
ԼՂ	Լեռնային Ղարաբաղ
ԱԱԾ	Ապգային անվտանգության ծառայություն
ՎԿ	Հայաստանի Հանրապետության վիճակագրական կոմիտե
ԵԱՀԿ	Եվրոպայի անվտանգության և համագործակցության կապմակերպություն
ՀՀ	Հայաստանի Հանրապետություն
ՎԱԾԳԱՀ	Վերաինտեգրման և արտագաղթի ծրագիր Գերմանիայում ապաստան հայցողների համար
ԿԱՎԾ	Կառավարության կողմից աջակցվող վերադարձի ծրագիր
ԱՀՎԱԲ	Ապաստան հայցողների վերադարձ և արտագաղթ Բելգիայից
ՓՄՍՎ	Փախստականների և միգրացիայի սերբական վարչություն
ԿԶՆ	Կայուն վարգացման նպատակներ
ՀՀՄԴԾ	Հայաստանի Հանրապետության միգրացիոն պետական ծառայություն
ՍԳԸ	Ստանդարտ գործառնական ընթացակարգեր
ԱԾ	Աշխատանքի ծավալ
ԵԵԶ-ներ	Երրորդ երկրների քաղաքացիներ
ՆՆՎ	Նորվեգիայի ներգաղթի վարչություն
ԱՌԱԵ	Առանց ուղեկցողի անչափահաս երեխաներ
ՄԱԿ	Միավորված ազգերի կապմակերպություն
ՅՈՒՆԵՍԿՍԿՄ	Միավորված ազգերի ասիական և խաղաղօվկիանոսյան շրջանի տնտեսական և սոցիալական հանձնաժողով
ՄԱԿՓԳՀ	Միավորված ազգերի փախստականների հարցերով գերագույն հանձնակատար
ԿՎԱԾ	Կամավոր վերադարձի աջակցության ծրագիր (Նորվեգիա)ՄԳ
ԹԶ	Թրաֆիքինգի զոհեր
ԱԲ	Արևմտյան Բալկաններ

Նախաբան

Սույն պեկույցը ներկայացնում է Նորվեգիայի արտաքին գործերի նախարարության կողմից ֆինանսավորվող «Միգրանտների իրավունքների և լավ կառավարման բարելավում Հայաստանում և Վրաստանում» EMERGE ծրագրի մասը: Այս նախաձեռնության նպատակն է ուժեղացնել Հայաստանի և Վրաստանի ազգային կարողությունները միգրանտների իրավունքների և միգրացիայի կառավարման ոլորտներում և ամրապնդել միջսահմանային երկխոսությունն ու համագործակցությունը նշված ոլորտներում:

Ծրագրում նախատեսված տարբեր գործողությունների թվում են կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման աջակցության (ԿՎՎԱ) համակարգի գնահատումն ու մշակումը Հայաստանում՝ թե՛ որպես ընդունող և թե՛ որպես ուղարկող երկիր:

Ելնելով Միգրացիայի միջազգային կազմակերպության (ՄՄԿ) ԿՎՎԱ ասպարեւում ունեցած երկարատև՝ 41-ամյա փորձից, ԿՎՎԱ կարիքների գնահատման նպատակն է տալ երրորդ երկրների միգրանտներին վերադարձնելու՝ ազգային շահագրգիռ կառույցների առկա գործելաձևերի, դերերի, պարտականությունների, կարողությունների վարձագման կարիքների ընդհանուր պատկերը, ինչպես նաև ներկայացնել մի շարք առաջարկություններ Հայաստանում ԿՎՎԱ համակարգ ստեղծելու վերաբերյալ:

Սույն գնահատումը կատարվում է ազգային կարողությունների ուժեղացման նպատակով՝ խթանելու Հայաստանում և Վրաստանում օրենքի գերակայությունը և միգրանտների իրավունքների պահպանումը: Քանի որ այս երկու երկրներում գործում են միգրացիայի կառավարման տարբեր համակարգեր, իսկ ՀՀ կառավարությունը մինչև օրս չունի ԿՎՎԱ կառուցվածքային համակարգ՝ սույն կարիքների գնահատման նպատակը լավագույն և ամենաարդյունավետ մոդելի հատկորոշումն է, որ հետագայում կարող է ներդրվել և կիրառվել կառավարության կողմից:

Հիմնվելով ՀՀ ՏԿԵՆ միգրացիոն ծառայության և ՀՀ ազգային անվտանգության ծառայության տրամադրած հիմնական տվյալների, ինչպես նաև Հայաստանում մի քանի ԿՎՎԱ դեպքերի հետ կապված ՄՄԿ հայաստանյան գրասենյակի անցյալ փորձի վրա, այս հետազոտության համար ընտրվել են թիրախային 4 ծագման երկրներ՝ Աֆղանստանը, Բանգլադեշը, Հնդկաստանը և Իրանի Իսլամական Հանրապետությունը: Այս ցուցակը ժամանակի ընթացքում կվերանայվի՝ հաշվի առնելու միգրացիոն իրողությունների վարձացումը Հայաստանում: Խորհրդակցություններ են անցկացվել բոլոր 4 երկրների հետ, որոնք ներկայացրել են վերաինտեգրման աջակցության տրամադրման վերաբերյալ իրենց համապատաս-

խան առաջարկությունները: Ջեկույցում տեղ գտած բոլոր պնդումները վերաբերում են նրանց համար խնդրահարույց հարցերի և հաստատվել են նրանց կողմից:

Սույն գնահատումն իրականացվել է հետևյալ միջոցներով՝ (1) առկա գրականության, տվյալների և ռեսուրսների խորքային հետազոտություն, ներառյալ ազգային օրենսդրությունը և իրավական ակտերը, Հայաստանում երրորդ երկրների միգրանտների իրավունքները կարգավորող ազգային քաղաքականությունն ու ռազմավարությունները և իրականացման գործելակերպերը, (2) հիմնական ազգային շահագրգիռ կառույցների հետ հարցազրույցներ և մանրամասն հարցաշարեր՝ բացահայտելու այն տարբեր շահագրգիռ կառույցներին, որոնց հետ ՄՄԿ-ն և Հայաստանի կառավարությունը կարող են համագործակցել Հայաստանից կամավոր վերադարձի գործողությունների իրականացմանն աջակցելու համար, ինչպես նաև սահմանելու նրանց մանդատները, անհատական դերերը և իրականացման առկա գործելակերպերը՝ հիմնական բացերը, կարողությունների պարզացման կարիքները և հնարավոր օրենսդրական ճշտումներ կատարելու համար, (3) այլ երկրների (Բելգիա, Ֆինլանդիա, Վրաստան, Գերմանիա, Հունաստան, Մոլդովայի Հանրապետություն և Սերբիա) կողմից իրականացված ԿՎՎԱ ծրագրերի վերաբերյալ ինֆորմացիայի հավաքագրում՝ դրանց հիմնական մարտահրավերներն ու հաջողված փորձը վերլուծելու համար, (4) վերախնտեզրման աջակցության հատկացման վերաբերյալ ինֆորմացիայի հավաքագրում (ընտրված չորս ծագման երկրներում հատուկ մանրամասն հարցաշարի միջոցով ՄՄԿ առաքելությունների համար), որտեղ վերլուծված են առաքելությունների կարիքները, առաջնայնությունները և հնարավոր արգելքները, որ առաքելություններն արդեն նկատել են կամ ակնկալում են դրանց բախվել հայրենիք վերադարձող և իրենց կյանքը վերակառուցող միգրանտներին աջակցություն ցուցաբերելու ժամանակ:

Կապվելով չորս ընտրված ծագման երկրների ՄՄԿ գրասենյակների հետ՝ նրանց ուղարկվեց հարցաշար, որին պատասխանելու համար հարկավոր էր ընտրություն կատարել հայրենիք վերադարձրցաշարի նպատակն էր ի լրումն վերադարձի աջակցության, ինֆորմացիա հավաքել վերախնտեզրման աջակցության հատկացման վերաբերյալ՝ վերլուծելու առաքելությունների կարիքները, առաջնայնությունները և հնարավոր արգելքները, որոնց առաքելություններն արդեն հանդիպել կամ ակնկալում էին հանդիպել հայրենիք վերադարձող և իրենց կյանքը վերակառուցող միգրանտներին օգնելու ժամանակ:

Նախքան ԿՎՎԱ բաղադրիչին անդրադառնալը վեկույցն սկսվում է միգրացիայի միջազգային, տարածաշրջանային և ազգային համատեքստերում իրավիճակի ընդհանուր վերլուծությունից (Գլուխ 1): Առաջին մասը պարունակում է նաև ընդհանուր հակիրճ նկարագրություն միգրացիային առնչվող իրավական դաշտի ու հիմնական տվյալների վերաբերյալ: Դրան հաջորդում է ԿՎՎԱ-ի վերաբերյալ երկրորդ գլուխը, ներառյալ՝ ԿՎՎԱ սխեմաների համեմատական վերլուծություն 7 տարբեր երկրներում: Երրորդ գլուխն ամփոփում է ԿՎՎԱ-ի իրական կարիքների և բացերի մանրամասն գնահատումը, ներառյալ՝ կատարված բացահայտումները և գործնական առաջարկություններ, որին հաջորդում են քաղած դասերը (Գլուխ 4) և ելրակացությունները:

1. Իրավիճակի վերլուծություն. Նախնական տեղեկություններ

1.1 Միջազգային համատեքստը. Միգրացիայի գլոբալ համաձայնագիր

2016 թ. սեպտեմբերի 19-ին ՄԱԿ-ի 193 անդամ պետությունների և կառավարությունների ղեկավարները հավաքվեցին ՄԱԿ-ի Գլխավոր վեհաժողովում՝ միգրացիայի և փախստականների հետ առնչվող թեմաները գլոբալ մակարդակում քննարկելու համար: Փախստականների և միգրանտների վերաբերյալ Նյու Յորքի հռչակագրի ընդունումով ճանաչվեց միգրացիայի նկատմամբ համապարփակ մոտեցման անհրաժեշտությունը: Արդյունքում, ՄԱԿ-ի անդամ պետությունները պայմանավորվեցին համագործակցել Անվտանգ, կապակերպված և կանոնավոր միգրացիայի գլոբալ համաձայնագիրը (ԱԿԿՄԳՀ) մշակելու գործում, որն ընդունվեց միջազգային միգրացիայի վերաբերյալ Մարոկկոյում, 2018 թ. դեկտեմբերի 10-11-ը կայացած միջկառավարական համաժողովում: Փախստականների և միգրանտների վերաբերյալ Նյու Յորքի հռչակագրով սկսված գործընթացը նաև Փախստականների վերաբերյալ գլոբալ համաձայնագրի բանակցային առանձին գործընթաց:

ԱԿԿՄԳՀ-ի օգտին քվեարկած 152 անդամ պետությունների թվում էր Հայաստանի Հանրապետությունը:

2018 թ.ի դեկտեմբերի 10-11-ը տեղի ունեցած համաժողովում ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության միգրացիոն ծառայության (այսուհետ՝ «Միգրացիոն ծառայություն») ղեկավար Արմեն Ղազարյանը ողջունեց միգրացիայի և փախստականների վերաբերյալ երկու գլոբալ համաձայնագրերը, նշելով, որ այդ փաստաթղթերն արտացոլում են ամբողջական մոտեցում՝ գործողությունների միտված հանձնառություններով:

Հայաստանի Հանրապետությունը ողջունեց ՄԳՀ-ի միգրացիայի կառավարման համապարփակ մոտեցումը և մասնակցեց ՄԳՀ-ի հաստատումից ի վեր ՄԳՀ-ի իրականացման առաջին կամավոր վերանայմանը,¹ որը կայացավ 2020 թ. հուլիսի 27-ից օգոստոսի 25-ը: Միգրացիոն ծառայությունը՝ որպես միգրացիոն քաղաքականության մշակման առաջնային պատասխանատու մարմին, պատասխանատու էր Ազգային կամավոր վերանայման համար:

Միգրացիոն ծառայությանն իր հերթին աջակցեց ՄՄԿ հայաստանյան առաքելությունը: Վերանայումը կատարվեց ՄԱԿ-ի ասիական-խաղաղօվկիանոսյան տարածաշրջանի

¹ www.unescap.org/sites/default/files/Armenia_Voluntary%20GCM%20Survey%20Report.pdf:

տնտեսական հանձնակատարի (UNESCAP) գրասենյակի համար՝ «Անվտանգ, կազմակերպված և կանոնավոր միգրացիայի գլոբալ համաձայնագրի իրականացման» Ասիական-խաղաղօվկիանոսյան տարածաշրջանային վերանայմանն ընդառաջ, որը տեղի ունեցավ 2020 թ. նոյեմբերի 18-20-ը:

Գլոբալ համաձայնագիրը և կամավոր վերադարձը²

Կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման աջակցությունը (ԿՎՎԱ) միգրացիայի կառավարման համապարփակ մոտեցման էականորեն կարևոր մասն է, որի նպատակը այն միգրանտների կազմակերպված ու մարդասիրական վերադարձն ու վերաինտեգրումն է, ովքեր չեն կարող կամ չեն ցանկանում մնալ ընդունող կամ տարանցիկ երկրներում և ուսում են կամավոր վերադառնալ իրենց ծագման երկրներ:

Որպես Միգրացիայի միջազգային կազմակերպության (ՄՄԿ) գործունեության հիմնական տեսակ՝ ԿՎՎԱ աշխատանքներով ամեն տարի հավարավոր միգրանտներ ստանում են կենսականորեն անհրաժեշտ օգնություն: Հիմնվելով 1979 թ.ից վեր շարունակվող ԿՎՎԱ-ի երկարամյա փորձի, ինչպես գրասենյակների ու գործընկերների համաշխարհային ցանցի վրա՝ ՄՄԿ ԿՎՎԱ ծրագրերով ջանքեր են գործադրվում օգնություն ապահովելու կարիքավոր միգրանտներին՝ կամավոր, անվտանգ և արժանապատիվ վերադարձի համար, միաժամանակ աջակցություն է ցուցաբերվում կայուն վերաինտեգրման համար, լիարժեքորեն հարգելով մարդու իրավունքները՝ անկախ միգրանտների կարգավիճակից:

Ընդունող կամ տարանցիկ երկրներում մնալ չցանկացող կամ մնալ չկարողացող միգրանտների վերադարձը և վերաինտեգրումը քաղաքական նոր աստիճանի կարևորություն են ստացել ողջ աշխարհի ազգային և միջազգային քաղաքականություն մշակողների օրակարգում: Սա արտացոլված է Գլոբալ համաձայնագրում և մասնավորապես այդ փաստաթղթի 21-րդ նպատակում, որով կառավարություններին կոչ է արվում համագործակցել անվտանգ և արժանապատիվ վերադարձի խթանման (...), ինչպես նաև կայուն վերաինտեգրման համար:

Հիմնվելով վերադարձի ասպարեզում ունեցած իր փորձի վրա՝ ՄՄԿ-ն մշակել է Կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման աջակցության ծրագիր՝ քաղաքականություն մշակողներին և ԿՎՎԱ-ում ընդգրկվածներին ուղղորդելու համար: Այս ծրագիրն իրենից ներկայացնում է արժանապատիվ կամավոր վերադարձի և կայուն վերաինտեգրման տեսլական՝ բաղկացած յոթ սկզբունքներից և վեց կոնկրետ նպատակներից, որոնք կիրառվում են կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման ողջ գործընթացում: Այս սկզբունքներն ու խնդիրները հանդիսանում են կազմակերպված, անվտանգ և պատասխանատու միգրացիա խթանելու և միգրանտների սոցիալ-տնտեսական բարեկեցությանը նպաստելու ՄՄԿ-ի հանձնառության հիմքը՝ 2030-ի Կայուն զարգացման օրակարգին և Միգրացիայի գլոբալ համաձայնագրին համապատասխան:

ՄՄԿ-ի Կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման աջակցության ծրագրում³ նախանշված սկզբունքներն ու նպատակները նպաստում են Գլոբալ համաձայնագրի⁴ 21-րդ նպատակի իրականացմանը, մասնավորապես, 21բ, 21գ, 21ը, 21թ և 21է կետերին հասնելուն, որոնք, ի թիվս այլ բաների, կենտրոնացած են կամավոր ծրագրերի, միգրանտ երեխաների,

² www.iom.int/assisted-voluntary-return-and-reintegration:

³ www.publications.iom.int/system/files/pdf/a_framework_for_avrr_en.pdf:

⁴ www.bit.ly/3tikANV:

փաստահեն ծրագրային մշակման, մոնիթորինգի և կայուն վերաինտեգրման վրա: Դրանք նպաստում են նաև 1, 3, 4, 7, 12, 13 նպատակների իրականացմանը, որոնք ուղղված են ճշգրիտ ինֆորմացիայի և ինֆորմացիայի ժամանակին տրամադրմանը, ինֆորմացիայի հասանելիությանը, խոցելիությունների լուծմանն ու նվազեցմանը, փաստաթղթերի հասանելիությանը և կալանքի այլընտրանքների տրամադրմանը:

Ծրագիրն առավել մանրամասն ներկայացված է Գլուխ 2.1-ում:

1.2 Տարածաշրջանային համատեքստը. Եվրոպական հարևանության քաղաքականություն – Արևելյան Եվրոպայի երկրներ

ԵՄ-ն Հայաստանի հետ համագործակցում է Եվրոպական հարևանության քաղաքականության (ԵՀՔ) շրջանակում և նրա Արևելյան տարածաշրջանային ծրագրի՝ Արևելյան գործընկերության մասով:

ԵՀՔ-ը ստեղծվել է 2004 թ.-ին: Այն արտացոլում է ընդհանուր շահերը և հանձնառությունը գործընկեր երկրների հետ պարզացնելու Եվրամիության (ԵՄ) ցանկությունը, որպեսզի համատեղ աշխատեն հիմնական գերակա ոլորտներում, ներառյալ՝ ժողովրդավարությունը, օրենքի գերակայությունը, մարդու իրավունքները հարգելը և սոցիալական համախմբվածությունը:

Առաջացել է ԵՄ գործընկերների հետ աշխատանքը ավելի բարձր մակարդակ հանելու նոր հետաքրքրություն՝ անվտանգության ոլորտի բարեփոխման, հակամարտությունների կանխման, հակաահաբեկչական և հակառազիկալացման քաղաքականությունների հարցերում, լիովին հետևելով մարդու իրավունքների միջազգային օրենսդրությանը: Առաջնությունների շարքում են նաև անվտանգ ու օրինական շարժունակությունը և պայքարն ընդդեմ անօրինական միգրացիայի, մարդկանց թրաֆիքինգի և ապօրինի փոխադրումների: Նոր ԵՀՔ-ն մտադիր է եղած գործիքներն ու ռեսուրսները գործածել ավելի հետևողական ու ճկուն ձևով: Դրան ավելացրած, կարևորվելու է ԵՄ անդամ պետությունների առավել խոր ներգրավումը հարևանների հետ աշխատանքը վերստին աշխուժացնելու համար: Նույն չափով նպատակային է դառնալու քաղաքացիական հասարակության և սոցիալական գործընկերների ընդգրկման առավել խորացումը:

ՄԱԿ-ի Գլխավոր վեհաժողովի կողմից Կայուն զարգացման 2030 օրակարգի և դրա Կայուն զարգացման նպատակների (ԿՁՆ-ներ) ընդունումը, ինչպես նաև դրանց իրականացման ԵՄ-ի ուժեղ աջակցությունը քաղաքական վերափոխման նոր շրջանակ են ստեղծել գործընկերներին ներգրավելու համար: Ավելին, այս վերանայումը խստորեն համակարգվում է որպես ԵՄ արտաքին և անվտանգության քաղաքականության գլոբալ ռավմավարության ավելի ընդգրկուն աշխատանքի մաս:

Օրենքի գերակայության և անկախ ու արդյունավետ արդարադատության համակարգերի ապահովումը առաջնահերթ հարցեր կմնան ԵՄ-ի համար: Դրանք խիստ կարևոր են սոցիալական և տնտեսական կայունության, պետական ինստիտուտների նկատմամբ

վստահություն ստեղծելու և իրավական որոշակիություն ապահովելու համար: Անկախ, թափանցիկ և անկողմնակալ ու քաղաքական ազդեցությունից վերժ դատական համակարգը, որը երաշխավորում է արդարադատության հավասար հասանելիություն, մարդու 6 իրավունքների պաշտպանություն, գենդերային հավասարություն, խտրականության բացառում և օրենքի լիարժեք կիրառում, կշարունակի լինել ԵՄ-ի և իր բոլոր գործընկերների միասնական նպատակը:

Հաշվետու հանրային կառավարումը կենտրոնական և տեղական ինքնակառավարման մակարդակներում առանցքային նշանակություն ունի ժողովրդավարական կառավարման և տնտեսական վարձացման համար: Հետևաբար, խիստ կարևորվում է հանրային կառավարման բարեփոխումը: Սա ներառում է ժողովրդավարական և անկախ ինստիտուտների ուժեղացումը, տեղական և մարզային իշխանությունների վարձացումը, քաղաքացիական ծառայության ապաքաղաքականացումը, էլեկտրոնային կառավարման վարձացումը և ինստիտուցիոնալ թափանցիկության ու հաշվետվողականության ավելացումը: ԵՄ-ը կաջակցի նաև քաղաքականությունների մշակման, ծառայությունների մատուցման և հանրային ֆինանսների կառավարման ոլորտներում գործընկերների կարողությունների բարելավման աշխատանքներին, ինչպես նաև ազգային խորհրդարանների աշխատանքներին:

Արդյունավետ հակակոռուպցիոն միջոցառումներ, հիմնականում կանխարգելիչ, պետք է իրականացվեն խոշոր պետական գնումների, (վերա)սեփականաշնորհումների, պետությանը պատկանող/վերահսկվող ընկերությունների բարեփոխումների կամ համանման ոլորտներում, որտեղ խոցելիությունը մեծ է կոռուպցիայի նկատմամբ, ներառյալ՝ քաղաքացիական հասարակության առանցքային դերի աջակցությամբ:

ԵՄ-ը կշարունակի աշխատել գործընկեր կառավարությունների, քաղաքացիական հասարակության և քաղաքացիների հետ մարդու իրավունքներին և ժողովրդավարությանն առնչվող հարցերում, ներառյալ ընտրական գործընթացներում՝ ըստ Եվրամիության մասին պայմանագրում և վերջերս ընդունված Մարդու իրավունքների և ժողովրդավարության 2020-2024 թթ. ԵՄ գործողությունների պլանում սահմանվածի: Հիմնվելով նախորդ գործողությունների պլանների վրա՝ 2020 թ. նոյեմբերի 19-ին⁵ հաստատված այս նոր գործողությունների պլանն ամրագրում է այս ոլորտի ԵՄ հավակնությունների մակարդակը և առաջնայնությունները բոլոր երրորդ երկրների հետ իր հարաբերություններում: Այս գործողությունների պլանով Խորհուրդը վերահաստատում է ԵՄ մեծ հանձնառությունը բոլորի համար համընդհանուր արժեքների հետագա վարձացման գործում: Ընթացիկ COVID-19 համավարակն ու դրա սոցիալ-տնտեսական հետևանքները գնալով ավելի բացասաբար են ազդել բոլոր մարդու իրավունքների, ժողովրդավարության և օրենքի գերակայության վրա, խորացնելով դրանից առաջ գոյություն ունեցող անհավասարությունները և մեծացնելով ճնշումը խոցելի իրավիճակներում գտնվող անձանց վրա: Ոչ ոք չպետք է մնա հետևում, ոչ մի մարդու իրավունք չպետք է անտեսվի: Այդ նպատակով ԵՄ-ը և նրա անդամ երկրները իրենց գործիքների ամբողջ պինանոցը կօգտագործեն արտաքին գործողությունների բոլոր ոլորտներում՝ կենտրոնանալու ԵՄ-ի գլոբալ առաջնորդության դերի վրա և հետագայում ամրապնդելու այն մարդու իրավունքների և ժողովրդավարության ոլորտում և ԵՄ գործողությունների իրականացման պլանում:

⁵ www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/11/19/council-approves-conclusions-on-the-eu-action-plan-on-human-rights-and-democracy-2020-2024/?utm_source=dsm-auto&utm_medium=email&utm_campaign=Council+approves+conclusions+on+the+EU+Action+Plan+on+Human+Rights+and+Democracy+2020-2024#:

ԵՄ-ը կխթանի և կպաշտպանի մարդու բոլոր իրավունքների համընդհանրությունն ու անբաժանելիությունը ինչպես ԵՄ-ում, այնպես էլ բոլոր տարածաշրջանների երկրների հետ գործընկերություններում: ԵՄ-ը բոլոր գործընկերների հետ կներգրավվի մարդու իրավունքների և ժողովրդավարության խնդիրների վերաբերյալ ներառական երկխոսության մեջ, ներառյալ այնպիսի ոլորտներում, որտեղ փորձառությունները կարող են իրարից տարբեր լինել: Մարդու իրավունքներն ու ժողովրդավարությունը կշարունակեն օրակարգի հարցեր լինել բոլոր գործընկերների հետ մեր քաղաքական երկխոսության մեջ՝ փոխհամաձայնեցված ձևաչափերով: Աջակցություն կտրամադրվի քաղաքացիական հասարակության ֆորումներին:

Մասնավոր ուշադրություն կհատկացվի Գեներային հավասարություն և կանանց հպորացումը արտաքին գործողություններում ԵՄ գործողությունների նոր 2020-2025 թթ. պլանի (ԳԳՊ III) իրականացմանը, որն ընդունվել է 2020թ. նոյեմբերի 25-ին: Դա Եվրամիության ծրագիրն է՝ խթանելու գեներային հավասարությունը և կանանց ու աղջիկների հպորացումը արտաքին հարաբերություններում՝ երրորդ և գործընկեր երկրներում, ինչպես նաև միջազգային համաժողովներում ու օրակարգերում: Ծրագրի նպատակն է արագացնել կանանց ու աղջիկների հպորացման առաջընթացը և պաշտպանել գեներային հավասարության ձեռքբերումները Պեկինի հռչակագրի և դրա Գործողությունների պլանի ընդունումից հետո անցած 25 տարիների ընթացքում:

ԳԳՊ III-ը վերահաստատում է գեներային հավասարությունը/կանանց իրավունքները՝ որպես ԵՄ արտաքին քաղաքականության կարևորագույն մաս՝ հիմնվելով Հանձնաժողովի Նախորդող երկու գեներայի վերաբերյալ գործողությունների պլանների վրա և փորձելով հաղթահարել նոր մարտահրավերներն ու օգտվել նոր հնարավորություններից, մինևսյն ժամանակ ապահովելով ներքին և արտաքին քաղաքականությունների հարակցությունը:

Այն ԵՄ գործողությունները համապատասխանեցնում է նաև միջազգային հանձնառությունների հետ, հատկապես հետևյալի ներքո՝

- ▶ ՄԱԿ-ի կայուն զարգացման 2030 օրակարգ.
- ▶ ՄԱԿ-ի կոնվենցիա կանանց նկատմամբ խտրականության բոլոր ձևերի վերացման մասին.
- ▶ ՄԱԿ-ի Պեկինի հռչակագիր և գործողության պլանֆորմ կանանց իրավունքների խթանման համար.
- ▶ ՄԱԿ-ի կանանց, խաղաղության և անվտանգության օրակարգ:

Ելնելով ԵՄ գեներային հավասարության 2020-2025 թթ. ռազմավարությունից, որը կոչ է հանում գեներային հավասար Եվրոպայի, ԳԳՊ III-ը կոչ է անում ստեղծել գեներային հավասար աշխարհ և լրացնում է 2020-2025 թթ. ԼԳԵՏՔՄ հավասարության ռազմավարությունը⁶ (ընդունվել է Եվրահանձնաժողովի կողմից 2020 թ. նոյեմբերի 11-ին): Այն կբարձրացնի ԵՄ ներդրումը ԿՁՆ 5-ին⁷ հասնելու համար ԵՄ ներքին և արտաքին քաղաքականությունների բոլոր ոլորտներում և ամբողջ 2030 օրակարգում:

ԳԳՊ III-ի նպատակն է արագացնել առաջընթացը դեպի գեներային հավասարություն և կանանց ու աղջիկների հպորացում՝ խնդիրներ և գործողություններ սահմանելով վեց հիմնական թեմատիկ քաղաքականությունների ոլորտներում: Այն հիմնված է Նախորդ

⁶ www.eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0698&from=EN:

⁷ www.bit.ly/3vFvVZL:

ԳԳԴ-ների վրա և փորձում է հաղթահարել նոր մարտահրավերներն ու օգտվել նոր հնարավորություններից՝ ապահովելով ներքին և արտաքին քաղաքականությունների հարակցությունը:

Այն պետք է շարունակի տեղեկացնել Եվրոպական հարևանության գործիքի (ԵՀԳ) ծրագրավորմանը և օգնի ԵՀԹ գործընկերներին կատարել գենդերային հավասարության և աղջիկների ու կանանց հյորացման նրանց ստանձնած պարտավորությունները՝ 2030 օրակարգի համընդհանուր օրակարգի համաձայն:

Եվրոպական Միությունը և Հայաստանը

Եվրամիության և Հայաստանի հարաբերությունները հիմնված են Եվրամիության և Հայաստանի միջև համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագրի վրա (ՀԸԳՀ),⁸ որը ստորագրվել է 2017 թ.-ի նոյեմբերին Բրյուսելում կայացած Արևելյան գործընկերության գագաթաժողովի ժամանակ, որի վավերացման գործընթացն ավարտվել է և այն ամբողջապես ուժի մոջ կմտնի 2021 թ. մարտի 1-ից: Նոր համաձայնագիրը հիմք է տալիս Եվրամիությանը և Հայաստանին շարունակելու համատեղ աշխատանքը՝ ի շահ Հայաստանի քաղաքացիների: ՀԸԳՀ-ը արդիական է, համապարփակ և հավակնոտ: Այն հաշվի է առնում երկու կողմերի համար գլոբալ, քաղաքական և տնտեսական նոր շահերը: Համաձայնագիրը կտա ավելի ուժեղ համագործակցության հնարավորություն այնպիսի ոլորտներում, ինչպիսիք են էներգետիկան, տրանսպորտը, շրջակա միջավայրը և առևտուրը:

2017 թ.-ին Բրյուսելում կայացած Արևելյան գործընկերության գագաթաժողովում ԵՄ առաջնորդները խոստացան Հայաստանի հետ սկսել մուտքի արտոնագրերի ապատականացման շուրջ երկխոսություն (ՎԱԷ), սակայն ՎԱԷ-ի մասին պաշտոնական հայտարարությունը դեռ սպասվում է: ԵՄ-ի հետ վիզաների ապատականացումը Հայաստանի համար առաջնայնություն է, ինչպես նշված է ՀՀ կառավարության 2019 թ.-ի ծրագրում:⁹ Վիզաների ապատականացումը մեծապես կխթանի ԱԿԿՄ-ի իրականացումը, քանի որ «անկանոն միգրացիայի դեմ պայքարի լավագույն միջոցը անվտանգ, կապմակերպված և կանոնավոր միգրացիայի համար օրինական ուղիների ապահովումն է»:

ԵՄ-ի հետ մուտքի արտոնագրերի ապատականացումը նախատեսված է ՀԸԳՀ-ում: Հոդվածում 15-ում նշված է՝ «Կողմերը պետք է շարունակեն խթանել քաղաքացիների շարժունակությունը Վիզաների դիմումների վերաբերյալ համաձայնագրի միջոցով և նկատի ունենան ժամանակին սկսելու մուտքի արտոնագրերի ապատականացման երկխոսություն՝ պայմանով, որ ստեղծվեն պատշաճորեն կառավարվող և անվտանգ շարժունակության պայմաններ: Նրանք պետք է համագործակցեն անկանոն միգրացիայի դեմ պայքարում, այդ թվում Հետընդունման համաձայնագրի իրականացման, ինչպես նաև սահմանների կառավարման քաղաքականության և իրավական ու գործառնական ծրագրերի խթանման միջոցով»:¹⁰

⁸ www.eeas.europa.eu/cepa-agreement-en:

⁹ Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագրի իրականացումը նշանակալի գործոն է համարվում Հայաստանի վարձացմանն ուղղված կառավարության բարեփոխումների օրակարգը խթանելու համար: Կառավարությունը շարունակելու է քայլեր ձեռնարկել Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների համար ԵՄ վիզաների ապատականացումն ապահովելու համար (էջ 18):

¹⁰ www.eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52017JC0037:

Եվրամիության խորհուրդը 2020 թ.-ից հետո Արևելյան գործընկերության քաղաքականության վերաբերյալ իր եվրակացությունները ներկայացրեց 2020 թ.-ի մայիսի 11-ին:¹¹ Մի քանի այլ հարցերի շարքում այն պատրաստակամություն հայտնեց բանակցություններ սկսել Արևելյան գործընկերության այն երկրների հետ, որոնք դեռևս չունեն վիզայի ավատականացման համաձայնագիր, մասնավորապես՝ Հայաստանի, Ադրբեջանի և Բելառուսի հետ:

ՀՀԳՀ-ը ներառում է նաև ժողովրդավարության և մարդու իրավունքների բաղադրիչ, իսկ անվտանգությունը ներկայացվում է որպես քաղաքական առաջնություն: Նոր համաձայնագրով նախատեսվում է ընդլայնել ԵՄ-ի և Հայաստանի համագործակցությունը քրեական գործողությունների, այդ թվում՝ կապմակերպված հանցագործության և ահաբեկչության կանխարգելման և դրանց դեմ ուղղված պայքարում:

ԵՄ-ը Հայաստանում անցկացվող բարեփոխումների հիմնական գործընկերն է: 2018 թ.-ի հայկական «Թավշյա հեղափոխությունից» հետո ԵՄ-ը ավելացրեց իր աջակցությունը և 2019-ի Նպաստների տարեկան հատկացումն ավելացրեց մինչև 65 միլիոն եվրո: ԵՄ ներկայիս ծավալում պորտֆելը կենտրոնացած է նոր կառավարության՝ բարեփոխումների օրակարգի աջակցության, մասնավոր հատվածի պարզացման, կրթության և թիրախային մարզերի վարգացման վրա: Ի լրումն այդ ամենի, 2014 թ.-ից սկսած խառը վարկերի և նպաստների տեսքով՝ ավելի քան 1 միլիարդ եվրո ներդրվել է էներգետիկայի, գյուղատնտեսության և տրանսպորտի ոլորտներում:¹³

ԵՄ օգնությունը Հայաստանին ուղղված է նշված քաղաքականությունների նպատակների իրականացմանը և ֆինանսավորվում է ԵՀԳ-ի միջոցով՝ 2014-2020 թթ. ժամանակահատվածի համար: Վերջերս այն ներառեց ԵՄ քաղաքացիական պաշտպանության և մարդասիրական աջակցության գլխավոր տնօրինության (ECHO) կողմից տրամադրվող արտակարգ օգնությունը Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության համատեքստում ռազմական գործողություններից տուժած խաղաղ բնակիչների համար: Ֆինանսավորման այլ աղբյուրներ են թեմատիկ ծրագրերը՝ ուղղված մարդու իրավունքներին և քաղաքացիական հասարակությանը:

Հայաստանի հետ համագործակցության Եվրամիության ծրագիրը բավամյա պլանավորման փաստաթուղթն է 2017-2020 թթ.-ի համար (Single Support Framework): Այն հիմնված է Արևելյան գործընկերության առաջնությունների վրա, ստեղծելով՝ 1/ ավելի ուժեղ տնտեսություն, 2/ ավելի ուժեղ կառավարում, 3/ ավելի ուժեղ կապեր և 4/ ավելի ուժեղ հասարակություն: Միաժամանակ այն ներառում է հորիզոնական աջակցություն քաղաքացիական հասարակությանը, ռազմավարական հաղորդակցությանը և կարողությունների վարգացմանը/ինստիտուցիոնալ վարգացմանը: Ներկայումս մշակվում է ՀՀ-ԵՄ 2021-2027 թթ. բավամյա ինդիկատիվ ծրագիրը, որն առավելապես կենտրոնացած է լինելու ՀՀ կարիքների և 2020 թ. մարտին Եվրոպական հանձնաժողովի ու ԵՄ արտաքին քաղաքականության և անվտանգության հարցերով բարձր ներկայացուցչի՝ Արևելյան գործընկերության 2020 թ. օրակարգի վերաբերյալ համատեղ կոմյունիկեում նշված առաջնահերթությունների վրա:

Լրացուցիչ տեղեկությունների և Հայաստանի հետ ԵՄ հարաբերությունների վերաբերյալ վերջին թարմացումների համար սեղմել https://eeas.europa.eu/delegations/armenia_en:

¹¹ www.consilium.europa.eu/media/43905/st07510-re01-en20.pdf:

¹² www.eeas.europa.eu/cepa-agreement-en:

¹³ www.consilium.europa.eu/media/44397/685-annex-5-a-armenia-factsheet.pdf:

1.3 Ազգային համատեքստը. Հայաստան

Հայաստանի Հանրապետությունն ունի միգրացիայի երկարատև պատմություն: Միգրացիայի մի քանի ալիքներից, մասնավորապես՝ 20-րդ դարասկզբի ցեղասպանությունից և 1990-ականների սկզբին Խորհրդային Միության անկումից հետո ստեղծվել է խիստ բազմազան սփյուռք, որի բնակչությունը շատ ավելին է, քան Հայաստանի Հանրապետության ներկայիս բնակչությունը: Հայաստանից միգրացիոն հոսքերի հաշվարկները, որոնք հիմնված են ազգային ներկայացուցչական հետապոտության տվյալների վրա և հավաքվել են 2013 և 2015 թթ.-ին, ցույց են տալիս մեկնումների միջին չափը՝ տարեկան 30,000՝ 2007-2012 թթ.-ի և տարեկան 35,000՝ 2013-2015 թթ.-ի ընթացքում:

Ինչպես ընդգծված է 2021-2031 թթ.-ի ռազմավարության մեջ, պանգլոբալ միգրացիոն հոսքերի կառավարումը մշտապես եղել է Հայաստանի Հանրապետության պետական կառավարման կարևոր ուղղություններից մեկը: Անկախության հռչակումից հետո առաջին իսկ տարիներին բախվելով փախստականների պանգլոբալ միգրացիոն կառավարման խնդրին, Հայաստանը հիմնեց նորաստեղծ Հանրապետության միգրացիոն քաղաքականության՝ փախստականների պաշտպանության շուրջ ավանդույթը:

Հետագայում Հայաստանի միգրացիոն հոսքերը լրացվեցին պանգլոբալ միգրացիոն արտագաղթով և աշխատանքային միգրացիայով, Հայաստանի Հանրապետության վերադարձող քաղաքացիներով, փախստականների նոր հոսքերով, ինչպես նաև օտարերկրյա քաղաքացիների ներգաղթով: Տարիների ընթացքում այս վարձագումներից յուրաքանչյուրը նպաստեց միգրացիոն քաղաքականության փոփոխությունների, կազմվեցին միգրացիոն հոսքերի պետական կարգավորման վերաբերյալ չորս հայեցակարգային փաստաթուղթ և ռազմավարություններ, 2 գործողությունների պլաններ, ինչպես նաև ստորագրվեցին մի շարք միջպետական և միջազգային համաձայնագրեր ու պայմանագրեր: Ինտեգրման քաղաքականությունն առաջին անգամ մեկ փաստաթղթում ամբողջացվեց 2016 թ.-ին մեկնարկած նախաձեռնությամբ: Արդյունքում, Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը հավանություն տվեց «Հայաստանի Հանրապետությունում փախստական ճանաչված և ապաստան ստացած անձանց, ինչպես նաև երկարաժամկետ միգրանտների ինտեգրման քաղաքականության հայեցակարգին» և դրա իրականացման գործողությունների պլանին: Չնայած այդ փաստաթղթերի որոշակի սահմանափակումներին, դրանցով հիմք դրվեց Հայաստանում ինտեգրման և վերաինտեգրման հիմնախնդիրների կառավարման միասնական քաղաքականության ավանդույթ ստեղծելու համար:

Աղքատությունը, գործազրկության բարձր մակարդակները և սոցիալական ներառման բացակայությունը Հայաստանի Հանրապետությունից տեղի ունեցող արտաքին միգրացիայի հիմնական շարժիչ ուժն են:¹⁴ Ըստ Հայաստանի աշխատաշուկայի մի գնահատման մեջ արված կանխատեսման, երկրին անհրաժեշտ տարեկան ստեղծվող աշխատատեղերի թիվը կազմում է 27.300¹⁵ (Campbell et al., 2018): Առանձնակի մարտահրավերներ են ներկայացնում վթարվածության, կրթության կամ ուսուցման մեջ չընդգրկված երիտասարդների (15-29

¹⁴ ԿԶՆ իրականացման կամավոր ազգային վերանայում (ԿԱՎ), Հայաստան, 2018. ՄԱԿ-ի կայուն վարձագման վերաբերյալ բարձր մակարդակի քաղաքական համաժողովի վեկույց, ԿԶՆ իրականացման կամավոր ազգային վերանայում (ԿԱՎ), Հայաստան, 2020, Հայաստան-ՄԱԿ վարձագման աջակցության ծրագիր 2016-2020, Երևան, 31 հուլիսի 2015 թ.:

¹⁵ Campbell et al., 2018:

տարեկան) մեծ թիվը և վբաղվածության պետական ծառայությունների կողմից նրանց ներգրավման ցածր մակարդակը:¹⁶ Սակայն գործազրկության մասշտաբները կարող են գերազանահատվել, նկատի ունենալով, որ գործազրկության տվյալները ներառում են սեպոնային աշխատողներ, որոնք հնարավոր է ժամանակավորապես վերադարձել են երկիր: Այդուհանդերձ, որպես գործազուրկ գրանցված անհատների թիվը փոքր է գործազրկության մասշտաբներից:¹⁷ Հայաստանի Հանրապետությունից միգրացիային նպաստող երկրորդային գործոն է առողջապահության համակարգը: Առողջապահական ծառայությունների համար պահանջվող չափից մեծ ծախսերը պատճառ են հանդիսանում միաժամանակ թե՛ արտագաղթելու և թե՛ վերադառնալուց հետո վերաինտեգրումը խոչընդոտելու համար: 2016 թ.-ին հիվանդների սեփական միջոցների հաշվին Հայաստանում ֆինանսավորվել է առողջապահական ծախսերի միջին հաշվով 81 տոկոսը:¹⁸ Ըստ 2017 թ.-ի Տնային տնտեսությունների կենսապայմանների ամբողջացված հետազոտության (SS4Ա) կշռված արդյունքների՝ պետական սուբսիդավորված առողջապահությունը հասանելի է Հայաստանի Հանրապետությունում ծնվածների միայն 2,6 տոկոսին, ինչը նշանակում է, որ Հիմնական նպաստների փաթեթից (<ՆՓ) իրավունք ունի օգտվել տնային տնտեսության առնվազն մեկ անդամ կամ առնվազն մեկ անդամ ունի առողջության ապահովագրություն: Արտասահմանում ծնված բնակչության համար այդ թիվը մի փոքր ցածր է՝ 2,4 տոկոս: Առողջապահության նախարարությունը քայլեր է ձեռնարկել այդ մարտահրավերների հաղթահարման համար, պետական աջակցությունը հասանելի դարձնելով 18 տարեկանից ցածր բոլոր անձանց համար և ընդլայնելով նրանց համար, ովքեր որակավորվում են որպես խոցելի խումբ: Եվ այնուամենայնիվ, առողջապահության մատչելիությունը շարունակում է մարտահրավեր լինել: Չնայած աղքատության մակարդակը շարունակում է մնալ բարձր, տնտեսական աճը հանգեցրել է աղքատության մեջ ապրող բոլոր տարիքի տղամարդկանց, կանանց և երեխաների համամասնական անկմանը՝ 2015 թ.-ի 29,8 տոկոսից մինչև 23,5 տոկոս 2018 թ.-ին:¹⁹

Հարկ է նշել, որ Հայաստանում ներգաղթյալների, վերադարձողների և ներքին տեղահանվածների ինտեգրման և վերաինտեգրման կապակերպումը բախվում է երկրի առջև ծառայած սոցիալ-տնտեսական մարտահրավերներին, որոնք մեծ խնդիրներ են առաջացնում ոչ միայն սույն ռազմավարության թիրախային խմբերի, այլ նաև տեղական բնակչության համար: Մասնավորապես, ունենալով 25,7 տոկոս աղքատություն և 17,7 տոկոս գործազրկություն, անհրաժեշտ է ինտեգրման և վերաինտեգրման կարիքներին առաջնային արձագանքել վբաղվածության և սոցիալական աջակցության միջոցներով:²⁰ Այս առումով կարևոր է նշել, որ սույն ռազմավարությամբ սահմանված ինտեգրման և վերաինտեգրման քաղաքականության հարցերին արձագանքելու համար կարևոր է ոչ այնքան ներգաղթյալների, վերադարձողների և ներքին տեղահանվածների բնակության ու վբաղվածության համար բարեհարմար պայմաններ ստեղծելը, որքան նրանց աջակցելը՝ միգրացիայի և վերադարձի փորձով պայմանավորված իրենց դժվարությունները հաղթահարելու համար:

¹⁶ 2016 թ.-ին կատարված աշխատուժի վերաբերյալ ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ Զբաղվածության պետական գործակալությունում գրանցվել է տնտեսապես ոչ ակտիվ անձանց ընդամենը 6,3 տոկոսը:

¹⁷ Campbell et al, 2018:

¹⁸ Գլոբալ առողջապահական տվյալների բանկի ֆինանսավորումը, 2018թ.՝ www.healthdata.org/armenia:

¹⁹ Հայաստանի Հանրապետության վիճակագրական կոմիտե, Աղքատության մակարդակն ըստ տարիների, մարզերի և ցուցանիշների՝ www.armstatbank.am:

²⁰ Աղբյուրը՝ ՀՀ վիճակագրական կոմիտե:

Հայաստանի Հանրապետության ներկայիս միգրացիոն քաղաքականության հիմքերը դրվել են 1990-ականների սկզբներին, երբ Հայաստանն սկսեց փախստականների մեծ հոսքեր ընդունել: 2000-ականներից մինչ այսօր Հայաստանը շարունակում է ընդունել փախստականների և փախստականների նման իրավիճակում գտնվող անձանց (մասնավորապես սիրիահայերի) նոր հոսքեր: Միաժամանակ անցած տասնամյակում Հայաստանի ներգաղթի կառուցվածքում նկատելի է վերադարձող ՀՀ քաղաքացիների և օտարերկրյա քաղաքացիների ավելացման միտում:

Դեպի Հայաստան միգրացիան կարելի է ընդհանուր առմամբ նկարագրել հետևյալ հոսքերի միջոցով²¹

- 1) Ադրբեջանից բռնի կերպով տեղահանված շուրջ 360.000 ազգությամբ հայ փախստականներ և էլի շուրջ 60.000, ովքեր ԽՍՀՄ այլ տարածքներից տեղափոխվեցին Հայաստան 1988-1992թթ.-ին՝ Լեռնային Ղարաբաղի (ԼՂ) առաջին պատերազմի հետևանքով.
- 2) շուրջ 1.000 մարդ՝ ազգությամբ հիմնականում հայ, ովքեր 2003 թ. Իրաքի Հանրապետությունում ծավալված պատերազմական գործողությունների հետևանքով տեղափոխվեցին Հայաստան և ստացան փախստականի կարգավիճակ.
- 3) ազգությամբ հայ՝ շուրջ 25,000 բռնի տեղահանվածներ, ովքեր Հայաստան տեղափոխվեցին 2012 թ.-ին՝ Սիրիայի Արաբական Հանրապետությունում բռնկված վիճակում ընդհարումների պատճառով.
- 4) շուրջ 200 անձ՝ հիմնականում ազգությամբ հայ, ովքեր 2014 թ.-ին ապաստան խնդրեցին Հայաստանում՝ Ուկրաինայի հարավում տեղի ունեցող վիճակում բախումների պատճառով.
- 5) 2010-ականներից ի վեր Հայաստանում ապաստան հայցողների (ազգությամբ ոչ հայ) թիվը նույնպես աճում է.
- 6) 2010 թ.-ից նկատվում է օտարերկրյա քաղաքացիների ներգաղթի նշանակալի թվական աճ: 2018-2019 թթ.-ի ընթացքում Հայաստանում բնակության այս կամ այն կարգավիճակ ձեռք բերած օտարերկրյա քաղաքացիների թիվը կապվել է 16.316՝ նախորդ 2016-2017 տարիներին գրանցված 11.991-ի հետ համեմատությամբ.
- 7) 2000 թ.-ից սկսած տարեց-տարի գրանցվել է նաև անցյալում Հայաստանից հեռացած Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների վերադարձի հոսքերի աճի նկատելի միտում:²² 2012-2019 թթ.-ի ընթացքում Եվրամիության երկրներից և Ռուսաստանի Դաշնությունից ստացվել է 3.380 հետընդունման հայց 6.581 անձի համար, որոնցից 5.361 անձի համար հաստատվել է քաղաքացիության կարգավիճակ: Վերջերս՝ 2020 թ.-ի օգոստոսի 12-ից ի վեր,

²¹ Հոսքերը նկարագրող բոլոր տվյալները տրամադրվել են ՀՀ տարածքային կառավարման և էլեկտրոնային կապի միջոցառումների նախարարության միգրացիոն ծառայության կողմից:

²² Չնայած Հայաստանը չի հաշվառում վերադարձողների քանակական տվյալները, կա շոշափելի ինֆորմացիա (հետընդունման պայմանագրերով վերադարձողների շարունակական թվական աճի, վերադարձվածների աջակցության ծրագրերի շահառուների թվի շարունակական աճի վերաբերյալ և այլն), որը վկայում է վերադարձողների քանակական աճի մասին:

Բեյրութում տեղի ունեցած պայթյունից հետո ավելի, քան 2.000 լիբանանահայեր այդ երկրից եկել են Հայաստան:

- 8) 2020 թ. սեպտեմբերի 27-ին Լեռնային Ղերաբաղում բռնկվեցին ծանր մարտեր: Լայնամասշտաբ գործողությունների արդյունքում, համաձայն պաշտոնական տվյալների, ավելի, քան 90,000 մարդ տեղահանվել է Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության գոտուց, որոնց մեծ մասը ապաստան է գտել Հայաստանում՝ այսպիսով ավելի սրելով COVID-19 համաճարակի պատճառով առաջացած սոցիալ-տնտեսական իրավիճակը երկրում:²³

Թեև ՀՀ կառավարությունը արդեն շուրջ 30 տարի գործ ունի ապաստան հայցողների, փախստականների և ներգաղթյալների ու այլ խմբերի խնդիրների հետ, այնուամենայնիվ դեռևս չունի ինտեգրման քաղաքականության համապարփակ ռազմավարություն: Մինչև 2016 թ. Հայաստանը չունեւր ապաստան հայցողների, փախստականների, ներգաղթյալների և այլ խմբերի ինտեգրման հայեցակարգ: Ոլորտի կարգավորումը մեծապես հիմնված էր մի շարք միջազգային փաստաթղթերի (1951 թ. հուլիսի 28-ի Ժնևի «Փախստականների կարգավիճակին վերաբերող կոնվենցիա» և դրա 1967 թ. հոկտեմբերի 4-ի արձանագրություն, 1994 թ. Բուդապեշտում կայացած Եվրոպայում անվտանգությանն ու համագործակցությանը նվիրված համաժողովի գազաթաժողովում ընդունված Հռչակագիր, ԵԱՀԿ Նախարարների խորհրդի տասնհինգերորդ նիստում ընդունված փաստաթղթեր և այլն), այլ օրենքների և առանձին որոշումների վրա (Փախստականների և ապաստանի մասին Հայաստանի Հանրապետության օրենքը, «Սիրիահայերի հիմնախնդիրները համակարգող միջգերատեսչական հանձնաժողով ստեղծելու մասին» ՀՀ վարչապետի 2013 թ. -ի հունվարի 14-ի թիվ 9Ա որոշումը և այլն):

2016 թ. Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը հաստատեց «Հայաստանի Հանրապետությունում փախստական ճանաչված և. ապաստան ստացած անձանց, ինչպես նաև երկարաժամկետ միգրանտների ինտեգրման քաղաքականության հայեցակարգը», դառնալով երբևէ գոյություն ունեցած առաջին փաստաթուղթը, որի մեջ ընդհանուր գծերով ներկայացվում է ներգաղթյալների ինտեգրման պետական քաղաքականությունը: Չնայած 2016 թ. կառավարության կողմից հաստատված հայեցակարգը կարևոր էր որպես ոլորտի առաջին կարգավորիչ փաստաթուղթ, այնուամենայնիվ այն ուներ էական թերություններ: Մասնավորապես, հայեցակարգում չկարգավորեցին հարկադրաբար Սիրիայի Արաբական Հանրապետությունից Հայաստան տեղափոխված խմբի և ոչ էլ տեղահանված այլ խմբերի հարցերը: ՀՀ կառավարությանն այս բացթողման մասնակի լուծման առաջարկ ներկայացրեց Նախկին ՀՀ սփյուռքի Նախարարությունը՝ հանձնես «Սիրիական հակամարտության հետևանքով հարկադիր տեղահանված և Հայաստանում պաշտպանություն հայցող անձանց ինտեգրման 2018-2022 թթ.-ի ռազմավարության», որը, սակայն, չարժանացավ Կառավարության հավանությանը:

2000-ականներից սկսած բավական նշանակալի էր նաև ՀՀ քաղաքացիների Հայաստան վերադարձի միտումը. գործող ինտեգրման քաղաքականությունը չէր լուծում նրանց վերաինտեգրման խնդիրները: Վերադարձողների վերաինտեգրման կարիքներին ուղղված քայլերը հիմնականում իրականացվում էին միջազգային և հասարակական կազմակերպությունների ջանքերով՝ ծրագրային, այլ ոչ թե քաղաքականության մակարդակում:

²³ United Nations Sustainable Development Cooperation Framework for Armenia 2021-2025:

Նկատի ունենալով այդ բացերը, ՀՀ միգրացիոն ծառայությունը 2019 թ.-ին նախաձեռնեց այս ռազմավարության նախագծի մշակումը՝ ներգաղթյալների և վերադարձողների ինտեգրման և վերաինտեգրման ոլորտում համապարփակ պետական քաղաքականության հիմնական մոտեցումներն ու միջամտությունները ներկայացնելու համար:

Միգրացիոն ծառայությունը Հայաստանի Հանրապետությունում միգրացիայի քաղաքականության համար պետության կողմից լիպորված հիմնական պատասխանատու մարմինն է, որը ներկայումս գործում է Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության կազմում: Միգրացիոն ծառայության մանդատը ժամանակի ընթացքում ընդլայնվել է, իսկ կառավարության նախատեսած բարեփոխումների համաձայն, 2021 թ.-ին ծառայությունը կկազմի Լեռքին գործերի նոր նախարարության մասը:

2019 թ.-ին Սփյուռքի նախարարությունը փոխարինվեց Սփյուռքի գործերի գլխավոր հանձնակատարի գրասենյակով: Միգրացիային առնչվող հարցերում ներգրավված են նաև բավաժիվ այլ գործակալություններ, ինչպիսիք են Արտաքին գործերի նախարարությունը իր հյուպատոսական վարչության միջոցով, Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությունը, մասնավորապես՝ Զբաղվածության պետական գործակալությունը, Ազգային անվտանգության ծառայությունը, մասնավորապես՝ Սահմանապահ կորպերը, Ոստիկանությունը, Արդարադատության նախարարությունը, Առողջապահության նախարարությունը և այլն: Համակարգումն այս վանական գերատեսչությունների միջև շարունակում է դժվարություններ ներկայացնել քաղաքականության մշակմանն ու իրականացմանը:

Վերջին տարիներին Հայաստանի Հանրապետությունում միգրացիոն քաղաքականության հետագա վարձացումը կարևորվում է որպես գերակա խնդիր, ինչն արտացոլված է ՀՀ 2020-2050 թթ. վերափոխման ռազմավարության, ՀՀ ազգային անվտանգության ռազմավարության, ՀՀ կառավարության 2019 թ. ծրագրի,²⁴ Միգրացիայի պետական կարգավորման նոր ազգային հայեցակարգի ընթացիկ նախագծի (տե՛ս էջ 24) մեջ և միգրացիոն քաղաքականության վարձացմանը վերաբերող մի քանի նոր ռազմավարությունների մշակումներում, ինչպիսին ՀՀ միգրացիոն քաղաքականության՝ ինտեգրման և վերաինտեգրման խնդիրների կարգավորման 2021-2031 թթ. ռազմավարությունն է: Առաջին անգամ ՀՀ կառավարության 2019 թ. ծրագիրը բովանդակում է միգրացիայի վերաբերյալ հատուկ գլուխ (Գլուխ 6.7):

Նախորդ կառավարության 2017-2021 թթ.-ի ծրագրի²⁵ (Գլուխ 2.2) նման, 2019 թ. ծրագիրը նույնպես բովանդակում է գլուխ սփյուռքի հետ հարաբերությունների մասին (Գլուխ 2.4) և միգրացիայի վերաբերյալ մի քանի հիշատակումներ է պարունակում ծրագրի ամբողջ փաստաթղթում: Միգրացիոն քաղաքականության հիմնական նպատակը, ըստ 2019 թ. ծրագրի՝ «մարդկանց ապաստ և անվտանգ տեղաշարժի ապահովումն է՝ հավասարակշռելով երկրի ազգային անվտանգության հետ»:

²⁴ ՀՀ կառավարության 2019թ. փետրվարի 8-ի թիվ 65-Ա որոշում «ՀՀ կառավարության ծրագրի մասին»:
²⁵ ՀՀ կառավարության 2017-2022 թթ. ծրագիր, ՀՀ կառավարության 2017թ. հունիսի 19-ի թիվ 646-Ա որոշման հավելված:

1.4 Հայաստան. միգրացիայի ուղղագիծը և կառավարումը

1.4.1 Ազգային քաղաքականություններ և օրենսդրական շրջանակը

Այս բաժնում ամփոփված են Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստան տրամադրելու, մուտքի, մնալու և ելքի վերաբերյալ ազգային քաղաքականություններն ու օրենսդրությունը: Այն անդրադառնում է նաև ապօրինի սահմանահատումներին և օտարերկրացիների ձերբակալությանը, ինչպես նաև անկանոն միգրացիայի հաղթահարման վերջին վարձագումներին:

Ապաստանի շնորհումը

Հայաստանի Հանրապետության օրենքը «Փախստականների և ապաստանի մասին»²⁶

Այս օրենքը կարգավորում է Հայաստանի Հանրապետությունում փախստականի ճանաչմանը և ապաստանի շնորհմանն առնչվող հարաբերությունները, ինչպես նաև ապահովում է Փախստականների կարգավիճակի վերաբերյալ 1951 թ. կոնվենցիայի (այսուհետ՝ «Կոնվենցիա») ու դրա 1967 թ. Արձանագրության կիրառումը. ճանաչում է բոլոր օտարերկրացիների և քաղաքացիություն չունեցող անձանց՝ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում և Հայաստանի Հանրապետության պետական սահմանի անցակետերում ապաստանի հայցման իրավունքը, ինչպես նաև ապաստան ստանալու իրավունքը, եթե ապաստան հայցողը կատարում է ապաստանի շնորհման վերաբերյալ սույն օրենքով սահմանված անհրաժեշտ պահանջները:

Այս օրենքը, միջազգային իրավունքի սկզբունքներին և նորմերին համապատասխան, ապահովում է նաև բոլոր օտարերկրացիների և քաղաքացիություն չունեցող անձանց պաշտպանությունը նրանց արտաքսումից իրենց քաղաքացիության կամ նախկին մշտական բնակության երկիր կամ որևէ այլ երկիր, որտեղ նրանց սպառնում է խոշտանգումների, անմարդկային կամ նվաստացուցիչ վերաբերմունքի ենթարկվելու վտանգ:

1. Ապաստանը Հայաստանի Հանրապետությունում օտարերկրյա քաղաքացուն կամ քաղաքացիություն չունեցող անձին շնորհվող պաշտպանություն է, որը երաշխավորում է նրա նկատմամբ սույն օրենքի 9-րդ հոդվածով սահմանված սկզբունքի, ինչպես նաև Կոնվենցիայով, սույն օրենքով և Հայաստանի Հանրապետության այլ իրավական ակտերով Հայաստանի Հանրապետությունում փախստական ճանաչված անձանց համար նախատեսված բոլոր իրավունքների կիրառումը: Ցանկացած միգրանտի կամ փախստականի հիմնարար իրավունքները պաշտպանելու նպատակով Հայաստանի Հանրապետությունը կիրառում է վերադարձման արգելքի սկզբունքը:

²⁶ ՀՀ օրենք «Փախստականների և ապաստանի մասին», 2008 թ. նոյեմբերի 27, www.refworld.org/docid/4f1986412.html:

Արտացոլված լինելով միջազգային իրավունքի տարբեր մարմիններում այս սկզբունքը պաշտպանում է ցանկացած անձի մեկ երկրից մյուսը տեղափոխվելուց (վերադարձնելուց, վտարելուց, արտահանձնելուց՝ անկախ կիրառվող տերմինաբանությունից), երբ առկա են բավարար հիմքեր ենթադրելու, որ առկա է տվյալ անձի որոշ հիմնարար իրավունքների խախտման վտանգ:

2. Ապաստանի տրամադրումը, ըստ սույն Հոդվածի 1-ի մասում սահմանվածի՝ վերաբերում է նաև այլ պետության կողմից փախստական ճանաչված օտարերկրյա քաղաքացու կամ քաղաքացիություն չունեցող անձի, եթե սահմանված կարգով մուտք է գործել Հայաստանի Հանրապետության տարածք և ունի կացության կարգավիճակ, որը տալիս է Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված բնակության իրավունք:
3. Ապաստանի տրամադրումը Հայաստանի Հանրապետությունում համարվում է խաղաղ և մարդասիրական ակտ, և [ապաստանի տրամադրումը] չպետք է վերածվի անբարյացակամ վերաբերմունքի, քանի որ չի ենթադրում փախստականի հայրենի կամ նախկին մշտական բնակության կամ ցանկացած այլ երկրի որևէ քննադատություն:

Հայաստանի Հանրապետություն մուտք գործելը

«Օտարերկրացիների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում ամրագրված է՝

1. Հայաստանի Հանրապետություն օտարերկրացիները մուտք են գործում պետական սահմանային անցակետերով՝ վավեր անձնագրի, մուտքի վիզայի կամ կացության կարգավիճակը հաստատող փաստաթղթի առկայության և ՀՀ կառավարության կողմից սահմանային հսկողություն իրականացնելու համար լիազորված պետական կառավարման մարմնի թույլտվության հիման վրա, եթե սույն օրենքով կամ Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերով այլ ընթացակարգ նախատեսված չէ:
2. Մինչև 18 տարեկան օտարերկրացիները կարող են Հայաստանի Հանրապետություն մուտք գործել իրենց ծնողների, ծնողներից մեկի, մեկ այլ օրինական ներկայացուցչի կամ ուղեկցողի հետ, կամ մենակ, եթե գալիս են Հայաստանի Հանրապետություն՝ այցելելու իրենց ծնողներին, ծնողներից մեկին, մեկ այլ օրինական ներկայացուցչի կամ ընդունող կապակերպություն:
3. Օտարերկրացիների մուտքը Հայաստանի Հանրապետության տարածք չի թույլատրվում, եթե Հանրապետության պետական սահմանի անցակետ ժամանել են առանց անձնագրի, այն փոխարինող փաստաթղթի կամ անվավեր անձնագրով կամ մուտքի արտոնագիր չեն ստացել սահմանային վերահսկողություն իրականացնող մարմնից. նրանք հնարավորինս արագ վերադարձվում են իրենց ծագման կամ ժամանման երկիր՝ նույն փոխադրողի տրանսպորտային միջոցով, բացառությամբ այն դեպքերի, եթե Հայաստան ժամանել են փախստականի կարգավիճակ կամ քաղաքական ապաստան ստանալու նպատակով:

Հայաստանի Հանրապետությունում գտնվելը և բնակությունը

«Օտարերկրացիների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում ամրագրված է՝

- Հոդված 7. Այն պետությունների քաղաքացիները, որոնց համար սահմանված է Հայաստանի Հանրապետություն ժամանելու առանց մուտքի վիզայի ռեժիմ, Հայաստանի Հանրապետության տարածքում կարող են մնալ առավելագույնը 90 օր ժամկետով՝ մեկ տարվա ընթացքում, եթե Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերով այլ ժամկետ սահմանված չէ:
- Հոդված 9. Հայաստանի Հանրապետության մուտքի վիզաները տրվում են Հայաստանի Հանրապետությունում մինչև 120 օր գտնվելու ժամկետով՝ առավելագույնը մինչև 60 օր երկարաձգելու հնարավորությամբ, եթե սույն օրենքով կամ Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերով այլ բան նախատեսված չէ:
- Հոդված 14. Հայաստանի Հանրապետությունում օտարերկրացիների համար սահմանվում են կացության հետևյալ կարգավիճակները. ա) ժամանակավոր, բ) մշտական և գ) հատուկ:

Ելքը Հայաստանի Հանրապետությունից

«Օտարերկրացիների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում (Հոդված 12) ամրագրված է՝

1. Օտարերկրացիները Հայաստանի Հանրապետությունից կարող են դուրս գալ վավերական անձնագրի և մինչև դուրս գալու պահը Հայաստանի Հանրապետության տարածքում նրանց օրինական գտնվելը կամ բնակվելը հավաստող վավերական փաստաթղթի առկայության դեպքում, եթե այլ կարգ նախատեսված չէ օրենքով կամ միջազգային պայմանագրերով:
2. Հայաստանի Հանրապետությունից օտարերկրացու ելքն արգելվում է, եթե օրենքով սահմանված կարգով՝ ա) նրա նկատմամբ հարուցվել է գործ, որում նրան մեղադրանք է ներկայացվել մինչև դատաքննության ավարտը կամ այդ անձի նկատմամբ քրեական հետապնդման դադարեցումը. բ) նրա նկատմամբ նշանակվել է այնպիսի պատիժ, որի կրումը հնարավոր է միայն Հայաստանի Հանրապետությունում մինչև պատիժը կրելու ժամկետի ավարտը կամ պատիժը կրելուց օրենքով սահմանված կարգով ազատվելը:

Պետական սահմանն ապօրինի հատելը և անօրինական միգրացիան

Հայաստանի քրեական օրենսգրքում ամրագրված է՝

Հոդված 329. Պետական սահմանն ապօրինի հատելը

1. Առանց սահմանված փաստաթղթերի կամ առանց պատշաճ թույլտվության Հայաստանի Հանրապետության պահպանվող պետական սահմանը հատելը՝

պատժվում է տուգանքով՝ նվազագույն աշխատավարձի (1.000 հայկական դրամ \approx 2 ԱՄՆ դոլար) երկուհարյուրապատիկի չափով, կամ ապատապրկմամբ՝ առավելագույնը երեք տարի ժամկետով:

2. Նույն արարքը, որը կատարվել է մի խումբ անձանց կողմից նախնական համաձայնությամբ կամ կազմակերպված խմբի կողմից կամ բռնություն գործադրելով կամ բռնություն գործադրելու սպառնալիքով, պատժվում է ապատապրկմամբ՝ երեքից յոթ տարի ժամկետով:
3. Սույն հոդվածի գործողությունը չի տարածվում այն դեպքերի վրա, երբ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ և Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ վերապահված ապաստանի իրավունքից օգտվելու համար օտարերկրյա քաղաքացին կամ քաղաքացիություն չունեցող անձն առանց սահմանված փաստաթղթերի կամ առանց պատշաճ թույլտվության մուտք է գործում Հայաստանի Հանրապետություն:

Հոդված 329.1. Անօրինական միգրացիայի կազմակերպումը

1. Օտարերկրյա քաղաքացու կամ քաղաքացիություն չունեցող անձի Հայաստանի Հանրապետություն մուտքը, Հայաստանի Հանրապետությունում գտնվելը կամ Հայաստանի Հանրապետության տարածքով տարանցումը (տեղափոխումը) շահադիտական նպատակով կազմակերպելը, որը կատարվել է մուտքի, գտնվելու կամ տարանցման համար Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգը խախտելով կամ մուտքի, գտնվելու կամ տարանցման պատշաճ թույլտվություն ստանալու համար կեղծ փաստաթղթեր կամ կեղծ տեղեկություններ ներկայացնելով՝ պատժվում է տուգանքով՝ նվազագույն աշխատավարձի հարյուրապատիկից երկուհարյուրապատիկի չափով, կամ ապատապրկմամբ՝ առավելագույնը երեք տարի ժամկետով:
2. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացու, Հայաստանի Հանրապետությունում մշտապես բնակվող օտարերկրյա քաղաքացու կամ քաղաքացիություն չունեցող անձի՝ Հայաստանի Հանրապետությունից ելքը, օտարերկրյա պետություն մուտքը կամ օտարերկրյա պետությունում գտնվելը շահադիտական նպատակով կազմակերպելը, որը կատարվել է ելքի, մուտքի կամ գտնվելու համար Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգը խախտելով կամ ելքի, մուտքի կամ գտնվելու պատշաճ թույլտվություն ստանալու համար կեղծ փաստաթղթեր կամ կեղծ տեղեկություններ ներկայացնելով՝ պատժվում է տուգանքով՝ նվազագույն աշխատավարձի հարյուրապատիկից երկուհարյուրապատիկի չափով, կամ ապատապրկմամբ՝ առավելագույնը երեք տարի ժամկետով:

2019 թ.-ի վարձացումները

Նկատի ունենալով միգրացիայի հիմնախնդիրների կարգավորման կարևորությունն ու արդիականություն, ներառյալ՝ անկանոն միգրացիայի դեմ արդյունավետ պայքարի կազմակերպումը, ՀՀ իշխանությունները և Նրա համապատասխան գործակալությունները 2019 թ.-ին ձեռնարկել են հատուկ միջոցառումներ:

2019 թ.-ի ընթացքում Հայաստանի Հանրապետություն մուտք է գործել 1.293.689 օտարերկրյա քաղաքացի, որոնցից 657.582-ը ՀԱՊԿ-ի (Հավաքական անվտանգության պայմանագրի կազմակերպություն²⁷) քաղաքացի:

Նույն ժամանակահատվածում Հայաստանի Հանրապետությունից մեկնել է 1.283.238 օտարերկրյա քաղաքացի, որոնցից 649.656-ը ՀԱՊԿ-ի քաղաքացի:

Վարչական իրավախախտում է բացահայտվել 4.467 օտարերկրյա քաղաքացու կողմից. խախտվել է Հայաստանի Հանրապետության միգրացիոն օրենսդրությունը (գտնվելու ժամկետի գերազանցում), որոնցից 3.012-ը երրորդ երկրների քաղաքացիներ են (ՀԱՊԿ-ի տեսակետից): Նույն տվյալները 2018 թ.-ի համար հետևյալն են՝ 3.666 իրավախախտող օտարերկրացի, որոնցից 2.269-ը երրորդ երկրների քաղաքացիներ (ՀԱՊԿ-ի տեսակետից):

2019 թ.-ի ընթացքում Հայաստանի Հանրապետություն մուտքի համար տրված վիզաների թիվն աճել է և կազմել 106.082, այն դեպքում, երբ 2018 թ.-ի նույն ժամանակահատվածում տրված մուտքի վիզաների թիվը եղել է 91.275:

Կացության թույլտվություն տրվել է 9.574 մարդու, գրանցվածների թիվը (Բնակչության ռեգիստրում) կազմել է 6.925, որոնցից 4.562-ը ՀԱՊԿ անդամ երկրներից: 2018 թ.-ի նույն տվյալներն են՝ 8.653 կացության թույլտվություն, 4.358-ը գրանցված Բնակչության ռեգիստրում, այդ թվում՝ 2.329-ը ՀԱՊԿ անդամ երկրներից:

Համարվում է, որ Նշված ժամանակահատվածում այս ընդհանուր ցուցանիշների աճի միտումը պայմանավորված է Հայաստանի Հանրապետության սահմանին վիզաների տրամադրման մասին միջազգային պայմանագրերի կնքումով կամ մի շարք երկրների հետ առանց վիզայի ռեժիմի հաստատումով:

2019 թ.-ին հարուցվել է 68 քրեական գործ ՀՀ պետական սահմանի ապօրինի հատման և անկանոն միգրացիա կազմակերպելու համար ու ևս 10 գործ՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 329.1 հոդվածով:

2019 թ.-ին ապաստանի հայց ներկայացրել է 248 օտարերկրյա քաղաքացի: Նրանցից 116-ը ձանաչվել է որպես փախստական և ստացել է ապաստան: Փախստականի կարգավիճակ ստացածներից 45-ը Իրանի Իսլամական Հանրապետության քաղաքացիներ են, 31-ը՝ Սիրիայի Արաբական Հանրապետության, 17-ը՝ Իրաքի և այլն:

Մշակվել է «Օտարերկրացիների և քաղաքացիություն չունեցող անձանց մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագիծ՝ միջազգային չափորոշիչներին համապատասխանություն ապահովելու և անկանոն միգրացիային արդյունավետորեն հակադրելու, ինչպես և Հայաստանի կողմից ընդունված միջազգային պարտավորությունները պատշաճ կերպով կատարելու համար:

Հետընդունման համաձայնագրերի իրականացման մասին արձանագրություններ ստորագրվել են 2019 թ.-ի սեպտեմբերի 10-ին Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության, հոկտեմբերի 21-ին Չեխիայի Հանրապետության և հոկտեմբերի 28-ին Բուլղարիայի Հանրապետության հետ:

Ընթացքի մեջ են Եվրամիության հետ հետընդունման վերաբերյալ 2013 թ. ապրիլի 19-ի համաձայնագրի կատարման մասին ԵՄ անդամ պետությունների հետ երկկողմ Արձանագրությունների ստորագրման աշխատանքները: Դրանցից ստորագրման համար պատրաստ են Լատվիայի և Լեհաստանի հետ Արձանագրությունների նախագծերը:

²⁷ ՀԱՊԿ-ի ներկայիս անդամներն են Հայաստանը, Բելառուսը, Ղազախստանը, Ղրղզստանը, Ռուսաստանի Դաշնությունը և Տաջիկստանը:

Ստորագրման համար պատրաստ են Ուկրաինայի, Բելարուսի և Մոլդովայի Հանրապետության հետ հետընդունման մասին համաձայնագրերի նախագծերը:

Երրորդ երկրների քաղաքացիների անօրինական միգրացիային հակազդելու նպատակով Հայաստանի Հանրապետությունում իրավապահ մարմինների կողմից անցկացված «Օրինախախտներ - 2019» գործառնական-կանխարգելիչ միջոցառումների (ԳԿՄ) արդյունքների վերաբերյալ վեկույցներում նշված է, որ միջազգային հանցավոր խմբերը շարունակում են Հայաստանի Հանրապետության տարածքը երրորդ երկրների քաղաքացիների տարանցման համար օգտագործելու փորձերը: Այդ միջոցառումների իրականացման համար ստեղծվել է հրամանատարական կենտրոն, որը ղեկավարում է ՀՀ ոստիկանության շտաբի պետի առաջին տեղակալը և որի կազմում են Ոստիկանության կառուցվածքային ստորաբաժանումների, Ազգային անվտանգության ծառայության, սահմանների պաշտպանության գերատեսչության հրամանատարներ:

Ազգային հրամանատարական կենտրոնը վերլուծել է գործողության արդյունքները և միջոցներ է ձեռնարկել այդուհետ բացառելու հայտնաբերված թերությունները, բարձրացնելու երկրի իրավասու մարմինների միջգործակցության արդյունավետությունը և կազմակերպելու համապատասխան միջամտություններ անկանոն միգրացիայի դեմ պայքարում:

Ընթացքում են հետընդունման մասին երկկողմ համաձայնագրեր կնքելու բանակցություններ ԵԱՏՄ երկրների, մասնավորապես՝ Ղազախստանի, Բելառուսի և Ղրղզստանի հետ:

Բացի այդ, հետընդունման մասին համաձայնագրերի նախագծեր մշակվել են Իրանի Իսլամական Հանրապետության, Հնդկաստանի Հանրապետության, Ուլբեկստանի Հանրապետության և Ֆիլիպինների Հանրապետության հետ. դրանք փոխանցվել են դիվանագիտական խողովակներով՝ համաձայնություն ձեռք բերելու նկատառումով:

2017 թ.-ի օգոստոսի 31-ին ՀՀ կառավարության արձանագրային որոշմամբ հաստատվել է Հայաստանի Հանրապետության միգրացիոն քաղաքականության արդյունավետ իրականացման 2017-2021 թթ. գործողությունների պլանը: Գործողությունների պլանում կա նաև «Պայքար անկանոն միգրացիայի դեմ» բաժին, որն անդրառնում է ինչպես Հայաստանից ծագող անկանոն միգրացիայի, այնպես էլ դեպի Հայաստան միգրացիոն հոսքերի դեմ պայքարին:

Գործողությունների պլանը հատուկ քայլեր է նախատեսում միգրացիոն քաղաքականության ռազմավարությամբ սահմանված հետևյալ միջոցառումների իրականացման համար՝

- ▶ դեպի Հայաստան ապօրինի միգրացիայի ծագման երկրների հետ հետընդունման մասին համաձայնագրերի ստորագրման բանակցությունների անցկացում.
- ▶ համագործակցության բարելավում անկանոն միգրանտների հայտնաբերման հարցերով վբաղվող պետական գերատեսչությունների միջև՝ ինչպես Հայաստանի Հանրապետության սահմանը հատող, այնպես էլ արդեն ՀՀ տարածքում գտնվող: Համատեղ գործողությունների և ինֆորմացիայի փոխանակման ընթացակարգերի մշակմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում.
- ▶ շահագրգիռ գերատեսչությունների հետ խորհրդակցությունների կազմակերպում Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գտնվող անկանոն

միգրանտների մատնահետքերի ձեռքբերումը հիմնավորելու վերաբերյալ: Համապատասխան առաջարկությունների մշակում և ներկայացում:

- ▶ միջազգային կազմակերպությունների աջակցությամբ դասընթացների անցկացում իրավապահ մարմինների աշխատակիցների և սահմանապահների որակավորման բարձրացման համար, միջազգային լավագույն փորձի և կեղծ փաստաթղթերի հայտնաբերման նորագույն մեթոդների ներդրում:

2016 թ.-ի հուլիսի 21-ին ՀՀ կառավարությունը հաստատեց «Հայաստանի Հանրապետության տարածքում փախստականների և երկարաժամկետ միգրանտների ինտեգրման հայեցակարգը» (Կառավարության թիվ 28 որոշում): 2017 թ.-ի փետրվարի 23-ին հավանություն ստացավ այդ Հայեցակարգի իրականացման Գործողությունների ծրագիրը (Կառավարության թիվ 8 որոշում): Այս փաստաթղթերը նախատեսում են մի շարք միջոցառումներ, որոնց նպատակը վերը նշված անձանց ինտեգրումն է: Քաղաքացիական կողմնորոշման վերաբերյալ կրթության կազմակերպումը՝ ուղղված սոցիալ-մշակութային հարմարվողականությանը, նման միջոցառումներից մեկն է:

Հայաստանի Հանրապետության պետական սահմանի անցման կետերում մուտքի թույլտվություն չունեցող օտարերկրացիների պահումը

«Օտարերկրացիների մասին» օրենքի 37-րդ հոդվածը սահմանում է՝

1. Սույն օրենքի 6-րդ հոդվածի 3-րդ մասով նախատեսված՝ օտարերկրացուն ծագման պետություն կամ այն պետություն, որտեղից նա ժամանել է, վերադարձնելու անհնարինության դեպքում, առանց անձնագրի, անվավեր անձնագրով Հայաստանի Հանրապետության պետական սահմանի անցման կետ ժամանած կամ Հայաստանի Հանրապետության պետական սահմանի անցման կետում մուտքի վիզայի մերժում ստացած կամ սահմանային հսկողություն իրականացնող մարմնի կողմից մուտքի թույլտվություն չստացած օտարերկրացիները կարող են պահվել տարանցիկ գոտում կամ այլ տեղ՝ այդ նպատակով ստեղծված հատուկ կացարանում:
2. Եթե սույն հոդվածի 1-ին մասում նշված օտարերկրացիներն ընտանիքի անդամներ են, ապա նրանք պահվում են համատեղ:
3. Եթե սույն հոդվածի 1-ին մասում նշված անձն առանց ծնողի կամ օրինական ներկայացուցչի ուղեկցությամբ երթևեկող 18 տարին չլրացած անձ է, ապա նա չի կարող պահվել հատուկ կացարանում և անմիջապես պետք է ուղեկցվի ծնողի (ծնողների) կամ օրինական ներկայացուցչի մոտ:
4. Սահմանային հսկողություն իրականացնող լիպոր մարմինը հատուկ կացարանում օտարերկրացուն տեղավորելուց հետո՝ 24 ժամվա ընթացքում, դիմում է դատարան՝ օտարերկրացուն մինչև 90 օր պահելու թույլտվության վերաբերյալ որոշում ստանալու համար: Դատարանի կողմից որոշում կայացնելու նպատակով օտարերկրացին դատարան է տեղափոխվում

սահմանային հսկողություն իրականացնող լիազոր մարմնի ներկայացուցչի ուղեկցությամբ:

5. Եթե 90 օրվա ընթացքում անհնար է լինում օտարերկրացու վերադարձը ծագման պետություն, ապա օտարերկրացուն ՀՀ ոստիկանության բնագավառում լիազորված պետական կառավարման մարմնի կողմից տրվում է ժամանակավոր թույլտվություն մինչև օտարերկրացու հեռացումը Հայաստանի Հանրապետությունից, սակայն ոչ ավել, քան 1 տարի ժամկետով:
6. Սահմանային անցման կետերում և տարանցիկ գոտիներում հատուկ կացարանների գործունեության և օտարերկրացիներին պահելու կարգը սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը:

Հոդված 38. Արտաքսման նպատակով օտարերկրացու ձերբակալումը

1. Օտարերկրացին սույն օրենքով սահմանված կարգով կարող է ձերբակալվել և պահվել հատուկ կացարանում, եթե բավարար հիմքեր կան կասկածելու, որ նա կարող է թաքնվել մինչև դատարանում արտաքսման մասին գործի քննությունը կամ օրինական ուժի մեջ մտած արտաքսման որոշման կատարումը: Օտարերկրացուն ձերբակալելուց և հատուկ կացարանում տեղավորելուց հետո՝ 48 ժամվա ընթացքում, Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանության բնագավառում լիազորված պետական կառավարման մարմինը դիմում է դատարան՝ օտարերկրացուն մինչև 90 օր պահելու թույլտվության վերաբերյալ որոշում ստանալու համար:
2. Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանության բնագավառում լիազորված պետական կառավարման մարմինը ձերբակալման մասին ոչ ուշ, քան 24 ժամվա ընթացքում տեղեկացնում է ձերբակալված օտարերկրացու ծագման պետության դիվանագիտական ներկայացուցչությանը կամ հյուպատոսական հիմնարկին կամ տվյալ պետության շահերը ներկայացնող այլ պետության դիվանագիտական ներկայացուցչությանը և(կամ) տվյալ օտարերկրացու՝ Հայաստանի Հանրապետությունում գտնվող մերձավոր ազգականներին:
3. Ձերբակալված օտարերկրացին հատուկ կացարանում կարող է պահվել մինչև արտաքսման մասին գործի քննության արդյունքում դատարանի կայացրած որոշումն օրինական ուժի մեջ մտնելը, բայց ոչ ավելի քան 90 օր: Դատարանի որոշումն օրինական ուժի մեջ մտնելուց հետո օտարերկրացու նկատմամբ կիրառվում են սույն օրենքի 36-րդ հոդվածի դրույթները:
4. Հայաստանի Հանրապետության տարածքում հատուկ կացարանների գործունեության և ձերբակալված օտարերկրացիներին պահելու կարգը սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը:

Պետական սահմանների պաշտպանությունը

Հայաստանի Հանրապետության օրենքը սահմանապահ զորքերի մասին նախատեսում է՝

- Հոդված 1. Հայաստանի Հանրապետության սահմանապահ զորքերը կոչված են Հայաստանի Հանրապետության պետական սահմանը պահպանելու, պետական սահմանում Հայաստանի Հանրապետության անվտանգությունն ու անկախությունն ապահովելու, պետական սահմանի անցման կետերում սահմանային վերահսկողություն, պետական սահմանի ռեժիմ և սահմանային ռեժիմ իրականացնելու համար:
- Հոդված 3. Սահմանապահ զորքերի գործունեությունն իրականացվում է օրինականության, մարդասիրության, մարդու և քաղաքացու իրավունքների և ապատությունների պաշտպանության, միանձնյա ղեկավարման, ազգային անվտանգության միասնական համակարգի, պետական մարմինների, իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց հետ համագործակցության սկզբունքներով:
- Սահմանապահ զորքերի կենտրոնական կառավարման մարմինը Պետական սահմանի պաշտպանության գլխավոր վարչությունն է:
- Հոդված 14. Սահմանապահ զորքերի կադրերի մասնագիտական պատրաստումը, վերապատրաստումն իրականացվում է Հայաստանի Հանրապետությունում՝ «Կրթության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված կարգով:

Վարչական ձերբակալություններ

Հայաստանի Հանրապետության օրենսգիրքը վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ նախատեսում է՝

- Հոդված 261. Վարչական ձերբակալում իրականացնելու համար իրավապոր մարմինները (պաշտոնատար անձինք)
- Վարչական իրավախախտում կատարած անձի վարչական ձերբակալում կարող են կատարել միայն ԽՍՀ Միության և Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ դրա համար լիազորված մարմինները (պաշտոնատար անձինք), որոնց թվում նաև սահմանապահ զորքերը՝ սահմանային ռեժիմը կամ ԽՍՀՄ պետական սահմանի անցման կետերի ռեժիմը խախտելու դեպքում:
- Հոդված 262. Վարչական ձերբակալման ժամկետները
- Վարչական իրավախախտում կատարած անձի վարչական ձերբակալումը կարող է տևել ոչ ավելի, քան երեք ժամ, բացառիկ դեպքերում, հատուկ անհրաժեշտության կապակցությամբ ԽՍՀ Միության և Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրական ակտերով կարող են սահմանվել վարչական ձերբակալման այլ ժամկետներ:
- Սահմանային ռեժիմը կամ ԽՍՀՄ պետական սահմանի անցման կետերի ռեժիմը խախտող անձինք կարող են ձերբակալվել մինչև երեք ժամ տևողությամբ՝ արձանագրություն կապմելու համար, իսկ անհրաժեշտության դեպքում անձը և իրավախախտման հանգամանքները պարզելու համար՝

մինչև երեք օր ժամանակով, ձերբակալման պահից քսանչորս ժամվա ընթացքում, այդ մասին գրավոր հաղորդելով դատախազին, կամ դատախազի սանկցիայով՝ մինչև տասը օր ժամանակով, եթե իրավախախտողները չունեն իրենց անձը հաստատող փաստաթղթեր:

Վարչական ձերբակալման ժամկետը հաշվվում է արձանագրություն կազմելու համար խախտողին բերելու պահից, իսկ հարբած վիճակում գտնվող անձին՝ նրա սթափվելու ժամանակից:

Թիրախային խմբեր

Հայաստանը ներգաղթի, ինչպես նաև նշանակման երկիր համարելիս, առանձնացվում են հետևյալ խմբերը՝ օտարերկրյա քաղաքացիներ, ապաստան հայցողներ և փախստականներ: Սույն վեկույցի նպատակների և ուղղակիորեն գնահատման խնդիրների հետ կապված մենք կանդրադառնանք առաջին երեքին:

Օտարերկրյա քաղաքացիներ

Ըստ «Օտարերկրացիների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի,

օտարերկրյա քաղաքացիներն անձինք են, ովքեր չեն համարվում Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի, հանդիսանում են օտարերկրյա պետությունների քաղաքացիներ կամ չունեն քաղաքացիություն և տեղափոխվել են Հայաստան բնակություն հաստատելու, աշխատանքի, կրթության կամ այլ նպատակներով:

Նրանք ունեն մեկ այլ պետության քաղաքացիություն (օտարերկրյա քաղաքացիներ) կամ չունեն որևէ երկրի քաղաքացիություն (քաղաքացիություն չունեցող անձինք):

Հոդված 5. Հայաստանի Հանրապետությունում օտարերկրացիների իրավական կարգավիճակի սկզբունքները

1. Հայաստանի Հանրապետությունում օտարերկրացիներն ունեն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներին հավասար իրավունքներ, ապաստություններ և պարտականություններ, եթե Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ, օրենքներով և միջազգային պայմանագրերով այլ բան նախատեսված չէ:

Տարեցտարի նկատվում է Հայաստան տեղափոխվող օտարերկրյա քաղաքացիների թվի կայուն աճ, ովքեր գալիս են բնակություն հաստատելու, աշխատանքի, կրթության կամ այլ նպատակներով: Հայաստանում օրինական բնակություն հաստատելու համար նրանք դիմում են հետևյալ երեք կացության կարգավիճակներից մեկը ստանալու համար՝ ժամանակավոր, մշտական կամ հատուկ:

2019-ի ընթացքում 7.986 օտարերկրյա քաղաքացու տրվել է Հայաստանում որևէ կարգավիճակի կացության իրավունք (2018-ին՝ 8.330, 2017-ին՝ 6.042, 2016-ին՝ 5.949 և 2015-ին՝ 5.722): Հայաստանում կացության այս կամ այն կարգավիճակ ստացող օտարերկրյա քաղաքացիների շրջանում գերակշռում են Հնդկաստանի Հանրապետության և Իրանի Իսլամական Հանրապետության քաղաքացիները, որոնց հաջորդում են Ռուսաստանի Դաշնության և Սիրիայի Արաբական Հանրապետության ավագությամբ հայ քաղաքացիները²⁸:

²⁸ Աղբյուրը՝ ՀՀ ոստիկանություն:

Վերջին տարիների ընթացքում Հայաստանում տեղի է ունեցել միգրացիոն հոսքերի բնույթի էական փոփոխություն, ինչը Նոր կարիքներ է առաջացրել օտարերկրյա քաղաքացիների ինտեգրման հարցերում:

Նախկինում Հայաստանում օտարերկրյա քաղաքացիները համեմատաբար հարուստ երկրների քաղաքացիներ էին, հիմնականում ազգությամբ հայ և/կամ բարձր որակավորում ունեցող աշխատողներ, այն դեպքում, երբ վերջին տարիներին իրավիճակը էապես և արագ փոխվում է: Այսօր Հայաստանում բնակվում են ավելի մեծ թվով օտարերկրյա քաղաքացիներ, ովքեր համեմատաբար ցածր կենսամակարդակ ունեցող երկրների քաղաքացիներ են և Հայաստանի աշխատանքային շուկա մտնում են ավելի ցածր որակավորման աշխատուժ առաջարկելով: Այս իրավիճակը ոչ միայն ապրում է Հայաստանում օտարերկրյա քաղաքացիների ինտեգրման կարիքների վրա, այլ նաև այն մարտահրավերների, որոնց առջև կանգնած է միգրացիոն քաղաքականությունը:

Հայաստանում երբևէ չի կատարվել օտարերկրյա քաղաքացիների ինտեգրման կարիքների կամ վերաբերելի քաղաքականության բացերի համապարփակ գնահատում: Այդուհանդերձ, փորձագիտական գնահատմամբ կարելի է մատնացույց անել և գնահատել որոշ կարիքներ և բացեր²⁹

- ▶ վբաղվածության կարգավորում Հայաստանում, աշխատանքի և այլ իրավունքների պաշտպանություն.
- ▶ սոցիալական անապահովության ռիսկի նվազեցում.
- ▶ օտարերկրացիների նկատմամբ անհանդուրժողականության և հասարակական լարվածության ռիսկի նվազեցում.
- ▶ տեղեկատվություն և կողմնորոշում Հայաստանի և երկրի հասարակական կյանքի վերաբերյալ. լեզվական հմտությունների պարզացում.
- ▶ փաստաթղթերի համարժեքության և կենսաթոշակային արտոնությունների փոխանցելիության ապահովում.

Հայաստանում օտարերկրյա քաղաքացիների վբաղվածության, կացության և ինտեգրման կարիքների և քաղաքականության բացերի գնահատում:

Ապաստան հայցողներ

Ապաստան հայցողներն անձինք են, ովքեր Հայաստանում պաշտպանություն են փնտրում իրենց հայրենի երկրներում հետապնդումներից կամ լուրջ վտանգներից և սպասում են փախստականի կարգավիճակ ստանալու՝ միջազգային և ներքին համապատասխան փաստաթղթերի համաձայն իրենց ներկայացրած դիմումի մասին որոշմանը:³⁰

2015-2019 թթ.-ի ընթացքում Հայաստանում ապաստան հայցողների թիվը կազմում էր 1.043 մարդ, ինչը 7 տոկոսով պակաս էր համեմատած նախորդ՝ 2010-2014թթ. հնգամյա ժամանակահատվածում գրանցված 1.266-ից, սակայն ավելին էր, քան նախորդող ժամանակում Ուկրաինայում և Սիրիայի Արաբական Հանրապետությունում առաջացած

²⁹ 2021-2031 թթ. Հայաստանի ինտեգրման և վերաինտեգրման ռազմավարության նախագիծ:

³⁰ Սահմանումը հիմնված է ՄՄԿ «Միգրացիայի վերաբերյալ բառացանկի», (2019) վրա: Ապաստան հայցողների իրավաբանական սահմանումը տրված է «Փախստականների և ապաստանի մասին» ՀՀ օրենքում:

ձգնաժամերի պատճառով առաջացած հոսքերից: Վերջին տարիներին ապաստան հայցողների քաղաքացիության հիմնական երկրներն են Իրանի Իսլամական Հանրապետությունը, Ուկրաինան, Սիրիայի Արաբական Հանրապետությունը և Իրաքի Հանրապետությունը: 2019 թ.-ին ապաստան հայցողների մեջ կար նաև Կուբայի 30 քաղաքացի:³¹

Հայաստանում ապաստան հայցողների հիմնական կարիքները հետևյալն են՝

- ▶ ինֆորմացիայի և կողմնորոշման տրամադրում.
- ▶ կացարան.
- ▶ կենսապահովման աջակցություն.
- ▶ թարգմանության/բանավոր թարգմանական ծառայությունների և իրավաբանական խորհրդատվության մշտական հասանելիություն.
- ▶ ապատարկման ռիսկից վերձ մնալու երաշխիք և այլ իրավունքների պաշտպանություն.
- ▶ Նյութական/սոցիալական աջակցություն.
- ▶ վբաղվածության ապահովում.
- ▶ առողջապահական ծառայությունների մատչելիություն.
- ▶ կրթության մատչելիություն.
- ▶ լեզվի իմացության կարգացում.
- ▶ հոգեբանական աջակցություն.
- ▶ ընտանիքի վերամիավորման շուրջ ծագող հարցերի լուծում.
- ▶ քաղաքացիական և մշակութային կողմնորոշում:

Ապաստան հայցողներ և հատուկ կարիքներ ունեցող փախստականներ

Առանձնահատուկ ուշադրության են արժանի ապաստան հայցողները և հատուկ կարիքներ ունեցող փախստականները: «Փախստականների և ապաստանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի իմաստով, այս խումբը ներառում է «երեխաներ, հաշմանդամություն ունեցող անձինք, ծերեր, հղի կանայք, անչափահաս երեխաներ ունեցող միայնակ ծնողներ, թրաֆիքինգից փրկվածներ, ծանր հիվանդություններով տառապող անձինք, մտավոր խանգարում ունեցող անձինք և խոշտանգումներից, բռնաբարություններից կամ բռնության այլ տեսակներից վերապրած անձինք (այսուհետ՝ «խոցելի անձինք»)»:

Փախստականներ

Փախստական է համարվում այն օտարերկրյա քաղաքացին կամ քաղաքացիություն չունեցող անձը, որը Հայաստանի կողմից պաշտոնապես ճանաչվել է փախստական՝ ռասայական, կրոնական, ազգային, սոցիալական որոշակի խմբի պատկանելության կամ քաղաքական հայացքների համար հետապնդման ենթարկվելու հիմնավոր երկյուղի հիման վրա կամ որին պաշտպանություն է տրվել իր քաղաքացիության երկրում (իսկ քաղա-

³¹ Աղբյուրը՝ ՀՀ միգրացիոն ծառայություն:

քացիություն չունեցող անձի դեպքում նրա բնակության նախկին երկրում) համատարած բռնության, արտաքին ագրեսիայի, ներքին բախումների, մարդու իրավունքների վանգվածային խախտումների կամ հասարակական կարգի խախտման այլ լուրջ իրադարձությունների պատճառով:³²

2015-2019 թթ.-ի ընթացքում Հայաստանում փախստականի կարգավիճակ ստացած անձանց թիվը 526 էր, որը մոտավորապես 35 տոկոսով պակաս է նախորդ հնգամյակում՝ 2010-2014 թթ.-ի ընթացքում այս կարգավիճակն ստացածների թվից (835), սակայն գերազանցում է ավելի վաղ՝ Ուկրաինայում և Սիրիայի Արաբական Հանրապետությունում ճգնաժամերի բարձրացած ալիքից առաջացած հոսքերին:³³ Վերջին տարիներին ապաստան ստացածների քաղաքացիության հիմնական երկրները եղել են Իրանի Իսլամական Հանրապետությունը, Ուկրաինան, Սիրիայի Արաբական Հանրապետությունը և Իրաքի Հանրապետությունը:

Փախստականների առաջին հոսքերը Հայաստանի Հանրապետություն շուրջ 360 հազար հայեր էին, ովքեր այստեղ եկան 1988-92 թթ.-ի ղարաբաղյան հակամարտության պատճառով և ԽՍՀՄ տարբեր շրջաններից ժամանած հայրենակիցներ:

Ավելի ուշ՝ 2003 թ.-ին Հայաստանն ընդունեց 1.000-ից ավելի մարդ (գերակշիռ մասը ապգությանբ հայ), ովքեր գալիս էին Հայաստան Իրաքի Հանրապետությունում ծավալված պատերազմի պատճառով, որոնք հետագայում Հայաստանում ձանաչվեցին որպես փախստական: Ներկայումս Իրաքի Հանրապետության քաղաքացիների կողմից շարունակում է ներկայացվել ապաստանի հայցերի աննշան քանակ: Եթե 2003 թ.-ին և դրան անմիջապես հաջորդած մի քանի տարիների ընթացքում Իրաքի Հանրապետության քաղաքացիների կողմից հայցեր ներկայացրածների մեծ մասը ապգությանբ հայեր էին, ապա վերջին տարիներին գրանցվում է ոչ հայազգի հայցատուների աճ:

Դեպի Հայաստան հարկադրված միգրացիոն հոսքերում սկսած 2012 թ.-ից, նկատվում է Սիրիայի Արաբական Հանրապետությունը լքող անձանց մեծամասնություն (հիմնականում հայազգի): Նրանցից շուրջ հազարը Հայաստանում ձանաչվել է փախստական (մնացածը ձեռք են բերել ՀՀ քաղաքացիություն կամ ստացել են տարբեր կացության կարգավիճակներ): Վերջին տարիներին, ինչպես Իրաքի Հանրապետության դեպքում, այնպես էլ Սիրիայի Արաբական Հանրապետության, ավելացել է ոչ հայկական ծագում ունեցող դիմումատուների թիվը: Նրանց շարքում գերակշռում են այն անձինք, ովքեր նախկինում ուսում են ստացել Հայաստանում և տիրապետում են խոսակցական հայերենին կամ ռուսերենին:

2014 թ.-ից սկսած Ուկրաինայի հարավային մասում իրավիճակի սրման արդյունքում Ուկրաինայի ավելի քան 200 քաղաքացի (հիմնականում հայազգի) Հայաստանում ապաստանի հայց է ներկայացրել: Եմենում 2017-2018 թթ.-ի պատերազմի արդյունքում Հայաստանում ապաստանի հայց են ներկայացրել զգալի թվով Եմենի քաղաքացիներ, որոնք ձանաչվել են որպես փախստականներ:

Վերջին տարիներին Հայաստանում պաշտպանություն փնտրող հոսքերը չեն սահմանափակվում միայն պատերազմական իրավիճակների արդյունքում բռնի տեղահանվածներով: Ապաստանի հայցերի զգալի քանակ ներկայացվում է քաղաքական

³² Սահմանումը հիմնված է «Փախստականների և ապաստանի մասին ՀՀ օրենքի և ՄՄԿ «Միգրացիայի բառացանկի վրա», (2019):

³³ Փախստականների հոսքերի վերաբերյալ այս և այլ վիճակագրական տվյալների աղբյուրը ՀՀ ՏԿԵՆ միգրացիոն ծառայությունն է:

հայացքների, որոշակի սոցիալական խմբի անդամակցության, դավանափոխ լինելու կամ այլ հատկանիշներով հետապնդման հիմքերով (1951 թ. Ժնևի կոնվենցիայով սահմանված հիմքեր): Հատկապես աճել է Իրանի Իսլամական Հանրապետությունից դավանափոխ լինելու հիմքով ներկայացված հայցերի քանակը:

Հատկանշական է, որ փախստականները, ապաստան հայցողներն ու նրանց ընտանիքների անդամներն ընդգրկված են ՀՀ կառավարության 04.03.2004 թ. թիվ 318-Ն որոշման Հավելված 1-ով հաստատված «բնակչության սոցիալապես անապահով ու առանձին (հատուկ) խմբերի» ցանկում և օգտվում են հիվանդանոցային բժշկական օգնություն և սպասարկում ստանալու, հատուկ և դժվարամատչելի ախտորոշիչ հետազոտություններ իրականացնելու արտոնություններից: Չնայած վերոնշյալ իրավական կարգավորումների առկայությանը՝ այնուամենայնիվ, առողջապահական ծառայությունները շարունակում են մնալ դժվարամատչելի՝ պայմանավորված իրավեկվածության ցածր մակարդակի, տեղեկատվության հասանելիության ցածր մակարդակի և այլ հանգամանքներով:

Ինտեգրման և վերաինտեգրման ռազմավարական նպատակները

- 1) Ինտեգրման և վերաինտեգրման կազմակերպման համակարգային բարեփոխումներ.
- 2) կացարանի մատչելիությունը և բարենպաստ կենսապայմաններ.
- 3) իրավունքների պաշտպանություն և սոցիալական աջակցություն.
- 4) կրթության և առողջապահական ծառայությունների մատչելիության ապահովում.
- 5) աջակցություն վբաղվածության հարցերում և սոցիալական ներառում.
- 6) մշակութային ինտեգրում և վերաինտեգրում (ներառյալ լեզվի տիրապետում և առօրյա պրակտիկա).
- 7) հասարակության մեջ ընդունող միջավայրի ստեղծում.
- 8) ինտեգրմանն ու վերաինտեգրմանը նպաստելու գործում ներգրավված կառույցների և աշխատակիցների կարողությունների զարգացում:

Ռազմավարական նպատակներից յուրաքանչյուրը՝ ըստ «Փախստականների և ապաստանի մասին» ՀՀ օրենքի, ունի իր ուղղությունների համապատասխան խումբը:

Կացարան

Հոդված 14

1. Բնակարանի կարիք ունեցող ապաստան հայցողներին ընդունում են ժամանակավոր տեղավորման կենտրոնում (այսուհետ՝ «Ժամանակավոր տեղավորման կենտրոն»), որն այդ նպատակով ստեղծված հատուկ հաստատություն է, մինչև նրանց ապաստանի հայցի վերաբերյալ վերջնական որոշում կայացնելը: Ժամանակավոր տեղավորման կենտրոնում կացարան ստացած ապաստան հայցողներին տրամադրվում են հիմնական կենսապահովման միջոցներ՝ սույն օրենքի Հոդված 24-ին համապատասխան:
2. Ժամանակավոր տեղավորման կենտրոն չընդունված ապաստան հայցող անձանց, ովքեր ի վիճակի չեն բավարարել իրենց կենսապահովման

հիմնական կարիքները, տրամադրվում է ֆինանսական աջակցություն՝ կառավարության սահմանած կարգով: 9 3. Կենսապահովման հիմնական կարիքների բավարարման համար ապաստան հայցող անձանց տրամադրվելիք ֆինանսական աջակցությունը սահմանելիս, հաշվի են առնվում խոցելի անձանց հիմնական կարիքները:

Հոդված 24. Լրացուցիչ մանրամասներ բնակարանի իրավունքի վերաբերյալ՝

1. Սույն օրենքի 47 (1) հոդվածի համաձայն՝ լիպյոր մարմին դիմած ապաստան հայցողներին և սույն օրենքի 7 (1) և (3) հոդվածով սահմանված նրանց ընտանիքի անդամներին (այսուհետ՝ ապաստան հայցողի ընտանիքի անդամներ) լիպյոր մարմինը տեղավորում է սույն օրենքի 14-րդ հոդվածով սահմանված ժամանակավոր տեղավորման կենտրոնում, որտեղ նրանց տրամադրվում են սնունդ (օրական երեք անգամ), սպիտակեղեն, անձնական հիգիենայի պարագաներ, անհրաժեշտության դեպքում՝ հագուստ և կոշիկ (այսուհետ՝ կենսապահովման պայմաններ): Ժամանակավոր տեղավորման կենտրոնում տեղավորման և կենսապահովման պայմանների տրամադրման կարգը սահմանում է կառավարությունը: Սույն օրենքի 48-րդ հոդվածի համաձայն, ապաստան հայցողները կարող են մնալ ժամանակավոր ընդունման կենտրոնում կամ բնակվել այլ վայրում՝ իրենց միջոցների հաշվին: Առանց ուղեկցության կամ իրենց ընտանիքից բաժանված անչափահաս ապաստան հայցողները կարող են առաջնահերթ կարգով տեղավորվել ժամանակավոր տեղավորման կենտրոնում, հաշվի առնելով նրանց առավելագույն շահը և խորհրդակցելով նրանց ներկայացուցչի հետ:
2. Լիպյոր մարմինն իրեն դիմած ապաստան հայցողներին և ապաստան հայցողի ընտանիքի անդամներին, սույն օրենքի 47 (2) հոդվածի համաձայն, տեղավորում է սույն օրենքի 14-րդ հոդվածով սահմանված ապաստան հայցողների ժամանակավոր տեղավորման կենտրոնում, որտեղ նրանց, սույն հոդվածի 1-ին մասի համաձայն, տրամադրվում են կենսապահովման պայմաններ մինչև իրենց դիմումի վերաբերյալ վերջնական որոշում ընդունելը:
3. Ապաստանի մերժում ստացած փախստականներին լիպյոր մարմինը կարող է թույլատրել շարունակել բնակությունը ժամանակավոր տեղավորման կենտրոնում, մինչև լքեն Հայաստանի Հանրապետությունը կամ ապաստան ստանան սույն օրենքի 58-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն:

Հոդված 46. Ապաստան հայցողը և սույն օրենքի 7-րդ հոդվածի 1-3-րդ մասերով սահմանված ուղեկցող ընտանիքի անդամները վավեր ճամփորդական փաստաթուղթ կամ մուտքի վավեր թույլտվություն չունենալու դեպքում կարող են Սահմանապահ կորպորի ընդունած գրավոր հիմնավորմամբ նրանց մինչև 72 ժամ պահել «Օտարերկրացիների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 37-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված Հատուկ կացարանում, որից հետո նրանք պետք է տեղափոխվեն սույն օրենքի 14-րդ հոդվածով սահմանված ժամանակավոր տեղավորման կենտրոն: Հատուկ կացարանում պահելու հիմքերը պետք է որոշվեն կառավարության կողմից:

Հիմնավորված գրավոր որոշումը պետք է տրվի ապաստան հայցողին իր համար հասկանալի լեզվով: Որոշման մեջ պետք է ներկայացվի բողոքարկման կարգը: Հատուկ կացարանում պահման պայմանները պետք է համապատասխանեն հաստատված միջազգային չափանիշներին:

Հոդված 50. Եթե սույն օրենքի 24-րդ հոդվածի համաձայն՝ առանց ուղեկցողի կամ ընտանիքից անջատված երեխա ապաստան հայցողներին ժամանակավոր տեղավորման կենտրոնում տեղավորելը նպատակահարմար չէ, ապա աշխատանքի և սոցիալական հարցերով լիպոր մարմինը Ընտանիքի, կանանց և երեխաների իրավունքների պաշտպանության բաժինների հետ համատեղ նախաձեռնում է երեխաներին տեղավորելու գործընթացը՝ խորհրդակցելով նրանց ներկայացուցչի հետ: 30 6. Ելնելով երեխաների շահերի պաշտպանությունից՝ ապաստան հայցող երեխային տեղավորելիս միգրացիայի հարցերով լիպոր մարմինը, խորհրդակցելով նրա ներկայացուցչի հետ, ապահովում է երեխա ապաստան հայցողների համատեղ բնակությունն իրենց ընտանիքի անդամների հետ:

Զբաղվածություն

Հոդված 21. Վարձատրվող աշխատանքի իրավունքը - Ապաստան հայցողներն ու Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստան ստացած փախստականներն իրավունք ունեն Հայաստանի Հանրապետության տարածքում աշխատանք փնտրելու և աշխատելու նույն պայմաններով, ինչ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիները, եթե օրենքով այլ բան նախատեսված չէ:

Սոցիալական ապահովության և բժշկական օգնության իրավունքը

Հոդված 23. Սոցիալական ապահովության և բժշկական օգնության իրավունքը

1. Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ապաստան ստացած փախստականներն իրավունք ունեն օգտվելու Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների համար սահմանված սոցիալական ծառայություններից, ստանալու պետական նպաստներ և դրամական այլ օգնություններ, ժամանակավոր անաշխատունակության, արտադրությունում աշխատանքային խեղման, դժբախտ պատահարների և մասնագիտական հիվանդությունների դեպքերի համար տրվող նպաստներ, պետության կողմից երաշխավորված անվճար բժշկական օգնություն և սպասարկում, ինչպես նաև ունեն Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կենսաթոշակային ապահովության, գործազրկության դեպքում՝ սոցիալական պաշտպանության իրավունք, եթե նրանք բավարարում են տվյալ ոլորտը կարգավորող Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված պահանջները:
2. Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստան հայցողներն ու ապաստան չստացած փախստականներն ունեն պետության կողմից երաշխավորված

անվճար բժշկական օգնություն և սպասարկում ստանալու՝ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներին հավասար իրավունք, եթե բավարարում են այդ ոլորտը կարգավորող Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության պահանջները:

Միգրացիայի հայեցակարգը

2000 թ.-ից ի վեր Հայաստանի Հանրապետության միգրացիոն քաղաքականությունն ու պրակտիկան առաջնորդվել են Միգրացիայի պետական կարգավորման ավգային հայեցակարգով: Միգրացիայի հայեցակարգը վերանայվել է 2004-ին և կրկին 2010-ին:³⁴ 2010 թ.-ի միգրացիայի հայեցակարգի առանցքային փոփոխություններից մեկը վերադարձի և հետընդունման ներառումն էր, որոնք չկային 2000/2004 թթ.-ի հայեցակարգերում: Եթե նախորդ հայեցակարգը կենտրոնացած էր արտագաղթի վրա, ելնելով 1990-ականներին հետխորհրդային շրջանում Հայաստանի Հանրապետությունից արտագաղթի բարձր մակարդակից, ապա 2010 թ.-ից ուշադրության կենտրոնը տեղափոխվեց դեպի հայրենադարձություն:

Հայաստանում, ինչպես նաև երկրի սահմաններից դուրս կատարվող վարգացումների արձագանքելու համար Միգրացիոն ծառայությունը, համագործակցելով Երևանում գործող ՄՄԿ գրասենյակի հետ, 2020 թ.-ի փետրվարին սկսեց մշակել Միգրացիայի կառավարման նոր պետական հայեցակարգ:³⁵

Միգրացիայի փոփոխվող դիմամիկայի պայմաններում առաջիկա հայեցակարգը, որն այս պեկույցը գրելու ժամանակ դեռևս մշակման ընթացքում է, սահմանում է Հայաստանում միգրացիայի կառավարման համապարփակ և հավասարակշռված տեսլական և կենտրոնացած է գլխավորապես միգրացիայի կառավարման ու ժողովրդագրական իրավիճակի բարելավման միջև կապերի կատարելագործման, անկանոն միգրացիայի դեմ պայքարի, միգրացիայի կառավարման և միգրանտների ընդունման բարելավման, աշխատանքային միգրանտների իրավունքների ավելի լավ պաշտպանության և ապաստան հայցողների ու փախստականների պաշտպանության, ինտեգրման և միգրացիայի վարգացման ներուժի բարելավման, միգրացիոն ճգնաժամերին պատրաստվածության բարելավման, միգրացիայի ոլորտում համագործակցության ամրապնդման և միգրացիայի կառավարման ինստիտուցիոնալ կարողությունների կատարելագործման վրա:

Ապացույցների վրա հիմնված, կառավարության համընդհանուր մոտեցումը և ուժեղ գործընկերությունը Հայաստանում երեք հիմնարար սկզբունքներն են միգրացիայի կառավարման և համապատասխան քաղաքականության ձևավորման համար:

Միգրացիայի պետական կառավարման քաղաքականության հիմքում ընկած հիմնորոշ ուղղություններն են՝ (1) ավգային անվտանգությունը (2) սոցիալական համախմբվածությունը (3) միգրանտների բոլոր խմբերի մարդու իրավունքներն ու արժանապատվությունը (4) մշակութային բավմապանությունն ու (5) այդ ամենի հետ մեկտեղ հայկական մշակույթի խթանումը, ինչպես (6) շարժունակությունն ու միգրանտների ներգրավումը հանուն վարգացման: Այս առաջնայնությունները, որոնք ամրագրված են կառավարության 2019-2023 թթ.-ի ծրագրում՝ մնում են համահունչ միգրացիայի նպատակներին:

³⁴ Հայեցակարգային փաստաթուղթ Հայաստանի Հանրապետությունում միգրացիայի պետական կարգավորման քաղաքականության մասին, որն ընդունվել է ՀՀ կառավարության 2010 թ. դեկտեմբերի 30-ի թիվ 51 արձանագրային որոշմամբ:

³⁵ Միգրացիայի պետական կառավարման հայեցակարգ, Նախագիծ, 12-ը փետրվարի, 2020 թ.:

Հայաստանում միգրացիայի կառավարման նոր պետական հայեցակարգը նախատեսված է աջակցելու 2030-ի կայուն զարգացման օրակարգի իրագործմանը, ինչպես նաև արագացնելու ստանձնած պարտավորությունների կատարումը ըստ *Անվտանգ, կապմա-կերպված և կանոնավոր միգրացիայի գլոբալ համաձայնագրի, Փախստականների վերաբերյալ գլոբալ պայմանագրի, Փախստականների մասին 1951 թ. կոնվենցիայի և 1967 թ. Արձանագրության*:

Այն նաև նպատակ ունի կարևոր բարեփոխումներ իրականացնել միգրացիայի կառավարման ոլորտում՝ կապված սահմանների կառավարման, փաստաթղթերի անվտանգության, վերադարձի և վերաինտեգրման, թրաֆիքինգի և կապմակերպված հանցավորության դեմ պայքարի հետ, որոնք օգնում են Եվրամիության հետ կապերի ամրապնդմանը և ճանապարհ են հարթում դեպի վիզաների ապատեղանակացման բնակցությունների մեկնարկ: Պլանավորված բարեփոխումները թույլ կտան նաև ամրապնդել համագործակցությունը Եվրասիական տնտեսական միության շրջանակներում, խթանելով աշխատուժի շարժունակությունը և ավելի ուժեղ տնտեսական կարգացումը:

Հայեցակարգն ուղղված է հետևյալ խմբերին՝ (1) ներգաղթյալներ (2) վերադարձողներ (Հայաստանի քաղաքացիներ) (3) ապաստան հայցողներ (4) փախստականներ (5) բռնազաղթած միգրանտ/տեղահանված անձինք, որոնց չի վերաբերում փախստականի սահմանումը /օրինակ՝ Սիրիայի Արաբական Հանրապետությունից տեղահանված հայազգի անձինք/ (6) արտագաղթողներ (օտարերկրյա պետություններում ՀՀ քաղաքացիներ, ներառյալ սեպոնային աշխատանքային միգրանտները)³⁶ և (7) ներքին տեղահանված անձինք:

Այս հայեցակարգում դրված է ինը նպատակ, որոնք ձևակերպվել են հիմնվելով գործող միգրացիոն քաղաքականության, միտումների, վերաբերելի խնդիրների և վարգացման հնարավոր սցենարների վերլուծության վրա՝

1. Միգրացիայի կառավարման քաղաքականության ձևավորման և Հայաստանում ժողովրդագրական վիճակի միջև առնչությունների արմատավորում.
2. Անկանոն և ապօրինի միգրացիայի դեմ պայքարի արդյունավետության որակական բարելավում.
3. Սահմանների, մուտքի, ելքի և օտարերկրացիների բնակության կառավարման արդյունավետության բարելավում.
4. Միգրանտների տարբեր խմբերի իրավունքների և շահերի պաշտպանության բարելավում, միջազգային պաշտպանության համակարգի կատարելագործում.
5. Հայաստանում օտարերկրացիների ինտեգրման կապմակերպման և վերադարձողների վերաինտեգրման, ինչպես նաև օտարերկրացիների ընդունման միջավայրի բարեփոխումներ.
6. Միգրացիայի ազդեցության ավելացում Հայաստանի կայուն զարգացման վրա.
7. Պատրաստության բարելավում միգրացիոն ճգնաժամերի իրավիճակներում.
8. Միգրացիայի կառավարման միջազգային և ներքին համագործակցության ամրապնդում.

³⁶ Հայկական սփյուռքի ներկայացուցիչները՝ իրենց միգրացիոն կարգավիճակով պայմանավորված, կարող են լինել թիրախային խմբերից որևէ մեկում, սակայն նրանց վերադարձը և Հայաստանում ինտեգրումը խթանելու համար կարելի է հատուկ քաղաքականություն մշակել:

9. Միգրացիայի կառավարման համակարգման, բարեվարքության և արդյունավետության բարելավում:

1.4.2 Կամավոր վերադարձը ապգային օրենսդրության մեջ

Գոյություն ունեցող երկու իրավաբանական տեքստեր պարունակում են հատուկ հղումներ Հայաստանի տարածքից օտարերկրացիների կամավոր վերադարձի վերաբերյալ: Դրանք են՝ Հայաստանի Հանրապետության օրենքը «Փախստականների և ապաստանի մասին» և Հայաստանի Հանրապետության օրենքը «Օտարերկրացիների մասին»:

«Փախստականների և ապաստանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի համաձայն՝ կամավոր վերադարձը (հոդված 4) սահմանվում է որպես «ապաստան հայցողի կամ փախստականի վերադարձ իր քաղաքացիության կամ նախկին մշտական բնակության երկիր, որն իրականացվում է Հայաստանի Հանրապետության կառավարության լիազորած պետական մարմնի (այսուհետ՝ լիազոր մարմին) աջակցությամբ՝ սույն օրենքի 60-րդ հոդվածով սահմանված կարգով»:

Կամավորության սկզբունքը պետք է հարգվի ապաստանի և փախստականի հարցերի հետ առնչություն ունեցող իրավասու բոլոր մարմինների կողմից: Դա նշանակում է, որ ապաստան հայցողը կամ փախստականը՝ (1) տեղեկացված է իր քաղաքացիության կամ նախկին մշտական բնակության երկրի իրավիճակի մասին և ի վիճակի է ընդունել իր վերադարձի մասին գիտակցված որոշում. (2) մինչև իր ապաստանի հայցի վերաբերյալ վերջնական որոշման կայացումը կամ փախստականի ձանաչման դադարեցումը ապատ ընտրություն է կատարել իր քաղաքացիության կամ նախկին մշտական բնակության երկիր վերադառնալու կամ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գտնվելու միջև:

Ապաստանի և փախստականի հարցերի հետ առնչվող Հայաստանի Հանրապետության բոլոր համապատասխան մարմինները իրենց իրավասությունների շրջանակում պետք է աջակցեն փախստականի կամ ապաստան հայցողի կամավոր վերադարձին՝ հիմնվելով ապաստան հայցողի, փախստականի կամ Միավորված ապգերի կազմակերպության Փախստականների գծով գերագույն հանձնակատարի (այսուհետ՝ ՄԱԿՓԳՀ) գրասենյակի ներկայացրած դիմումի վրա:

Հոդված 60. Կամավոր վերադարձի կարգը

1. Ապաստան հայցողները և փախստականները կարող են դիմել լիազոր մարմին սույն օրենքի 4-րդ հոդվածով սահմանված նրանց կամավոր վերադարձին աջակցելու և օժանդակելու նպատակով: Այդ դեպքում ապաստան հայցողները ներկայացնում են ապաստանի ընթացակարգը կասեցնելու, իսկ փախստական ձանաչված անձինք՝ փախստականի ձանաչումը դադարեցնելու մասին դիմում:
2. Լիազոր մարմինը կամավոր վերադարձին աջակցելու նպատակով կամավոր վերադարձի համար բոլոր դիմողներին տրամադրում է նրանց քաղաքացիության կամ նախկին մշտական բնակության երկրում առկա իրավիճակի մասին տեղեկություններ, ինչպես նաև համագործակցում է ՄԱԿՓԳՀ-ի և Միգրացիայի միջապգային կազմակերպության (այսուհետ՝ «ՄՄԿ») հետ:

3. Լիազոր մարմինը, համագործակցելով Արտաքին գործերի հարցերով Լիազոր մարմնի հետ, Հայաստանի Հանրապետության կառավարության սահմանած կարգով աջակցում է կամավոր վերադարձի դիմում ներկայացրած անձանց՝ իրենց ծագման կամ հիմնական բնակության երկիր կամ հնարավոր երրորդ՝ միջանցիկ երկրներ մուտք գործելու համար անհրաժեշտ ճամփորդական փաստաթղթերի և վիզայի ստացման գործում:
4. Կամավոր վերադարձի համար դիմողն իրավունք ունի հետ կանչելու իր դիմումը վերադարձի ընթացակարգի ցանկացած պահի: Մինչև Հայաստանի Հանրապետությունից մեկնելը կամավոր վերադարձի համար դիմած անձը շարունակում է օգտվել ապաստան հայցողի կամ փախստականի կարգավիճակից բխող իրավունքներից առանց որևէ սահմանափակման:
5. Կամավոր վերադարձի համար դիմած անձի՝ Հայաստանի Հանրապետությունից մեկնելուց հետո Լիազոր մարմինը նրա անձնական գործում գրանցում է կամավոր վերադարձի փաստը, ներառյալ՝ ապաստան հայցողը սույն օրենքի 55(3) Հոդվածի սահմանված կարգով ապաստանի ընթացակարգը դադարեցնելու կամ սույն օրենքի 10(1) Հոդվածով սահմանված կարգով փախստականի ճանաչումը դադարեցնելու մասին որոշումները:
6. Եթե ապաստան հայցողը կամ փախստականը սույն հոդվածով սահմանված կարգով կամավոր վերադարձել է իր քաղաքացիության կամ նախկին մշտական բնակության երկիր և հետագայում կրկին ժամանել է Հայաստանի Հանրապետություն և ապաստան է հայցում, ապա նրա հայցը քննվում է սույն օրենքի 59-րդ հոդվածով սահմանված կարգով:

«Օտարերկրացիների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում հետևյալ հոդվածները վերաբերում են Հայաստանի Հանրապետությանից օտարերկրացիների կամավոր վերադարձին:

Հոդված 30. Օտարերկրացիների կամավոր հեռանալը Հայաստանի Հանրապետությունից - Օտարերկրացին պարտավոր է կամավոր հեռանալ Հայաստանի Հանրապետության տարածքից, եթե՝ ա) լրացել է նրա մուտքի վիզայի կամ կացության կարգավիճակի վավերականության ժամկետը բ) մուտքի վիզան ուժը կորցրած է ճանաչվել սույն օրենքի 8 հոդվածի (1), (2) և (3) մասերում նշված հիմքերով գ) մերժվել է նրա՝ կացության կարգավիճակ ստանալու կամ ժամկետը երկարաձգելու համար դիմումը դ) նա սույն օրենքի 21-րդ հոդվածում նշված հիմքերով զրկվել է կացության կարգավիճակից:

Հոդված 31. Օտարերկրացու արտաքսման վերաբերյալ գործի հարուցումը - Եթե սույն օրենքի 30-րդ հոդվածով նախատեսված դեպքերում օտարերկրացին կամավոր չի հեռացել Հայաստանի Հանրապետության տարածքից, ապա Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանության բնագավառում Լիազորված պետական կառավարման մարմինը արտաքսման վերաբերյալ գործ է հարուցում և ներկայացնում դատարան:

Հոդված 32. Օտարերկրյա քաղաքացիների արտաքսումն արգելող հանգամանքները.

1. Արգելվում է օտարերկրացուն արտաքսել այն պետություն, որտեղ խախտվում են մարդու իրավունքները, մասնավորապես, եթե նրան սպառնում է հետապնդում ռասայական, կրոնական պատկանելության, սոցիալական ծագման, քաղաքացիության կամ քաղաքական համոզմունքների պատճառով, կամ եթե տվյալ օտարերկրացին կարող է ենթարկվել խոշտանգումների կամ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կամ մահապատժի: Հետապնդման սպառնալիքի կամ խոշտանգումների կամ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ մահապատժի իրական վտանգի գոյության մասին ապացույցները դատարան է ներկայացնում տվյալ օտարերկրացին:

1.4.3 Հիմնական տեղեկություններ միգրացիայի և ժողովրդագրության վերաբերյալ

Հայաստանում միգրացիայի վարչական տեղեկատվական աղբյուրը ՀՀ բնակչության պետական ռեգիստրն է, որն ամբողջությամբ չի արտացոլում բնակչության տեղաշարժի վերաբերյալ տվյալները, որովհետև մարդկանց մեծ մասը իրենց տեղաշարժի մասին չեն տեղեկացնում ՀՀ անձնագրային և վիզաների վարչությանը, ՀՀ ոստիկանությանը և արդյունքում դուրս են մնում միգրացիայի վիճակագրության տեսադաշտից:

Ստորև ներկայացված վիճակագրությունը վերաբերում է ծագման 4 ընտրված երկրներին՝ Աֆղանստան, Բանգլադեշ, Հնդկաստան և Իրանի Իսլամական Հանրապետություն: Այս ընտրությունը հիմնված է ՄՄԿ Հայաստանի անցյալի փորձի վրա, որն առնչվում է «Հայաստանից ԿՎԿԱ» մի քանի դեպքերի (հիմնականում Աֆղանստանից), ինչպես նաև այդ երկրների վերաբերյալ նախկինում հավաքված տվյալների հետ:

Հարկ է նշել, որ առանց միգրացիայի էլ Հայաստանի Հանրապետությունը կանգնած է բնակչության թվի անկման առջև, ունենալով 1,62 տոկոս պտղաբերության մակարդակ: 2000-2016 թթ.ին Հայաստանի Հանրապետության բնակչությունը նվազել է 228,300-ով կազմելով 2,998,300 մարդ: Վերջին տարիներին, սակայն, ավելի շատ մարդ է ժամանում, քան մեկնում: Ժամանումների թվում հայեր են, ովքեր վերադառնում են երկիր, ներառյալ նրանք, ովքեր ունեն երկքաղաքացիություն հակամարտող երկրներում, մասնավորապես Սիրիայի Արաբական Հանրապետությունը, բայց նաև աշխատանքային ներգաղթյալներ այնպիսի երկրներից, ինչպիսին է Հնդկաստանը:

Միգրացիայի վիճակագրությունը ցույց է տալիս հնդիկների և իրանցիների, իսկ որոշ դեպքերում Բանգլադեշի քաղաքացիների ավելի մեծ հոսք (Ոստիկանության վիճակագրությունից): Հիմնական հարցն այն է, որ Միգրացիոն ծառայության (ՄԾ) և Ազգային անվտանգության ծառայության (ԱԱԾ) սահմանապահ զորքերի վիճակագրությունը լավ համակարգված և սինխրոնացված չէ, և որոշ նման դեպքերը (Աֆղանստանից և այլն) չեն ներառվել ՄԾ վիճակագրության մեջ: Դրանք երևում են ԱԱԾ սահմանի անցման տվյալների մեջ և այդպիսի դեպքերում ուղղակիորեն ուղարկվում են ՄՄԿ-ի գրասենյակ (եթե բերման են ենթարկվել միգրանտներ կամ ավարտվել է նրանց կալանքի ժամկետը): ՄՄԿ-ի նախորդ

փորձից ելնելով, Աֆղանստանի դեպքերը ամենից խնդրահարույցն էին, քանի որ միգրանտներն ամենախոցելիներն էին և փաստաթղթերի խնդիրներ ունեին:

Չորս թիրախային երկրներից ապաստան հայցողների (ԱՀ) ընդհանուր նկարագրությունը՝ ըստ սեռերի (Տ/Կ), տարիքային խմբերի և քաղաքացիության երկրի

2019 թ.-ին Հայաստանում ապաստանի հայց ներկայացնողների ընդհանուր թիվը կազմել է 248 մարդ, որոնցից 107-ը՝ Իրանի Իսլամական Հանրապետությունից, 4-ը՝ Հնդկաստանից, 3-ը՝ Աֆղանստանից և 2-ը՝ Բանգլադեշից: Ստորև բերված աղյուսակում մանրամասն ներկայացված է նրանց բաշխումն՝ ըստ տարիքային խմբերի և քաղաքացիության երկրի.

2019 թ.		0-13		14-17		18-34		35-64		65+	
Երկիրը	Ընդամենը ԱՀ	Տ	Կ	Տ	Կ	Տ	Կ	Տ	Կ	Տ	Կ
Աֆղանստան	3	0	0	1	0	2	0	0	0	0	0
Բանգլադեշ	2	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0
Հնդկաստան	4	0	0	0	0	1	0	3	0	0	0
Իրանի Իսլամական Հանրապետություն	107	11	6	3	0	31	12	25	17	0	2

Փախստականի կարգավիճակի ճանաչման առումով կարող ենք ավելացնել, որ ապաստան հայցող ճանաչվել է Իրանի Իսլամական Հանրապետությունից 45, Աֆղանստանից 4 փախստական:

Աղբյուրը՝ Վիճակագրական վեկույց, Միգրացիոն ծառայություն³⁷

2018 թ.-ին Հայաստանում ապաստան հայցողներն ընդհանուր առմամբ ներկայացրեն են 218 ապաստանի դիմում, որոնցից՝ 57-ը Իրանի Իսլամական Հանրապետությունից, 12-ը Աֆղանստանից, 11-ը Բանգլադեշից: 2018 թ.-ին Հնդկաստանի քաղաքացիներից ապաստանի հայց չի գրանցվել: Ստորև բերված աղյուսակում մանրամասն ներկայացված է ապաստան հայցողների բաշխումն՝ ըստ տարիքային խմբի և քաղաքացիության երկրի:

³⁷ www.migration.am/statistics:

2018 թ.		0-17		18-34		35-64	
Երկիրը	Ընդամենը ԱՀ	Տ	Կ	Տ	Կ	Տ	Կ
Աֆղանստան	12	2	0	9	1	0	0
Բանգլադեշ	11	0	0	7	0	4	0
Հնդկաստան	4/2						
Իրանի Իսլամական Հանրապետություն	57	10	4	15	4	16	8

Փախստականի կարգավիճակ է շնորհվել Իրանի Իսլամական Հանրապետության քաղաքացիների 2 ապաստան հայցողի (1 կին՝ 0-13 տարեկան և 1 տղամարդ՝ 18 - 34 տարեկան):

Աղբյուրը՝ Հայաստանի ժողովրդագրական ժողովածու³⁸

Ստորև բերված աղյուսակները մանրամասնորեն նկարագրում են մշտական, ժամանակավոր և հատուկ կացության կարգավիճակ ունեցող օտարերկրացիների բաշխումն՝ ըստ քաղաքացիության երկրի և կարգավիճակ շնորհելու հիմքերի: Երևում է, որ Հնդկաստանը ներկայացնում է օտարերկրացիների ամենամեծ խումբը (1,835 օտարերկրացիներ 2019-ին և 2,005՝ 2018-ին): Նրանց մեծ մասին շնորհվել է ժամանակավոր կացության կարգավիճակ (1,820՝ 2019 թ.-ին և 1,979՝ 2018 թ.-ին): Հնդկաստանի քաղաքացիները կազմում են ընդհանուր թվի մոտ 1/4 մասը: Նրանց հետևում են Իրանի Իսլամական Հանրապետության քաղաքացիները (2019-ին՝ 1,254 օտարերկրացի և 2018-ին՝ 1,310): Նրանց մեծ մասին շնորհվել է ժամանակավոր կացության կարգավիճակ (1,004՝ 2019-ին և 1,060՝ 2018-ին): Հարկ է ընդգծել, որ հայազգի լինելն այն հիմքն է, որն առավել տարածված է Իրանի Իսլամական Հանրապետության և ավելի քիչ՝ Հնդկաստանի քաղաքացիներին կացության կարգավիճակ տալու համար:

Մշտական բնակության կարգավիճակ ունեցող օտարերկրացիների բաշխումն ըստ քաղաքացիության երկրի և կարգավիճակ շնորհելու հիմքերի³⁹

Ինչպես երևում է ստորև ներկայացված աղյուսակներից (2019 և 2018 թթ.), Իրանի Իսլամական Հանրապետության քաղաքացիները կացության կարգավիճակ ստացած ամենամեծ խումբն են (2019 թ.-ին՝ 177 և 2018 թ.՝ 163), որին հետևում են Հնդկաստանի քաղաքացիները (2019 թ.-ին՝ 15 և 2018 թ.-ին՝ 26): Իրանի Իսլամական Հանրապետության քաղաքացիների նման կարգավիճակ շնորհելու հիմնական հիմքերն էին 3 տարվա բնակությունը (79՝ 2019-ին և 90՝ 2018-ին), որին հետևում են բիվնես գործունեությունը (2019-ին՝ 41-ը և 0՝ 2018-ին) և ապգությամբ հայ լինելը (57՝ 2019-ին և 73՝ 2018-ին) Հնդկաստանի քաղաքացիներին կացության կարգավիճակի շնորհման հիմնական հիմքերը եղել են բնակության 3 տարիները (11՝ 2019-ին և 22՝ 2018-ին), որին հետևել են բիվնես գործունեությունը (2՝ 2019-ին և 0՝ 2018-ին) և ապգությամբ հայ լինելը (2՝ 2019-ին և 4՝ 2018-ին):

³⁸ www.armstat.am/en/?nid=82&id=2225:

³⁹ Աղբյուրը՝ ՀՀ ոստիկանության անձնագրային և վիզաների վարչություն:

2019 թ.

Քաղաքացիության երկիրը	Ընդամենը	Ներառյալ կարգավիճակի շնորհման հիմքերը		
		Բնակություն առնվազն 3 տարով	Բիվնես գործունեություն	Ապգույթամբ հայ լինելը
Աֆղանստան	4/2			
Բանգլադեշ	4/2			
Հնդկաստան	15	11	2	2
Իրանի Իսլամական Հանրապետություն	177	79	41	57

2018 թ.

Քաղաքացիության երկիրը	Ընդամենը	Ներառյալ կարգավիճակի շնորհման հիմքերը		
		Բնակություն առնվազն 3 տարով	Գործարարություն	Ապգույթամբ հայ լինելը
Աֆղանստան	4/2			
Բանգլադեշ	4/2			
Հնդկաստան	26	22	0	4
Իրանի Իսլամական Հանրապետություն	163	90	0	73

Ժամանակավոր կացության կարգավիճակ ստացած օտարերկրացիների բաշխումն ըստ քաղաքացիության երկրի, կարգավիճակի շնորհման հիմքերի⁴⁰

Ինչպես երևում է ստորև ներկայացված աղյուսակներից (2019 և 2018 թթ.), Հնդկաստանի քաղաքացիները ամենամեծ խումբն են, որոնց շնորհվել է ժամանակավոր կացության կարգավիճակ (1,820՝ 2019-ին և 1,979՝ 2018-ին), որին հաջորդում են Իրանի Իսլամական Հանրապետության քաղաքացիները (1,004՝ 2019-ին և 1,060՝ 2018-ին): Հնդկաստանի քաղաքացիներին նման կարգավիճակ շնորհելու հիմնական հիմքեր եղել են կրթությունը (1,591՝ 2019-ին և 1.126՝ 2018-ին.) և վբաղվածությունը (139՝ 2019-ին և 798՝ 2,018-ին.), ընտանիքի հետ վերամիավորումը (47՝ 2019-ին և 53՝ 2018-ին), բիվնես գործունեությունը (43՝ 2019-ին և 2՝ 2018-ին): Իրանի Իսլամական Հանրապետության քաղաքացիների դեպքում կացության կարգավիճակի շնորհման հիմքերը հիմնականում հետևյալն էին կրթություն (562՝ 2019-ին և 466՝ 2018-ին), ընտանիքի հետ վերամիավորում (229՝ 2019-ին, 220՝ 2018-ին), գործարար գործունեություն (64՝ 2019-ին, 5՝ 2018-ին) և ապգույթամբ հայ լինելը (8՝ 2019-ին և 9՝ 2018-ին): Ժամանակավոր կացության կարգավիճակից օգտվող մյուս և Բանգլադեշի քաղաքացիներ էին (5-ը՝ 2019-ին և 1-ը՝ 2018-ին):

⁴⁰ Աղբյուրը՝ Ոստիկանության անձնագրային և վիզաների վարչություն, Հայաստան:

2019 թ.

Քաղաքացիության երկիրը	Ընդամենը	Ներառյալ կարգավիճակի շնորհման հիմքերը				
		Վերամիավորում ընտանիքի հետ*	Կրթություն	Զբաղվածություն**	Բիվենս գործունեություն	Ապգույթամբ հայ
Աֆղանստան	4/2					
Բանգլադեշ	5	0	5	0	0	0
Հնդկաստան	1,820	47	1,591	139	43	0
Իրանի Իսլամական Հանրապետություն	1,004	229	562	141	64	8

2018 թ.

Քաղաքացիության երկիրը	Ընդամենը	Ներառյալ կարգավիճակի շնորհման հիմքերը				
		Վերամիավորում ընտանիքի հետ*	Կրթություն	Զբաղվածություն**	Բիվենս գործունեություն	Ապգույթամբ հայ
Աֆղանստան	4/2					
Բանգլադեշ	1	0	1	0	0	0
Հնդկաստան	1,979	53	1,126	798	2	0
Իրանի Իսլամական Հանրապետություն	1,060	220	466	360	5	9

* Հայաստանի Հանրապետությունում ժամանակավոր կացության կարգավիճակ ունեցող օտարերկրացու ամուսին/կին, ծնող կամ երեխա, կամ ՀՀ քաղաքացու կամ Հայաստանում մշտական կամ հատուկ կացություն ունեցող օտարերկրացու ամուսին կամ մտերիմ ազգական (ամուսին/կին, երեխա, եղբայր, քույր, տատ, պապ, թոռ):

** Հայաստանի Հանրապետությունում աշխատանքի թույլտվություն տրամադրող ՀՀ կառավարության պետական լիազորված մարմնի թույլտվության առկայություն կամ կնքված աշխատանքային պայմանագիր:

Հատուկ կացության կարգավիճակ ունեցող օտարերկրացիների բաշխումն ըստ քաղաքացիության երկրների և կարգավիճակ շնորհելու հիմքերի⁴¹

Ինչպես ե է երևում է ներկայացված աղյուսակներից (2019 և 2018 թթ.), սույն վեկույցի 4 թիրախային խմբերի շարքում Իրանի Իսլամական Հանրապետությանի քաղաքացիները միակն են, ովքեր օգտվել են հատուկ կացության կարգավիճակից 2018 և 2019 թթ.-ին: Այդ կարգավիճակի շնորհման միակ հիմքը ապգույթամբ հայ լինելն էր (73՝ 2019-ին և 87՝ 2018-ին):

⁴¹ Աղբյուրը՝ ՀՀ ոստիկանության անձնագրային և վիզաների վարչություն:

2019 թ.

Քաղաքացիության երկիրը	Ընդամենը	Ներառյալ կարգավիճակի շնորհման հիմքերը	
		Տնտեսական կամ մշակութային	Ազգությամբ հայ
Աֆղանստան	4/2		
Բանգլադեշ	4/2		
Հնդկաստան	4/2		
Իրանի Իսլամական Հանրապետություն		73	73

2018 թ.

Քաղաքացիության երկիրը	Ընդամենը	Ներառյալ կարգավիճակի շնորհման հիմքերը	
		Տնտեսական կամ մշակութային	Ազգությամբ հայ
Աֆղանստան	4/2		
Բանգլադեշ	4/2		
Հնդկաստան	4/2		
Իրանի Իսլամական Հանրապետություն	87		87

Սահմանահատումների ընդհանուր պատկերը

2020 թ. (հունվար - հունիս 2020 թ.)

Երկիրը	Ժամանումներ	Մեկնումներ
Աֆղանստան	1	2
Բանգլադեշ	9	10
Հնդկաստան	2,613	4,777
Իրանի Իսլամական Հանրապետություն	13,747	17,000

2019 թ.

Երկիրը	Ժամանումներ	Մեկնումներ
Աֆղանստան	50	60
Բանգլադեշ	67	310
Հնդկաստան	36,951	34,060
Իրանի Իսլամական Հանրապետություն	141,596	134,896

2018 թ.

Երկիրը	Ժամանումներ	Մեկնումներ
Աֆղանստան	22	23
Բանգլադեշ	35	38
Հնդկաստան	30,368	26,720
Իրանի Իսլամական Հանրապետություն	138,922	138,174

2. Կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման (ԿՎՎԱ) ծրագիրը

2.1 ՄՄԿ գլոբալ ԿՎՎԱ ծրագիր

Ընդունող կամ տարանցիկ երկրներում մնալ չցանկացող կամ մնալ չկարողացող միգրանտների վերադարձն ու վերաինտեգրումը⁴² նոր քաղաքական կարևորություն են ստացել ամբողջ աշխարհի ազգային և միջազգային քաղաքականություն մշակողների օրակարգում: Տեղի են ունենում աստիճանաբար ավելի մեծ թվով միգրանտների ավելի խառն ու բարդ տեղաշարժեր⁴³. շատերը հայտնվում են բարդ հանգուցային իրավիճակներում կամ երկար ժամանակ մնում են անկանոն պայմաններում:

Որպես Միավորված ազգերի համակարգի հետ կապված կազմակերպություն՝ ՄՄԿ-ը միգրացիայի ոլորտում առաջատար միջկառավարական կազմակերպությունն է և սերտորեն համագործակցում է կառավարության, միջկառավարական և ոչ պետական գործընկերների հետ: Ունենալով 173 անդամ պետություններ ու ևս 9՝ դիտորդի կարգավիճակով պետություններ և գրասենյակներ ավելի քան 100 երկրներում, ՄՄԿ-ը լծված է կառավարություններին և միգրանտներին ծառայություններ և խորհուրդներ տրամադրելու գործին: ՄՄԿ-ը իր Սահմանադրությամբ լիազորված է ապահովել կազմակերպված միգրացիա, այդ թվում՝ կամավոր վերադարձին ու վերաինտեգրմանը աջակցություն ցուցաբերելու միջոցով: Մասնավորապես, ՄՄԿ-ը շեշտում է, որ կամավորությունը մնում է որպես նախապայման իր բոլոր ԿՎՎԱ գործողությունների համար:

⁴² «Միգրանտ» եզրը նշանակում է «ցանկացած անձ, ով տեղաշարժվում է կամ տեղաշարժվել է միջազգային սահմանից այն կողմ կամ այն պետության ներսում, որը հեռու է իր մշտական բնակության վայրից, անկախ նրանից, թե՛ (1) անձն ինչ իրավական կարգավիճակ ունի. (2) տեղաշարժը կամավոր է, թե ոչ կամավոր. 3) որոնք են տեղաշարժի պատճառները. կամ թե՛ (4) որքան է մնալու տևողությունը» (Միգրացիայի միջազգային կազմակերպություն (ՄՄԿ), «Միգրացիայի հիմնական պայմանները», տես www.iom.int/key-migration-terms:

⁴³ Խառը տեղաշարժերը սահմանվում են որպես տեղաշարժեր, «որոնցում մի խումբ մարդիկ միասին, հիմնականում անկանոն ձևով, ճանապարհորդում են, օգտագործելով նույն երթուղիները և տրանսպորտային միջոցները, սակայն տարբեր պատճառներից դրդված: Խառը տեղաշարժերի շրջանակում ճամփորդող մարդիկ ունեն տարբեր կարիքներ և խնդիրներ: Դրանք կարող են լինել ապաստան հայցողներ, փախստականներ, թրաֆիքինգի ենթարկված անձինք, առանց ուղեկցողի/ընտանիքից անջատված երեխաներ և անկանոն իրավիճակում գտնվող միգրանտներ» (ՄԱԿ-ի փախստականների հարցերով գերագույն հանձնակատարի գրասենյակ (ՄԱԿՓԳՀ), 10 կետից բաղկացած Գործողությունների պլան խառը միգրացիայի վերաբերյալ, 2012 թ., էջ 291):

1979 թ.-ից ի վեր ՄՄԿ-ը իրականացնում է ԿՎՎԱ ծրագրեր ամբողջ աշխարհում՝ որպես մարդկային և արժանապատիվ մոտեցում վերադարձին ու վերաինտեգրմանը:

ԿՎՎԱ միգրանտների մարդկային ու կանոնավոր տեղաշարժի ապահովման առանցքային ռազմավարություն է: Այն միգրացիայի կառավարման մոտեցման անփոխարինելի բաղադրիչն է, որը փոխշահավետ է միգրանտների, կառավարությունների և միգրացիայից տուժած այլ համապատասխան շահագրգիռ կառույցների համար:

Իր լիազորություններին համապատասխան՝ ՄՄԿ-ի հիմնական քաղաքական նկատառումները ԿՎՎԱ ծրագրերի մշակման ու իրականացման ժամանակ ներառում են՝⁴⁴

- ▶ միգրանտների արժանապատվության և իրավունքների երաշխավորում կապմակերպած վերադարձերի ընթացքում, միաժամանակ ձգտելով հետևել կիրառելի միջազգային սկզբունքներին ու չափանիշներին.
- ▶ կանոնավոր միգրացիոն կառույցների և ապաստանի ընթացակարգերի բարեվարքության պահպանում.
- ▶ վերադարձի գործընթացում ներգրավված ծագման, տարանցման և ընդունող երկրների միջև երկխոսության և համագործակցության կատարելագործում և վերադարձող քաղաքացիների նկատմամբ ծագման երկրների պատասխանատվության ուժեղացում.
- ▶ հնարավորի սահմաններում անկանոն միգրացիայի շարժիչ ուժերի հետ կապված խնդիրների լուծում.
- ▶ քարոզչություն վերադարձի, ներառյալ՝ վերադարձից հետո վերաինտեգրման աջակցության նկատմամբ միասնական մոտեցում ընդունելու համար, և
- ▶ աշխատանք ապագային և միջազգային գործընկերների հետ ինչպես հյուրընկալող, այնպես էլ ծագման երկրում՝ միջազգային երկխոսություն խթանելու և ԿՎՎԱ նախաձեռնությունների համար կարողությունների վարձացում ապահովելու համար:

Անվտանգ, կապմակերպված և կանոնավոր միգրացիայի գլոբալ հայմաձայնագիրը (ՄԳՀ)⁴⁵ ճանաչում է նաև անվտանգ ու արժանապատիվ վերադարձի և վերաընդունման, ինչպես նաև կայուն վերաինտեգրման դյուրացման անհրաժեշտությունը (Նպատակ 21):

ԿՎՎԱ ծրագրերը նպաստում են ՄԳՀ-ում ամրագրված նպատակների իրականացմանը: Այն պետություններին կոչ է անում միգրանտներին տրամադրել անվտանգ ու արժանապատիվ վերադարձի և կայուն վերաինտեգրման հնարավորություններ: Մասնավորապես, ՄԳՀ-ը պետություններին կոչ է անում խթանել վերադարձի և վերաինտեգրման երեխաների և գենդերի առումով պայուն ծրագրերի իրականացումը (ՄԳՀ, Նպատակ 21 (բ)): Այն ձգտում է նպաստել 2030-ի օրակարգի 10.7 Թիրախին հասնելուն՝ հեշտացնելու մարդկանց կապմակերպված, անվտանգ, կանոնավոր և պատասխանատու միգրացիան և շարժունակությունը, այդ թվում կամավոր վերադարձի դյուրացմամբ, ընդգծելով ԿՎՎԱ-ի արդիականությունը՝ որպես միգրացիայի կառավարման համակարգերի կարևոր հիմնասյուն և միգրանտների համար մարդկային ու արժանապատիվ վերադարձի նախընտրելի տարբերակ:

⁴⁴ www.iom.int/assisted-voluntary-return-and-reintegration:

⁴⁵ Անվտանգ, կապմակերպված և կանոնավոր միգրացիայի գլոբալ համաձայնագիր (A/RES/73/195) 2018, տես www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/73/195:

Բացի այդ, ԿՎՎԱ նպաստում է 10.2 Թիրախին խթանել բոլորի սոցիալական, տնտեսական և քաղաքական ներգրավումը՝ անկախ տարիքից, սեռից, հաշմանդամությունից, ռասայից, էթնիկ պատկանելությունից, ծագումից, կրոնից, տնտեսական կամ այլ կարգավիճակից, աջակցելով վերադարձողներին իրենց տնտեսական, սոցիալական և հոգեբանական սոցիալական վերաինտեգրման գործընթացներում իրենց երկրներում և ծագման համայնքներում: Վերաինտեգրման աջակցության իրականացման և ուղեգրման շուրջ տեղական գործընկերությունների և համագործակցության միջոցով՝ ԿՎՎԱ կարևոր է նաև Թիրախ 17.17-ին հասնելու համար, որի նպատակը հանրային, հանրային-մասնավոր և քաղաքացիական հասարակության արդյունավետ գործընկերությունը խրախուսելն ու խթանելն է:

Ավելին, ներգրավելով բոլոր համապատասխան շահագրգիռ կառույցներին և վարձակալներին՝ նրանց կարողությունները տեղական, տարածաշրջանային ու ազգային մակարդակներում՝ ԿՎՎԱ ծրագրերը խթանում են լավ կառավարմամբ վերադարձի քաղաքականության նշանակության առավել լայն ու ամբողջական ըմբռնում, այդպիսով կապ ստեղծելով Թիրախ 17.9-ի հետ, որն ամրագրում է վարձացող երկրներում արդյունավետ և հասցեական կարողությունների վարձացմանն ուղղված միջազգային աջակցության կատարելագործում՝ ազգային ծրագրերի կայուն վարձացման բոլոր նպատակների իրականացմանն աջակցելու համար՝ այդ թվում Հյուսիս-Հարավ, Հարավ-Հարավ և եռանկյուն համագործակցության միջոցով: Նման մոտեցումը հատկապես կարևոր է վերադարձող միգրանտների վերաինտեգրման հարցերում մարտահրավերների առջև կանգնած և/կամ սահմանափակ կարողություններ ունեցող երկրներին:

Միգրացիայի կառավարման շրջանակը (ՄԿՇ)⁴⁶ տալիս է պլանավորված և պատշաճ կերպով կառավարվող միգրացիայի էական տարրերի ամբողջական նկարագրությունը: Այն ընդգծում է սկզբունքներ ու խնդիրներ, որոնք ներառված են նաև կամավոր վերադարձի աջակցության և վերաինտեգրման ՄՄԿ մոտեցման մեջ: Միգրանտներին առաջարկելով անվտանգ և արժանապատիվ վերադարձի հնարավորություն՝ ԿՎՎԱ նպաստում է ՄԿՇ Նպատակ 3-ի իրականացմանը, ըստ որի՝ «Միգրացիան պետք է տեղի ունենա անվտանգ, կապմակերպված ու արժանապատիվ կերպով»: Տրամադրելով վերաինտեգրման աջակցություն՝ ԿՎՎԱ աջակցում է ՄԿՇ Նպատակ 1-ի իրականացմանը, որի համաձայն՝ «Միգրացիայի լավ կառավարումը և համապատասխան քաղաքականությունը պետք է ձգտեն վարձացնել միգրանտների և հասարակության սոցիալ-տնտեսական բարեկեցությունը»: Այս մոտեցումից բխում է, որ կամավոր վերադարձը և վերաինտեգրումը չպետք է դիտարկվեն միգրացիայի կառավարման այլ բաղադրիչներից առանձին:

ՄՄԿ կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման աջակցության ծրագիր

Կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման աջակցության ծրագիրը (այսուհետ՝ «Ծրագիր»)՝⁴⁷ հիմնված է այս ոլորտում ՄՄԿ-ի ծանրակշիռ ներդրման վրա և աչքի ընկնող տեղ է վբաղեցնում ԿՎՎԱ-ում ներգրավված լինելու կապմակերպության փորձի մեջ: Նախատեսվելով որպես ուղենիշ թե՛ քաղաքականություն մշակողների և թե՛ մասնագետների կողմից գործնական կիրառության համար՝ ԿՎՎԱ դուրս է գալիս չուտ ՄՄԿ-ի գործունեության

⁴⁶ Միգրացիայի կառավարման շրջանակի (ՄԿՇ) վերաբերյալ լրացուցիչ տեղեկությունների համար տես՝ www.iom.int/sites/default/files/about-iom/migof_brochure_a4_en.pdf:

⁴⁷ www.iom.int/sites/default/files/our_work/DMM/AVRR/a_framework_for_avrr_online_pdf_optimized_20181112.pdf:

չրջանակից: Հաշվի առնելով ԿՎՎԱ ծրագրերից օգտվելու չափանիշների, ռեսուրսների հասանելիության, ազգային քաղաքականությունների, իրականացնող գործընկերների և գործառնական համատեքստերի բավմանությունը՝ Ծրագիրն առաջարկում է կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման համակողմանի լուծման ճանապարհային քարտեզ, որն արձագանքում է անհատ վերադարձողների և նրանց ընդունող համայնքների կարիքներին, ինչպես նաև խնդրո առարկա կառավարությունների գերակայություններին՝ կոչ անելով միգրացիայի կառավարման և վարձացման համար պատասխանատու շահագրգիռ կառույցների միջև ընդունել համակարգված միջոցառումներ, քաղաքականություններ և գործելակերպեր՝ միջազգային, ազգային և տեղական մակարդակներում:

Ծրագրում շարադրված են այն հիմնական սկզբունքները, որոնցով ըստ ՄՄԿ-ի, պետք է առաջնորդվել արժանապատիվ կամավոր վերադարձին և կայուն վերաինտեգրման աջակցելու համար: Հիմնվելով 40 տարվա փորձի վրա՝ փաստաթուղթն առաջարկում է նաև վեց կոնկրետ նպատակ, որոնք առկա են կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման ամբողջ գործընթացում: Այդ սկզբունքներն ու նպատակները դրված են կազմակերպված, անվտանգ և պատասխանատու միգրացիան խթանելու և միգրանտների սոցիալ-տնտեսական բարեկեցությանը նպաստելու ՄՄԿ-ի հանձնառության հիմքում՝ 2030-ի կայուն զարգացման օրակարգին, Միգրացիայի գլոբալ համաձայնագրին և ՄԿՇ-ին համապատասխան:

A FRAMEWORK FOR ASSISTED VOLUNTARY RETURN AND REINTEGRATION

ՄԿ ԿՎՎԱ ծրագրում ամփոփված սկզբունքներն ու նպատակները նպաստում են Գլոբալ պայմանագրի 21-րդ Նպատակի, և մասնավորապես, 21.բ, 21.զ, 21.ը, 21.թ ու 21.է գործողությունների իրականացմանը, որոնք, ի թիվս այլ բաների, կենտրոնացած են կամավոր ծրագրերի, միգրանտ երեխաների, փաստերի վրա հիմնված ծրագրերի մշակման, մոնիթորինգի և կայուն վերաինտեգրման վրա: Միաժամանակ դրանք նպաստում են 1, 3, 4, 7, 12, 13 նպատակներին հասնելուն, որոնք կենտրոնացած են ճշգրիտ և ժամանակին ինֆորմացիա տրամադրելու, ինֆորմացիայի մատչելիության, խոցելիությունները լուծելու և նվազեցնելու, փաստաթղթերի մատչելիության և կալանքի համար այլընտրանքներ գտնելու վրա:

ԿՎՎԱ շրջանակի ռազմավարական խնդիրները հետևյալն են՝

Խնդիր 1-ին. Միգրանտները կարող են ընդունել տեղեկացված որոշում և ստանձնել պատասխանատվություն կամավոր վերադարձի գործընթացի համար:

Պատեհաժամ, անկողմնակալ և վստահելի տեղեկատվության հասանելիությունը կարևոր է: Այն հնարավորություն է տալիս միգրանտներին ընդունելու տեղեկացված որոշում և խթանում է վերադարձի պատրաստակամությունն ու վերադարձի գործընթացի համար պատասխանատվությունը՝ արդյունքում բարելավելով կայուն վերաինտեգրման հեռանկարը:

Գործողություններ

Իրազեկման գործողությունների իրականացում

Իրազեկման գործողությունները հնարավորություն են տալիս ԿՎՎԱ մասին իրազեկելու վերադարձի և վերաինտեգրման աջակցության կարիք ունեցող միգրանտներին, ինչպես նաև տեղեկատվության տարածման այլ օղակներին, ինչպիսիք են համայնքները, սփյուռքը, հյուպատոսական ներկայացուցչությունները և այլ համապատասխան գործընկերները: Միգրանտներին տրամադրված տեղեկատվությունը պետք է լինի օբյեկտիվ և հիմնված լինի ամենաթարմ փաստերի վրա: Ըստ հնարավորության, իրազեկման միջոցառումների մշակման և իրականացման հարցում միգրանտների համայնքների և համապատասխան դիվանագիտական ներկայացուցչությունների ընդգրկումը կարող է հանգեցնել ավելի լայն ծածկույթի և երաշխավորել, որ բացահայտնված տեղեկատվական կարիքները թիրախավորող ուղերձները պատշաճ կերպով մշակվել և ընկալվել են թիրախային խմբի կողմից:

Խորհրդատվություն միգրանտներին վերադարձի և վերաինտեգրման աջակցության վերաբերյալ

Անհատական խորհրդատվությունը հնարավորություն է տալիս պոտենցիալ վերադարձողներին հաշվի առնել իրենց իրավունքներն ու հնարավորությունները ընդունող կամ տարանցիկ և ծագման երկրներում, տեղեկացված լինել տրամադրվող աջակցության և կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման աջակցության գործընթացի պայմանների վերաբերյալ՝ վերջում որոշում ընդունելով, թե արդյոք վերադարձն ամենալավ այլընտրանքն է իրենց համար:

Խորհրդատվությունը պետք է տրամադրվի միգրանտի համար հասկանալի լեզվով: Այն պետք է տեղի ունենա այնպիսի պայմաններում, որոնք հնարավորություն կտան միգրանտ-

ներին տալու հարցեր և ապատորեն արտահայտելու իրենց տեսակետներն ու մտահոգությունները: Այն կարող է, բայց պարտադիր չէ, որ հանգեցնի վերջինիս կամավոր վերադառնալու որոշմանը, իսկ միգրանտը կարող է մտքափոխվել մեկնումից առաջ ցանկացած պահի:

Հնարավոր է, որ միգրանտները նաև կարիք ունենան կապ հաստատելու իրենց համայնքների և ընտանիքների հետ, որոնց անդամները կարող են կարևոր դերակատարություն ունենալ միգրանտների որոշումների ընդունման հարցում: Հնարավոր է, որ որոշ դեպքերում կարիք լինի որոշակի գնահատում իրականացնելու միգրանտի՝ վերադարձի վերաբերյալ տեղեկացված որոշում կայացնելու և վերադառնալու իր ցանկությունն արտահայտելու հարցում:

Մի շարք այլ դերակատարներ կարող են ևս դերակատարություն ունենալ խորհրդատվության գործընթացում: Բոլոր գործընկերների միջև սերտ համագործակցությունն ու գործընկերությունը հնարավորություն է տալիս խուսափելու ջանքերի կրկնօրինակումից և երաշխավորելու, որ միգրանտներին տրամադրվել է ճշգրիտ տեղեկատվություն վստահելի, համաձայնեցված և թափանցիկ կերպով: Որպես այլընտրանք, ընդունող երկրում մնալու նպատակով իրավական գործընթաց սկսելու ցանկություն ունեցող միգրանտներին պետք է ուղղորդել դեպի առկա և համապատասխան իրավական ծառայություններ: Որպես այս գործընթացի մաս և համաձայն միջապագային իրավունքի, միգրանտները պետք է իրավեկվեն տարբեր գործընկերների կողմից տրամադրվող առկա հնարավոր աջակցության մասին, ներառյալ կառավարության ապաստան տրամադրող մարմինները, Միացյալ ազգերի կազմակերպության փախստականների հարցերով գլխավոր հանձնակատարի գրասենյակը (ՄԱԿՓԳՀ) և իր գործընկերները, երեխաների, թրաֆիքինգի վոհերի պաշտպանությամբ պաշտպանող մարմինները և այլն:

Խնդիր 2-րդ. Միգրանտները հասնում են իրենց ծագման երկրներ անվտանգ և արժանապատիվ կերպով

Միգրանտների՝ իրենց ծագման երկրներ անվտանգ և արժանապատիվ կերպով վերադառնալը երաշխավորելը ենթադրում է մի շարք վարչական և կազմակերպչական քայլեր, ինչպես նաև փոխադրման աջակցության տրամադրում: Կազմակերպվում են նաև որոշակի գործընթացներ և ապահովվում անվտանգության երաշխիքներ խոցելի իրավիճակում գտնվող միգրանտների համար:

Գործողություններ

Վարչական և կազմակերպչական գործողությունների իրականացում

Ճամփորդության նախապատրաստումը ներառում է մի շարք վարչական և կազմակերպչական քայլեր՝ սկսած բոլոր անհրաժեշտ փաստաթղթերի պատրաստումից և տոմսի ամրագրումից մինչև գործառնական աջակցության տրամադրումը մեկնման, երրորդ երկրով անցնելու և ժամանման ընթացքում:

Վերադարձի ճամփորդությունը պետք է կազմակերպվի ամենահարմար և արդյունավետ կերպով: Հնարավորության սահմաններում վերադարձողները պետք է ճամփորդեն կոմերցիոն ուղիներով, ինչպես ցանկացած այլ ուղևոր, եթե դրանք ծախսի և ժամանակի տեսանկյունից հանդիսանում են արդյունավետ և ապահովում են միգրանտի արժանապատվությունն ու անանունությունը:

Ճամփորդական աջակցության տրամադրում

Հնարավոր է, որ միգրանտներն աջակցության կարգ ունենան մեկնման ընթացքում և երրորդ երկրի տարածքով անցնելիս, ինչպիսիք են օդանավակայանում գրանցումը, անձնագրային և ուղեբեռի ստուգումը:

Օրինակ, ուղեկցության ընթացքում անհրաժեշտություն կարող է առաջանալ ապահովելու միգրանտների, ինչպիսիք են տարեց մարդիկ կամ առանց ուղեկցության երեխաները, առողջությունն ու անվտանգությունը: Նախապատրաստական փուլում առողջական պայմանները և դրանց առնչվող կարիքները պարզելուց հետո պետք է քայլեր ձեռնարկել ճամփորդության ողջ ընթացքում բժշկական ուղեկցության և բժշկական սպասարկման ապահովման նպատակով, ներառյալ այլ անհրաժեշտ բժշկական սարքավորումները, ինչպիսիք են պատգարակները և անվասայլակները: Հստակ ճամփորդական քայլեր պետք է ձեռնարկել առանց ուղեկցության և ծնողներից առանձնացված երեխաների, տարեց միգրանտների և թրաֆիքինգի զոհերի վերադարձը կապմակերպելիս:

Աջակցության տրամադրում ժամանումից հետո

Ըստ պահանջի, ծագման երկիր ժամանելուց հետո վերադարձողներին պետք է տրամադրել անհապաղ օգնություն, օրինակ, վերջնական կեցության վայր փոխադրման և/կամ գիշերակացի կապմակերպման տեսքով: Հատուկ միջոցներ պետք է առկա լինեն խոցելի իրավիճակում գտնվող միգրանտների համար, ում անհապաղ օգնության կարիք կարող է առաջանալ ժամանումից հետո:

ԽՆԴԻՐ 3-րդ. Վերադարձողներն ի պորու են հաղթահարելու իրենց վերաինտեգրման վրա ապրող անհատական մարտահրավերները

Անհատական աջակցության նպատակն է օգնել վերադարձողներին, առաջին հերթին, ստեղծելու միջավայր, որում իրենք կարող են ստանձնել վերաինտեգրման գործընթացի պատասխանատվությունը: Համապատասխանաբար, հարկավոր է ձևով մոտեցում վերաինտեգրման աջակցության տրամադրման հարցում, որը հարմարեցված է վերադարձողների կարիքներին, նկարագրին և նախասիրություններին, ինչպես նաև վերադարձի տարբերվող համատեքստերին:

Գործողություններ

Հասանելի վերաինտեգրման աջակցության վերաբերյալ տեղեկատվության հավաքագրում

Վերադարձողներին վերաինտեգրման ծառայություններ տրամադրող գործընկերների, առկա սոցիալ-տնտեսական համատեքստում հնարավորությունների և խոչընդոտների քարտեզագրումը հնարավորություն է տալիս վերադարձողներին տրամադրելու համապարփակ և ամենաթարմ տեղեկատվությունը մեկնումից առաջ և ժամանումից հետո տրամադրվող խորհրդատվությունների ընթացքում:

Խորհրդատվության տրամադրում և վերադարձողների ուղղորդում դեպի վերաինտեգրման ծառայություններ

Անհատական խորհրդատվությունները հնարավորություն են տալիս բացահայտել

տարբեր տնտեսական, սոցիալական և հոգեբանական մարտահրավերներ, որոնց վերադարձողները կարող են առնչվել վերաինտեգրման գործընթացում: Վերադարձողներին տրամադրվում է աջակցություն վերջիններիս վերաինտեգրման պլանների մշակման հարցում, որի նպատակն է հասցեագրել անհատական կարիքները, խոցելիության գործոնները և բարելավել հմտությունները՝ հաշվի առնելով հստակ հնարավորություններն ու խոչընդոտները վերադարձողների համայնքներում: Ուղղորդման արդյունավետ համակարգը հնարավորություն է տալիս երաշխավորելու, որ ծառայությունները համապատասխանում են բացահայտված կարիքներին, ինչպիսիք են հոգեօգնական աջակցությունը և առողջապահությունը, ինչպես նաև առկա դասընթացների, կրթության և վբաղվածության հնարավորությունները:

Վերաինտեգրման դրամաշնորհների տրամադրում

Վերաինտեգրման դրամաշնորհները կարող են տրամադրվել կանխիկ, անկանխիկ կամ երկու տարբերակների համադրությամբ աջակցելու վերադարձողներին հոգալու վերջիններիս ամենահրատապ կարիքները և/կամ կրթական կամ կենսապահովման ծրագրերի իրականացման համար: Սա ենթադրում է աջակցություն միկրոբիզնեսի հիմնադրման, տան, բժշկական աջակցության, կրթության, մասնագիտական դաշնագրերի և աշխատանքի տեղավորման համար՝ կախված անհատական կարիքներից և տեղական հնարավորություններից: Դրանք պետք է լինեն հնարավորինս ճկուն բացահայտված կարիքները թիրախավորելու նպատակով:

Խնդիր 4-րդ. Համայնքները պետք է ունենան կարողություններ վերաինտեգրման համար բարենպաստ միջավայր ապահովելու հարցում

Համայնքների դերակատարությունը միգրանտների վերաինտեգրման հարցում կարող է բազմազան լինել: Համայնքները կարող են ապահովել վերաինտեգրման համար բարենպաստ միջավայր սոցիալական աջակցության, ուժեղ սոցիալական ցանցերի, հոգեօգնական աջակցության և ֆինանսական ռեսուրսների տեսանկյունից: Եթե համայնքները վերադարձին դրական են վերաբերվում, դա հնարավորություն է տալիս միգրանտներին վերադառնալու առանց խարանձան վտանգի, ի վերու վերսկսել սոցիալական կապերը և վերաինտեգրումը հասարակության մեջ: Նմանապես, վերաինտեգրման գործընթացը պետք է օգտակար (կամ, առնվազն ոչ վնասակար) լինի համայնքների համար միգրանտների ներդրումների, հմտությունների և փորձի միջոցով: Մինևույն ժամանակ, ընդունող համայնքները կարող է չունենան վերաինտեգրումը խթանող կարողություններ, կառույցներ կամ ռեսուրսներ: Հատկապես այն համայնքներում, որտեղ վերադարձողների քանակը զգալի է, դա կարող է հանգեցնել մրցակցության առկա ռեսուրսների համար և զգալիորեն խոչընդոտել վերադարձողների վերաինտեգրումը: Համայնքի ներսում վերադարձողների հետագա վերաինտեգրման կարողության վրա ազդեցություն կարող է ունենալ այն հանգամանքը, երբ վերադարձը դիտվում է որպես ձախողում կամ երբ գաղթելու որոշումն առաջին հերթին դիտվում է որպես համայնքը լքելը: Վերադարձը կարող է հանգեցնել նաև հետագա տնտեսական ճնշումների միգրանտների համայնքների կամ ընտանիքների վրա՝ պայմանավորված, օրինակ, միգրացիային առնչվող չվերադարձված պարտքերի հետ: Ուստի, համայնքահեն նախաձեռնությունները չափազանց կարևոր են, որպեսզի հպորացներն համայնքների կարողությունները յուրացնելու վերադարձողներին և մեղմելու հնարավոր պայրույթի կամ թշնամանքի ցանկացած զգացմունք, որին վերադարձող

միգրանտը կարող է հանդիպել, օրինակ, աջակցություն ստանալու, կամ, հակառակը, դատարկաձեռն վերադառնալու համար:

Գործողություններ

Համայնքի կարիքների և առկա հնարավորությունների բացահայտում և թիրախավորում

Մեծ քանակի վերադարձողներ ունեցող և/կամ արտաքին միգրացիոն ուժեղ ճնշման տակ գտնվող համայնքներում իրականացված սոցիալ-տնտեսական գնահատումը օգնում է բացահայտել վերադարձի միգրացիայի ապոլետությունը ընդհանուր համայնքի վրա: Չափազանց կարևոր է նման գնահատման գործընթացներում հնարավորինս ընդգրկել հենց համայնքներին համապատասխանեցնելու վերաինտեգրման գործողությունները իրենց կարիքների և առաջնահերթությունների հետ, ինչպես նաև երաշխավորելու, որ գործողությունները բացասաբար չեն անդրադառնա համայնքի վրա կամ չեն հանդիսանա խտրականություն համայնքի նկատմամբ: Համայնքների ներգրավումը վերաինտեգրման գործընթացներում հենց սկզբից հնարավորություն կտա խթանելու տեղական պատասխանատվությունը նախաձեռնությունների համար՝ արդյունքում բարելավելով կայուն կարգացումը աջակցության ավարտից հետո:

Վերաինտեգրման գործողությունների խթանում՝ միմյանց կապելով վերադարձողներին և համայնքներին

Միևնույն ժամանակ թիրախավորելով համայնքների կարիքները՝ վերադարձողների և միգրանտ չհանդիսացող բնակչության ներառական մասնակցությունը խթանող միասնական ջանքերը կարող են ամրապնդել վերադարձողների և նրանց համայնքների միջև սոցիալական կապը և համախմբվածությունը: Գործողությունները կարող են բազմազան լինել՝ սկսած ուսումնական ծրագրերի մշակումից և մասնավոր հատվածի հետ գործընկերությամբ աշխատատեղերի ստեղծման նախաձեռնություններից և ավարտած փոքր ծավալի ենթակառուցվածքային ծրագրերով, ինչպիսիք են, օրինակ, ոռոգումը և ճանապարհաշինությունը: Նման գործողությունները ոչ միայն բարելավում են համայնքի կարողությունները իրենց վերադարձող անդամներին ընդունելու հարցում, այլ նաև կարող են նպաստել վերադարձող միգրացիայի և տեղական կարգացման միջև կապի ամրապնդմանը: Դրանք հնարավորություն են տալիս համայնքներին յուրացնելու վերադարձողների հմտությունները՝ միևնույն ժամանակ թիրախավորելով համայնքի ավելի լայն ապոլետության խնդիրներ:

Խնդիր 5-րդ. Առկա են համապատասխան քաղաքականությունն ու հանրային ծառայությունները վերադարձողների և համայնքների առանձնահատուկ կարիքները թիրախավորելու նպատակով

Հաջողությամբ վերաինտեգրվելու վերադարձողի կարողությունը կախված է իր ծագման երկրում քաղաքական, ինստիտուցիոնալ, բնապահպանական, տնտեսական և սոցիալական պայմաններից: Վերադարձի և վերաինտեգրման քաղաքականության և իրավական գործիքակազմի առկայությունը կամ բացակայությունը, տեղական և ազգային մակարդակներում կառավարման տարբեր մարմինների միջև համագործակցությունը, ինչպես նաև մասնավոր հատվածի, սփյուռքի և քաղաքացիական հասարակության ներգրավվածության մակարդակը ապոլետություն ունեն վերադարձողների համար

վբաղվածության և հիմնական ծառայությունների հասանելիության վրա, ինչպիսիք են կեցությունը, կրթությունը, առողջապահությունը և հոգեւոցիալական աջակցությունը:

Որոշ ծագման երկրներում չկան բավարար մակարդակի կարողություններ և ենթակառուցվածքներ վերադարձողներին և տեղական բնակչությանը պատշաճ մակարդակի ծառայություններով, պաշտպանությամբ ու աջակցությամբ ապահովելու համար: Հանրային ինստիտուտներին, մասնավոր հատվածին և քաղաքացիական հասարակության քաղաքականության մշակման հարցում, ինչպես նաև տեխնիկական և նյութական աջակցությունը կարող է անհրաժեշտ լինել այս բացերը թիրախավորելու նպատակով: Ավելին, ՎՎԱ-ի քանակով վերադարձողներ ունեցող երկրները կարող են աջակցության կարիք ունենալ համապատասխան քաղաքականություն մշակելու և կառույցներ ձևավորելու համար իրենց վերադարձող քաղաքացիների կարիքները հոգալու նպատակով:

Կառուցվածքային մակարդակում այս խնդիրները լուծելու նպատակով հարկավոր են գործողություններ, որոնք ուղղված են էական նշանակություն ունեցող ծառայությունների մատուցմանը և իրավունքների կիրարկմանը այնպիսի ոլորտներում, ինչպիսիք են վերադարձողների և միգրանտ չհանդիսացող բնակչության կրթությունը, առողջապահությունը, հոգեւոցիալական աջակցությունը, բնական ռեսուրսների հասանելիությունը, վբաղվածությունն ու կեցությունը:

Գործողություններ

Կառավարությունների ներգրավում վերաինտեգրման ծրագրերի մշակման գործընթացում

Վերաինտեգրման գործողությունները պետք է մշակվեն ըստ ծագման երկրներում կառավարությունների և քաղաքացիական հասարակության կողմից սահմանված կարիքների և առաջնահերթությունների: Գործընթացների և գործողությունների արդյունավետությունն ու պատասխանատվությունը կարելի է բարելավել՝ վերաինտեգրման ծրագրերի մշակման գործընթացում ընդգրկելով տեղական և ազգային իշխանություններին և գործընկերներին:

Ազգային և տեղական կարողությունների պարզացում վերադարձող միգրանտներին վերաինտեգրման ծառայությունների մատուցման նպատակով

Կառուցվածքային գործողությունները կարող են ուղղված լինել ազգային կարողությունների պարզացմանը վերադարձող միգրանտներին վերաինտեգրման ծառայություններ մատուցելու նպատակով: Այն կարող է ներառել տեխնիկական աջակցությունը և գործիքակազմերը, տարբեր ոլորտների միջև համակարգման խթանումը, ազգային ցանցերի և ուղղորդման մեխանիզմների ձևավորումը, ինչպես նաև դասընթացների և կոնֆերանսների կազմակերպումը լավագույն փորձի փոխանակման և քաղված դասերի քննարկման նպատակով:

Համակարգման մեխանիզմների ձևավորում վերաինտեգրման գործողություններում փոխլրացումն ու փոխհամաձայնությունը խթանելու նպատակով

Վերադարձի և վերաինտեգրման քաղաքականությունն ավելի արդյունավետ է, երբ այն կապված է միգրանտների իրավունքների պաշտպանության և ծագման երկրում պարզացման հնարավորությունների հետ, մասնավորապես այն հնարավորությունների, որոնք թիրախա-

վորում են միգրացիայի հիմնական պատճառները: Անհրաժեշտ է արդյունավետ համակարգում պարզացման և վերաինտեգրման գործողություններում փոխկապակցվածություն ձևավորելու նպատակով՝ միևնույն ժամանակ երաշխավորելով, որ վերադարձողների և համայնքների կարիքները թիրախավորված են բոլոր միջոցառումներում: Ընդգրկված բոլոր գործընկերները, այդ թվում՝ կառավարությունը և ոչ կառավարական կազմակերպությունները, հանրային և մասնավոր հատվածը, տեղական և միջազգային կազմակերպությունները, պետք է մասնակցեն վերաինտեգրման միջոցառումների համակարգման, փոխլրացման և փոխհամաձայնեցման աշխատանքների խրախուսմանը: Այս նպատակով, հարկավոր է սահմանել տարբեր ֆինանսավորման գործիքների միջև փոխլացումները, մասնավորապես, այն ռեսուրսների, որոնք օգտագործվելու են վերադարձի կառավարման, ինչպես համայնքի կայունացման և պարզացմանն ուղղված համագործակցության խթանման համար: Ազգային և տեղական մակարդակներում պարզացման պլանները և միգրացիոն ռազմավարությունները պետք է հավասարապես հաշվի առնել ծրագրի մշակման ընթացում, ինչպես նաև ուսումնասիրել հնարավոր փոխլրացման հնարավորությունները:

Քաղաքականության շրջանակի բարելավում լավ կառավարելի միգրացիա խթանելու նպատակով

Կառուցվածքային մակարդակում գործողությունները կարող են ներառել միգրացիային առնչվող իրավեկման արշավների վերլուծությունը, մշակումը և իրականացումը, ազգային մակարդակում քաղաքականության շրջանակի վերանայումը կամ թարմացումը կամ աջակցությունը ազգային և տեղական իշխանություններին վերադարձի և վերաինտեգրման ոլորտը կարգավորող արդյունավետ քաղաքականության, ինչպես նաև գործնական ընթացակարգերի և արձանագրությունների մշակման հարցում: Տարածաշրջանային և գլոբալ մակարդակներում միջոցառումները պետք է խթանեն միջազգային և տարածաշրջանային քաղաքականության հաստատումը և արժանապատիվ վերադարձի և կայուն վերաինտեգրման նվազագույն ստանդարտների, սկզբունքների և մոտեցումների ձևակերպումը՝ օրինակ, բարելավելով քաղաքականության հարցում տարածաշրջանային երկխոսությունը, ինչպիսիք են Միգրացիայի հարցերով տարածաշրջանային կոնֆերանսը (նաև հայտնի որպես Պուեբլայի գործընթաց) և Հարավային Աֆրիկայի միգրացիոն երկխոսությունը (ՀԱՄԵ):

ԽՆԴԻՐ 6-րդ. Միգրանտի խոցելի խնդիրները թիրախավորված են կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման ողջ գործընթացում

Խոցելի իրավիճակում գտնվող միգրանտների համար հարկավոր է հասցեական պաշտպանություն և աջակցություն, որը թիրախավորում է նրանց անմիջական կարիքները և նրանց խոցելիությանը նպաստող վտանգի գործոնները:

Գործողություններ

Խոցելի իրավիճակում գտնվող միգրանտների բացահայտում

Խոցելիության գնահատումը հանդիսանում է անհատական խորհրդատվության մաս: Գնահատման այս գործընթացները կենտրոնանում են միայն առանձնահատուկ կատեգորիաների միգրանտների վրա: Փոխարենը, դրանք պետք է հիմնված լինեն անհատական միգրանտի կամ միգրանտների խմբի խոցելի խնդիրներին նպաստող գործոնների, ինչպես նաև նրանց խոցելի խնդիրներին դիմակայման ու լուծման համար առկա

ռուսների և կարողությունների ամբողջական ընկալման վրա:⁴⁸

Խոցելիության գնահատումը հնարավորություն է տալիս պարզելու, թե արդյոք վերադարձը նպատակահարմար լուծում է միգրանտի համար, թե ոչ: Եթե խոցելիությունը չի խոչընդոտում վերադարձին, գնահատումը պետք է կենտրոնանա պոտենցիալ աջակցության կարիքների սահմանման վրա՝ երաշխավորելով, որ հաշվի է առնվում ծագման երկրում առանձնահատուկ ծառայությունների առկայությունը և, որ աջակցությունը թիրախավորում է անհատական կարիքները վերադարձից առաջ և հետո, ինչպես նաև վերաինտեգրման ողջ գործընթացում:

Առանձնահատուկ կարիքներ ունեցող միգրանտների համար կիրառվում են լրացուցիչ անվտանգության երաշխիքներ, ինչպիսին է, օրինակ հետևյալ ընթացակարգը:

Աջակցություն առողջական կարիքներ ունեցող միգրանտներին

Առողջական կարիքներ ունեցող միգրանտների համար վերադարձը կարող է պարունակել բարձր ռիսկեր՝ պայմանավորված երկար ճամփորդությամբ, լարված իրավիճակներով կամ ճամփորդության դժվար հանգամանքներով: Առանձնահատուկ և անհատական աջակցությունն առողջական կարիքներ ունեցող միգրանտներին չափավանց կարևոր է ոչ միայն առողջապահական ծառայությունների հասանելիության և իրենց ճամփորդության ընթացքում հասցեական աջակցության, այլ նաև իրենց ծագման երկրներում առանց ընդհատումների բուժման շարունակության ապահովման համար: Առողջական խնդիրներ ունեցող միգրանտներին կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման աջակցություն տրամադրելիս պետք է ձեռնարկել հետևյալ քայլերը՝

- ▶ Մինչ մեկնումը ծագման երկրներում առողջապահական ծառայությունների առկայության և հասանելիության վերաբերյալ տեղեկատվության հավաքագրում,
- ▶ Համապատասխան աջակցություն մինչ մեկնման և ճամփորդության ժամանակահատվածներում ըստ առկա առողջական պայմանների բնույթի, բուժման շարունակության ապահովման կարիքի և վերադարձի ճամփորդության ընթացքում առանձնահատուկ քայլերի ձեռնարկման անհրաժեշտության,
- ▶ Աջակցություն վերադարձողներին վերաինտեգրման ընթացքում առողջապահական և սոցիալական առկա ծառայությունների ապահովման հարցում, ներառյալ ուղղորդումը դեպի հանրային ծառայություններ և ոչ կառավարական կազմակերպություններ:

Թրաֆիքինգի զոհերի պաշտպանություն

Թրաֆիքինգի զոհերի բարեկեցությունն ու պաշտպանությունը հանդիսանում են մտահոգության հիմնական առարկան ԿՎՎԱ ողջ գործընթացում: Կախված յուրաքանչյուր անհատի առանձնահատուկ իրավիճակից՝ թաֆիքինգի զոհերը կարող են ունենալ անվտանգության խնդիրներ ընդունող երկրում կամ գտնվել բարձր վտանգի տակ իրենց

⁴⁸ ՄՄԿ Գլոբալ համաձայնագրի թեմատիկ փաստաթուղթ - «Միգրանտների իրավունքների և հիմնարար ապատությունների պաշտպանությունը և խոցելի իրավիճակում գտնվող միգրանտների առանձնահատուկ կարիքները», www.iom.int/sites/default/files/our_work/ODG/GCM/IOM-Thematic-Paper-Protection-of-Human-Rights-and-Vulnerable-Migrants.pdf:

ծագման երկրներում: Համապատասխանաբար, հարկավոր է անհատական ռիսկերի և կարիքների գնահատում պարզելու համար, թե արդյոք թրաֆիքինգի զոհերը ընդունող երկրում գտնվում են անմիջական վտանգի տակ և/կամ իր համայնք վերադառնալու դեպքում առկա է կրկին անգամ թրաֆիքինգի ենթարկվելու պոտենցիալ վտանգ, արդյոք վերադարձը կարող է հանգեցնել հաշվեհարդարի թրաֆիքինգի զոհերի դեմ կամ պատճառ դառնալ որևէ այլ բացասական հետևանքների:

Առանց ուղեկցության և ծնողներից առանձնացված երեխաների վերամիավորում իրենց ընտանիքների հետ

Առանց ուղեկցության կամ ծնողներից առանձնացված երեխաների կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման աջակցության ընթացքում բոլոր գործողություններում հարկավոր է ապահովել երեխայի իրավունքների պաշտպանությունը համաձայն Երեխայի իրավունքների կոնվենցիայի (ԵԻԿ):⁴⁹

2.2 ՄՄԿ ինտեգրված մոտեցումը վերաինտեգրմանը

Վերաինտեգրումն ընդհանրապես հասկացվում է որպես անհատներին տնտեսական, սոցիալական և հոգեբանական հարաբերությունները վերականգնելու հնարավորություն ընձեռող բավազափ գործընթաց, որն անհրաժեշտ է կյանքը, կենսապահովման միջոցներն ու արժանապատվությունը պահպանելու և քաղաքացիական կյանքում ներառման հասնելու համար: ⁵⁰

Վերադարձի և վերաինտեգրման հասկացությունները սերտորեն միջկապակցված են կայունության հասկացության հետ: **Չկա ընդհանուր համաձայնություն կայուն վերաինտեգրման սահմանման վերաբերյալ՝ որպես վերաինտեգրման նկատմամբ ինտեգրված մոտեցման մասի**, մինչդեռ ՄՄԿ-ը կայուն վերաինտեգրումը սահմանում է այսպես՝ «Վերաինտեգրումը կարող է համարվել կայուն, եթե վերադարձողներն իրենց համայնքներում հասել են տնտեսական ինքնաբավության, սոցիալական կայունության և սոցիալ-հոգեբանական բարեկեցության, որոնք նրանց թույլ են տալիս հաղթահարել (վերա)միգրացիայի շարժաթիղները: Հասնելով կայուն վերաինտեգրման՝ վերադարձողների որոշումները հետագա միգրացիայի վերաբերյալ կարող են ընդունվել ընտրությունից ելնելով, այլ ոչ թե անհրաժեշտությունից դրդված»:⁵¹

Այս սահմանումը հիմնված է գոյություն ունեցող գրականության մեջ բացահայտված միտումների, ՄՄԿ-ի պրակտիկայի և ԿՎԿԱ ավանդական շրջանակներից դուրս գտնվող ժամանակակից փոխլրացնող մոտեցումների գնահատման վրա: Սահմանումն ընդունում է, որ վերադարձողները պետք է լիարժեք մասնակցություն ունենան իրենց ընդունող

⁴⁹ Երեխայի իրավունքների կոնվենցիան (ԵԻԿ) միջպզգային պայմանագիր է, որը պարտադիր է 196 պետությունների համար: ԵԻԿ-ն համապարփակ գործիքակազմ է, որը սահմանում է բոլոր երեխաների իրավունքները: Դրա հիմնարար սկզբունքներն են խտրականության բացառումը, մասնակցության իրավունքը, կյանքի, գոյատևման և վարձացման իրավունքը, ինչպես նաև երեխայի լավագույն շահերի սկզբունքը:

⁵⁰ ՄՄԿ, Սիգրացիայի բառացանկ, 2019թ.:

⁵¹ ՄՄԿ, «Դեպի վերադարձի համատեքստում վերաինտեգրման ինտեգրված մոտեցում», (2017):

համայնքների տնտեսական ու սոցիալական կյանքին և, որ վերադարձից հետո սոցիալ-հոգեբանական բարեկեցության պահպանման և բարձրացման և նշանակություն ունի նրանց կայուն վերաինտեգրման համար: Հետևաբար, վերաինտեգրման կայունությունը կախված է ոչ միայն վերադարձող անհատից, այլև տեղական համայնքից և վերադարձի միջավայրի կառուցվածքային առանձնահատկություններից: Տնտեսապես ինքնաբավ վերադարձողներն ի վիճակի են ապահովել իրենց և իրենց ընտանիքի կարիքները և պարզապես տեղական տնտեսական գործունեությանն արժանապատվորեն մասնակցելու և այդ գործունեությունից օգտվելու կարողություն:

Նույնքան կարևոր է, որ վերադարձողն ունենա պատկանելության պահանջները վայելի ամուր սոցիալական կապեր և ներառված լինի վերադարձի անմիջական համայնքում: Միգրանտի վերադարձը պետք է դրական ազդեցություն ունենա վերադարձի համայնքի (ընտանիքներ և այլ դերակատարներ) պայմանների վրա, կամ առնվազն չվատթարացնի դրանք: Միգրանտի սոցիալ-հոգեբանական բարեկեցությունը պայմանավորված է անվտանգության և ապահովության նվազագույն պահանջներով ունենալով և հիմնական ծառայությունների առկայությամբ (կրթություն, բնակարան, ջուր և սանիտարական պայմաններ, առողջապահություն): Վերադարձողի դրական վերաբերմունքը վերադարձի վայրում կայուն կենսակերպ վերստեղծելու նկատմամբ նույնպես շատ կարևոր անկյունաքար է վերաինտեգրման մյուս բոլոր ջանքերի համար:

ՄԿԿ-ը պնդում է, որ վերաինտեգրման աջակցությունը կարող է հաջող լինել միայն այն դեպքում, եթե որոշակի վերաներառում կա բոլոր հարթություններում՝ տնտեսական, սոցիալական և սոցիալ-հոգեբանական: Դրա համար կարող են պահանջվել տարբեր մակարդակների միջամտություններ: Անհատական մակարդակում վերադարձից անմիջապես հետո պետք է բավարարվեն շահառուի (իսկ անհրաժեշտության դեպքում՝ ընտանիքի անդամների կամ տնային տնտեսությունների) հատուկ կարիքները և տրամադրվի աջակցություն: Համայնքների մակարդակում ընդունող համայնքի ընտանիքներում և ոչ միգրանտ բնակչության հոգսերը պետք է լուծվեն սոցիալական կապերի ուժեղացումով, իսկ մեծ թվով վերադարձողներ ունեցող շրջաններում՝ համայնքների ընդունման կարողությունների բարձրացմամբ: Կառուցվածքային մակարդակում համապատասխան տեղական հանրային ծառայությունների մատչելիության ապահովումը նպաստում է արժանապատիվ գոյության վերահաստատման համար համապատասխան միջավայրի ստեղծմանը:

Այս սահմանումը ենթադրում է նաև հաջող վերաինտեգրման և վերադարձից հետո հետագա միգրացիայի միջև ուղղակի կապի բացակայություն: Հետագա միգրացիան դեռ կարող է ընտրություն լինել՝ անկախ նրանից, թե վերաինտեգրումը հաջող է, մասամբ հաջող, թե անհաջող: Մյուս կողմից, վերադարձողները հապիվ թե վերաինտեգրվեն, եթե հայտնվեն, օրինակ, այնպիսի իրավիճակներում, երբ նոր տեղաշարժը կամ արտասահմանում գտնվող ընտանիքի անդամի վրա հույս դնելը անհրաժեշտ համարեն իրենց ֆիզիկական կամ սոցիալ-տնտեսական գոյատևման ու բարեկեցության համար⁵²:

⁵² Չնայած նրան, որ միասնական մոտեցման վերաինտեգրման տարրերը կազմում են ծագման երկրներում պարզացման ռազմավարության մասը, պարզացման օգնությունը չպետք է նպատակաուղղվի հետագա միգրացիայի սահմանափակմանը: Լայնորեն տարածված կարծիք կա, որ պարզացման ցուցանիշների բարելավումը կարճաժամկետ հեռանկարում ընդհանրապես հանգեցնում է շարժունակության ավելացմանը՝ հնարավորությունների ընդլայնման և կանոնավոր միգրացիոն խողովակների բացման արդյունքում: Սակայն վերադարձի համատեքստում վերաինտեգրման վրա ապրող կառուցվածքային գործոնների դրական փոփոխությունը անհատ վերադարձողներին թույլ է տալիս կատարել իսկական ապաստան ընտրություն, այլ ոչ թե, անհրաժեշտությունից ելնելով, վերստին բռնել գաղթի (հիմնականում անկանոն) ճանապարհը:

ՄՄԿ-ի սահմանումն արտացոլում է վերաինտեգրման գործընթացի ավելի լայն ըմբռնում և ընդգծում է տարբեր մակարդակների միջամտության անհրաժեշտությունը: ՄՄԿ-ը գիտակցում է վերադարձողին տեղաբնակների հետ ուղղակիորեն համեմատելու սխալականությունը. եթե ծագման համայնքը չունի կայուն կենսամիջոցներ և արդեն իսկ իրենից վանում է միգրացիոն ճնշումները, ապա շատ ավելի քիչ հավանական է, որ այդ միջավայրում վերադարձողի վերաինտեգրումը կայուն կլինի: Տեղական համայնքի հետ կենսապահովման կայուն համեմատելի մակարդակների հասնել հնարավոր չի լինի, եթե վերադարձողների վրա ճնշման գործոնները մնան ուժեղ և եթե վերադարձածների ձգտումները մնան անկատար: Մասնավորապես, առավել անկայուն կամ հետամնաց միջավայրերում հիմնական ծառայությունների մատչելիությունը և անվտանգությունը կարող են բոլորի համար սահմանափակ լինել՝ առաջարկելով կայուն վերաինտեգրման քիչ հնարավորություններ: Չշտկվելու դեպքում այդպիսի կառուցվածքային գործոններն աստիճանաբար կհանգեցնեն միգրացիայի՝ որպես փաստացի կամ ընկալվող անպատշաճ կենսապայմանների, անապահովության և հնարավորությունների բացակայության հաղթահարման մեխանիզմի:

Կայուն վերաինտեգրման հասնելու նպատակով, ըստ վերը տրված սահմանման և իր ունեցած տարիների փորձի հիման վրա, ՄՄԿ-ը 2017 թ.-ին գաղափարայնացրեց վերաինտեգրման վերաբերյալ իր միասնական մոտեցումը:⁵³ Այս մոտեցման հիմնական նախադրյալն այն է, որ վերաինտեգրման բարդ, բավմաչափ գործընթացը պահանջում է ամբողջական և կարիքների վրա հիմնված մոտեցում: Նման մոտեցումը հաշվի է առնում տարբեր գործոններ, որոնք կարող են ազդել վերաինտեգրման վրա, ներառյալ՝ տնտեսական, սոցիալական և սոցիալ-հոգեբանական չափումներում: Այն արձագանքում է վերադարձող անհատների և համայնքների կարիքներին, ուր նրանք վերադառնում են միմյանց օգտակար ձևով՝ մինևույն ժամանակ շտկելով անբարենպաստ կառուցվածքային գործոնները:

Այս նպատակներին հասնելու համար ՄՄԿ ինտեգրման մոտեցումը կիրառում է աջակցության երեք մակարդակ.

- ▶ Անհատական մակարդակը նախաձեռնություններ է առաջարկում արձագանքելու վերադարձողների և վերադարձող ընտանիքների անդամների յուրահատուկ կարիքներին ու խոցելիություններին.
- ▶ Համայնքային մակարդակը ներկայացնում է նախաձեռնություններ, որոնք արձագանքում են այն համայնքների կարիքներին, խոցելիություններին և հոգսերին, ուր վերադառնում են միգրանտները, այդ թվում՝ վերադարձողների ընտանիքները և ոչ միգրանտ բնակչությունը.
- ▶ Կառուցվածքային մակարդակի նախաձեռնությունները խթանում են միգրացիայի լավ կառավարումը տեղական և ազգային իշխանությունների և շահագրգիռ կառույցների հետ գործակցության միջոցով և նպաստում են աջակցության շարունակականությանը պատշաճ տեղական հանրային ծառայությունների միջոցով:

⁵³ ՄՄԿ-ի վերաինտեգրման ձեռնարկ՝ www.publications.iom.int/system/files/pdf/iom_reintegration_handbook.pdf:

Այս մակարդակներից յուրաքանչյուրում ՄՄԿ-ի միասնական մոտեցումը կիրառվում է վերաինտեգրման երեք չափումներում՝

- ▶ Տնտեսական չափումն ընդգրկում է վերաինտեգրման այն ասպեկտները, որոնք օգնում են մուտք գործել են տնտեսական կյանք և կայուն կենսապահովում.
- ▶ Սոցիալական չափումն անդրադառնում է վերադարձող միգրանտների համար իրենց ծագման երկրներում հանրային ծառայությունների և ենթակառուցվածքների հասանելիությանը, այդ թվում՝ առողջապահություն, կրթություն, բնակարանով ապահովում, արդարադատության և սոցիալական պաշտպանության ծրագրեր.
- ▶ Սոցիալ-հոգեբանական չափումն ընդգրկում է վերադարձող միգրանտների վերատեղավորումը անձնական աջակցության ցանցերում (ծանոթներ, հարավատներ, հարևաններ) և քաղաքացիական հասարակության կառույցներում (ասոցիացիաներ, ինքնօժանդակման խմբեր, այլ կապակերպություններ և ընդհանուր քաղաքացիական կյանքում): Սա ներառում է նաև վերաընդգրկում ծագման երկրի հասարակության արժեքներին, կենսակերպին, լեզվին, բարոյականության սկզբունքներին և ավանդույթներին:

ՄՄԿ-ի սահմանման համաձայն, վերաինտեգրումը կարելի է համարել կայուն, եթե վերադարձողները հասել են տնտեսական ինքնաբավության, իրենց համայնքների ներսում սոցիալական կայունության և սոցիալ-հոգեբանական բարեկեցության մակարդակների, որոնք նրանց թույլ են տալիս հաղթահարել (վերա)միգրացիայի շարժառիթները: Հասնելով կայուն վերաինտեգրման վերադարձողների որոշումները հետագա միգրացիայի վերաբերյալ կարող են ընդունվել ընտրությունից ելնելով, այլ ոչ թե անհրաժեշտությունից դրդված:⁵⁴ ՄՄԿ-ը եղել է վերաինտեգրման աջակցության նախագծման և տրամադրման կենտրոնում սկսած ԿՎՎԱ-ի ստեղծման օրվանից և իր համաշխարհային ներկայության ու աշխարհասփյուռ փորձի շնորհիվ, անկասկած, նշանավոր դիրք է վբաղեցնում գաղափարայնացման ու իրականացման երկարամյա փորձի փոխանցման առումով:

Հարկավոր է նկատի առնել, որ այս մակարդակներն ու չափումները հստակ չեն սահմանափակված և իրար փոխադարձաբար չեն բացառում: Դրանք ունեն ընդհանուր ելրեր և բնույթով փոխկապակցված են: Տնտեսական, սոցիալական և սոցիալ-հոգեբանական չափումները տարբեր մակարդակներում երբեմն կարող են ազդել մեկը մյուսի վրա: Այսպես, վերադարձողների նկատմամբ համայնքի վերաբերմունքը կարող է ազդել նրանց ֆիզիկական և հոգեկան առողջության վրա, որը, իր հերթին, կարող է ներգործել նրանց կենսապահովման և տնտեսական հնարավորությունների վրա: Ավելի կարևոր է ապահովել, որ վերաինտեգրման ծրագրով փորձ արվի լուծել վերաինտեգրման վրա ազդող գործոնների ամբողջ շարքը, քան այդ կատեգորիաների համար հատուկ գործողություններ դասակարգվեն:

Ստորև ներկայացված պատկերը տալիս է վերաինտեգրման նկատմամբ ինտեգրված մոտեցման տեսանելի ամփոփումը՝

⁵⁴ ՄՄԿ, «Դեպի վերադարձի համատեքստում վերաինտեգրման ինտեգրման մոտեցում», (ՄՄԿ, Ժն, 2017) www.bit.ly/3ePPI1X:

Վերաինտեգրման նկատմամբ միասնական մոտեցումը պետք է անդրադառնա նաև խաչվող հարցերի, ինչպիսիք են միգրանտների իրավունքների խթանումը, գենդերային հավասարությունը, գործընկերությունն ու համագործակցությունը, ինչպես նաև բարելավի տվյալների հավաքագրումը և վերաինտեգրման մոնիթորինգն ու գնահատումը: Նման մոտեցման ապահովումը սովորաբար տարբեր շահագրգիռ կառույցների պատասխանատվությունն է, այդ թվում՝ հյուրընկալող երկրների և ծագման երկրների ազգային և տեղական ինքնակառավարման մարմինների, միջազգային հասարակական կազմակերպությունների (ՄՀԿ-ներ), հասարակական կազմակերպությունների (ՀԿ-ներ) և քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների (ՔՀԿ-ներ), որոնք տարբեր դերեր ունեն վերաինտեգրման միջամտություններում:

INTEGRATED APPROACH TO REINTEGRATION

Պետք է ամենայն ուշադրությամբ հաշվի առնվեն վերաինտեգրման նկատմամբ ՄՄԿ-ի միասնական մոտեցման տարբեր մակարդակները, և ՄՄԿ ծրագրին չուզահեռ՝ լրամշակվեն Գլուխ 4-ում ամփոփված կարիքների ու բացերի գնահատման հիմնական առաջարկությունները:

2.3. ԿՎՎԱ ծրագրերի վերլուծություն. Բելգիա, Ֆինլանդիա, Վրաստան, Գերմանիա, Հունաստան, Մոլդովայի Հանրապետություն և Սերբիա

Նախքան Հայաստանում ԿՎՎԱ ծրագրի վերլուծությունն սկսելը սույն բաժինը քննում և ուսումնասիրում է ԿՎՎԱ հիմնական ծրագրերը, որոնցից կարելի է դուրս բերել պատշաճ գործելակերպեր, բացեր և մարտահրավերներ՝ որոշ հիմնական առաջարկություններ Հայաստանի համատեքստին հարմարեցնելու համար:

Յոթը երկրներն ընտրվել են հիմք ընդունելով նրանց պատմական ԿՎՎԱ փորձը (Բելգիա և Գերմանիա), նորարարական մոտեցումները (Հունաստան), նմանությունները հայկական միգրացիայի և վերադարձի համատեքստի հետ (Ֆինլանդիա, Վրաստան և Մոլդովայի Հանրապետություն), ինչպես նաև ՀՀ միգրացիոն ծառայության նախապատվությունը:

Յուրաքանչյուր ծրագրի ամփոփ նկարագրությունը և համապատասխան օրինակները տրված են Հավելված V-ում: Ստորև ընդհանուր գծերով ներկայացված են յուրաքանչյուր երկրի ԿՎՎԱ փորձի վեր հանված պատշաճ գործելակերպերը, բացերը և մարտահրավերները:

Երկիրը	Պատշաճ գործելակերպեր	Բացերը և մարտահրավերները
Բելգիա	<p>Ծրագիրը ներառում է ուղեգրման համալիր մեխանիզմ՝ շնորհիվ ողջ տարածքում գտնվող տարբեր գործընկերների (98), որոնք կարող են իրենց արձագանքը հարմարեցնել միգրանտների անհատական կարիքներին:</p> <p>ՄՄԿ-ը իր թեմատիկ ու աշխարհագրական վերադարձի և վերաինտեգրման խորհրդատուների միջոցով երաշխավորում է անհատական վերադարձի խորհրդատվություն, որը տրամադրվում է նաև միգրանտների հետ իրենց բնակության վայրերում հանդիպումներ անցկացնելու եղանակով:</p> <p>Առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձվում խոցելի միգրանտներին, ինչպիսիք են բժշկական դեպքերը, առանց ուղեկցության անչափահասները, թրաֆիքինգից տուժածները՝ ի թիվս այլոց:</p>	<p>Վերաինտեգրման լրացուցիչ աջակցություն է տրամադրվում Ապաստանի, միգրացիայի և ինտեգրման հիմնադրամի ֆինանսավորմամբ, որը սահմանափակ է նպաստների չափերի, ինչպես նաև հատկացման չափանիշների առումով:</p> <p>Վերաինտեգրման աջակցությունը տրամադրվում է ՄՄԿ-ի և Կարիտասի կողմից, ինչը կարող է որոշակի շփոթություն առաջացնել շահառուների շրջանում:</p>

	<p>Ծագման երկրներում պատվիրակությունների կատարած մոնիթորինգը հնարավորություն է տալիս գնահատել ծրագիրը և հարմարեցնել տվյալ իրողություններին ու շահառուների իրական կարիքներին:</p>	
<p>Ֆինլանդիա</p>	<p>Կառավարական ֆինանսավորման ճկունություն.</p> <p>Շահառուներին առաջարկվող ներկայիս օգնությունը (միայն արդեն ՄՄԿ ուղեգրված թեկնածուներին).</p> <p>Չսահմանափակել/ չկրճատել օգտվող երկրների թիվը.</p> <p>Ծրագրի ելակետը պետք է լինեն կարիքները, այլ ոչ թե երկրները:</p>	<p>Ղեկավարումը լիովին Կառավարության ձեռքում է, ՄՄԿ-ը տրամադրում է միմիայն նյութատեխնիկական և տեղաշարժի ու վերադարձի կազմակերպման աջակցություն: ՄՄԿ-ը համարվում է «պատվերների գործակալություն»:</p> <p>Վերադարձի և վերաինտեգրման եվրոպական ցանցի բավական մեծ թվով դեպքեր Ֆինլանդիայից - Սա որոշակի շփոթություն է առաջացնում շահառուների շրջանում (ներգրավված են տարբեր դերակատարներ):</p> <p>ՄՄԿ-ը չի տրամադրում վերաինտեգրման խորհրդատվություն, որն ըստ երևույթին տրամադրվում է ընդունման կենտրոններում (որոնք բնականաբար հաճախ չունեն կոնկրետ վերաինտեգրման փորձ, ինչպես նաև հարկ եղածի պես տեղեկացված չեն ծագման երկրների իրավիճակների մասին):</p> <p>Կենտրոնների անձնակազմերի վերապատրաստումը կազմակերպում է Ֆիննական միգրացիոն ծառայությունը՝ Միգրին, թեև ՄՄԿ-ը ժամանակ առ ժամանակ ներգրավվում է վերապատրաստման միջոցառումներում:</p>

		<p>Հաղորդակցությունն ամբողջությամբ իրականացվում է Կառավարության կողմից և միշտ չէ, որ լիովին համապատասխանում է ԿՎՎԱ-ի վերաբերյալ ՄՄԿ ուղերձներին (օրինակ, ՄՄԿ ԿՎՎԱ ծրագրի «մարդկային և արժանապատիվ» շեշտադրմանը հակառակ՝ պակասում է մարդկային և հեռանկարային մոտեցումը):</p> <p>Թիրախային խումբը սահմանափակվում է միայն ապաստան հայցողներով (մերժված կամ նրանք, ովքեր չեղարկում են իրենց ապաստանի դիմումը՝ վերադառնալու համար) և թրաֆիքինգից տուժածներով (խիստ փոքրաթիվ հայցեր): Աշխատանքային միգրանտները, ընտանիքները, փաստաթղթեր չունեցող միգրանտները և այլն բացառվում են օգտվող շահառուների ցուցակներից:</p> <p>Շահառուների մոնիթորինգը (օրինակ՝ Վերաինտեգրման կայունության մոնիթորինգ) մինչ այժմ ներառված չէ ծրագրի մեջ՝ դրա վերաբերյալ պաշտոնական որոշում չլինելու պատճառով: 2019-2020 թթ.-ին շահառուների ընտրանքի մոնիթորինգ, հիմնականում՝ Իրաքում, իրականացրել է ՄՄԿ-ը, թեև ֆինանսավորումը եղել է Միգրիի կողմից (2019 թ.-ին վերադարձի և վերաինտեգրման եվրոպական ցանցի միջոցով ֆինանսավորվող և Միգրիի կողմից իրականացրած ծրագրով):</p>
<p>Վրաստան</p>	<p>ՄՄԿ-ի և Վրաստանի ներքին գործերի նախարարության միջև փոխհամագործակցության հուշագիրն ամրագրում է Վրաստանից ԿՎՎԱ ուղորտում</p>	<p>Ինչ վերաբերում է իշխանությունների հետ համագործակցությանը, ապա Ներքին գործերի նախարարությունը լավ առաջընթաց է գրանցել</p>

	<p>երկու կողմերի մասնակցության հիմնական սկզբունքներն ու ուղղությունները:</p> <p>Պարզվել է, որ ինֆորմացիայի տարածման ամենաարդյունավետ ձևը Թբիլիսիի, Բաթումիի և Վրաստանի այլ վայրերում միգրանտներով խիտ բնակեցված համայնքներում տեղեկություններն իրար բանավոր փոխանցելն է:</p> <p>Երբ ունենալով ավիատոմսեր գնելու սեփական միջոցներ, միգրանտը չի կարողացել հյուպատոսական աջակցություն ստանալ՝ արտակարգ ճամփորդական փաստաթղթեր ձևակերպելու և կորցրած կամ ժամկետանց անձնագրերը փոխարինելու համար, ՄՄԿ-ը այդ միգրանտին առաջարկել է իր միջնորդությունը՝ միգրանտի անունից նրա երկրի դեսպանություն դիմելու համար և դեսպանությանը խնդրել է միգրանտին տրամադրել ճամփորդական փաստաթուղթ:</p> <p>ՄՄԿ ԿՎՎԱ ծրագիրն էլ ավելի արդիական է դարձել Վրաստանից հեռանալու և հայրենիք վերադառնալու մարդկային և արժանապատիվ ուղիներ ապահովելու հարցում:</p>	<p>վերադարձի կառավարումը կապմակերպելու գործում:</p> <p>Վրաստանում վերադարձի կառավարման ոլորտում առկա են որոշակի ինստիտուցիոնալ մարտահրավերներ, օրինակ՝ դա երևում է երկրի քրեակատարողական համակարգի և վերադարձի կառավարման պատասխանատու գերատեսչությունների միջև անբավարար համակարգումից:</p> <p>Վրաստանի իշխանությունները կամավոր վերադարձի կապմակերպման և ֆինանսավորման առումով կախված են ՄՄԿ-ից, ինչը մասամբ բացատրվում է դեսպանությունների հետ ՄՄԿ-ի ունեցած գործառնական շփումներով և միգրանտների պահման կենտրոնում չտեղավորված անկանոն միգրանտներին աջակցություն ցուցաբերելու ձկունությամբ:</p>
<p>Գերմանիա</p>	<p>Ունեն երկրների վերաբերյալ տեղեկագրեր և կատարում են անհատական հարցումներ:</p> <p>Գերմանիայում ապաստան հայցողների վերաինտեգրման և արտագաղթի ծրագրի / Կառավարության աջակցությամբ</p>	<p>Մեծ թվով ծրագրի նվիրատուներ (16 առանձին դաշնային նահանգներ և դաշնային կառավարությունը):</p> <p>Վերջին մի քանի տարիների ընթացքում ավելի շատ շահագրգիռ կառույցներ են ներգրավվել ԿՎԱ-ում.</p>

	<p>հայրենադարձության ծրագրի (ԳԱՀՎԱԾ/ԿԱՀԾ) իրականացման գործընթացի թվայնացում (մշակման փուլում):</p> <p>Հաշվի են առնում միգրանտների բոլոր խոցելի կողմերը և անհատական հատուկ կարիքները:</p> <p>Ունեն ուղեգրման պատշաճ մեխանիզմ:</p> <p>ՀԿ-ները կամավոր վերադարձի աջակցության գործընթացի կարևոր դերակատարներն են, մասնավորապես հատուկ խմբերի խորհրդատվություն տալու գործում, որոնցից են թրաֆիքինգի կոհերը (ԹԶ-ներ), առանց ուղեկցության անչափահաս երեխաները (ԱՈԱԵ) կամ ԼԳԲԵՏՔՄ-ները: ՄՄԿ-ը չի կարող մեռակ կատարել այդ գործը:</p> <p>Նկատի առնելով ՎԱԾԳԱՀ/ԿԱԿԾ ներսում համակարգման բարդ կառուցվածքը, տվյալների բարձրորակ կառավարումը մեծ նշանակություն ունի՝ ապահովելու ծրագրի ընթացիկ իրականացման մոնիթորինգ, ինչպես նաև ինֆորմացիայի փոխանակում բոլոր շահագրգիռ կառույցների հետ:</p>	<p>պատրաստ են օգնել 800-1000 կապակերպություններ:</p> <p>ԿԿՎԱ ընդհանուր իրավիճակը Գերմանիայում բարդ է այն միգրանտների համար, որոնց վերաբերյալ կա մշակման ենթակա մեծաքանակ ինֆորմացիա: Խորհրդատվության ժամանակ սա առաջացնում է որոշ թյուրըմբռնում և սահմանափակումներ:</p> <p>Ուղեգրող գործակալությունը ՄՄԿ-ին տեղեկություններ չի հայտնում խոցելիության այնպիսի հարցերի մասին, ինչպիսին են հոգեկան առողջության խնդիրները, այլ առողջական խնդիրներ, որոշակի էթնիկական խմբերի պատկանող միգրանտների խնդիրներ և այլն:</p>
<p>Հունաստան</p>	<p>Ծրագիրը ներառում է ծառայությունների խիստ համապարփակ և ամբողջական փաթեթ (տեղեկատվական արշավ և իրավեկության բարձրացում, տեղեկությունների տրամադրում և ընդունում,</p>	<p>Փոքրաթիվ շահառուների բարբառների և/կամ լեզուների թարգմանչական ծառայություններ գտնելու դժվարություն:</p> <p>Հաշվի առնելով ներկայիս իրավիճակը և COVID-19 համավարակի բռնկման</p>

Նույնականացում, գրանցում, ճամփորդական փաստաթղթերի և ավիատոմսերի տրամադրում, վերաինտեգրման աջակցություն և վերադարձի կայունության արդյունավետ միջոցառումներ):

Պարզվել է, որ տեղեկությունների ստացումը ԿՎՎԱ շարժական ստորաբաժանումից մեծ նշանակություն ունի, քանի որ երրորդ երկրի քաղաքացիներից (ԵԵԶ) շատերն ավելի ուշ դիմել են ԿՎՎԱ տարածաշրջանային աշխատակազմին, ինչպես նաև Ալիմոսում ՄՄԿ Աթենքի գրասենյակ՝ ծրագրում գրանցվելու համար:

Խոցելի պայմաններում գտնվող միգրանտներին ցուցաբերվող աջակցության համար պահանջվում է համալիր մոտեցում: Հատուկ հիշատակության է արժանի այս ուղղությամբ հետագա նախաձեռնությունների մշակումը, որպեսզի խոցելի վիճակում գտնվող յուրաքանչյուր միգրանտի հատկացվի հարմարեցված պաշտպանություն և աջակցություն՝ նրա անմիջական կարիքներին ուղղակիորեն ընդառաջելու համար: Խոցելի պայմաններում գտնվող միգրանտների համար իրականացվում է վերաինտեգրման ծավալուն խորհրդատվություն ԾԵ-ի ՄՄԿ գրասենյակների հետ համագործակցության միջոցով:

ՄՄԿ տարածաշրջանային անձնակազմի

առնչությամբ դրված չգալի սահմանափակումները, ՄՄԿ-ը ծրագրում կներառի առողջական բաղադրիչ՝ ԿՎՎԱ շահառուների շրջանում վարակի փոխանցման ռիսկը նվազեցնելու համար և դրան չուգահեռ կապահովի կամավոր վերադարձի աջակցության իրագործելիությունն ըստ միգրանտների ծագման երկրների կողմից ընդունված պահանջների:

գործողությունները Լեսվոս, Խիոս, Սամոս, Լերոս և Կոս, ինչպես նաև Կրետե և Հռոդոս կղզիներում կարևոր բաղադրիչ են եղել միգրացիայի կազմակերպված ու մարդասիրական կառավարմանն աջակցելու համար:

Հունաստանի ՄՄԿ վերաինտեգրման բաժինը մշակութային միջնորդների աջակցությամբ անհատական խորհրդատվական հանդիպումներ է անցկացրել վերադարձողների հետ՝ իրենց ԾԵ-ում վերաինտեգրման պլանների իրականացման մասին նրանց տեղեկացնելու համար, որպեսզի դյուրացնեն երկարաժամկետ վերաինտեգրման հաջողությունը: Ծրագրի իրականացման երեք տարիների ընթացքում նկատվել է շահառուների ԾԵ-ների հետ նորանոր կոնտակտային խողովակներ ստեղծելու անհրաժեշտություն: Ըստ այդմ՝ ՄՄԿ Հունաստանի վերաինտեգրման բաժինն ի վերջո կարողացավ է համագործակցել 34 տարբեր երկրների հետ:

Ստեղծվել են մոնիթորինգի և գնահատման հատուկ գործիքներ՝ շահառուի վերաինտեգրման աջակցության արդյունավետությունը և գոհունակությունը չափելու և որակական ու քանակական տվյալներ տրամադրելու համար:

<p>Մոլդովայի Հանրապետություն</p>	<p>Համագործակցությունը ՄՄԿ այլ գրասենյակների (մասնավորապես՝ Ուկրաինայում ՄՄԿ առաքելության) հետ ամենաարդյունավետ միջոցն է Մոլդովայի Հանրապետությունում դիվանագիտական ներկայացուցչություն չունեցող երկրների համար ճամփորդական փաստաթղթերի ստացման խնդիրը լուծելու առումով:</p> <p>Համակարգումը կառավարական մարմինների հետ միգրանտների հեշտ մեկնումն ապահովելու համար էլ ավելի բարելավվել է առանձին դեպքերի վերաբերյալ կայացած աշխատանքային հանդիպումների միջոցով:</p> <p>ԿՎԱ գրքույկների մշակում անգլերեն, ռումիներեն, ռուսերեն, ֆրանսերեն և արաբերեն լեզուներով:</p>	<p>Ծագման երկրներից շատերի դիվանագիտական ներկայացուցչությունների բացակայությունը շարունակում է լինել կարևոր մարտահրավեր, երբեմն դառնալով ճամփորդական փաստաթղթերի ձեռքբերման չափազանց ուշացումների պատճառ:</p>
<p>Սերբիա</p>	<p>Համատեղ տարածաշրջանային ԿՎԱ ծրագրի իրականացում Համաշխարհային բանկի 6 երկրների հետ:</p> <p>ԿՎԱ ծրագիրն ունի տեղեկատվական արշավի ուժեղ բաղադրիչ, ներառյալ՝ «Աջակցություն միգրանտներին» ցանցային ծրագիրը, որը Արևմտյան Բալկաններում գտնվող միգրանտներին և փախստականներին խորհուրդներ է տալիս բոլոր մոտակա ծառայությունների և աջակցության մասին:</p>	<p>Իրավապահ մարմինների և ընդունման / պաշտպանության մարմինների միջև աշխատանքներն ուղղորդելու համար անհրաժեշտ են գործառնական և հատուկ համակարգման ավելի շատ ընթացակարգեր՝ ԿՎԱ-ով հետաքրքրված միգրանտների հայտնաբերման և ուղեգրման համար. նույն ձևով նման հանգամանակի ուղղորդումը միգրանտների համար օգտակար է ապաստանի շնորհման ընթացակարգից և միգրացիոն այլ գործընթացներից հեշտորեն ԿՎԱ անցնելու համար:</p>

Ծրագիրը կենտրոնանում է ծառայություններ մատուցող այլ կառույցների հետ համակարգումը և համագործակցությունը բարելավելու վրա, այդ թվում՝ ոստիկանության, առողջապահական հաստատությունների, սոցիալական ծառայություններ մատուցողների հետ:

ՀԲ ԿՎՎԱ ուսումնական ծրագրի մշակում.

ՄՄԿ Սերբիան արդեն կատարել է ԿՎՎԱ կարիքների և բացերի գնահատում, որի արդյունքում ՀԲ երկրներում հիմնվել և ամբողջացվել են ապգային ԿՎՎԱ ծրագրեր:

3. «Հայաստանից ԿՎՎԱ» ծրագիր. Կարիքների գնահատում և բացերի վերլուծություն

3.1 Նախապատմություն և մեթոդաբանություն

EMERGE (Միգրանտների իրավունքների և լավ կառավարման բարելավում Հայաստանում և Վրաստանում) ծրագրի նպատակը միգրանտների իրավունքների և միգրացիայի կառավարման ասպարեզներում Հայաստանի և Վրաստանի ազգային կարողությունների ուժեղացումն է և այդ ոլորտում միջսահմանային երկխոսության ու համագործակցության ամրապնդումը:

Ծրագրում նախատեսված տարբեր աշխատանքների թվում են Հայաստանի՝ թե՛ որպես ընդունող և թե՛ որպես ուղարկող երկրի կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման (ԿՎՎԱ) աջակցության համակարգի գնահատումը և վարգացումը: ԿՎՎԱ ծրագրի կարիքների գնահատման նպատակն է ընդհանուր գծերով ներկայացնել 3-րդ երկրների միգրանտներին վերադարձնելու՝ ազգային շահագրգիռ կառույցների ընթացիկ գործելակերպերը, դերերն ու պարտականությունները, կարողությունների կարիքները, ինչպես նաև Հայաստանում ԿՎՎԱ համակարգի ստեղծման վերաբերյալ մի խումբ առաջարկություններ ներկայացնելը:

Այս գնահատումն իրականացվում է հետևյալ միջոցներով՝ (1) առկա գրականության, տվյալների և ռեսուրսների խոր հետազոտություն, ներառյալ ազգային օրենսդրությունը և իրավական ակտերը, Հայաստանում երրորդ երկրների միգրանտների իրավունքները կարգավորող ազգային քաղաքականություններն ու ռավավարությունները և իրականացման գործելակերպերը. (2) հիմնական ազգային շահագրգիռ կառույցների հետ մանրամասն հարցաշարերով հարցապրույցների անցկացում՝ բացահայտելու տարբեր շահագրգիռ կապակերպությունների, որոնց հետ ՄՄԿ-ը և Հայաստանի կառավարությունը կարող են համագործակցել Հայաստանից կամավոր վերադարձի աշխատանքներ իրականացնելու համար, նրանց մանդատները, անհատական դերերը և իրականացման ընթացիկ գործելակերպերը՝ պարզվելու բացերը, կարողությունների կարիքները և հնարավոր օրենսդրական ճշտումները. (3) այլ երկրների (Բելգիա, Ֆինլանդիա, Վրաստան, Հունաստան, Մոլդովայի Հանրապետություն, Նորվեգիա և Շվեդիա) կողմից իրականացվող ԿՎՎԱ ծրագրերի վերաբերյալ ինֆորմացիայի ձեռքբերում՝ նրանց հիմնական մարտահրավերներն ու պատշաճ փորձը վերլուծելու համար. (4) վերաինտեգրման աջակցության տրամադրման

վերաբերյալ ինֆորմացիայի հավաքագրում (հատուկ մանրամասն հարցաշարի միջոցով՝ ՄՄԿ-ի առաքելությունների չորս ընտրված ծագման երկրներում)՝ վերլուծելով առաքելությունների կարիքները, առաջնայնությունները և հնարավոր արգելքները, որոնց առաքելություններն արդեն հանդիպել կամ ակնկալում են հանդիպել՝ հայրենիք վերադարձող և իրենց կյանքը վերակառուցող միգրանտներին օգնելու ժամանակ:

ԿՎՎԱ կարիքների և բացերի գնահատումը կատարվում է Հայաստանում և Վրաստանում օրենքի գերակայությունը բարելավելու և միգրանտների իրավունքները պահպանելու ազգային կարողությունների ուժեղացման նպատակի շրջանակում: Նկատի ունենալով, որ այս երկու երկրների միգրացիոն կառավարման համակարգերն իրարից տարբեր են, իսկ ՀՀ կառավարությունը չունի գործող ԿՎՎԱ համակարգ՝ կարիքների գնահատումը նպատակ ունի բացահայտել լավագույն և ամենաարդյունավետ մոդելը, որն այնուհետև կարող է ներդրվել և կիրառվել Կառավարության կողմից:

2020-ի հուլիսի 10-ին ՄՄԿ հայաստանյան առաքելությունը Հայաստանի միգրացիոն ծառայության հետ համագործակցելով և նրա հետ համանախագահությամբ՝ նախաձեռնեցին EMERGE եռամյա տարածաշրջանային ծրագրի շրջանակում կազմակերպական հանձնաժողովի առաջին հանդիպումը:

Կազմակերպական հանձնաժողովի հիմնական նպատակն էր բոլոր շահագրգիռ կազմակերպություններին տեղեկացնել ծրագրի առաջընթացի մասին, ինչպես նաև քննարկել հետագա հնարավորություններն ու մոտեցումները, որոնք կարող են բարելավել ծրագրի արդյունավետությունն ու ազդեցությունը: Հայաստանի միգրացիոն ծառայությունից բացի, կազմակերպական հանձնաժողովի կազմում ներկայացված էին ՀՀ արդարադատության և արտաքին գործերի նախարարությունները և ՀՀ ոստիկանության անձնագրային և վիզաների վարչությունը:

Իր բացման խոսքում Հայաստանում ՄՄԿ գրասենյակի ղեկավար տկն. Իլոնա Տեր-Մինասյանը նշեց, որ ծրագրի կենտրոնում Հայաստանում բնակվող միգրանտներն են՝ ի տարբերություն նախընթաց աշխատանքների, երբ հիմնական շեշտը, որպես կանոն, դրվում էր Հայաստանից արտագաղթողների վրա: «Այժմ մենք փորձում ենք լրացնել այդ բացը: Այս համատեքստում մտահոգիչ է ինֆորմացիայի այն պակասը, որ կա Հայաստանում բնակվող միգրանտների մասին», - նշեց տիկին Տեր-Մինասյանը՝ հավելելով, որ համավարակը փոխել է միգրացիոն հոսքերը:

Միգրացիոն ծառայության ղեկավար Արմեն Ղապարյանը կարևորեց «Կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման աջակցության» (ԿՎՎԱ) համակարգի ներդրումը Հայաստանում, որի մշակումը կատարվում է հիմքից: «Հուսով եմ, որ սա կդառնա մեր հիմնական աշխատանքային գործիքներից մեկը և կթեթևացնի Ոստիկանության անձնագրային և վիզաների վարչության կողմից իրականացվող արտաքսումների բեռը», - նշեց պրն. Ղապարյանը՝ հավելելով, սակայն, որ այդ պրակտիկան, հավվադեպ է կիրառվել Հայաստանի կողմից:

Մանրամասն մեթոդաբանությունը ներկայացված է Հավելված II-ում:

3.2 Կարիքների գնահատում

3.2.1 Կարիքների չափանիշները

Ելնելով հիմնական ազգային շահագրգիռ կապմակերպությունների հետ անցկացված հարցազրույցներից և փաստաթղթային ուսումնասիրությունից՝ կարելի է թվարկել կարիքների հետևյալ չափանիշները:

Հայաստանի ընդհանուր վիճակը

- Հայաստանում միգրացիայի համապարփակ և հավասարակշռված կառավարման տեսլական.
- Ապօրինի միգրացիայի և կապմակերպված հանցավորության դեմ պայքար.
- Միգրացիայի կառավարման և ընդունման բարելավում.
- Աշխատանքային միգրանտների իրավունքների ավելի պատշաճ պաշտպանություն (աշխատանքի կարգավորում).
- Ապաստան հայցողների և փախստականների պաշտպանություն.
- Օտարերկրյա քաղաքացիների ինտեգրման և միգրացիայի վարգացման ներուժի բարելավում.
- Միգրացիայի ոլորտում համագործակցության ամրապնդում.
- Միգրացիայի կառավարման ինստիտուցիոնալ կարողությունների բարելավում.
- Կառուցվածքային և ամուր հիմքերի վրա դրված տեղավորման համակարգ ապաստան հայցողների համար (հմտ.՝ Հայաստանում ապաստան հայցողների տեղավորման կենտրոնի նախագիծ).
- Ապացույցների վրա հիմնված՝ կառավարության համընդհանուր մոտեցում և ուժեղ գործընկերություններ.
- Հայաստանում տեղական ՀԿ-ներն ունեն միգրացիայի խնդիրների լուծման ավելի շատ ռեսուրսների և կարողությունների վարգացման կարիք:

Կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման աջակցությունը՝ ընդհանուր գծերով

- «Հայաստանից ԿՎՎԱ» ինստիտուցիոնալ նախագիծ, որը ներկայացվի որպես մարդու հիմնական իրավունքների պաշտպանության հումանիտար մոտեցում՝ հստակ ուղենիշներով և ներգրավված տարբեր դերակատարների դերերի/գործառույթների վերաբաշխումով.
- Անհրաժեշտ է միջազգային հանրության ներգրավումը՝ ընդհանուր նախագծի համար փոխլրացնող ֆինանսավորում ապահովելու համար.
- Անհրաժեշտ է ունենալ ինֆորմացիա ծագման երկրների վերաբերյալ՝ թիրախային երկրների տեղական լեզուներով պատրաստված տեղեկագրերի տեսքով.

- Գործող շահագրգիռ կառույցների միջև պետք է լինի գործառույթների հստակ բաշխում/սահմանում.
- ԿՎԱ-ի ինստիտուցիոնալացման համար կպահանջվեն որոշ օրենսդրական փոփոխություններ.
- Հատուկ ուսուցումների խիստ անհրաժեշտություն կա ԿՎԱ-ի հետ կապված հարցերի վերաբերյալ, մասնավորապես հետևյալ թեմաների շուրջ՝ վերադարձի միգրացիայի հաղորդակցություն և տեսանելիություն. Տվյալների հավաքագրում, մշակում և վերլուծություն. Ստանդարտ գործառնական ընթացակարգերի և ուղենիշների մշակում. վերադարձի միգրացիայի հարցում համագործակցության և քաղաքականության փոխկապակցվածության բարելավում. Փոխանակման գործիքներ, հնարներ և մեթոդներ. ԿՎԱ թեկնածուների հատկորոշում. վերադարձի միգրացիայի հիմնական միտումներ. Հետժամանման և վերաինտեգրման աջակցություն. Մեկնմանը նախորդող խորհրդատվության հնարներ. Հատուկ կարիքներ ունեցող մարդկանց վերադարձ (թրաֆիքինգի կոհեր, առանց ուղեկցության անչափահասներ, բժշկական դեպքեր և այլն):
- Հայաստանից արժանապատիվ վերադարձ կազմակերպելու համար անհրաժեշտ է պահպանել ընտանիքի միասնությունը (մասնավորապես պահման կենտրոններում):

3.2 Բացերի վերլուծություն

3.3.1 Բացերի չափանիշները

Ելնելով ազգային հիմնական շահագրգիռ կազմակերպությունների հետ անցկացված հարցազրույցներից և փաստաթղթային ուսումնասիրությունից՝ կարելի է թվարկել բացերի հետևյալ չափանիշները:

Հայաստանի ընդհանուր վիճակը

- Ժողովրդագրական իրավիճակ.
- Ինֆորմացիայի պակաս Հայաստանում բնակվող միգրանտների վերաբերյալ.
- Ինֆորմացիայի, աշխատանքի, առողջապահության, սոցիալական և այլ ծառայությունների մատչելիության պակաս.
- Անկանոն միգրացիա և սահմանահատումներ.
- Սահմանի կառավարում.
- Փաստաթղթերի անվտանգություն.
- Ապաստան հայցողների պատշաճ բնակության համակարգի բացակայություն.
- Սոցիալ-տնտեսական մարտահրավերներ (աղքատություն և գործազրկություն).

- Օտարերկրյա քաղաքացիների ինտեգրման և վերաինտեգրման ձախողում.
- Բանգլադեշի դեպքում Հայաստանում դիվանագիտական ներկայացուցչության և համապատասխան պետական համագործակցության բացակայություն: Պատկան գերատեսչությունը, հանձնիս Արտաքին գործերի նախարարության, պետք է ավելի պատշաճ համակարգման համար ուղիներ փնտրի մերձակա մեկ այլ՝ Բանգլադեշի դեսպանության/Գերագույն հանձնաժողովի/Հյուպատոսության գրասենյակի հետ կապվելու համար, որը հնարավորություն տա նույնականացնել բանգլադեշցի վերադարձողներին և, մասնավորապես, ճամփորդական փաստաթղթեր տալ նրանց, ովքեր չունեն որևէ այդպիսի փաստաթուղթ կամ եթե փաստաթղթերի վավերության ժամկետը լրացել է:
- Բաց՝ քաղաքականության մշակման մեջ. ներկայումս քաղաքականություն է մշակում միգրացիոն ծառայությունը, սակայն դա պետք է լինի ներքին գործերի նախարարության պարտականությունը: Կառավարության կառուցվածքների մասին կա հատուկ օրենք, որում ասված է, որ միգրացիայի վերաբերյալ քաղաքականությունը մշակում է ներքին գործերի նախարարությունը: Նույն կերպ յուրաքանչյուր նախարարության համար հատուկ սահմանում է այն քաղաքական ոլորտը, որի քաղաքականությունը պետք է մշակի տվյալ նախարարությունը :

Կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման աջակցությունը՝ ընդհանուր գծերով

- «Հայաստանից ԿՎՎԱ» ինստիտուցիոնալ նախագիծ գոյություն չունի, բացառությամբ մի քանի առանձին դեպքերի (4 դեպք դեպի Աֆղանստան 2019 թ.-ին).
- Չկա «Հայաստանից ԿՎՎԱ» վերաբերյալ համապարփակ օրենսդրական դաշտ.
- Հայաստանում միգրացիայի հարցերով պահվող հասարակական կազմակերպությունները շատ չեն.
- Քաղաքացիական հասարակության կազմակերպություններ. Սա կարևոր բաց է Հայաստանի մարզային մակարդակում: Կան խոշոր հիմնադրամներ, բայց ավելի փոքր տեղական կազմակերպություններ, որոնք պահվեն միգրացիոն խնդիրներով, գրեթե գոյություն չունեն: Նրանք չունեն միգրացիայի վրա կենտրոնացած օրակարգ (կառավարության առաջնայնությունների բերումով): Նրանք կարող էին ավելի շատ ծառայություններ մատուցել ԿՎՎԱ միգրանտներին.
- ԿՎՎԱ ծրագրերի սահմանափակ ֆինանսավորում.
- Ճամփորդական փաստաթղթերի հետ կապված խնդիրներ, մասնավորապես, այն թիրախային երկրներից եկող միգրանտների համար, որոնց երկրների դիվանագիտական ներկայացուցչություններ Հայաստանում չկան.
- Քաղաքացիներին հետ ընդունելու խնդիր (Իրանի Իսլամական Հանրապետության դեպքը). որոշակի սահմանափակումներ կարող են լինել մուտքի ժամանակ կամ միգրանտի վարչական կարգավիճակով պայմանավորված.

- Երբեմն վերադարձող թեկնածուները ֆինանսական միջոցներ չունեն սնունդ գնելու կամ ՄՄԿ-ից որևէ տեսակի աջակցություն ստանալու համար տրանսպորտով գրասենյակ գալու համար. չունեն գրասենյակ հասնելու տեխնիկական միջոցներ: Մենք պետք է հասանելի լինենք նրանց: Մենք պետք է գտնենք նրանց գտնվելու վայրերը և ինքներս հասնենք նրանց:

3.4 Գլխավոր բացահայտումները

Այս բաժնում ամփոփված են ընդհանուր խորհրդատվության գլխավոր բացահայտումները (փաստաթղթային ուսումնասիրություն և հարցազրույցներ, որոնք անցկացվել են 11 տարբեր ազգային շահագրգիռ կապակերպությունների հետ), որոնք կատարվել են «Հայաստանից ԿՎՎԱ» համակարգի բացերի և կարիքների գնահատման արդյունքում:

3.4.1 Հայաստանի միգրացիոն քաղաքականությունը

Բացահայտում 1. Միգրացիոն քաղաքականությունը կենտրոնանում է սոսկ միգրացիայի ռազմավարության մեջ սահմանված ինտեգրման և վերաինտեգրման վրա, չառաջարկելով Հայաստանից օտարերկրյա քաղաքացիների կամավոր վերադարձի աջակցության որևէ համապարփակ լուծում:

- Հայաստանում միգրացիան հիմնականում տեղի է ունենում արտագաղթի ձևով, որն ունեցել է սոցիալական, ժողովրդագրական և տնտեսական ազդեցություն:
- Հայաստանի միգրացիոն հոսքերը լրանում են արտագաղթով և աշխատանքային միգրացիայով, Հայաստանի Հանրապետության վերադարձող քաղաքացիներով, փախստականների նոր հոսքերով, ինչպես նաև օտարերկրյա քաղաքացիների ներգաղթով: Տարիների ընթացքում այս վարգացումները նպաստել են միգրացիոն քաղաքականության փոփոխությունների. միգրացիոն հոսքերի պետական կարգավորման վերաբերյալ մշակվել են չորս հայեցակարգային փաստաթղթեր և ռազմավարություններ, գործողությունների 2 պլաններ, ինչպես նաև ստորագրվել են մի շարք միջպետական և միջազգային համաձայնագրեր ու պայմանագրեր:
- Ինտեգրման քաղաքականությունն առաջին անգամ մի փաստաթղթում ամբողջացվեց 2016 թ.-ին: Արդյունքում, ՀՀ կառավարությունը հաստատեց «Հայաստանի Հանրապետությունում փախստական ճանաչված և ապաստան ստացած անձանց, ինչպես նաև երկարաժամկետ միգրանտների ինտեգրման քաղաքականության հայեցակարգը» և դրա իրականացման գործողությունների պլանը: Այս փաստաթղթերով դրվեց Հայաստանում ինտեգրման և վերաինտեգրման հիմնախնդիրների կառավարման վերաբերյալ միասնական քաղաքականության ավանդույթի սկզբնավորման հիմքը:

- Ներգաղթյալների, վերադարձողների և ներքին տեղահանված անձանց ինտեգրման և վերաինտեգրման կապակերպումը բախվում է երկրի առջև ծառայած սոցիալ-տնտեսական մարտահրավերներին:
- Վերջին տասնամյակի ընթացքում Հայաստանի ներգաղթի կառուցվածքում նկատվում է նաև ՀՀ վերադարձող քաղաքացիների և օտարերկրյա քաղաքացիների ներգաղթի աճի զգալի միտում: Միգրացիոն քաղաքականությունը չի անդրադառնում միգրանտների այս մասնավոր խմբի հարցերին:
- 2016 թ.-ին ՀՀ կառավարությունը հաստատեց «Հայաստանի Հանրապետությունում փախստական ճանաչված և ապաստան ստացած անձանց, ինչպես նաև երկարաժամկետ միգրանտների ինտեգրման քաղաքականության հայեցակարգը», դառնալով ներգաղթյալների ինտեգրման պետական քաղաքականության վերաբերյալ երբևէ կապված առաջին փաստաթուղթը:
- 2016 թ. Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը հաստատեց «Հայաստանի Հանրապետությունում փախստական ճանաչված և ապաստան ստացած անձանց, ինչպես նաև երկարաժամկետ միգրանտների ինտեգրման քաղաքականության հայեցակարգը», որը դարձավ ներգաղթյալների ինտեգրման պետական քաղաքականությունն ամրագրող երբևէ գոյություն ունեցած առաջին փաստաթուղթը: Չնայած կառավարության կողմից 2016 թ.-ին հաստատված հայեցակարգը կարևոր էր որպես ոլորտի կարգավորման առաջին փաստաթուղթ, այն վերծ չէր էական թերություններից:
 - ➔ հայեցակարգում չկարգավորվեցին օտարերկրյա քաղաքացիների, Սիրիայի Արաբական Հանրապետությունից բռնագաղթած և Հայաստան եկած մեծաթիվ խմբի, ինչպես նաև տեղահանված այլ խմբերի հարցերը:
 - ➔ Հայաստան վերադարձող քաղաքացիների թվական աճի լույսով՝ գործող ինտեգրման քաղաքականությունը չլուծեց նրանց ընտեգրման հիմնահարցերը: Վերադարձողների վերաինտեգրման կարիքներին ուղղված քայլերը հիմնականում իրականացվում էին միջազգային և հասարակական կապակերպությունների ջանքերով՝ ավելի շատ ծրագրային, քան քաղաքական մակարդակում: Նույն դիտարկումը վերաբերում է մեծ թվով ներքին տեղահանված անձանց: Ինտեգրման քաղաքականությունը չկարողացավ որոշել որևէ գործողություն, որով լուծվեին նրանց հիմնահարցերը:
- Այդ բացերի նկատառումով՝ ՀՀ միգրացիոն ծառայությունը 2019 թ.-ին սկսեց մշակել միգրացիայի Նոր հայեցակարգի նախագիծ, որն ամրագրում է ներգաղթյալների և վերադարձողների ինտեգրման և վերաինտեգրման ոլորտում համապարփակ պետական քաղաքականության հիմնական մոտեցումներն ու միջամտությունները, ինչպես նաև առաջնահերթություն տալիս Հայաստանից կամավոր վերադարձի համակարգի մշակմանը:

3.4.2 Կամավոր վերադարձի իրավական դաշտը

Բացահայտում 2. Միգրացիայի մասին ազգային օրենսդրության մեջ բացակայում է դեպի Հայաստան կամ նրա տարածքից կամավոր վերադարձի հնարավորության որևէ իրավական հղում

- Մշակվել է «Օտարերկրացիների և քաղաքացիություն չունեցող անձանց մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագիծ՝ միջազգային չափորոշիչներին համապատասխանություն ապահովելու համար, նպատակ ունենալով արդյունավետ կերպով հակապդել անկանոն միգրացիային, ինչպես նաև պատշաճորեն կատարել երկրի ստանձնած միջազգային պարտավորությունները:
- Սույն օրենքը, մասնավորապես, կենտրոնանում է Հայաստանի Հանրապետություն մուտքի, մնալու, բնակության և երկրից ելքի վրա: Այն չի ներկայացնում կամավոր վերադարձը որպես տարբերակ, այլ ավելի շատ կենտրոնանում է օտարերկրացիների այն պարտավորության վրա, ըստ որի «Առանց անձնագրի, դրան փոխարինող փաստաթղթի կամ անվավեր անձնագրով Հայաստանի Հանրապետության պետական սահմանի անցման կետ ժամանած կամ Հայաստանի Հանրապետության պետական սահմանի անցման կետում մուտքի վիզայի մերժում ստացած կամ սահմանային հսկողություն իրականացնող մարմնի կողմից մուտքի թույլտվություն չստացած օտարերկրացիների մուտքը չի թույլատրվում Հայաստանի Հանրապետության տարածք, և հնարավորության դեպքում նրանք անմիջապես վերադարձվում են իրենց ծագման պետություն կամ այն պետություն, որտեղից ժամանել են, նույն փոխադրողի տրանսպորտային միջոցով, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ նրանք Հայաստան են ժամանել փախստականի կարգավիճակ կամ քաղաքական ապաստանի իրավունք հայցելու նպատակով»:
- Ազգային օրենսդրությունը չի ներկայացնում վերադարձը որպես միգրացիայի հիմնահարցերի կարգավորման մաս: Ավելի շուտ, օրենքներն ու գործելակերպերը նախատեսում են միջոցներ ապօրինի միգրացիայի և ՀՀ պետական սահմանի անօրինական հատման քրեական գործերի դեմ (հմմտ. ՀՀ քրեական օրենսգիրք), մանրամասնելով համապատասխան տուգանքները ըստ յուրաքանչյուր դեպքի: Հետընդունման վերաբերյալ համաձայնագրերի նախագծերը, սակայն, մշակվել են այս ուսումնասության 4 թիրախային երկրներից 2-ի՝ Իրանի Իսլամական Հանրապետության և Հնդկաստանի Հանրապետության հետ:
- Հայաստանի Հանրապետության 2017-2021 թթ. միգրացիոն քաղաքականության արդյունավետ իրականացման 2017-2021թթ. գործողությունների պլանը ներառում է նաև «Ապօրինի միգրացիայի դեմ պայքարի» բաժին, որն անդրադառնում է թե՛ Հայաստանում ծագող անկանոն միգրացիայի դեմ պայքարին և թե՛ դեպի Հայաստան մուտքային միգրացիոն հոսքերին վերաբերող հարցերի:

- Հաշվի առնելով միգրացիայի հիմնահարցերի կարգավորման կարևորությունն ու արդիական բնույթը, ներառյալ անկանոն միգրացիայի դեմ արդյունավետ պայքարի կապմակերպումը, ՀՀ իշխանությունները և նրա կողմից նշանակված գերատեսչությունները 2019 թ. ձեռնարկեցին հատուկ միջոցառումներ:
 - ➔ Նկատվել է Հայաստանի Հանրապետություն մուտքի վիզաների և կացության թույլտվությունների թվի ընդհանուր աճի միտում:
 - ➔ Այս ընդհանուր միտումը պայմանավորված է Հայաստանի Հանրապետության սահմանին վիզա տրամադրելու վերաբերյալ միջազգային պայմանագրերի կնքումով կամ մի շարք երկրների հետ ազատ վիզայի ռեժիմ սահմանելով:

3.4.3 Կամավոր վերադարձի ինստիտուցիոնալ կարողություններ

Բացահայտում 3. Համապատասխան ազգային մարմինների միջև անբավարար են հորիզոնական համակարգումը և համագործակցությունը:

Հարցազրույցների ընթացքում անցկացված քննարկումները ցույց տվեցին, որ տարբեր ազգային իշխանությունների միջև հորիզոնական համակարգումը անբավարար է: Ազգային գերատեսչությունների մեծ մասը համառորեն հղում էին անում իրենց համապատասխան մանդատներին: Փաստաթղթային ուսումնասիրությունը հաստատում է խաչաձևվող ոլորտների և միջգերատեսչական համակարգման ու ազգային մյուս ռավավարություններում միգրացիայի ու վերադարձի միջոցառումների ընդգրկման ցածր աստիճանը: ՀԿ դերակատարների հետ համագործակցության առումով, սակայն, գոյություն ունի ինտեգրման և վերաինտեգրման եռամսյակային պլատֆորմ/աշխատանքային խումբ, որը համակարգվում է Միգրացիոն ծառայության կողմից, սեղանի շուրջ բերելով ՀԿ դերակատարների:

3.4.4 Ծագման երկրների հետ համագործակցությունը

Բացահայտում 4. Համագործակցությունը ծագման երկրների հետ առաջացնում է լուրջ մտահոգություն

ՄՄԿ-ը, բարեբախտաբար, ֆիզիկապես ներկա է և գրասենյակներ ունի այս գնահատման 4 թիրախային երկրներում՝ Աֆղանստանում, Բանգլադեշում, Հնդկաստանում և Իրանի Իսլամական Հանրապետություն: Այդուհանդերձ, ՄՄԿ Հայաստանը մինչև այժմ չի կապմակերպել որևէ կամավոր վերադարձ այդ երկրներ, բացառությամբ Աֆղանստան ուղարկած մի քանի դեպքերի: Հետևաբար, չկա որևէ փաստական համակարգ, որը հնարավորություն կտա հեշտորեն համագործակցել այս մի քանի երկրների հետ, բացի ՄՄԿ-ին ապավինելուց, որը ԿՎՎԱ հարցերում այս երկրների հետ գլոբալ մակարդակում համագործակցության երկար տարիների փորձ ունի:

Դրան ավելացրած՝ պետք է ուշադրություն հրավիրել Հայաստանում այնպիսի երկրների դիվանագիտական ներկայացուցչությունների բացակայության վրա, ինչպիսիք են

Աֆղանստանը և Բանգլադեշը: Սա էլ ավելի բարդացնում ու երկարացնում է վավեր ճամփորդական փաստաթղթերի ստացման գործընթացը: Սա կարող է նաև ազդել իրենց ինստիտուցիոնալ սխեմաների շրջանակներում այդ երկրների՝ կամավոր վերադարձի մասին իմացության և ընդունման վրա: Այնուամենայնիվ, բանգլադեշցի միգրանտների դեպքում ՄՄԿ Դակկան արդեն ջանքեր է գործադրել և կապվել արտաքին գործերի նախարարության, ներքին գործերի նախարարության, արտագաղթողների բարօրության և արտերկրում սթաբիլիտետի նախարարության հետ՝ համակարգման կայացած մեխանիզմի միջոցով իրենց անհրաժեշտ աջակցություն ստանալու համար:

3.4.5 Կացարաններ ԿՎԱ շահառուների համար

Բացահայտում 5. Հայաստանում չկա տեղավորման պատշաճ համակարգ, որը կարող է հյուրընկալել վերադարձող թեկնածուներին, հաշվի առնելով նրանց անհատական կարիքները:

Փաստաթղթային ուսումնասիրությունից պարզվում է, որ իրականում գոյություն չունի տեղավորման համակարգ, որը կարող է հյուրընկալել կամավոր վերադարձի համար դիմող ԿՎԱ թեկնածուների:

ՄՄԿ-ի իրականացրած «Հայաստանի Հանրապետությունում օտարերկրացիների հատուկ բնակեցման կենտրոնների կարիքների գնահատման»⁵⁵ հաշվետվությունը ուշադրություն է հրավիրում միգրանտների տեղավորման կենտրոնի բացակայության վրա: Այս հանգամանքը հնարավորություն է տալիս անկանոն միգրանտների համար նախագծել փակ կենտրոն, որը լիովին համապատասխանի միջազգային չափորոշիչներին՝ տարածքի, ծառայությունների և հարմարությունների առումով ու խնամքի ռեժիմով և որտեղ պաշտպանվեն միգրանտների իրավունքները և ճանաչվի նրանց՝ որպես ոչ քրեական վարչական կալանավորների կարգավիճակը:

Գլուխ 1.4.1-ում ներկայացված ազգային օրենսդրության վերլուծությունը ցույց տվեց նաև, որ «Փախստականների և ապաստանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը կենտրոնացած է պուտ բնակարանի կարիք ունեցող ապաստան հայցողների վրա (հոդված 14), ովքեր պետք է տեղավորվեն ժամանակավոր տեղավորման կենտրոնում՝ այդ նպատակով ստեղծված հատուկ հաստատությունում մինչև նրանց ապաստանի հայցի վերաբերյալ վերջնական որոշում կայացնելը: Ժամանակավոր տեղավորման կենտրոնում գտնվող ապաստան հայցողներին տրամադրվում են կենսապահովման հիմնական միջոցներ: Այն դեպքում, երբ ապաստան հայցողը և նրան ուղեկցող ընտանիքի անդամները չունեն վավեր ճամփորդական փաստաթուղթ կամ մուտքի վավեր թույլտվություն, Սահմանապահ Վորքերը կարող է հիմնավորված գրավոր որոշում կայացնել նրանց «Օտարերկրացիների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 37-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված Հատուկ կացարանում մինչև 72 ժամ պահելու մասին, որից հետո նրանք պետք է տեղափոխվեն «Փախստականների և ապաստանի մասին» ՀՀ օրենքի 14-րդ հոդվածով սահմանված ժամանակավոր տեղավորման կենտրոն:

⁵⁵ www.publications.iom.int/books/needs-assessment-special-accommodation-centres-foreigners-republic-armenia (անգլերեն և հայերեն լեզուներով):

Հետևաբար, դեռ շատ անելիքներ կան մինչև տեղավորման գործող համակարգը կարողանա վերադարձի թեկնածու շահառուներին հյուրընկալել նրանց կամավոր վերադարձի գործընթացում, միաժամանակ հաշվի առնելով նրանց վարչական կարգավիճակին համապատասխան անհատական կարիքները: Ըստ ՄՄԿ-ի ԿՎՎԱ նախագծի՝ ՄՄԿ ԿՎՎԱ ծրագրերի շահառուները կարող են ներառել ընդունող կամ տարանցիկ երկրներում ծանր դրության մեջ հայտնված միգրանտների, անկանոն միգրանտների, կանոնավոր միգրանտների և ապաստան հայցողների, ովքեր որոշում են չչարունակել իրենց հայցը կամ ում դեպքում պարզվում է, որ միջազգային պաշտպանության կարիք չունեն: ԿՎՎԱ օգնությունը կարող է տրամադրվել նաև խոցելի իրավիճակներում գտնվող միգրանտների, ինչպիսիք են թրաֆիքինգի զոհերը, առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաները կամ առողջության հետ կապված կարիքներ ունեցող միգրանտները:

Ներկայիս պրակտիկայում և օրենսդրության մեջ այս բոլոր շահառուները, բացի բնակարանի կարիք ունեցող ապաստան հայցողներից, հաշվի առնված չեն: Հետևաբար, վերը հիշատակված այլ տեսակի շահառուների վերաբերյալ դրույթներ նախատեսված չեն:

3.4.6 Մասնագետների և ԿՎՎԱ գործընկերների կարողությունների ստեղծում

Բացահայտում 6. Վերապատրաստված կադրերի պակասը կարևոր սահմանափակում է համարվում «Հայաստանից ԿՎՎԱ» նոր նախագծի հետագա իրականացման համար:

Հարցապրոյեկտների ընթացքում հարցվողների մեծամասնությունը «Հայաստանից ԿՎՎԱ» ապագա ծրագրում ՄՄԿ-ի և ՀՀ կառավարության հետ համագործակցելու պատրաստակամություն է հայտնել: Բավմաթիվ շահագրգիռ կազմակերպություններ արդեն իսկ ունեն լավ հնարավորություններ և ակտիվ են միգրացիայի ոլորտում: Ունեն լավ կապեր և կարող են հեշտությամբ մոբիլիզացնել դրանք: Այնուամենայնիվ, նրանց մեծ մասը նշել է շուտափույթ վերապատրաստման կարիք ունենալու մասին, որպեսզի հնարավոր լինի արժանավայել ու պատշաճ ծառայություններ տրամադրել վերադարձող միգրանտներին:

Հարցվածների կողմից կադրերի (վերապատրաստված) պակասը գնահատվում է որպես կարողությունների հիմնական սահմանափակումներից մեկը, որի լուծման համար խնդրեցին աջակցել իրենց:

Հարցված շահագրգիռ կազմակերպությունների կողմից ամենից շատ նշված առաջնահերթ վերապատրաստման ոլորտները հետևյալն էին՝ ԿՎՎԱ իրավական դաշտը (հատկապես Հայաստանում օրենսդրական և քաղաքական առաջիկա բարեփոխումների լույսի ներքո), փոխանակման գործիքներ, հնարներ և մեթոդներ, տվյալների հավաքագրում, մշակում և վերլուծություն, ԿՎՎԱ թեկնածուների հատկորոշում, մեկնմանը նախորդող խորհրդատվության հնարներ, հատուկ կարիքներ ունեցող անձանց վերադարձ (ԹԶ-ներ, ԱՌԱԵ, բժշկական դեպքեր...), ստանդարտ գործառնական ընթացակարգերի մշակում, մարդկանց թրաֆիքինգին և միգրանտների ապօրինի փոխադրումներին հակապղելը:

3.4.7 «Հայաստանից ԿՎՎԱ» նոր նախագծի ընդհանուր ֆինանսավորումը

Բացահայտում 7. Առկա է կառուցվածքային ֆինանսավորման ակնհայտ պակաս «Հայաստանից ԿՎՎԱ» նոր ծրագրի հիմնադրման և պատշաճ իրականացման համար:

Ներկայումս կառավարությունը չունի կառուցվածքային ԿՎՎԱ ծրագրեր: Մինչև այժմ ունեցել են կամավոր վերադարձի ընդամենը մի քանի դեպք, որոնք վարել են առանց որևէ կառուցվածքային և ինստիտուցիոնալ աջակցության: Ֆինանսավորում չլինելու պատճառով ծառայությունների մատուցումը կատարվում է ըստ անհրաժեշտության՝ առանց պլանավորման:

Նոր ծրագրի իրականացումը հնարավոր չի լինի առանց բավարար և պատշաճ ֆինանսական ներդրման, որը կարելի է հաշվարկել, հիմնվելով ՄՄԿ-ի կողմից արդեն 41 տարի այլ երկրներում իրականացվող ԿՎՎԱ ծրագրերի ու նախաձեռնությունների վրա: Հավելված V-ում տրված է 7 տարբեր երկրներում ՄՄԿ-ի նախաձեռնությունների վերաբերյալ համապարփակ նկարագրություն:

Բացահայտում 5-ին համապատասխան՝ ֆինանսավորման պակաս կա ներկայիս տեղավորման հատուկ կենտրոնների հետագա վարձագման համար՝ հյուրընկալելու վերադարձող ապաստան հայցողներին և բավարարելու նրանց հատուկ կարիքները: Բացի այդ, առանց ֆինանսավորման այլ աղբյուրների, բաց կմնա շահառուների մյուս խմբերի՝ անկանոն իրավիճակում գտնվող միգրանտների կամ շատ խոցելի խմբերի (օրինակ՝ թրաֆիքինգի զոհեր, առանց ուղեկցության անչափահաս երեխաներ և առողջական խնդիրներ ունեցող միգրանտներ) կացարանով ապահովման հարցը:

3.4.8 Գլխավոր բացահայտումներն՝ ամփոփ

Բացահայտում 1	Միգրացիոն քաղաքականությունը կենտրոնանում է սոսկ միգրացիայի հայեցակարգի մեջ սահմանված ինտեգրման և վերաինտեգրման վրա, չառաջարկելով Հայաստանից օտարերկրյա քաղաքացիների կամավոր վերադարձի աջակցության որևէ համապարփակ համակարգ:
Բացահայտում 2	Միգրացիայի մասին ազգային օրենսդրության մեջ դեպի Հայաստան կամ նրա տարածքից կամավոր վերադարձի հնարավորության մասին հղումները անբավարար են, և հարկավոր է ներդնել կամավոր վերադարձի ավելի համապարփակ համակարգ:
Բացահայտում 3	Համապատասխան ազգային մարմինների միջև անբավարար են հորիզոնական համակարգումը և համագործակցությունը:
Բացահայտում 4	Համագործակցությունը ծագման երկրների հետ առաջացնում է լուրջ մտահոգություն:

Բացահայտում 5	Հայաստանում չկա պատշաճ տեղավորման համակարգ, որը կարող է հյուրընկալել վերադարձող թեկնածուներին, հաշվի առնելով նրանց անհատական կարիքները:
Բացահայտում 6	Վերապատրաստված կադրերի պակասը կարևոր սահմանափակում է համարվում «Հայաստանից ԿՎՎԱ» նոր ծրագրի հետագա իրականացման համար:
Բացահայտում 7	«Հայաստանից ԿՎՎԱ» նոր ծրագրի հիմնադրման և պատշաճ իրականացման համար առկա է կառուցվածքային ֆինանսավորման ակնհայտ պակաս:

3.5 Գործնական առաջարկություններ

Առաջարկությունների ամբողջական փաթեթի ստեղծումը հնարավոր եղավ, հիմնվելով ընդհանուր գնահատման արդյունքում կատարված գլխավոր բացահայտումների, փաստաթղթային ուսումնասիրության, հիմնական շահագրգիռ կազմակերպությունների հետ տարբեր հարցազրույցների և ՄՄԿ ուղարկող երկրներից ու ծագման 4 թիրախային երկրներում ՄՄԿ գրասենյակներից ստացված տվյալների վրա: 2020 թ. սեպտեմբերի 8-ից հոկտեմբերի 9-ը ընկած ժամանակում պատշաճ կերպով հարցազրույցներ են անցկացվել 11 տարբեր գերատեսչությունների հետ:⁵⁶ Արտաքին գործերի նախարարությունը ժամանակի սղության պատճառով ուղղակիորեն հարցազրույցի չմասնակցեց, սակայն հարցերի պատասխաններն ընդհանուր առմամբ տրվել են հեռախոսով: Որոշ շահագրգիռ կազմակերպությունների հետ հնարավոր չէր կապ հաստատել, իսկ մի մասն էլ նախընտրեցին հետաձգել հարցազրույցները:

Հակամարտության իրավիճակի պատճառով հնարավոր չէր կապ հանդիպումներ ունենալ ներգրավված բոլոր շահագրգիռ կառույցների հետ ու նաև հնարավոր չէր կապ ստանալ այս առաջարկությունների հաստատումը դրանք գրելու ընթացքում:

Ստորև ներկայացված առաջարկությունները բաժանվում են երեք մասի՝ «Հայաստանից ԿՎՎԱ» ընդհանուր ծրագիրը, մեկնմանը նախորդող և վերադարձի փուլը, և հետժամանման ու վերահսկողության փուլը:

3.5.1 Առաջարկություններ «Հայաստանից ԿՎՎԱ» ընդհանուր ծրագրի վերաբերյալ

1. Ներառել «Հայաստանից ԿՎՎԱ»-ի վերաբերյալ հստակ բաժին միգրացիոն իրավական ակտերում և համապատասխան քաղաքական փաստաթղթերում

⁵⁶ Հայկական Կարիտաս բարեգործական ՀԿ, Հայկական Կարմիր խաչի ընկերություն, ՀՀ սահմանապահ զորքեր, Եվրասիա համագործակցության հիմնադրամ, Հանս Քրիստիան Կոֆոեդի հիմնադրամ, ՏԿԵՆ միգրացիոն ծառայություն, Առաքելություն Հայաստան ՀԿ, ՀՀ ազգային անվտանգության ծառայություն, ՀՀ ոստիկանություն, ՄԱԿՓԳՀ, Մարդու իրավունքների եվրոպական կենտրոն:

(«Օտարերկրացիների մասին» օրենք, «Փախստականների և ապաստանի մասին» օրենք, «Միգրացիոն ռազմավարություն» և այլն): Ազգային օրենսդրության մեջ հարկավոր է հստակեցնել կամավոր վերադարձի խնդիրների ծավալը, այդ թվում՝ համապատասխան շահառուները⁵⁷ և նրանց պատշաճ տեղավորումը վերադարձի հայցային գործընթացում: Իրավաբանական տեքստերը պետք է վերանայվեն, ընդունելով դեպի վերադարձողը կողմնորոշված մոտեցում: Օրինակ, կարելի է մշակել նոր հրամանագիր՝ ԿԿՎԱ իրավական դաշտում և գործընթացում իր ենթակա գործակալությունների դերերը հստակեցնելու համար: Այն կարող է նաև ընդգրկել ՄՄԿ-ն, ինչպես նաև ԿԿՎԱ իրականացման հարցում իր աջակցությունը:

Դրան կուգահեռ պետք է վերանայել փաստական կացարանային համակարգը՝ կամավոր վերադարձի տարբեր թեկնածուներին պատշաճ բնակարան տրամադրելու համար, հաշվի առնելով նրանց համապատասխան վարչական կարգավիճակը: Առաջարկվում է աշխատել ընդունող կառույցների հրահանգիչների հետ, ովքեր պետք է պատրաստություն անցնեն մեկնմանը նախորդող խորհրդատվության և կողմնորոշմանն օգնելու վերաբերյալ:

Այս առաջարկությունը բխում է ազգային քաղաքականության և իրավական դաշտի վերանայման վերլուծությունից և ազգային շահագրգիռ կառույցների հետ հարցապրոյեկտներից:

2. Կնքել ՄՄԿ-ի և հիմնական նվիրատուի միջև Փոխգործակցության հուշագիր/Շրջանակային համաձայնագիր, որով սահմանվեն «Հայաստանից ԿԿՎԱ» ոլորտում երկու կողմերի ներգրավման հիմնական սկզբունքներն ու ուղղությունները, ինչպես նաև ֆինանսավորման աղբյուրները:

Այս առաջարկությունը բխում է այլ երկրներում իրականացված ԿԿՎԱ ծրագրերի վերլուծությունից:

3. Էական ներդրումներ կատարել ծագման 5 թիրախային երկրների, մասնավորապես Պակիստանի հետ միջազգային և դիվանագիտական հարաբերությունների հաստատման գործում, համագործակցելով պատկան ազգային հաստատությունների և այդ երկրների ՄՄԿ-ի գրասենյակների հետ:⁵⁸ Որոշ լրացուցիչ փորձեր ակնկալվում են ՀՀ ԱԳՆ-ի կողմից՝ այս երկրների հետ նոր պայմանավորվածություններ ձեռք բերելու, նոր քաղաքականություններ մշակելու ուղղությամբ: Պետք է հաշվի առնվեն մարդու իրավունքների անվտանգությունն ու հարգանքը:

⁵⁷ Ըստ ՄՄԿ ԿԿՎԱ նախագծի, ՄՄԿ ԿԿՎԱ ծրագրերի շահառուներ կարող են լինել ընդունող կամ տարանցիկ երկրներում ծանր վիճակում հայտնված միգրանտներ, անկանոն միգրանտներ, կանոնավոր միգրանտներ և ապաստան հայցողներ, ովքեր որոշում են չշարունակել իրենց հայցը, կամ ապաստան հայցողներ, ում դեպքում համարվում է, որ միջազգային պաշտպանության կարիք չունեն: ԿԿՎ աջակցություն կարող է տրամադրվել նաև խոցելի իրավիճակներում գտնվող միգրանտների, ինչպիսիք են թրաֆիքինգի փոխերը, առանց ուղեկցության անչափահաս և ընտանիքից անջատված երեխաները կամ առողջական կարիքներ ունեցող միգրանտները:

⁵⁸ Բանգլադեշի միգրանտների առնչությամբ ՄՄԿ Դակկան արդեն կապվել է արտաքին գործերի նախարարության, ներքին գործերի նախարարության, արտագաղթողների բարօրության և արտերկրում վբաղվածության նախարարության հետ՝ համակարգման կայացած մեխանիզմի միջոցով իրենց անհրաժեշտ աջակցություն ստանալու համար:

Ինչ վերաբերում է ծագման 4 թիրախային երկրներին, ապա պետք է հիշել, որ միայն Հնդկաստանն ու Իրանի Իսլամական Հանրապետությունը դիվանագիտական ներկայացուցչություն ունեն (իրենց դեսպանությունների միջոցով) մայրաքաղաք Երևանում: Աֆղանստանն իր դեսպանության միջոցով ներկայացված է Մոսկվայում, իսկ Բանգլադեշը՝ Հունաստանում:

Այս առաջարկությունը բխում է ազգային շահագրգիռ կառույցների հետ հարցապրույցներից, ինչպես նաև ծագման երկրներից ստացված արձագանքներից, որոնք բոլորն էլ խիստ մտահոգված են և ցանկանում են համագործակցել այս կարևոր խնդրի շուրջ:

4. Փնտրել ֆինանսավորման աղբյուրներ՝ որպես այլընտրանք ազգային պետական ֆինանսավորմանը, ինչպիսիք են Եվրամիությունը, Եվրասիական տնտեսական միությունը (ԵԱՏՄ), Եվրոպայում անվտանգության և համագործակցության կազմակերպությունը (ԵԱՀԿ), Եվրոպական հարևանության գործիքը (ԵՀԳ), Արևելյան գործընկերության տեխնիկական աջակցության հավատարմագրային հիմնադրամը (ԱԳՏԱՀՀ):

Հարկ կլինի կատարել պահանջվող բյուջեի հանգամանալի վերլուծություն՝ սահմանափակ թվով շահառուների ուղղված փորձնական ծրագիր սկսելու համար, որից հետո կապվել պատշաճ ու իրատեսական բյուջե՝ հիմք ընդունելով որոշակի հասցեագիր շահառուների որոշակի թվաքանակ:

Ի լրումն՝ խորհուրդ է տրվում ֆինանսական միջոցներ ներդնել առկա կացարանային կառույցների հետագա վարձացման գործում՝ ԿՎՎԱ թեկնածուների ներկայացրած դիմումների քննության ժամանակամիջոցում նրանց տեղավորելու համար և/կամ այնպիսի նոր կառույցներ ստեղծելու համար, ինչպիսին վերադարձի խորհրդատվական կենտրոններն են՝ նվիրված և պատրաստված անձնակազմերով:

Այս առաջարկությունը բխում է շահագրգիռ կառույցների հետ տարբեր հարցապրույցներից և ՄՄԿ Հայաստանի ունեցած մի քանի դեպքերի փորձից, որոնք պարզորոշ կերպով ցույց են տալիս «Հայաստանից ԿՎՎԱ» ծրագրի համար ֆինանսավորման կառուցվածքային ծրագրի անհրաժեշտությունը:

5. Ստեղծել վերադարձի միջգերատեսչական համագործակցության (եռամսյակային) հարթակ/ֆորում, որտեղ ԿՎՎԱ ծրագրի բոլոր ակտիվ շահագրգիռ կառույցները փոխանակեին տեղեկություններ, ներկայացնեին իրենց լավագույն գործելակերպերը, մարտահրավերները և որոշ առանձնահատուկ դեպքեր (միաժամանակ խուսափելով դեպքերի կրկնությունից): Այս խումբը կստեղծեր ճանապարհային քարտեզ, ներառյալ՝ գործողությունները, պատասխանատու հաստատությունները/անձինք և աշխատանքների կատարման ժամկետները: Այս հարթակը կարող էր համակարգվել Միգրացիոն ծառայության կողմից, հաստատվելով օրենքի կամ հրամանագրի համաձայն: Շատ լավ կլիներ, եթե սա լիներ ֆորում, որտեղ բոլոր համապատասխան շահագրգիռ կազմակերպությունները կարողանային ներկայացնել յուրաքանչյուրն իր փորձը, ինչպես նաև հարթակ՝ համակարգման ավելի լավ մեխանիզմ հիմնելու և գործընթացում յուրաքանչյուր դերակատարի մասնավոր առաջադրանքների մասին տեղեկացված լինելու համար:

Այս առաջարկությունը բխում է ազգային շահագրգիռ կառույցների հետ հարցազրույցներից, որոնք բոլորն արտահայտել են միջգերատեսչական համագործակցությունն ընդլայնելու իրենց ընդհանուր համաձայնությունը՝ մեկը մյուսի հետ տեղեկությունների առավել կանոնավոր փոխանակման միջոցով:

6. ԿՎՎԱ շահագրգիռ բոլոր կազմակերպությունների համար մշակել մեկ ընդհանուր ստանդարտ գործառնական ընթացակարգերի փաստաթուղթ, որպեսզի բոլորը հետևեն նույն կանոններին և խոսեն նույն լեզվով: Այս ստանդարտացված փաստաթուղթը կսահմաներ դերերի ու առաջադրանքների բաշխման, աշխատանքի համակարգման, ղեկավարման, հաշվետու լինելու հիմնական ընթացակարգերը և այլն:

Այս առաջարկությունը բխում է ազգային շահագրգիռ կազմակերպությունների հետ հարցազրույցներից, որոնք բոլորը հայտնել են իրենց ընդհանուր պատրաստակամությունը՝ համակարգելու իրենց գործողությունները և տեղեկացված լինելու ԿՎՎԱ գործընթացում գործառնական քայլերի մասին:

7. Ներդրումներ կատարել ԿՎՎԱ ծրագրի հետ առնչվող թեմատիկ դասընթացներում: Հետևյալ թեմաներն ամենից շատն են նշվել հարցված շահագրգիռ կազմակերպությունների կողմից, որպեսզի կարողանան լիարժեքորեն աշխատել ԿՎՎԱ ծրագրում՝ փոխանակման գործիքներ, հնարներ և մեթոդներ, տվյալների հավաքագրում, մշակում և վերլուծություն, ԿՎՎԱ թեկնածուների հատկորոշում, մեկնմանը նախորդող խորհրդատվության հնարներ, հատուկ կարիքներ ունեցող անձանց վերադարձ (ԹԶ-ներ, ԱՌԱԵ, բժշկական դեպքեր...), ստանդարտ գործառնական ընթացակարգերի մշակում, մարդկանց թրաֆիքինգին և միգրանտների ապօրինի փոխադրումներին հակազդելը:

Այս առաջարկությունը բխում է ազգային շահագրգիռ կառույցների հետ հարցազրույցներից:

8. Ապահովել տվյալների հավաքագրման բարձրորակ և կառավարման հուսալի, ժամանակակից համակարգ, նկատի ունենալով ծրագրի պատշաճ իրականացման, մոնիթորինգի, ինչպես նաև բոլոր շահագրգիռ կառույցներին ինֆորմացիայի տրամադրման պահանջները: Այս բոլորը պետք է իրականացվեն կենտրոնական մարմնի (գուցե միգրացիոն ծառայության) միջոցով՝ ԿՎՎԱ ծրագրին առնչվող բոլոր տվյալների համար:

Այս առաջարկությունը բխում է փաստաթղթային ուսումնասիրությունից, տարբեր շահագրգիռ կառույցների տրամադրած տվյալների վերլուծությունից և ազգային շահագրգիռ կառույցների հետ հարցազրույցներից:

9. Նկատի առնել գենդերային ասպեկտները ԿՎՎԱ նոր ծրագիրը մշակելիս (օրինակ՝ իրադրությունը իրանի Իսլամական Հանրապետությունում և կանանց պաշտպանությունը): Ծրագրի հիմքում պետք է դրվեն գենդերային ինտեգրումը և պաշտպանությունը: Առաջադրել պաշտպանության հետ կապված այլ հարցերի լուծումներ, որոնք ծագում են թրաֆիքինգի վոհերի (ԹԶ) դեպքում, առաջարկելով իրավաբանական պատշաճ աջակցություն, ապահով կացարան և լուծել ԾԵ-ում խարանի խնդիրը, որն առաջանում է ընտանիքում կամ համայնքում պահպանելով ամբողջ գործընթացի գաղտնիությունը:

Այս առաջարկությունը բխում է ազգային շահագրգիռ կառույցների հետ հարցազրույցներից, ինչպես նաև ծագման երկրներից ստացված արձագանքներից:

10. Հաշվի առնել վերադարձի բոլոր փուլերում միգրանտների լեզվական, կրոնական, էթնիկական (փոքրամասնությունների) և մշակութային արգելքները:

Այս առաջարկությունը բխում է ազգային շահագրգիռ կառույցների հետ հարցազրույցներից, ինչպես նաև ծագման երկրներից ստացված արձագանքներից:

11. ԿՎԱ գործընթացում ներգրավել ՀԿ-ների, քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների և համայնքային խմբերի (եթե կիրառելի է), քանի որ դրանք կարող են ուղղակի կապի մեջ լինել շահառուների հետ և համարվել միջնորդ օղակ:

Այս առաջարկությունը բխում է ԿՎՎԱ շահագրգիռ կառույցների հետ հարցազրույցներից և ՄՄԿ ուղարկող առաքելությունների ու ծագման 4 թիրախային երկրների կատարած առաջարկություններից:

12. Այդ ուղղությամբ առաջին քայլը կլինի ԾԵ-ների այն կազմակերպությունների քարտեզագրումը, որոնք աջակցում են գործարար նախաձեռնությունների կամ սթարտ-ափսոսների խնդիրների: Այս առումով, ծրագրի նախագծում կարող է ներկառուցվել լավ մտածված մեխանիզմ՝ իմանալու, թե ինչ ճշտությամբ է ԾԵ-ներում յուրաքանչյուր անհատ վերադարձողի տնտեսական վերաինտեգրման միջամտությունը համապատասխանում տեղական կարիքներից բխող առաջարկի շղթա-համակարգին, նպաստելով տեղական համայնքի տնտեսության ոլորտի վարգացմանը և ի վերջո նրա տնտեսական միջամտության կայունացմանը:

Այս առաջարկությունը բխում է ԿՎՎԱ շահագրգիռ կառույցների հետ հարցազրույցներից և ՄՄԿ ուղարկող առաքելությունների, ինչպես նաև ծագման 4 թիրախային երկրների կողմից արված առաջարկություններից:

13. Ուսումնասիրել համագործակցության հնարավորությունները ակադեմիական հաստատությունների հետ, որոնք կարող են օգնել խոր պատկերացում կազմելու այն մասին, թե ինչ է կատարվում ժամանման երկրներում: Այս մոտեցումը առիթ կտա մտածել, թե ծրագրի նախագծում ինչ հնարավոր ճշտումներ ու փոփոխություններ կատարել մոտ ապագայում:

Այս առաջարկությունը բխում է մի քանի թիրախային ծագման երկրներից ստացված առաջարկություններից:

14. Զարգացնել ԿՎԱ կիրառման գործընթացի հետագա թվայնացումը: Նախատեսել այնպիսի ծրագրի օգտագործումը, ինչպիսին է MigApp⁵⁹, որը գործընկերներին և միգրանտներին հնարավորություն է տալիս հեշտությամբ օգտվել միգրացիայի հետ կապված ինֆորմացիայից և ծառայություններից: Նման ծրագիրը պետք է որ հասանելի լինի հայերեն, անգլերեն և ծագման չորս թիրախային երկրների և հիմնական տեղական լեզուներով:

⁵⁹ MigApp-ը ՄՄԿ գլոբալ ծրագիր է միգրանտների համար, որը նախատեսված է աջակցելու նրանց տեղեկացված որոշումներ ընդունել իրենց ճանապարհորդությունների ընթացքում պարզաբանելով, թե ինչպես օգտվել միգրացիայի հետ կապված անվտանգ և հուսալի ինֆորմացիայից ու ծառայություններից: Լրացուցիչ տեղեկությունների համար տես՝ www.iom.int/migapp:

Այս առաջարկությունը բխում է ՄՄԿ Հայաստանի և ազգային շահագրգիռ կառույցների հետ մտքերի ու առաջարկությունների տարբեր փոխանակումներից, որոնք որոշ չափով արդեն տեղեկացված էին ԿՎՎԱ ծրագրերի մասին:

3.5.2 Առաջարկություններ մեկնմանը նախորդող և վերադարձի փուլի վերաբերյալ

1. Օգտագործել պոտենցիալ թեկնածուների տեղեկացման և ուղեգրման հետևյալ միջոցները՝ հատուկ կացարաններ և նոր վերադարձողների խորհրդատվական կենտրոններ, որոնք գործեն Հայաստանում պոտենցիալ վերադարձող թեկնածուների մեծ մասի բնակության հիմնական վայրերում, օգնության հեռախոսի կենտրոնացված ծառայություն, կենտրոնացված վեբկայք, ԿՎՎԱ տիպային թռուցիկների տարածում պոտենցիալ թեկնածուների գտնվելու հիմնական տեղերում, ուղղակիորեն ՄՄԿ-ի միջոցով. գործընկեր կազմակերպությունների խողովակներով:

Այս առաջարկությունը բխում է ազգային շահագրգիռ կառույցների հետ հարցազրույցներից:

2. Մշակել գործիքներ՝ ապահովելու վերադարձի պատշաճ խորհրդատվություն անհատների համար, ինչպիսիք են խոցելի անհատների խորհրդատվության ձեռնարկ, տեղեկագրեր 4 թիրախային երկրների՝ որպես վերադարձի և ծագման երկրների վերաբերյալ, հատուկ դասընթացներ վերադարձող անհատների խորհրդատվական հնարների և բավմադեմ թիրախային խմբերի (մշակութային/կրոնական առանձնահատկություններ թիրախային/ծագման երկրներից յուրաքանչյուրում) հետ աշխատանքի վերաբերյալ:

Այս առաջարկությունը բխում է ազգային շահագրգիռ կառույցների հետ հարցազրույցներից և ծագման երկրներում ՄՄԿ-ի գրասենյակներից ստացված արձագանքներից:

3. Ստեղծել ուժեղ, կարիքների վրա հիմնված գործընկերային ցանց, որը կարողանա մեկնմանը նախորդող խորհրդատվության փուլում անդրադառնալ միգրանտների առանձնապես խոցելի հարցերին՝ լեզվական արգելքներ, առողջական խնդիրներ, մարդկանց թրաֆիքինգ և պաշտպանության հիմնահարցեր: Որոշ առանձնապես զգայուն դեպքերի համար նախատեսել ծագման երկրներում ՄՄԿ առաքելությունների հետ վիրտուալ խորհրդատվական հանդիպումների անցկացման հնարավորություն:

Այս առաջարկությունը բխում է ազգային շահագրգիռ կառույցների հետ հարցազրույցներից և ծագման երկրներում ՄՄԿ-ի գրասենյակներից ստացված արձագանքներից:

3.5.3 Առաջարկություններ հետժամանման և վերաինտեգրման փուլերի վերաբերյալ

1. Կամավոր վերադարձի աջակցությունը, ըստ հնարավորի, լրացնել մեկնմանը նախորդող և վերաինտեգրման աջակցությամբ՝ ապահովելու վերադարձի կայունությունը, այդպիսով հանդես բերելով ինտեգրված մոտեցում, որը հնարավորություն կտա փոխշահավետ կերպով լուծել ինչպես վերադարձող անհատների, այնպես էլ համայնքների կարիքները:

Այս առաջարկությունը բխում է ՄՄԿ ԿՎՎԱ ծրագրից և տարբեր առիթներով արծարծվել է նաև մի քանի ազգային շահագրգիռ կազմակերպությունների և ծագման երկրներում ՄՄԿ գրասենյակների կողմից:

2. Արդեն մեկնմանը նախորդող փուլում պատրաստել վերաինտեգրման նախագիծ (ներառյալ՝ շահառուի բոլոր հատուկ անհատական կարիքները և նրա կենսագրական տվյալները), որը հնարավորություն կտա խուսափել վերադառնալուց հետո տվյալ երկրի իրականության հետ անհամատեղելիության մեջ հայտնվելուց: Այս նպատակին հասնելու համար խորհուրդ է տրվում ուժեղացված համագործակցություն բոլոր ներգրավված խաղացողների միջև՝ սկսած մեկնմանը նախորդող փուլից մինչև վերաինտեգրման փուլ:

Այս առաջարկությունը բխում է ծագման երկրներում ՄՄԿ գրասենյակներից ստացված դիտարկումներից:

3. Ներգրավել տեղական համայնքներին վերաինտեգրման նախագծի մեջ (համայնքների վրա հիմնված մոտեցում)՝ վերադարձողների մեկուսացումից, խարանումից և նրանց նկատմամբ հանդուրժողականության բացակայությունից խուսափելու համար (մարդկանց հաջողությունների պատմությունների օգտագործում, որոնք տպավորիչ ապրեցություն ունեն տեղի բնակչության վրա): Հարկավոր է հիշել, որ ծագման թիրախային որոշ երկրներ, բնականաբար, ավելի պակաս գրկաբաց կգտնվեն, քան մյուսները:

- Կարելի է ընդունել և կիրառել որոշ ԵՄ երկրներում օգտագործվող փախստականների ինտեգրման համայնքների հովանավորչական մոտեցումը: Սակայն դա կարող է դժվար լինել որոշ ոչ այնքան «բաց» երկրների համար, ինչպիսիք են Աֆղանստանը կամ Հնդկաստանը:
- Լավագույն ձևը կլինի միգրանտներին աջակցելու համար համայնքին շահագրգռելը՝ հիմնվելով համայնքային կարիքների վրա, ասելով՝ «Վերադարձողները կարող են օգնել ձեզ»:
- Համայնքում կարող են լինել հրահանգիչներ և դասընթացավարներ՝ վերադարձողներին սովորեցնելու նոր հմտություններ, որպեսզի կարողանան աշխատել:
- Առաջին հերթին պետք է ուսումնասիրել քաղաքական, մշակութային, կրոնական և սոցիալ-տնտեսական ասպեկտները:

- Տնտեսական կամ սոցիալական աջակցության հատուկ նախագծեր մշակելիս, հարկավոր է հաշվի առնել տեղական խոցելի բնակչությանը և այն համայնքի բնակչությանը, որում վերաինտեգրվելու են վերադարձուները, քանի որ նրանք կարող են ունենալ աջակցության նույնպիսի կարիքներ:

Այս առաջարկությունը բխում է ՀԿ-ների հետ հարցազրույցներից, որոնք ակտիվ են կամ ծագման երկրներում ունեն գործընկերներ և ծագման երկրներում ՄՄԿ գրասենյակներից ստացված նյութերից:

4. Ստեղծել վերաինտեգրման աջակցության մոնիթորինգի և գնահատման հստակ մեխանիզմ՝ հասկանալու միգրանտների և տեղական համայնքների հիմնական հաջողություններն ու մարտահրավերները և հնարավորություն տալ նրանց հանգամանորեն արտահայտել վերաինտեգրման դեպքերի մասին իրենց կարծիքները: Անհրաժեշտ է վերլուծել ստացված կարծիքների օգտագործումը և մտածել, թե ինչպես վերափոխել ծրագիրը ըստ արձագանքների: Նման մեխանիզմը պետք է թույլ տա նաև գնահատել, թե որքանով է վերաինտեգրման աջակցության նախագիծը խթանում կայուն վերաինտեգրումը:

Միաժամանակ ծրագրի ավարտից երեք ամիս անց պետք է ներկայացվի մոնիթորինգի տվյալների և ծրագրի իրականացման ընդհանուր առաջընթացի վերլուծության պատշաճ հաշվետվություն՝ կապված վերջնական նկարագրական և ֆինանսական մասերից: Նկարագրական ու ֆինանսական վերջնական հաշվետվությունը պետք է ներկայացնի ծրագրից ստացված արդյունքները և ներառի աշխատանքների, միտումների, մարտահրավերների և քաղած դասերի վերլուծությունը:

5. Կապակերպել ՀՀ կառավարության պաշտոնյաների մոնիթորինգային այցելություններ թիրախային 4 ծագման երկրներ և ԾԵ պաշտոնյաների նույնպիսի փոխայցելություններ Հայաստան՝ վերաինտեգրման կայունության վրա կամավոր վերադարձի ծրագրերի ապդեցությունը որոշելու համար: Սա երկու կողմերին հնարավորություն կտա նաև ամբողջական պատկերացում ունենալ վերադարձի և վերաինտեգրման գործընթացի վերաբերյալ և ըստ այդմ կատարել նախագծի փոփոխություններ:

3.5.4 Գործնական առաջարկությունների ամփոփում

Առաջարկություններ «Հայաստանից ԿՎՎԱ» ընդհանուր նախագծի վերաբերյալ

Առաջարկություն 1	Միգրացիայի վերաբերյալ իրավական ակտերում և համապատասխան քաղաքական փաստաթղթերում («Օտարերկրացիների մասին օրենք, «Փախստականների և ապաստանի մասին» օրենք, «Միգրացիոն ռազմավարություն» և այլն) ներառել «Հայաստանից ԿՎՎԱ»-ի վերաբերյալ հստակ բաժին՝ դրանց կողմնորոշումը
------------------	---

	<p>դարձնելով դեպի վերադարձողը: Ազգային օրենսդրության մեջ հարկավոր է հստակեցնել կամավոր վերադարձի խնդիրների ծավալը, այդ թվում՝ համապատասխան շահառուների և վերադարձի հայցային գործընթացի ժամանակ նրանց պատշաճ տեղավորման մասով:</p>
<p>Առաջարկություն 2</p>	<p>Կնքել ՄՄԿ-ի և հիմնական նվիրատուի միջև Փոխգործակցության հուշագիր/Շրջանակային համաձայնագիր, որով սահմանվեն «Հայաստանից ԿՎՎԱ» ոլորտում երկու կողմերի ներգրավման հիմնական սկզբունքներն ու ուղղությունները:</p>
<p>Առաջարկություն 3</p>	<p>Էական ներդրումներ կատարել թիրախային 4 ծագման երկրների հետ միջազգային և դիվանագիտական հարաբերություններում, համագործակցելով պատկան ազգային հաստատությունների և այդ երկրներում ՄՄԿ գրասենյակների հետ:</p>
<p>Առաջարկություն 4</p>	<p>Փնտրել ֆինանսավորման աղբյուրներ՝ որպես այլընտրանք ազգային պետական ֆինանսավորմանը, ինչպիսիք են Եվրամիությունը, Եվրասիական տնտեսական միությունը (ԵԱՏՄ), Եվրոպայում անվտանգության և համագործակցության կազմակերպությունը (ԵԱՀԿ), Եվրոպական հարևանության գործիքը (ԵՀԳ), Արևելյան գործընկերության տեխնիկական աջակցության հավատարմագրային հիմնադրամը (ԱԳՏԱՀՀ):</p>
<p>Առաջարկություն 5</p>	<p>Ստեղծել վերադարձի հարցերով միջգերատեսչական համագործակցության (եռամսյակային) հարթակ/ֆորում, որտեղ ԿՎՎԱ-ի բոլոր ակտիվ շահագրգիռ կազմակերպությունները փոխանակեն տեղեկություններ, ներկայացնեն իրենց լավագույն գործելակերպերը, մարտահրավերները և որոշ առանձնահատուկ դեպքեր (ընդ որում խուսափելով դեպքերի կրկնությունից):</p>
<p>Առաջարկություն 6</p>	<p>ԿՎՎԱ շահագրգիռ բոլոր կազմակերպությունների համար մշակել մեկ ընդհանուր ստանդարտ գործառնական ընթացակարգերի փաստաթուղթ, որպեսզի բոլորը հետևեն նույն կանոններին և խոսեն նույն լեզվով: Այս ստանդարտացված փաստաթուղթը կսահմանի դերերի ու առաջադրանքների բաշխման, աշխատանքի համակարգման, ղեկավարման, հաշվետու լինելու հիմնական ընթացակարգերը և այլն:</p>
<p>Առաջարկություն 7</p>	<p>Ներդրումներ կատարել ԿՎՎԱ-ին առնչվող թեմատիկ դասընթացներում, ինչպիսիք են Փոխանակման գործիքներ, հնարներ և մեթոդներ, Տվյալների հավաքագրում, մշակում և վերլուծություն, ԿՎՎԱ թեկնածուների հատկորոշում, Մեկնմանը նախորդող խորհրդատվության հնարներ, Հատուկ կարիքներ ունեցող անձանց վերադարձ (ԹԶ-ներ, ԱՌԱԵ, բժշկական դեպքեր...), Ստանդարտ գործառնական ընթացակարգերի մշակում, մարդկանց թրաֆիքինգին և միգրանտների ապօրինի փոխադրումներին հակապղելը:</p>

Առաջարկություն 8	Ապահովել տվյալների հավաքագրման բարձրորակ և կառավարման հուսալի, ժամանակակից համակարգ, նկատի ունենալով ծրագրի պատշաճ իրականացման, մոնիթորինգի, ինչպես նաև բոլոր շահագրգիռ կառույցներին ինֆորմացիայի տրամադրման պահանջները: Սա պետք է կապմակերպվի մի կենտրոնական մարմնի (հնարավոր է միգրացիոն ծառայության) միջոցով՝ ԿՎՎԱ ծրագրին առնչվող բոլոր տվյալների ու միտումների համար:
Առաջարկություն 9	ԿՎՎԱ նոր ծրագիրը մշակելիս, ուշադրություն դարձնել գենդերային ասպեկտներին (օրինակ՝ կանանց, ընտանիքների, թրաֆիքինգի զոհերի վիճակը և պաշտպանությունը):
Առաջարկություն 10	Հաշվի առնել միգրանտների համար լեզվական, կրոնական, էթնիկական (փոքրամասնական) և մշակութային արգելքները վերադարձի բոլոր փուլերում:
Առաջարկություն 11	ԿՎԱ գործընթացում ներգրավել ՀԿ-ների, քաղաքացիական հասարակության կապմակերպությունների և համայնքային խմբերի (եթե կիրառելի է), քանի որ դրանք կարող են ուղղակի կապի մեջ լինել շահառուների հետ և համարվել միջնորդ օղակ:
Առաջարկություն 12	Ուսումնասիրել համագործակցության հնարավորությունները ակադեմիական հաստատությունների հետ: Դրանք կարող են օգնել խոր պատկերացում կապմել ժամանման երկրների իրավիճակի մասին:
Առաջարկություն 13	Զարգացնել ԿՎԱ համակարգչային ծրագրի հետագա թվայնացումը: Նախատեսել այնպիսի ծրագրի օգտագործումը, ինչպիսին է MigApp-ը, որը գործընկերներին և միգրանտներին հնարավորություն է տալիս հեշտությամբ օգտվել միգրացիայի հետ կապված ինֆորմացիայից և ծառայություններից: Նման ծրագիրը պետք է որ հասանելի լինի հայերեն, անգլերեն և թիրախային չորս ծագման երկրների ու հիմնական տեղական լեզուներով:

Առաջարկություններ մեկնմանը նախորդող և վերադարձի փուլի վերաբերյալ

Առաջարկություն 1	Ստեղծել պոտենցիալ թեկնածուների տեղեկացման և ուղեգրման հետևյալ միջոցները՝ հատուկ կացարաններ և նոր վերադարձողների խորհրդատվական կենտրոններ, որոնք գործեն Հայաստանում պոտենցիալ վերադարձող թեկնածուների մեծ մասի բնակության հիմնական վայրերում, օգնության հեռախոսի կենտրոնացված ծառայություն, կենտրոնացված վեբկայք, ԿՎՎԱ տիպային թռուցիկների տարածում պոտենցիալ թեկնածուների գտնվելու հիմնական տեղերում, ուղղակիորեն ՄՄԿ-ի միջոցով. գործընկեր կապմակերպությունների խողովակներով:
------------------	---

<p>Առաջարկություն 2</p>	<p>Մշակել գործիքներ՝ ապահովելու վերադարձի պատշաճ խորհրդատվություն անհատների համար, ինչպիսիք են խոցելի անհատների խորհրդատվության ձեռնարկ, տեղեկագրեր չորս թիրախային երկրներին՝ որպես վերադարձի և ծագման երկրների վերաբերյալ, հատուկ դասընթացներ վերադարձող անհատների խորհրդատվական հնարների և բավմադեմ թիրախային խմբերի (մշակութային/կրոնական առանձնահատկություններ թիրախային/ծագման երկրներից յուրաքանչյուրում) հետ աշխատանքի վերաբերյալ:</p>
<p>Առաջարկություն 3</p>	<p>Ստեղծել ամուր, կարիքների վրա հիմնված գործընկերային ցանց, որը կարողանա մեկնմանը նախորդող խորհրդատվության փուլում անդրադառնալ միգրանտների առանձնապես խոցելի հարցերին՝ լեզվական արգելքներ, առողջական խնդիրներ, մարդկանց թրաֆիքինգ և պաշտպանության հիմնահարցեր: Որոշ առանձնապես ՎԿԿ-ում դեպքերում նախատեսել ծագման երկրներում ՄԿԿ առաքելությունների հետ վիրտուալ խորհրդատվական հանդիպումների անցկացման հնարավորություն:</p>

Առաջարկություններ հետժամանման և վերաինտեգրման փուլի վերաբերյալ

<p>Առաջարկություն 1</p>	<p>Պատրաստել վերաինտեգրման նախագիծ (ներառյալ բոլոր հատուկ անհատական կարիքները և շահառուի կենսագրական տվյալները) մեկնմանը նախորդող փուլում, որը հնարավորություն կտա խուսափել վերադարձից հետո տվյալ երկրի իրականության հետ անհամատեղելի վիճակում հայտնվելուց: Այս նպատակին հասնելու համար խորհուրդ է տրվում ուժեղացնել բոլոր մասնակից դերակատարների համագործակցությունը՝ սկսած մեկնմանը նախորդողից մինչև վերաինտեգրման փուլեր:</p>
<p>Առաջարկություն 2</p>	<p>Կամավոր վերադարձի աջակցությունը, ըստ հնարավորի, լրացնել մեկնմանը նախորդող և վերաինտեգրման աջակցությամբ՝ ապահովելու վերադարձի կայունությունը, այդ կերպ կիրառելով ինտեգրված մոտեցում, որը հնարավորություն կտա փոխշահավետ կերպով լուծել վերադարձող անհատների, ինչպես նաև համայնքների կարիքները:</p>
<p>Առաջարկություն 3</p>	<p>Ներգրավել տեղական համայնքներին վերաինտեգրման նախագծում (համայնքների վրա հիմնված մոտեցում)՝ վերադարձողների մեկուսացումից, խարանումից և նրանց նկատմամբ հանդուրժողականության բացակայությունից խուսափելու համար (մարդկանց հաջողությունների պատմությունների օգտագործում, որոնք տպավորիչ ապդեցություն ունեն տեղի բնակչության վրա): Պետք է հիշել, որ ծագման թիրախային որոշ երկրներ, բնականաբար, ավելի պակաս գրկաբաց կգտնվեն, քան մյուսները:</p>

<p>Առաջարկություն 4</p>	<p>Ստեղծել վերաինտեգրման աջակցության մոնիթորինգի և գնահատման հստակ մեխանիզմ՝ հասկանալու միգրանտների և տեղական համայնքների հիմնական հաջողություններն ու մարտահրավերները և հնարավորություն տալ նրանց հանգամանորեն արտահայտել վերաինտեգրման դեպքերի մասին իրենց կարծիքները:</p>
<p>Առաջարկություն 5</p>	<p>Կապմակերպել ՀՀ կառավարության պաշտոնյաների մոնիթորինգային այցելություններ հիև գ թիրախային ծագման երկրներ և ԾԵ պաշտոնյաների նույնպիսի փոխայցելություններ Հայաստան՝ վերաինտեգրման կայունության վրա կամավոր վերադարձի ծրագրերի ակդեցությունը որոշելու համար: Սա նաև թույլ կտա երկու կողմերին ամբողջական պատկերացում ունենալ վերադարձի և վերաինտեգրման գործընթացի վերաբերյալ և ըստ այդմ փոփոխություններ կատարել նախագծում:</p>

3.6 Ազգային շահագրգիռ կառույցների դերերը և կապը կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման աջակցության (ԿՎՎԱ) ծրագրի հետ

Սույն գնահատման հիմնական նպատակներից մեկը Հայաստանում ԿՎՎԱ գործընթացում հիմնական շահագրգիռ կառույցներին և նրանց առանձին դերերը հասկանալն է: Կարիքների և բացերի վերլուծությունը թույլ տվեց վեր հանել գործընթացում յուրաքանչյուր դերակատարի պարտականությունները հասկանալու և միջգերատեսչական համակարգումը բարելավելու հստակ անհրաժեշտությունը՝ նկատի առնելով առաջիկայում նոր նախագծի սահուն իրականացման ապահովումը:

Ստորև բերված աղյուսակում, որը կապմվել է ելնելով վերոնշյալ առաջարկներից՝ ընդհանուր գծերով տրված են հարցապրույցների մասնակից հիմնական շահագրգիռ կառույցների դերերը: Այն ներառում է նաև դրանց կապը ԿՎՎԱ ծրագրի հետ և հնարավոր նոր դերերը, որ կարող են ստանձնել ԿՎՎԱ նոր նախագծի շրջանակում: Այս նյութը սպառնիչ չէ, քանի որ այս ցուցակին ավելացումներ անելով կարող են հետաքրքրված լինել այլ կապմակերպություններ, որը կկատարվի ժամանակի ընթացքում:

Գործակալությունը	Հիմնական դերերը	ԿՎՎԱ-ի հետ կապը	ԿՎՎԱ-ին վերաբերող նոր հնարավոր դերեր
<p>Միգրացիոն ծառայություն /ՄԾ (ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության պետական միգրացիոն ծառայությունը իշխանության գործադիր թևի գործակալություն 	<ul style="list-style-type: none"> Միգրացիոն ծառայությունն ամենօրյա կապի մեջ է ՄՄԿ հայաստանյան գրասենյակի հետ և արդեն միասին աշխատել են Հայաստանից ԿՎՎԱ մի քանի դեպքերի 	<ul style="list-style-type: none"> ՄԾ-ը կլինեի Հայաստանից կամավոր վերադարձի քաղաքականությունն ու ծրագիրը ղեկավարող և համակարգող հիմնական գործակալությունը՝ համագործակցելով ՄՄԿ-ի հետ:

<p>Հարցազրույցներ՝ 08.09.20</p> <p>Վերադարձի և վերաինտեգրման վարչության պետ տկն. Հայկանուշ Չոբանյանի հետ և 23.09.20</p> <p>Միգրացիոն ծառայության ղեկավար պրն. Ա.Ղազարյանի հետ</p>	<p>է, որը գործում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության կազմում և ծառայություններ է մատուցում միգրացիայի ոլորտում, հանդես գալով Հայաստանի Հանրապետության անունից օրենքով նախատեսված դեպքերում կամ որոշակի հանգամանքներում՝ ՀՀ օրենսդրության համաձայն:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Միգրացիայի ոլորտի ընդհանուր կառավարում ▪ ՄԾ-ը աշխատում է ապաստան հայցողների հետ, շնորհում է փախստականի կարգավիճակ և տրամադրում է ինտեգրացման աջակցություն: ▪ Ընթացիկ բարեփոխումներից հետո ապագա միգրացիոն ծառայությունը կընդգրկվի ներքին գործերի նոր նախարարության կազմում և կկոչվի «Միգրացիայի և քաղաքացիության ծառայություն»: 	<p>կազմակերպման համար: Ծառայությունը լի է ԿՎՎԱ նոր նախագծում որպես հիմնական համակարգող ներգրավվելու պատրաստակամությամբ՝ ակնկալելով, որ ՄՄԿ-ը կաջակցի ԿՎՎԱ ինստիտուցիոնալ կառավարմանը:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Միգրացիոն ծառայությունը կարող է սահմանել նոր նախագծի օրենսդրությունը և ուղեկիշները: ▪ Որպես պետական կազմակերպություն՝ ՄԾ-ը կարող է ընդգրկվել ԾԵ-ների հետ բանակցությունների մեջ՝ դիվանագիտական խողովակներով (Հնդկաստանի և Իրանի Իսլամական Հանրապետության հետ արդեն մշակված հետընդունման պայմանագրեր): ▪ Ինչ-որ ժամանակ կարող է առաջ գալ որպես փախստական ճանաչվածների վերադարձի հարցը, պայմանավորված ծագման երկրում քաղաքական, տնտեսական և այլ պայմանների փոփոխությամբ, փասխստականների վերադառնալու ցանկությամբ և այլն 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Հնարավոր է նաև, որ այն որոշ միջոցներ ուղղեր ծրագիրն իրականացնելու համար: ▪ ՄԾ-ը կարող էր լինել նաև ՄՄԿ-ի և համապատասխան գործընկերների հավաքագրած ԿՎՎԱ ծրագրին առնչվող տվյալները կենտրոնացնող մարմին: ▪ ՄԾ-ը կկարողանար նաև ՄՄԿ-ի հետ մասնակցել ԾԵ-ներում համատեղ դիտորդական առաքելությունների՝ վերաինտեգրման աջակցության ապրդեցությունը անհատների և համայնքների վրա գնահատելու համար: ▪ Դա կոյուրացներ նաև դիվանագիտական հարաբերությունները թիրախային որոշ ծագման երկրների հետ՝ ԱԳՆ և ՄՄԿ-ի հետ միասին: ▪ ՄԾ և Ոստիկանությամբ վիզաների և անձնագրային վարչության միավորմանն ուղղված բարեփոխումները կհանգեցնեն նոր միասնական ծառայության ձևավորմանը, որն օժտված կլինի միգրացիայի հարցում ընդգրկուն ողջ գործիքակազմով և կպառվի միգրացիային առնչվող բոլոր հարցերով, բացառությամբ քաղաքականության մշակման և ինտեգրման:
---	---	--	---

<p>Ոստիկանություն 28.09.20</p> <p>Հարցապրույց Իրինա Մկրտչյանի հետ, անձնագրա- յին և վիզաների վարչություն և Նոննա Մանուկյա- նի հետ, անձնագ- րային և վիզաների վարչություն</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանությունը համագործակցում է միջազգային կապակերպությունների և օտարերկրյա պետությունների ներքին գործերի նախարարությունների հետ ինչպես երկկողմ, այնպես էլ բազմակողմ մակարդակներում: ▪ Միգրացիայի ոլորտում ոստիկանությունը թողարկում է կոնվենցիոն ճամփորդական փաստաթղթեր այն անձանց համար, ովքեր Միգրացիոն ծառայության որոշման հիման վրա ստացել են փախստականի կամ ապաստան հայցողի կարգավիճակ: ▪ Անօրինական միգրացիա - Հայաստանում ապրող անօրինական միգրանտների հայտնաբերում, ինչպես նաև նրանց տեղեկացում և առաջարկություն Հայաստանում իրենց կարգավիճակը օրինականացնելու վերաբերյալ: Օրենքով սահմանված հիմնավորումների/ հիմքերի բացակայության դեպքում միգրանտին առաջարկվում է ինքնակամ հեռանալ Հայաստանի տարածքից: Եթե միգրանտը չի հեռանում, ոստիկանությունն սկսում է տեղահանության գործ և ներկայացնում է դատարան: 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Երբ անձն արտահայտում է վերադառնալու մասին իր կամքը, ոստիկանությունը պատրաստ է խրախուսել և դյուրացնել վերադարձը: Մենք պետք է փորձենք հասկանալ թեկնածուների շահագրգռությունը, որպեսզի ապահովենք անձի կամավոր վերադարձը: 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ոստիկանությունը կլինի ազգային մարմիններից մեկը, որը ԿՎՎ-ը՝ որպես տարբերակ կներկայացնի պոտենցիալ թեկնածուների: ▪ Ոստիկանությունը կկարողանար նաև ուղղակի կապ ունենալ ՄԾ-ի և ՄՄԿ-ի հետ՝ տարածքում անկանոն կերպով բնակվող վերադարձած թեկնածուների հայտնաբերելու մասով:
--	---	---	---

<p>Ազգային անվտանգության ծառայություն (ԱԱԾ)</p> <p>30.09.20</p> <p>Համատեղ հարցազրույց սահմանային վորքերի պաշտոնյաների հետ՝ պրն. Վահագն Բալյան, քննչական վարչություն, Վաղինակ Բադեյան, հակահետախույզական ծառայություն,</p> <p>Մանվել Մայիլյան, սահմանապահ վորքեր,</p> <p>Ալինա Քոչինյան, սահմանապահ վորքեր</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ազգային անվտանգության մարմինների գործունեությունն իրականացվում է հետևյալ հիմնական ուղղություններով՝ <ol style="list-style-type: none"> 1) հետախույզական աշխատանքներ. 2) հակա-հետախույզական աշխատանքներ. 3) ռավական հակահետախույզական աշխատանքներ. 4) պետական սահմանի պաշտպանություն. 5) հանցավորության դեմ պայքար: 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ներկայիս դրությամբ ԿՎՎ-ում ուղղակի դեր չունի, բայց կարող է օգտակար լինել տրամադրելով ինֆորմացիա պոտենցիալ վերադարձող թեկնածուների վերաբերյալ: 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ԱԱԾ-ը կլինի այն ազգային մարմիններից մեկը, որը ԿՎՎ-ը՝ որպես տարբերակ կներկայացնի պոտենցիալ թեկնածուների:
<p>Սահմանապահ վորքեր</p> <p>30.09.20</p> <p>Համատեղ հարցազրույց Ազգային անվտանգության ծառայության հետ. պրն. Վահագն Բալյան, քննչական վարչություն (ԱԱԾ),</p> <p>Վաղինակ Բադեյան, հակահետախույզական ծառայություն (ԱԱԾ),</p> <p>Մանվել Մայիլյան, սահմանապահ վորքեր,</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ՀՀ ԱԱԾ սահմանապահ վորքերը կոչված են Հայաստանի Հանրապետության սահմանը պահպանելու, պետական սահմանում Հայաստանի Հանրապետության անվտանգությունն ու անկախությունն ապահովելու, պետական սահմանի անցման կետերում սահմանային վերահսկողություն, պետական սահմանի ռեժիմ և սահմանային ռեժիմ իրականացնելու համար: ▪ ՀՀ սահմանապահ վորքերը ստեղծվել է 1992 թ.-ի փետրվար: 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Սահմանային հսկողություն - ԿՎՎ - ին վերաբերող միակ հարցը կապված է փաստաթղթերի հետ: Նրանք չեն խոչընդոտում խնդրո առարկա մարդկանց ելքին սահմանն անցնելիս: Նրանք միայն կողջունեին – դրական կիսմարտին ԿՎՎ ծրագիրը: ▪ Սահմանապահ վորքերը ԿՎՎ-ը արդեն ներկայացրել է որպես տարբերակ սահման ժամանած դեպքերի համար: ▪ Սահմանապահ վորքերը կարող է մասնակցել ԿՎՎ տարբերակների 	<p>Սահմանապահ վորքերը կարող էր լինել ազգային մարմիններից մեկը, որը սահմանի վրա ԿՎՎ՝ որպես տարբերակ կներկայացնի վերադարձի պոտենցիալ թեկնածուների:</p>

<p>Ալինա Քոչինյան, սահմանապահ պորքեր:</p>	<p>րին ՀՀ ՊՆ կազմում, որից հետո 1993 թ.-ին ՀՀ նախագահի հրամանագրով ՊՆ սահմանապահ պորքերի վարչությունն անցել է ՀՀ ավգային անվտանգության ծառայության ենթակայությանը, ավելի ուշ վերանվանվելով ՀՀ ԱԱԾ սահմանապահ պորքեր:</p>	<p>վերաբերյալ ինֆորմացիայի տրամադրմանը:</p>	
<p>Հայկական Կարմիր խաչի ընկերություն (ՀԿԽԸ) 24.09.20 Հարցապրույց օկն.Խաչատրյանի հետ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Հայկական Կարմիր խաչի ընկերությունը՝ Բնակչության տեղաշարժի ուղղության շրջանակում իրականացնում է ՀՀ-ում ապաստան հայցողների և փախստականների հիմնական իրավաբանական խորհրդատվություն, սոցիալ-հոգեբանական աջակցություն և պաշտպանություն. իրականացնում է սահմանների կանոնավոր մոնիթորինգ. մասնակցում է փախստականների ինտեգրման նպատակով իրականացվող աշխատանքների, ինչպես նաև ՀՀ-ում սեռային ու սեռական հատկանիշներով բռնությունների կանխմանը և դրանց դեմ պայքարին: ▪ «Սովորական միգրանտների» համար ՀԿԽԸ-ը տրամադրում է հետևյալ ծառայությունները՝ տեղեկատ- 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Մինչ այժմ ՀԿԽԸ-ը որևէ ԿՎՎ ծրագրի հետ չի աշխատել: Սակայն ընկերությունն ուղեգրել է որոշ դեպքեր (կամավոր և արտաքսված)՝ նրանց մասին համապարփակ տեղեկությունների հետ միասին: ▪ Մինչև այժմ ներգրավված է եղել միայն փախստականների վերաբնակեցման կամ իրենց երկրներ կամավոր վերադարձի ընդամենը մի քանի դեպքերի առնչվող ՄԱԿՓԳՀ գործընթացում (որոնք եղել են Հայաստանում ապաստան հայցողներ կամ փախստականներ): 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ՀԿԽԸ-ի կլիներ այն ՀԿ-ներից, որը ԿՎՎ-ը՝ որպես տարբերակ կերկայացնել պոտենցիալ թեկնածուների և կուղարկել ՄՄԿ: ▪ ՀԿԽԸ-ը կարող էր նաև դառնալ ՄՄԿ-ի գործընկեր վերադարձի հարցերում, պատշաճ վերապատրաստումից հետո կկարողանար տրամադրել համապատասխան մեկնմանը նախորդող, սոցիալ-հոգեբանական խորհրդատվություն/իրավաբանական աջակցություն և գրանցել վերադարձի գործերը: ▪ ՀԿԽԸ-ը կարող էր լինել նաև ուղեգրող գործընկեր առանձնապես խոցելի դեպքերի համար:

	<p>վություն, խորհրդատվություն, ֆինանսական օգնություն, սնունդ, հագուստ, տարբեր տեսակի մարդասիրական օգնություն. տեղեկություններ է տալիս նրանց ԾԵ-ներում իրավիճակի մասին, մատուցում է հոգեբանական ծառայություններ:</p>		
<p>Հայկական Կարիտաս 18.09.20 Հարցազրույց տվն. Լուսինե Ստեփանյանի հետ, միգրացիայի և ինտեգրման ռավմավարության պատասխանատու</p>	<p>Հայկական Կարիտասը, որն ունի բարեգործական ՀԿ-ի կարգավիճակ, իր ջանքերը երկրում ուղղում է սոցիալական պաշտպանությանը և խնամքին, համայնքահեն վարձագման ծրագրերին՝ բարելավելու առավել խոցելի սոցիալական խմբերի կյանքի և կրթության պայմանները, հանրային առողջապահությունը. միգրացիային և ինտեգրմանը՝ վերադարձողների կայուն վերաինտեգրման միջոցառումներ և հումանիտար ու վարձագման գործողություններ իրականացնելու համար:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Հայկական Կարիտասը ԿՎՎԱ-ում ներգրավված է տարբեր երկրների հետ: Աջակցությունն սկսվում է օդանավակայանում (նշանակված աշխատակցի կողմից): Եթե օդանավակայանում դրա կարիքը չկա, աջակցությունն սկսվում է գրասենյակից (տվյալ անձին հարմարեցված վերաինտեգրում). խորհրդատվություն, բիվնեսի ստեղծում. ուղեգրում պետական մարմիններ, վերաինտեգրման խորհրդատվություն, դաշտային և դիտորդական այցեր: ▪ Կարիտասն ունի վերադարձի ու վերաինտեգրման 2 տեսակի ծրագիր՝ <ul style="list-style-type: none"> ա) ծրագրեր ԿՎՎԱ համակարգի շրջանակում, բ) Միգրացիայի և վարձագման ծրա- 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Կարիտասը կարող էր լինել այն ՀԿ-ներից, որոնք ԿՎՎ-ը՝ որպես տարբերակ կներկայացնեին պոտենցիալ թեկնածուների: ▪ ԿՎՎԱ-ի ոլորտում իր բավմամյա փորձի շնորհիվ Կարիտասը կարող էր դառնալ ՄՄԿ-ի վերադարձի գործընթացի գործընկեր և տրամադրել մեկնմանը նախորդող, սոցիալ-հոգեբանական/իրավաբանական աջակցություն և գրանցել վերադարձի գործերը: Սա կներառեր վերաընտեգրման ծրագրի նախապատրաստումը: ▪ Կարիտասը կկարողանար նաև ՄՄԿ-ի և այլ համապատասխան ապագային հաստատությունների հետ մասնակցել համատեղ դաշտային մոնիթորինգի այցերի:

		<p>գիր, որն աջակցում է ինչպես արտապրաված մարդկանց, այնպես էլ կամավոր Հայաստան վերադառնողների, բայց ԿՎՎԱ համակարգից դուրս:</p>	
<p>ՄԱՓԳՀ 25.09.20 Հարցապրոյց պաշտպանության փոխպատասխանատու տկն. Նաիրա Մարությանի և պաշտպանության բանժի օգնական տկն. Սյուվաննա Գրիգորյանի հետ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ՄԱԿՓԳՀ-ի դերը Հայաստանում կենտրոնացած է ապաստանի որակյալ ընթացակարգերի ապահովման համար կառավարությանը տրամադրվող աջակցության վրա և փախստականների ու ապաստան հայցողների նկատմամբ իր պարտականությունները միջապագային օրենսդրությանն ու չափորոշիչներին համապատասխան իրականացնելու՝ երկրին ցուցաբերվող օգնության վրա: ՄԱԿՓԳՀ-ը իր գործընկերների միջոցով ապաստան հայցողներին աջակցում է մատչելի դարձնելով սոցիալական և իրավաբանական խորհրդատվություն և ներկայացուցչություն: ▪ ՄԱԿՓԳՀ-ի մանդատը սահմանափակվում է փախստականներով, ապաստան հայցողներով և քաղաքացիություն չունեցող անձանցով: 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ՄԱԿՓԳՀ-ը և ՄՄԿ-ը գործ են ունեցել այն մարդկանց խնդիրների հետ, ովքեր ակամա հայտնվել են Հայաստանում՝ ապօրինի փոխադրումների/թրաֆիքինգի զոհեր, ովքեր գնալիս են եղել Թուրքիա՝ աշխատելու և ցանկանում էին վերադառնալ: Տուժածներին ներկայացրել էին ՄՄԿ-ի ուշադրությանը: ▪ ՄԱԿ ՓԳՀ-ը 2019-ի աշնանը կլոր սեղան քննարկում կապմալերպեց կառավարության այլ շահագրգիռ կառույցների հետ՝ կարիքները քննարկելու համար: 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ՄԱՓԳՀ-ը կլինեմ մի միջապագային կապմալերպություն, որը ԿՎՎ-ը՝ որպես տարբերակ կներկայացնեմ պոտենցիալ թեկնածուների: ▪ Միաժամանակ ՄԱԿՓԳՀ-ը կարող էր լինել ուղեգրման գործընկեր առանձնապես խոցելի դեպքերի համար: ▪ ՄԱԿՓԳՀ-ը կկարողանար նաև մասնակցել որոշ կարևոր ԿՎՎԱ հետապոտությունների:

<p>Եվրասիա համագործակցություն հիմնադրամ (ԵՀՀ)</p> <p>10.09.20</p> <p>Հարցազրույց ծրագրի ղեկավար տկն. Իվաբելլա Սարգսյանի հետ</p>	<ul style="list-style-type: none"> Եվրասիա համագործակցություն հիմնադրամի (ԵՀՀ) առաջնորդող տեսլականը խաղաղ, առանց հակամարտությունների և համագործակցող Հարավային Կովկասն է քաղաքացիական գործերում ներգրավված քաղաքացիներով, սոցիալական պատասխանատվություն ունեցող ձեռնարկություններով և կայուն, հաշվետու և արդյունավետ երրորդ հատվածի կազմակերպություններով: 	<ul style="list-style-type: none"> Դեռևս ընդգրկված չէ ԿՎՎԱ հարցերում: ԵՀՀ-ը կարող էր կատարել հետևյալը՝ հետապնդություններ և վերլուծություններ, վերապատրաստումներ, իրազեկման արշավներ, ինչպես նաև ծրագրի հետ կապված հետազոտ աշխատանքներ, մասնակցություն ինտեգրման դասընթացների/ խտրակալության դեմ ուղղված աշխատանքների: 	<ul style="list-style-type: none"> ԵՀՀ-ը կարող էր ԿՎՎԱ-ը՝ որպես տարբերակ ներկայացնել պոտենցիալ թեկնածուների: ԵՀՀ-ը կարող էր ՄՄԿ-ի հետ համագործակցել միգրացիայի և ԿՎՎԱ-ի վերաբերյալ ինֆորմացիայի և իրազեկության բարձրագույն արշավներում: ԵՀՀ-ը կարող էր նաև մասնակցել ԿՎՎԱ-ի վերաբերյալ որոշ կարևոր հետապնդությունների:
<p>Քրիստիան Կոֆոեդ հիմնադրամ</p> <p>28.09.20</p> <p>Հարցազրույց պրն. Վարուժան Վարդանյանի հետ, իրավաբան</p>	<ul style="list-style-type: none"> Քրիստիան Կոֆոեդ բարեգործական հիմնադրամը շահույթ չհետապնդող կազմակերպություն է, որն ունի սոցիալական, կրթական, բարեգործական և հանրությանն օգուտ բերող այլ նպատակներ: Հիմնադրամը Հայաստանում միակ կազմակերպությունն է, որը 2014 թ.-ի հունվարի 1-ից ի վեր վբաղվում է անօթնանների հարցերով: Հիմնադրամը մշտապես ձգտում է ընդլայնել շահառուների համար իրականացվող իր ծրագրերն ու առաջարկները: 	<ul style="list-style-type: none"> Հիմնադրամն ունի միգրանտների հետ աշխատանքի փորձ: Պատրաստ է նրանց օգնել վերադարձի կամ քաղաքացիություն ստանալու հարցերում: Նրանք ունեն նաև բժիշկներ, հոգեբաններ, իրավաբաններ և մասնագետներ: 	<ul style="list-style-type: none"> Հիմնադրամը կարող էր ԿՎՎԱ-ը՝ որպես տարբերակ ներկայացնել պոտենցիալ թեկնածուների, ինչպես նաև պատշաճ վերապատրաստումից հետո նրանց տրամադրել մեկնմանը նախորդող որոշ նախնական և սոցիալ-հոգեբանական խորհրդատվություն:

<p>Մարդու իրավունքների եզրփակյալ կենտրոն</p> <p>16.09.20</p> <p>Հարցազրույց տկն. Շաշիկ Սուլթանյանի հետ, նախագահ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Գլխավոր գրասենյակը Երևանում է, սակայն գրասենյակներ ունենան Հայաստանի այլ մարզերում: ▪ Կենտրոնի նպատակն է պաշտպանել ազգային փոքրամասնությունների և մարզինալացված խմբերի, որոնց թվում՝ Հյուսիսային Իրաքից եկած Հայաստանում գտնվող փախստականների իրավունքները: ▪ Կենտրոնն աշխատում է կառավարության հետ՝ կրթության իրավունքի և, մասնավորապես, դպրոցական կրթության ոլորտում: ▪ Այն կառավարությանը ներկայացնում է փոքրամասնությունների ինքնության ու մշակութային վերաբերյալ առաջարկություններ: Ըստ կենտրոնի, ազգային փոքրամասնությունները պետք է ներգրավվեն կյանքի բոլոր ոլորտներում, ներառյալ՝ սոցիալ-տնտեսական: ▪ Այն ձգտում է փոքրամասնությունների իրավունքների գլոբալ պաշտպանության հարցը հասցնել միջազգային կազմակերպություններին (օրինակ՝ Եվրոպայի խորհրդին): 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Կենտրոնը որևէ մասնակցություն չի ունեցել ԿՎՎԱ հարցերում, սակայն պատրաստ է համագործակցել ՄՄԿ-ի և կառավարության հետ՝ հասցեական խմբերի շրջանում ինֆորմացիա տարածելու գործում: 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Կենտրոնը կարող էր ԿՎՎ-ը որպես տարբերակ ներկայացնել պոտենցիալ թեկնածուների և ուղեգրման լավ կոնտակտ լինել վերադառնալ ցանկացող որոշ փոքրամասնությունների կամ մարզինալացված խմբերի համար, որոնց դրա համար պակասում է սոցիալ- հոգեբանական աջակցությունը:
---	---	---	---

<p>Առաքելություն Հայաստան ՀԿ</p> <p>09.10.20</p> <p>Հարցազրույց տկն.Ալլա Հարությունյանի հետ</p>	<ul style="list-style-type: none"> Առաքելություն Հայաստանը երկրի ութ մարտկուցների 22 քաղաքներում հիմնադրված շուրջ 50 ենթակառուցվածքների միջոցով ավելի քան 8000 շահառուների մատուցում է համայնքային սոցիալական և առողջապահական ծառայությունների մի ամբողջ շարք: Առաքելություն Հայաստանն ունի մեկ փոքր և մի ավելի մեծ սոցիալական տուն, որը նախատեսված է տարեց մարդկանց և հաշմանդամների համար: Երբեմն կազմակերպությունն այստեղ տեղավորում է օտարերկրացիների և երիտասարդների. Նրանց տալիս են սնունդ և հագուստ: Տրամադրում են նաև իրավաբանական խորհրդատվություն 	<ul style="list-style-type: none"> Առաքելություն Հայաստանն ուղղակիորեն չի աշխատել ՄՄԿ-ի հետ, սակայն ունի Հայաստան վերադարձողների հետ աշխատանքի փորձ: Նրանք ընդգրկված են եղել ինտեգրման և վերաինտեգրման ռավմավարության աշխատանքային խմբում: Առաքելություն Հայաստանի գործունեության սպեկտրը շատ լայն է, բայց հիմնականում միգրացիայի և փախստականների հարցերի շուրջ. աշխատում են ՄԱԿՓԳՀ-ի հետ: Նրանք աշխատում են ապաստան հայցողների և փախստականների հետ, որոնց մի մասը հայրենիք վերադառնալու ցանկություն է հայտնել: Նրանցից ոմանց ծագման երկիրը այս ուսումնասիրության թիրախային երկրներն են: 5-6 տարի առաջ Առաքելություն Հայաստանն աշխատել է Բելգիական Կարիտասի հետ՝ հայ վերադարձածների վերադարձի և վերաինտեգրման հարցերում: 	<ul style="list-style-type: none"> Առաքելություն Հայաստան ՀԿ-ը կարող էր ԿԿՎ՝ որպես տարբերակ ներկայացնել պոտենցիալ թեկնածուների և լինել ՄՄԿ-ին ուղեգրելու լավ կոնտակտ: Պատշաճ ուսուցում անցնելուց հետո Առաքելություն Հայաստանը կկարողանար վերադարձի թեկնածուների տրամադրել մեկնմանը նախորդող և սոցիալ-հոգեբանական նախնական խորհրդատվություն:
<p>ՀՀ արտաքին գործերի նախարարություն (ԱԳՆ)</p> <p>Հարցազրույցի փոխարեն՝</p>	<ul style="list-style-type: none"> Հայաստանի Հանրապետության արտաքին գործերի նախարարությունը պետական կառավարման 	<ul style="list-style-type: none"> ԱԳՆ-ը ստաձնել է աջակցող կառույցի դեր կամավոր վերադարձի կազմակերպման գործում և 	<p>Որպես պաշտոնական մարմին՝ ԱԳՆ-ը կարող էր էական դեր ունենալ, աջակցելով ՄՄԿ-ին և ՄԾ-ին թիրախային որոշ երկրների</p>

22.09-ին և 29.09-ին երկու հեռախոսազրույց անցկացվեց տկն. Հասմիկ Սահակյանի հետ, խորհրդական, ԱԳՆ հյուպատոսական վարչություն

համակարգի լիազոր մարմինն է, որը մշակում և իրականացնում է ՀՀ կառավարության արտաքին քաղաքականությունը:

- Նախարարության ստեղծումը, վերակազմակերպումը և գործունեության դադարեցումը կարգավորվում է օրենքով:
- Հայաստանի Հանրապետության արտաքին գործերի նախարարությունը գործում է ՀՀ Սահմանադրության, «Կառավարության կառուցվածքի և գործունեության մասին», «Դիվանագիտական ծառայության մասին» և այլ օրենքների հիման վրա:
- ՀՀ կառավարության կառուցվածքի և գործունեության մասին 2018թ. մարտի 23-ի օրենքով արտաքին գործերի նախարարությունը վերապահված են գործունեության հետևյալ ոլորտները.
 - միջազգային հարաբերություններում Հայաստանի Հանրապետության շահերի և իրավունքների ներկայացում.
 - օտարերկրյա պետություններում Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների և

Միգրացիոն ծառայությունը համարում է ԿԿՎԱ գործընթացի համակարգման/ կառավարման առաջատար գործակալությունը:

- Ինչ վերաբերում է կամավոր վերադարձի աջակցության գործընթացում ընդգրկվելուն, ԱԳՆ-ը երկրից հեռացող միգրանտներին կարող է տալ վկայականներ (փաստաթղթերի բացակայության դեպքում դրանց փոխարինման համար), ինչպես նաև կապվել Հայաստանում հավատարմագրված օտարերկրյա դեսպանությունների հետ (անկախ նրանից տվյալ դեսպանությունը երևանում է, թե ոչ): Այն երկրների դեպքում, որոնց հետ Հայաստանը դիվանագիտական հարաբերություններ չունի, ԱԳՆ-ը կարող է աջակցել, օգտագործելով գոյություն ունեցող դիվանագիտական խողովակները (այլ երկրների ներկայացուցչություններ, միջազգային կազմակերպություններ և այլն)՝ միգրանտների վերաբերյալ տեղեկություններ ստանալու համար: Նրանք նշեցին, որ

հետ դիվանագիտական հարաբերություններ սկսելու և դյուրացնելու գործում:

- ԱԳՆ-ը կկարողանար նաև լավ գործընկեր լինել դիվանագիտականներ կայացուցչությունների հետ կապ հաստատելու առումով՝ առանձին դեպքերում օգնելու ճամփորդական փաստաթղթեր ստանալուն:
- Միաժամանակ ԱԳՆ-ը կմասնակցեր կլոր սեղանների և կազմակերպական հանձնաժողովների՝ այլ ազգային մարմինների հետ ԿԿՎԱ որոշ գործերի առնչությամբ:

	<p>իրավաբանական անձանց իրավունքների ու օրինական շահերի պաշտպանություն.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Հայաստանի Հանրապետության միջազգային իրավապայմանագրային հարաբերությունների, օտարերկրյա պետությունների և միջազգային կազմակերպությունների հետ դիվանագիտական կամ հյուպատոսական հարաբերությունների իրականացում. - համաշխարհային քաղաքական և տնտեսական իրադրության, օտարերկրյա պետությունների արտաքին ու ներքին քաղաքականության, միջազգային կազմակերպությունների գործունեության վերլուծության հիման վրա համապատասխան առաջարկների ներկայացում. - համաշխարհային և տարածաշրջանային հիմնախնդիրների լուծման գործում Հայաստանի Հանրապետության դերի բարձրացում. ▪ Հայաստանի Հանրապետության պետական արարողակարգի ապահովում. - պետական մարմին- 	<p>ՄՄԿ-ը կարող է և կապվում է օտարերկրյա դեսպանությունների հետ, սակայն համաձայնեցին, որ ԱԳՆ-ի ներգրավումն այս գործընթացում շատ կարևոր է:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ԱԳՆ-ը իր անմիջական մասնակցությունը անհրաժեշտ չի համարում մեկնմանը Նախորդող, մեկնման և հետժամանման/ ինտեգրացիոն գործընթացներում, քանի որ ըստ Նախարարության՝ դրա համար պատասխանատու հիմնական կառույցը Միգրացիոն ծառայությունն է, իսկ ԱԳՆ-ը կարող է աջակցել օտարերկրյա ներկայացուցչությունների հետ պատշաճ կապի ապահովումով (հյուպատոսական և դիվանագիտական): ▪ Համակարգի ներդրումից հետո ԱԳՆ-ը ուրախ կլինի մասնակցել ԿՎՎԱ համակարգի կիրառման գործնական մեխանիզմների շուրջ քննարկումների: 	
--	--	---	--

ներին իրենց գործունեության համար արտաքին քաղաքականության վերաբերյալ անհրաժեշտ տեղեկատվությամբ ապահովում:

- Արտաքին գործերի նախարարության աշխատանքներն ուղղված են Հայաստանի Հանրապետության արտաքին անվտանգության ամրապնդմանը, վարչացման արտաքին բարենպաստ պայմանների ապահովմանը, միջազգային կապակերպություններում և միջազգային գործընթացներում ներգրավվածության խորացմանը, բարեկամ և գործընկեր երկրների հետ համագործակցության առավել ամրապնդմանը:
- Տարածաշրջանում կայունության, համագործակցության, անվտանգության ու խաղաղության հաստատումը հանդիսանում է արտաքին քաղաքականության առանցքային խնդիրներից մեկը: Հայաստանն իր նպաստն է բերում կայուն և անվտանգ Հարավային Կովկասի կայացման գործում:

4. Քաղաժ դասերը

4.1 Տեղեկություններ դեպի Հայաստան և Հայաստանից դուրս միգրացիայի վերաբերյալ

Դեպի Հայաստան և Հայաստանից դուրս միգրացիայի վերաբերյալ տեղեկությունները կապակցված չեն և միշտ չէ, որ թարմ են: Ինչպես նշված է 1.4.2 գլխում, Հայաստանում միգրացիայի հիմնական վարչական տեղեկատվական աղբյուրը ՀՀ բնակչության պետական ռեգիստրն է, որը լիարժեքորեն չի տիրապետում բնակչության տեղաշարժերի վերաբերյալ տեղեկություններին, քանի որ մարդիկ հիմնականում իրենց տեղաշարժերի մասին չեն հայտնում ՀՀ ոստիկանության անձնագրային և վիզաների վարչությանը, և այդպիսով դուրս են մնում միգրացիայի վիճակագրական տեսադաշտից: Այս հարցը նկատվել է փաստաթղթային ուսումնասիրությունը կատարելու ժամանակ:

Տեսականորեն և ըստ «Վիճակագրության մասին» ՀՀ օրենքի, ՀՀ ազգային վիճակագրական ծառայության (ՀՀ ԱՎԾ), որն այսօր հայտնի է որպես «Հայաստանի Հանրապետության վիճակագրական կոմիտե»՝ ունի տվյալների հավաքագրման հստակ մանդատ, ներառյալ վարչական աղբյուրներից տեղեկություններ ստանալու միջոցով:

Գործնականում վարչական ռեգիստրներ կամ միգրացիոն խնդիրների վերաբերյալ ինֆորմացիա վարում են հետևյալ պետական հաստատությունները՝

- Հայաստանի Հանրապետության միգրացիոն ծառայություն (ՀՀՄԾ) - վարում է միջազգային պաշտպանություն հայցող անձանց և ռեադմիսիայի վարչական ռեգիստրը (ստեղծում և տարածում է վիճակագրություն):
- Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանություն - Կառավարության կողմից լիազորված է վարել Բնակչության պետական ռեգիստրի կենտրոնական ռեգիստրը և համակարգել տեղական ռեգիստրների աշխատանքը, ինչպես նաև տեղեկություններ հավաքել կացության թույլտվությունների ընթացակարգերի և շնորհված թույլտվությունների վերաբերյալ:
- Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ծառայություն (ՀՀ ԱԱԾ) պատասխանատու է սահմանային էլեկտրոնային կառավարման տեղեկատվական համակարգի շահագործման և սպասարկման համար,

որտեղ գրանցվում են տեղեկություններ Հայաստանի Հանրապետություն մուտք (ելք) գործող անձանց և տրանսպորտային միջոցների վերաբերյալ:⁶⁰

- Զբաղվածության պետական գործակալություն - պատասխանատու է աշխատանքային թույլտվությունների տրամադրման, Հայաստանի հասարակության հետ ինտեգրման համար աջակցություն հայցող վերադարձող միգրանտների մասին տեղեկությունների հավաքագրման, աշխատանք փնտրող ապգույթամբ հայ (այդ թվում՝ արտերկրում աշխատելու ցանկություն ունեցող) և օտարերկրացիների աջակցելու համար:
- ՀՀ ոստիկանության, գլխավոր դատախազության և ապգային անվտանգության ծառայության իրավասությունները վերաբերում են անկանոն միգրացիայի տարբեր ասպեկտների: Նրանք տիրապետում են տեղեկությունների Հայաստանի Հանրապետություն անօրինական մուտքի և մնալու կանխման, մուտքի մերժում ստացած անձանց, երկրում ապօրինաբար մնացող և Հայաստանի Հանրապետությունում ապօրինաբար մնալուց հետո հայրենադարձված անձանց վերաբերյալ:
- ՀՀ ԱԱԾ-ը սերտ համագործակցություն է հաստատել վերոհիշյալ մարմինների հետ և արդյունքում նրանց վարչական տվյալների աղբյուրներն օգտագործում է միգրացիայի պաշտոնական վիճակագրություն կապմելու և վարչական ռեգիստրների պարզացմանը մեթոդական աջակցություն ցուցաբերելու համար:

Այնուամենայնիվ, տեղեկությունների հասանելիությունն ու հավաքագրումը գործնականում կենտրոնացված չէ և դժվար է միգրացիայի վերաբերյալ կապակցված ու թարմ տեղեկություններ գտնել: Պատճառներից մեկը, ըստ *ՀՀ-ում միգրացիայի վիճակագրության ոլորտային գնահատման հաշվետվության*, այն է, որ միգրացիայի վիճակագրության մշակման ֆինանսական և մարդկային ռեսուրսները քանակի և որակի առումով բավարար չափով համարժեք չեն:⁶¹

Սույն ԿԿՎԱ-ի կարիքների և բացերի գնահատման անմիջական նպատակի համար դեպի Հայաստան/Հայաստանից միգրացիայի վերաբերյալ տեղեկություններ հավաքվել են հետևյալ թեմաներով՝

- Սահմանային անցումներ 2018, 2019, 2020 թթ. (Ապգային անվտանգության ծառայության կողմից).
- Ապաստանի դիմումներ և ապաստան հայցողներ 2019 թ. (Միգրացիոն ծառայությունից).
- Հայաստանի Հանրապետությունում կացության կարգավիճակ ստացած օտարերկրացիների թիվը 2018 և 2019 թթ. (Միգրացիոն ծառայությունից).

⁶⁰ ՀՀ Կառավարության 2006 թ. հունիսի 22-ի «Հայաստանի Հանրապետության սահմանային էլեկտրոնային կառավարման տեղեկատվական համակարգ ստեղծելու, դրա շահագործման կարգը և համակարգից օգտնվողների ցանկը սահմանելու մասին» N 884-Ն որոշում:

⁶¹ Հաշվետվություն Հայաստանի Հանրապետությունում միգրացիայի վիճակագրության ոլորտային գնահատման վերաբերյալ, 2015՝ www.ec.europa.eu/eurostat/documents/52535/10844196/SR+Migration+Armenia+2015/c2bbd5d9-cbc9-946c-8ae2-a97973b3b748:

- Մշտական, ժամանակավոր և հատուկ կացության կարգավիճակ ունեցող օտարերկրացիների բաշխումն՝ ըստ քաղաքացիության երկրների և կարգավիճակի շնորման հիմքերի 2018 և 2019 թթ. (Ոստիկանության անձնագրային և վիզաների վարչությունից)։
- Հայաստանի 2019 թ.-ի ժողովրդագրական ժողովածու (ՀՀ վիճակագրական կոմիտեից)։

Վերադարձի վերաբերյալ տեղեկությունների հավաքումը ապգային մակարդակում, բացի ՄՄԿ-ի վիճակագրությունից, համակարգված հիմունքներով չի կատարվում։ Ինչպես նշված է առաջարկություններում, ցանկալի կլիներ Միգրացիոն ծառայության ներսում, որն առաջիկայում իրականացվելիք բարեփոխումների շրջանակում ընդգրկվելու է ներքին գործերի նախարարության կազմում, ստեղծել պաշտոնական վիճակագրական բաժին, որը համակարգվեր ՄԾ-ի կողմից։

4.2 Համատեքստի գործոններ

Լերկայիս COVID-19 համավարակով պայմանավորված վիճակը և մի քանի սահմանափակումներ խանգարեցին կարիքների ու բացերի այս գնահատումն անցկացնելուն։

Նախ, COVID-19-ի հետ կապված ճանապարհորդությունների խստացումների պատճառով միջազգային խորհրդականը չկարողացավ մեկնել Հայաստան։ Սա ուղղակիորեն ազդեց հարցապրոյեկտների վրա, որոնք բոլորը կազմակերպվեցին առցանց՝ առերես հանդիպումների փոխարեն։ Այդ պատճառով առաջացան տեխնիկական կապի և/կամ թարգմանչական որոշ թեկույս փոքր խնդիրներ։ Ընդհանուր առմամբ, կայացան բոլոր պլանավորված հարցապրոյեկտները, որոնք բարձր գնահատվեցին մասնակիցների կողմից։ Մասնակիցների հետ մտքերի ոչ պաշտոնական, արդյունավետ ու անկեղծ փոխանակումները նրանց հնարավորություն տվեցին ավատորեն պատասխանել հարցերին մինչև խորհրդականը լրացնում էր առցանց հարցաշարը։ Հարցման բոլոր մասնակիցներին ուղարկվեցին իրենց պատասխանները, որոնք ստուգվեցին ու հաստատվեցին նրանց կողմից։

Որոշ մասնակիցներ անգլերեն չէին խոսում, ուստի մի քանի հանդիպումների համար նախատեսվել էր թարգմանություն, որի պատճառով հարցապրոյեկտն ավելի երկար տևեցին։ Ինչևէ, ճիշտ պլանավորված շնորհիվ հնարավոր եղավ խուսափել հարցապրոյեկտի տևողության անիրատեսական սպասումներից։

Երկրորդ, սկզբում հիմնական առաջարկությունների ներկայացման ու քննարկման համար նախատեսվել էր \$ոկուս խմբերի անցկացում՝ դրանք իրականությանն ավելի մոտեցնելու համար։ Սակայն, ցավոք, այդ խմբերի հետ հանդիպումները չկայացան։

Հնարավոր չէր չէր հանդիպել որոշ կարևոր ներկայացուցիչների հետ, ինչպիսիք են ՀՀ ոստիկանության ապօրինի միգրացիայի դեմ պայքարի վարչությունը, առողջապահության նախարարությունը, արդարադատության նախարարությունը, քրեակատարողական ծառայությունը և այլն։ Ի լրումն այդ ամենի, արտաքին գործերի նախարարությունը իր տեսակետները ներկայացրեց հեռախոսով. առցանց հանդիպում չկազմակերպվեց, և չլրացվեց առցանց հարցաշարը։

Արդյունքում հնարավոր է, որ ընդհանուր առաջարկությունների որոշ ասպեկտներ այնքան սպառնիչ չեն, որքան կարող էին լինել: Այնուամենայնիվ, դա նշանակալի ապդեցություն չունեցավ, քանի որ հանդիպումները հիմնական շահագրգիռ կառույցների մեծ մասի հետ կայացան, որոնց ընթացքում նրանք հանգամանորեն արտահայտեցին իրենց մտքերը:

Ուստի, խորհուրդ է տրվում առանձին հանդիպում կազմակերպել արտաքին գործերի նախարարության, ՄՄԿ-ի և Միգրացիոն ծառայության հետ այս մասնավոր հարցերը նախքան նոր ԿՎԿԱ նախագծի մեկնարկը միասին քննարկելու համար, ինչպես նաև պարբերաբար քննարկումներ կազմակերպել ծրագրի իրականացման ընթացքում (օրինակ, աշխատանքային խմբի ձևաչափով՝ մասնավոր դեպքեր քննարկելու համար):

Նախատեսված էր կազմակերպել պաշտոնական ներկայացում գնահատման հիմնական արդյունքների և առաջարկությունների վերաբերյալ, որտեղ բոլոր ներգրավված դերակատարները պետք է հրավիրվեին իրենց վերջնական ներդրումը կատարելու և առաջարկությունները հաստատելու համար: Ցավոք, դա տեղի չունեցավ նրանց մեծ մասի ծանրաբեռնվածության պատճառով: Արդյունքների պաշտոնական ներկայացումը հետաձգվում է մինչև ավելի ուշ ժամանակ, որը կորոշվի համապատասխան ժամանակում:

4.3 Փոխանակումներ ազգային շահագրգիռ կառույցների և ՄՄԿ գրասենյակների հետ

4.3.1 Ազգային շահագրգիռ կառույցներ

Նախքան տարբեր պատկան կողմերի հետ առցանց հանդիպումները՝ հարցաշարը, համապատասխան բացատրությունների հետ մեկտեղ, տրվել էր բոլոր մասնակիցներին, որպեսզի տարբեր հարցերի շուրջ մտածելու ժամանակ ունենային: Միգրացիոն ծառայության պետի հետ տեղի ունեցավ նախնական հանդիպում՝ հարցաշարը ստուգելու և որոշ հարցեր հարկ եղածին պես հարմարեցնելու համար:

Ի լրումն փաստաթղթային ուսումնասիրության՝ հանդիպումների ընթացքում շահագրգիռ կազմակերպություններից ուղղակիորեն ստացված տեղեկությունները և առաջարկությունները հնարավորություն տվեցին ավելի հստակ պատկերացում կազմել նրանց փաստական դերերի և ապագա ԿՎԿԱ նախագծում նրանց կատարելիք դերերի վերաբերյալ (ինչպես նշված է վերը բերված աղյուսակում): Հանդիպումները ցույց տվեցին գործընթացում ներգրավվել ցանկացող բոլոր դերակատարների համաձայնությունը իրենց միջև ավելի լավ համակարգման և համագործակցության շուրջ՝ ելնելով նրանց համապատասխան մանդատներից ու նաև սահմանափակումներից: Հանդիպումներն, անշուշտ, ցույց տվեցին, որ ներկայումս չկա միգրացիան և կամավոր վերադարձը համակարգող հարթակ: Այն ստեղծելու առաջարկություն արեցին մի քանի դերակատարներ, որը շատ լավ ընդունվեց մեծամասնության կողմից:

4.3.2 ՄՄԿ գրասենյակներ տարածաշրջանում և Եվրոպայում (Բելգիա, Ֆինլանդիա, Կրաստան, Գերմանիա, Հունաստան, Մոլդովայի Հանրապետություն և Սերբիա)

Առաջադրանքի կարևոր մասերից մեկը այլ երկրներում իրականացված ԿՎԿԱ նախագծերի վերլուծությունն էր՝ նրանց հաջողված գործելակերպերն ու մարտահրավերներն ուսումնասիրելու և հայկական համատեքստում հարմարեցնելու համար:

Ինֆորմացիայի փոխանակումը կատարվում էր տեսակապի և էլեկտրոնային փոստի միջոցով՝ 7 երկրների տարբեր ծրագրերի և վերաինտեգրման աշխատակիցների հետ հաղորդակցվելով: Այս երկրներն ընտրվել են ՄՄԿ հայաստանյան գրասենյակի, Միգրացիոն ծառայության, Վիեննայի տարածաշրջանային գրասենյակի և միջազգային խորհրդատուի առաջարկությամբ՝ նկատի ունենալով նրանց կուտակած փորձագիտական իմացությունը և հայկական միգրացիայի ու վերադարձի համատեքստի հետ նմանությունները կամ տարբերությունները:

«Հայաստանից ԿՎԿԱ» «կատարյալ» նախագծի ստեղծման նկատառումով՝ դրանք, անշուշտ, օգտակար եղան հիմնական առաջարկությունները մշակելիս:

4.3.3 ՄՄԿ գրասենյակները 4 ծագման երկրներում

Կապվելով չորս ընտրված ծագման երկրների ՄՄԿ գրասենյակների հետ, նրանց ուղարկվեց հարցաշար (Հավելված V), որին պատասխանելու համար հարկավոր էր ընտրություն կատարել պատրաստի պատասխանների տրված ցանկից: Հարցաշարի նպատակն էր ի լրումն վերադարձի աջակցության, ինֆորմացիա հավաքել վերաինտեգրման աջակցության հատկացման վերաբերյալ՝ վերլուծելու առաքելությունների կարիքները, առաջնայնությունները և հնարավոր արգելքները, որոնց առաքելություններն արդեն հանդիպել կամ ակնկալում էին հանդիպել հայրենիք վերադարձող և իրենց կյանքը վերակառուցող միգրանտներին օգնելու ժամանակ:

Հավաքված տեղեկություններն ամփոփվել են՝ այս 4 առաքելությունների տրամադրած վերաինտեգրման աջակցության ամենատարածված առանձնահատկությունները, հաջողված գործելակերպերը, բացերն ու մարտահրավերներն առանձնացնելու համար:

Չորս «ստացող առաքելություններից» այս տեղեկությունները հիանալիորեն լրացրին 8 գրասենյակների (որոնք համարվում են «ուղարկող առաքելություններ») կողմից ընդգծված տարբեր տարրերը և հնարավորություն տվեցին կապվել վերադարձի ու վերաինտեգրման վերաբերյալ առաջարկությունների ամբողջական փաթեթ:

Ելրակացություն

ԿՎՎԱ-ի կարիքների և բացերի գնահատման այս վեկույցը, որը ֆինանսավորվել է Նորվեգիայի արտաքին գործերի նախարարության կողմից «Հայաստանում և Վրաստանում միգրանտների իրավունքների և պատշաճ կառավարման բարելավում» EMERGE ծրագրի շրջանակում՝ իրենից ներկայացնում է գործող ազգային քաղաքականությունների, օրենսդրության և գործելակերպերի ընդհանուր նկարագրությունը, միաժամանակ պարզաբանումներ առաջարկելով «Հայաստանից ԿՎՎԱ» նոր նախագծի իրականացման գործում շահագրգիռ ազգային կառույցների հնարավոր դերերի ու պարտականությունների վերաբերյալ:

Գոյություն ունեցող գրականության, տվյալների և ռեսուրսների խոր ուսումնասիրությունը, հիմնական ազգային շահագրգիռ կառույցների հետ հարցազրույցները, այլ երկրների (Բելգիա, Ֆինլանդիա, Վրաստան, Գերմանիա, Հունաստան, Մոլդովայի Հանրապետություն և Սերբիա) իրականացրած ԿՎՎԱ ծրագրերի վերլուծությունը և չորս ընտրված ծագման երկրներում վերաինտեգրման աջակցության վերաբերյալ ՄՄԿ-ի առաքելությունների տրամադրած տեղեկությունները հնարավորություն տվեցին վեր հանել տարբեր ոլորտներում առկա բացերը և համապատասխան կարողությունները, քաղաքականություններն ու օրենսդրական կարիքները:

«Հայաստանից ԿՎՎԱ» նոր համապարփակ համակարգ ստեղծելու նպատակով մշակվել է 7 հիմնական բացահայտումների և 13 կոնկրետ, գործնական ու գենդերազգային առաջարկությունների շարք, որոնք կներկայացվեն պետական մարմինների ուշադրությանը: Ընդհանուր նախագծի վերաբերյալ այս առաջարկությունները լրացվել են «Հայաստանից ԿՎՎԱ» գործընթացի վերաբերյալ 8 հատուկ առաջարկություններով:

Հարկ է նշել, որ COVID-19 համաշխարհային համավարակով պայմանավորված իրավիճակը խանգարեց գնահատումից ակնկալվող որոշ արդյունքների ստացմանը: Շահագրգիռ կառույցների հետ հանդիպումները փոխարինվեցին առցանց հարցազրույցներով, վեկույցի պաշտոնական ներկայացումը և մասնակիցների հետ քննարկումը վեկույցը գրելու այս պահի դրությամբ տեղի չի ունեցել: Հետևաբար, առաջարկությունների շարքը դեռ կիսովին վավերացված չէ:

Վերջապես, այս գնահատումը ձանապարհ է հարթում որոշ լրացուցիչ վերլուծության համար, ինչպես օրինակ՝ միգրանտ շահառուների իրական կարիքների վերաբերյալ, որոնք

ուղղակիորեն չեն վերլուծվել այս վեկույցում, նկատի առնելով սույն ուսումնասիրության ընդգրկման չափի սահմանափակությունը: Չորս թիրախային ծագման երկրներից այս միգրանտների ձայները լսելի դարձնելը հնարավորություն կտա մշակել ավելի իրատեսական «Հայաստանից ԿՎՎԱ» նախագիծ, որը հարմարեցված կլինի ծագման երկրներին բնորոշ կարիքներին և իրողություններին:

Լինելով միգրացիայի ոլորտի ՄԱԿ-ի առաջատար գործակալություն, ՄՄԿ-ը 41 երկարուձիգ տարիների փորձ ունի ԿՎՎԱ-ի ոլորտում և պատրաստ է աջակցել Հայաստանի կառավարությանը «Հայաստանից ԿՎՎԱ» նոր նախագծի հետագա մշակման և իրականացման գործում՝ հիմնվելով այս ուսումնասիրության հիմնական բացահայտումների և առաջարկությունների վրա:

Շնորհակալություն ենք հայտնում բոլոր շահագրգիռ կառույցներին և ՄՄԿ գործընկերներին, ովքեր մեծ ավանդ ունեն սույն գնահատման վեկույցի մշակման գործում:

Միգրացիայի կառավարման ՄԳՀ համապարփակ մոտեցմանը համապատասխան, ինչպես նաև Հայաստանում առաջիկա քաղաքական ու օրենսդրական բարեփոխումների նկատառումով՝ հավատացած ենք, որ այս ուսումնասիրությունը կնպաստի միգրանտների իրավունքների ոլորտում ՀՀ ազգային կարողությունների ուժեղացմանը, միաժամանակ կբարելավի համագործակցությունն ու համակարգումը ԿՎՎԱ ոլորտում:

Հավելվածներ

- Հավելված I - Գրականության ցանկ
- Հավելված II - Մեթոդաբանություն
- Հավելված III - ԿՎՎԱ շահագրգիռ կառույցների ցուցակ
- Հավելված IV - ԿՎՎԱ շահագրգիռ կառույցների հարցաշարեր
- Հավելված V - Ընդհանուր տեղեկություններ ՄՄԿ ԿՎՎԱ ծրագրերի մասին. Բելգիա, Ֆինլանդիա, Վրաստան, Գերմանիա, Հունաստան, Մոլդովայի Հանրապետություն և Սերբիա
- Հավելված VI - ՄՄԿ ԾԵ-ների առաքելությունների հարցաշարեր
- Հավելված VII - ՄՄԿ ԾԵ-ների առաքելությունների տրամադրած նյութերի ամփոփում

ՀԱՎԵԼՎԱԾ I ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

ՄԻԳՐԱՑԻԱՅԻ ՈՒՐՎԱԳԻԾԸ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1. Atlas of Migration, 2019:
www.ec.europa.eu/knowledge4policy/atlas-migration_en,
www.ec.europa.eu/jrc/en/publication/atlas-migration-2019:
2. Emigration Profile Armenia 2018, European Commission:
www.publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC115020:
3. Extended Migration Profile 2013-2017, Republic of Armenia, Yerevan 2019, Migration Service:
www.migration.am/content/pdf/Profile_eng_0.pdf:
4. Migration Profile Armenia 2013, Migration Policy Centre:
www.migrationpolicycentre.eu/docs/migration_profiles/Armenia.pdf:
5. Migration Profile Armenia 2008, IOM:
www.publications.iom.int/system/files/pdf/armenia_profile2008.pdf:

ՄԻԳՐԱՑԻԱՅԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

1. ՀՀ միգրացիոն քաղաքականության ինտեգրման և վերաինտեգրման խնդիրների կարգավորման 2021-2031 թթ. ռազմավարություն:
2. National Voluntary Review - Republic of Armenia, UNESCAP, 18 November 2020:
www.unescap.org/sites/default/files/Armenia_Voluntary%20GCM%20Survey%20Report.pdf:
3. IOM and Armenian Government work together to improve the rights of immigrants in Armenia, 13 July 2020: www.un.am/en/news/1008:
4. Decision of the Government of the Republic of Armenia No 65-A of 8 February 2019 on the 'Programme of the Government of the Republic of Armenia'.
5. Country Report on Human Rights Practices 2019 - Armenia:
www.ecoi.net/en/document/2026377.html:
6. IOM Guidance on Referral Mechanisms, 2019:
www.publications.iom.int/books/iom-guidance-referral-mechanisms:

7. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2019 թ. փետրվարի 8-ի «Հայաստանի Հանրապետության կառավարության ծրագրի մասին» N 65-Ա որոշումը. www.gov.am/files/docs/3562.pdf , www.gov.am/files/docs/2219.pdf:
8. Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration, 13 July 2018: www.bit.ly/3nLm4yU, www.un.org/press/en/2018/dev3378.doc.htm:
9. 2017-2021 թթ. ՀՀ միգրացիայի քաղաքականության ռազմավարություն:
10. 2017-2021 թթ. ՀՀ միգրացիայի քաղաքականության 2017-2021 թթ. ռազմավարության աղյուսակետ իրականացումն ապահովող գործողությունների ծրագիր:
11. ՀՀ միգրացիոն հայեցակարգ. www.iom.int/news/armenia-elaborates-new-migration-concept-iom-support:
12. ՀՀ միգրացիոն ծառայության տարեկան հաշվետվություն, 2018 թ. www.migration.am/content/pdf/Annual%20Report%202018%20.pdf:
13. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2017-2022 թթ. ծրագիր, ՀՀ կառավարության 2017 թ. հունիսի 19 N 646-Ա որոշման հավելված:
14. Joint Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - Review of the European Neighbourhood Policy, 18 November 2015: www.bit.ly/2SkYUnf:
15. The European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations, Armenia: www.ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/countries/armenia_en:
16. Forced displacement in the Nagorno Karabakh conflict: return and its alternatives, Conciliation Resources, 2011: www.reliefweb.int/report/armenia/forced-displacement-nagorny-karabakh-conflict-return-and-its-alternatives:
17. Progress Review of Migration Management in the Republic of Armenia, IOM 2011: www.publications.iom.int/system/files/pdf/progress_review_english.pdf:
18. Migration Management and Human Rights, IOM, 2010: www.publications.iom.int/system/files/pdf/migration_management_eng.pdf:
19. «Բաց կառավարման գործընկերություն» Նախաձեռնություն. www.gov.am/en/open-government:
20. Armenia: Analysis of Gaps in the Protection of Refugees and Asylum Seekers, UNHCR, August 2008: www.unhcr.org/uk/4b5574e69.pdf:
21. Armenia, International Cooperation: www.ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/international-cooperation/armenia_en:

ԱՆԿԱՆՈՆ ՄԻԳՐԱՑԻԱ

1. Անկանոն միգրացիայի վերաբերյալ ՀՀ ոստիկանության հաշվետվություններ (2019 թ.):
2. Baseline Research on Irregular Migration in the Republic of Armenia, IOM, 2013:
www.publications.iom.int/system/files/pdf/baseline_research_irregular_migration_eng.pdf:
3. Practical Measures to Reduce Irregular Migration, European Migration Network, October 2012:
www.bit.ly/2QSojV8:
4. Irregular Migration in Europe: EU policies and the Fundamental Rights Gap, Centre for European Policy Studies (no date):
www.bit.ly/2PMhi7F:

ՏՎՅԱԼՆԵՐ ԵՎ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

1. Armenia - Arrivals of Displaced Individuals Overview Map - December 2020:
www.bit.ly/3udevDz:
2. Basic figures of the European Neighbourhood Policy-East countries — 2020 edition:
www.ec.europa.eu/eurostat/documents/4031688/10337792/KS-04-19-762-EN-N.pdf/0227347e-06a3-2612-804f-c74f75eaac05:
3. Սահմանահատումների վերաբերյալ վիճակագրություն (հունվար-հունիս 2020 թ.), ՀՀ ազգային անվտանգության ծառայություն:
4. Հայաստանի Հանրապետության սոցիալ տնտեսական վիճակը 2020 թ. հունվարին.
www.armstat.am/en/?nid=82&id=2241:
5. Միգրացիայի վերաբերյալ վիճակագրություն, ՀՀ միգրացիոն ծառայություն.
www.migration.am/statistics?lang=en:
6. Միջազգային պաշտպանությունը Հայաստանի Հանրապետությունում 2019 թ., վիճակագրական հաշվետվություն.
www.migration.am/content/pdf/2019_Asylum_ENG.pdf:
7. ՀՀ կացության կարգավիճակ ստացած օտարերկրացիների քանակը 2019 թ., վիճակագրական հաշվետվություն.
www.migration.am/content/pdf/Res_permit_granted_2019_eng.pdf:
8. Միջազգային պաշտպանությունը Հայաստանի Հանրապետությունում 2018 թ., վիճակագրական հաշվետվություն.
www.migration.am/content/pdf/2018_Asylum_ENG.pdf:
9. ՀՀ կացության կարգավիճակ ստացած օտարերկրացիների քանակը 2019 թ., վիճակագրական հաշվետվություն:
www.migration.am/content/pdf/Res_permit_granted_2018_eng.pdf:
10. Սահմանահատումների վերաբերյալ Սահմանապահ պորթերի վիճակագրություն, ՀՀ ազգային անվտանգության ծառայություն, 2018-2019 թթ.:

11. ՀՀ մշտական, ժամանակավոր և հատուկ կացության կարգավիճակ ունեցող օտարերկրացիների թվաքանակն ըստ քաղաքացիության երկրների և կարգավիճակի տրման հիմքի, ՀՀ ոստիկանության անձնագրային և վիզաների վարչություն, 2018 -2019.
12. Eurostat Population Statistics, European Neighbourhood Policy - East (data extracted in November 2019):
www.ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/European_Neighbourhood_Policy_-_East_-_population_statistics:
13. Հայաստանի ժողովրդագրական ժողովածու, 2019 թ.:
www.armstat.am/en/?nid=82&id=2225:
14. International Migration Highlights 2019, UN DESA:
www.bit.ly/3vGZSZv:
15. Report on Sector Review on Migration Statistics in the Republic of Armenia, 2015:
www.bit.ly/3ul6fkV:
16. Migration Profiles - Armenia, UNICEF, 2013:
www.bit.ly/3nLleSI:
17. Enhancing Migration Data Collection, Processing and Sharing in the Republic of Armenia, IOM, 2010:
www.bit.ly/3nKcNY1:

ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

1. IOM Glossary on Migration, 2019:
www.publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf:
2. «Օտարերկրացիների և քաղաքացիություն չունեցող անձանց մասին» ՀՀ օրենքի նախագիծ, 2019 թ.:
3. «Կրթության մասին» ՀՀ օրենք, 2015 թ. մայիսի 29.
www.anqa.am/en/about-us/legal-field/laws/law-of-the-republic-of-armenia-on-education/#:~:text=right%20to%20education-,1.,be%20provided%20for%20by%20law:
4. Analysis of Armenian Migration Legislation and Practice as compared to EU Standards, 2013,
www.publications.iom.int/system/files/pdf/analysis_armenian_migration_legislation_eng.pdf:
5. «Փախստականների և ապաստանի մասին» ՀՀ օրենք, 2008 թ. նոյեմբերի 27.
www.refworld.org/docid/4f1986412.html:
6. «Օտարերկրացիների մասին» ՀՀ օրենք, 2006 թ. դեկտեմբերի 25.
www.refworld.org/docid/3ae6b4ec2c.html:
7. ՀՀ քրեական օրենսգիրք - միգրացիա, 2003 թ. ապրիլի 18.
www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/45/Armenia/show:
8. Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգիրք, 2003 թ. ապրիլի 18.
www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1349&lang=eng:

9. «Բնակչության պետական ռեգիստրի մասին» ՀՀ օրենք, 2002 թ. սեպտեմբերի 24, www.bit.ly/3ehzsYI:
10. «Սահմանապահ զորքերի մասին» ՀՀ օրենք, 2001 թ. նոյեմբերի 20, www.refworld.org/pdfid/3f38bde14.pdf:
11. «ՀՀ քաղաքացիության մասին» ՀՀ օրենք, 1995 թ. նոյեմբերի 28, www.refworld.org/pdfid/51b770884.pdf:

ԿԱՄԱՎՈՐ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻ ԵՎ ՎԵՐԱԻՆՏԵԳՐՄԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

1. Հայաստան վերադարձած անձանց վերաինտեգրման ուղեցույց, ՄՄԿ, 2020 թ., www.publications.iom.int/books/guide-reintegration-returnees-armenia:
2. Welcome to Armenia: About 100 Armenian nationals return from Lebanon, 12 August 2020: www.bit.ly/3tj3JKA:
3. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2020 թ. մարտի 19-ի ՀՀ վերադարձող (այդ թվում՝ հարկադիր վերադարձող) քաղաքացիների վերաինտեգրմանն ուղղված առաջնային աջակցության պետական ծրագրի մասին N 336-L որոշման հավելված.
www.migration.am/content/pdf/Return-and-Reintegration-Decree_2020.pdf:
4. Հայաստան վերադարձած անձանց վերաինտեգրման ուղեցույց, ՄՄԿ, 2020 թ., www.bit.ly/33bpDEX:
5. EMN Study on EU Programmes and Strategies fostering assisted return to and reintegration in third countries, March 2011: www.bit.ly/3b0r3ql:
6. Reintegration Handbook - Practical guidance on the design, implementation and monitoring of reintegration assistance, IOM, 2019: www.publications.iom.int/system/files/pdf/iom_reintegration_handbook.pdf:
7. Return & Reintegration Key Highlights, IOM, 2019: www.publications.iom.int/system/files/pdf/avrr_2019_keyhighlights.pdf:
8. A Framework for Assisted Voluntary Return and Reintegration, IOM, 2018: www.bit.ly/3xKREkX:
9. Towards an integrated approach to Reintegration in the Context of Return, IOM, 2017: www.bit.ly/3gZOTWV:
10. Setting Standards for an Integrated approach to Reintegration, Samuel Hall Summary Report, 2017: www.bit.ly/3vH81NK:

11. Referral guide for reintegration assistance in Armenia, IOM, 2016:
www.publications.iom.int/system/files/reintegration_referral_guide_eng.pdf:
12. Practical Guide on Information Provision on Return and Reintegration in Countries of Origin, IOM, 2010:
www.returnandreintegration.iom.int/en/resources/report/practical-guide-information-provision-regarding-return-and-reintegration-countries:

Այլ երկրների կողմից իրականացվող ԿՎՎԱ ծրագրեր

- Բելգիա՝ www.bit.ly/3vFl2Hl:
- Ֆինլանդիա՝ www.bit.ly/3nNV0h:
Report on a Reintegration Sustainability Survey among Voluntary Returnees from Finland: www.iom.fi/sites/default/files/news/2019-10-29%20IOM%20Finland_Monitoring%20Report_Auda.pdf:
- Վրաստան՝ www.bit.ly/3uktjY,
www.informedmigration.ge/en/safe-migration/service_point-for-immigrants:
- Գերմանիա՝ www.ReturningfromGermany.de,
www.bit.ly/2PMwSQK:
- Հունաստան՝ www.bit.ly/3uk1Dvw:
- Մոլդովայի Հանրապետություն՝ www.moldova.iom.int:
Legislative Review of the AVRR procedures in the Republic of Moldova, IOM, January 2013.
- Սերբիա՝ www.avrr-wb.com; www.supportformigrants.com:
Framework for Voluntary Return in the Western Balkans, an IOM assessment, November 2016:

ԵՄ ՀԱՄԱՏԵՔՍ

- EU-Armenia Factsheet:
www.consilium.europa.eu/media/44397/685-annex-5-a-armenia-factsheet.pdf:
- Press Release 'Gender Action Plan - putting women and girls' rights at the heart of the global recovery for a gender-equal world', 25 November 2020:
www.ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_2184:
- Council approves conclusions on the EU Action Plan on Human Rights and Democracy 2020-2024, 19 November 2020:
www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/11/19/council-approves-conclusions-on-the-eu-action-plan-on-human-rights-and-democracy-2020-2024/?utm_source=dsms-auto&utm_medium=email&utm_campaign=Council+approves+conclusions+on+the+EU+Action+Plan+on+Human+Rights+and+Democracy+2020-2024#:

- Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - LGBTIQ Equality Strategy 2020-2025, 12 November 2020:
www.eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0698&from=EN:
- Gender equality & women's rights worldwide - 2021-25 action plan:
www.ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12240-EU-Action-Plan-of-Gender-equality-and-women-s-empowerment-in-external-relations-for-2021-2025-:
- The Comprehensive and Enhanced Partnership Agreement between the European Union and Armenia (CEPA):
www.eeas.europa.eu/cepa-agreement-en:

ԿԱՐԻՔՆԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

- Needs Assessment of Special Accommodation Centres for Foreigners in the Republic of Armenia, 2013:
www.publications.iom.int/system/files/pdf/needs_assessment_eng.pdf:
- Enhancing Migration Data collection, Processing and Sharing in the Republic of Armenia, Needs Assessment and Gap Analysis Report, IOM, 2010:
www.publications.iom.int/books/enhancing-migration-data-collection-processing-and-sharing-republic-armenia-needs-assessment:

ՀԱՎԵԼԿԱԾ II ՄԵԹՈԴԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. ՀԱՇՎԵԼ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԾԱՎԱԼԸ
2. ՍԱՀՄԱՆԵԼ ԿԱՐԻՔՆԵՐԻ ԵՎ ԲԱՑԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐԸ
3. ՊԼԱՆԱԿՈՐԵԼ ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ՀԱՎԱՔԱԳՐՈՒՄԸ
4. ՀԱՎԱՔԱԳՐԵԼ, ՎԵՐԼՈՒԾԵԼ ԵՎ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼ ՏՎՅԱԼՆԵՐԸ
5. ԿԻՐԱՌԵԼ ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐԸ ԵՎ ՍԱՀՄԱՆԵԼ ԿԱՐԻՔՆԵՐԻ ԱՌԱՋՆԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
6. ՍԱՀՄԱՆԵԼ ՀԱՋՈՐԴ ՔԱՅԼԵՐԸ ԵՎ ԶԵԿՈՒՑԵԼ

1. ՀԱՇՎԵԼ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԾԱՎԱԼԸ

Ո՞րն է նպատակը: <i>Հասկանալ համատեքստը.</i>	Այն նպատակ ունի սահմանել լավագույն և ամենաարդյունավետ ԿԿՎԱ մոդելը, որը հետագայում կարող է ներդրվել և կիրառվել ՀՀ կառավարության կողմից:
Ո՞վ է օգտագործելու արդյունքները:	ՄՄԿ, Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը (Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության միգրացիոն ծառայություն):
Ի՞նչ ռեսուրսներ կան:	Միգրացիայի վիճակագրություն, Միգրացիայի ռազմավարություն և գործողությունների պլան - 2017-2021թթ., Միգրացիայի հայեցակարգ, ազգային օրենսդրություն (Փախստականների մասին օրենք, Օտարերկրացիների մասին օրենք), EMERGE տեղեկագիր և այլն:

<p>Ինչպե՞ս է ներգրավվելու համայնքը:</p>	<p>Անհատական (առցանց) հարցազրույցներ հարցաշարերի և ֆոկուս խմբերի միջոցով ըստ դերակատարների տեսակի Կառավարություն/ՀԿ և քաղաքացիական հասարակություն/4 թիրախային ԾԵ-ների Սփյուռքը /ԵՄ և այլն):</p>
<p>Ո՞վքեր են լինելու որոշում ընդունողները:</p>	<p>ՄՄԿ, Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը:</p>

2. ՍԱՀՄԱՆԵԼ ԿԱՐԻՔՆԵՐԻ ԵՎ ԲԱՅԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐԸ

ԿԱՐԻՔՆԵՐԸ

<p>Անվտանգ, կապմակերպված և կանոնավոր միգրացիայի գլոբալ համաձայնագիր (ՄԳՀ):</p> <p>Ուղենշային սկզբունքներ</p>	<p>Մարդու վրա կենտրոնացած միջավային համագործակցություն, ազգային ինքնիշխանություն, օրենքի գերակայություն, կայուն վարձագում, մարդու իրավունքներ, գենդերային կարիքների արձագանքող, երեխաների նկատմամբ չզրպարտում, կառավարության համալիր մոտեցում, հասարակության համալիր մոտեցում:</p>
<p>Հայաստանում միգրացիայի կառավարման 3 հիմնարար սկզբունքները և քաղաքականության ձևավորումը:</p>	<p>Փաստերի վրա հիմնված կառավարության համալիր մոտեցում, ուժեղ գործընկերություններ:</p>

ԲԱՅԵՐԸ

<p>Ազգային միգրացիոն համատեքստի քարտեզագրում:</p>	<p>Սոցիալ-տնտեսական գնահատում. ներգրավված հիմնական դերակատարները/շահագրգիռ կառույցները:</p>
<p>Թիրախային 4 երկրներում միգրանտ բնակչությունների քարտեզագրում:</p>	<p>Աֆղանստան, Բանգլադեշ, Հնդկաստան, Իրանի Իսլամական Հանրապետություն:</p>
<p>Միգրանտների համար առկա ծառայությունների քարտեզագրում:</p>	<p>Ինտեգրում, տեղավորում, հատուկ խնամք խոցելի միգրանտների համար, շարժունակություն և այլն:</p>
<p>Ռիսկի ենթակա ամենակարևոր հարցերի քարտեզագրում:</p>	<p>Ազգային անվտանգությունը, կալանավորումը, առողջությունը, ընդունումը, տեղավորումը կացարաններում, պաշտպանությունը, բոլոր միգրանտների մարդու իրավունքներն ու արժանապատվությունը:</p>

3. ՊԼԱՆԱՎՈՐԵԼ ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ՀԱՎԱՔԱԳՐՈՒՄԸ

Ո՞ր մեթոդները	Որակական (փաստաթղթային խոր հետազոտություն, առցանց հարցազրույցներ և հարցաշարեր, ֆոկուս խմբեր) և քանակական մեթոդների համադրում (առկա տվյալների վերանայում):
PEST (քաղաքական, տնտեսական և տեխնոլոգիական) վերլուծություն	Քաղաքական, տնտեսական և տեխնոլոգիական գործոններ:
SWOT (ուժեղ կողմերի, թույլ կողմերի, հնարավորությունների և սպառնալիքների) վերլուծություն	Ուժեղ կողմեր, թույլ կողմեր, հնարավորություններ և սպառնալիքներ:
Տվյալների գոյություն ունեցող աղբյուրը	Միգրացիայի վիճակագրություն 2019, գենդերային վիճակագրություն (?), ՀՀ սոցիալ-տնտեսական իրավիճակ, 2019 -2020 (միայն Հայաստանի/Ռուսաստանի), Ազգային անվտանգության ծառայության սահմանապահ պորթերի վիճակագրությունը սահմանային հատումների վերաբերյալ
Մշակել պլան	<ol style="list-style-type: none"> 1. Փաստաթղթային ուսումնասիրություն՝ 22.08.20: 2. Խորհրդակցություններ շահագրգիռ կազմակերպությունների հետ՝ 15.09.20: 2. Գլխավոր բացահայտումների ամփոփում/Ջեկույցի վերջնական նախագիծ՝ 30.09.20: 4. Վերջնական վեկույց՝ 30.10.20:

4. ՀԱՎԱՔԱԳՐԵԼ, ՎԵՐԼՈՒԾԵԼ ԵՎ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼ ՏՎՅԱԼՆԵՐԸ

Առաջնային տվյալներ	Միգրացիայի և ժողովրդագրական վիճակագրություն, 2019 (լրիվ ցանկը փաստաթղթային վերլուծության մեջ:
Երկրորդային տվյալներ	Շահագրգիռ կառույցների հետ խորհրդակցությունների և ֆոկուսային խմբերի միջոցով հավաքագրված տեղեկություններ:

5. ԿԻՐԱՌԵԼ ԶԱՓԱՆԻՇՆԵՐԸ ԵՎ ՍԱՀՄԱՆԵԼ ԿԱՐԻՔՆԵՐԻ ԱՌԱՋՆԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Հանդիպում միգրացիոն ծառայության հետ՝ չափանիշները միասին ներկայացնելու և կարիքները առաջնայնացնելու համար

Օրը պետք է որոշվի:

6. ՍԱՀՄԱՆԵԼ ՀԱՋՈՐԴ ՔԱՅՆԵՐԸ ԵՎ ԶԵԿՈՒՑԵԼ

Գլխավոր բացահայտումների ներկայացում

1. Դաշտային այցեր /հանդիպումներ հիմնական շահագրգիռ կառույցների հետ՝ օրը պետք է որոշվի
2. PowerPoint ներկայացումներ, անդրադառնալով գլխավոր բացահայտումներին + 1 էջանոց ամփոփող փաստաթուղթ:

Զեկուցում շահագրգիռ կառույցներին

Պատրաստել վերջնական վեկույցի ներքին և արտաքին օգտագործման տարբերակները, որոնք կարելի է տրամադրել տարբեր դերակատարների:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ III ԳՈՐԾՆԿԵՐՆԵՐԻ ՑԱՆԿ ԿՎՎԱ ԿԱՐԻՔՆԵՐԻ ԵՎ ԲԱՑԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

Անուն, ազգանուն	Կապմակերպություն
1. Հայկանուշ Չոբանյան	ՀՀ միգրացիոն ծառայություն
2. Արմեն Ղապարյան	ՀՀ միգրացիոն ծառայություն
3. Իրինա Մկրտչյան	ՀՀ ոստիկանության անձնագրային և վիզաների վարչություն
4. Նունե Մանուկյան	ՀՀ ոստիկանության անձնագրային և վիզաների վարչություն
5. Մանվել Մայիլյան	ՀՀ ազգային անվտանգության ծառայության (ԱԱԾ) սահմանապահ չորքեր
6. Ալինա Քոչինյան	ՀՀ ազգային անվտանգության ծառայության (ԱԱԾ) սահմանապահ չորքեր
7. Վաղինակ Բադեյան	ԱԱԾ
8. Վահագն Բալյան	ԱԱԾ
9. Հասմիկ Սահակյան	ՀՀ արտաքին գործերի նախարարություն
10. Վարուժան Վարդանյան	«Հանս Քրիստիան Քոֆոեդ» հիմնադրամ
11. Նաիրա Մարության	ՄԱԿ փախստականների գլխավոր հանձնակատարի գրասենյակ
12. Սուսաննա Գրիգորյան	ՄԱԿ փախստականների գլխավոր հանձնակատարի գրասենյակ
13. Հասմիկ Խաչատրյան	Հայկական կարմիր խաչի ընկերություն
14. Սաշիկ Սուլթանյան	Մարդու իրավունքների եվրոպական կենտրոն
15. Իվաբելլա Սարգսյան	Եվրասիա համագործակցության հիմնադրամ
16. Լուսինե Ստեփանյան	Հայկական Կարիտաս
17. Ալլա Հարությունյան	«Առաքելություն Հայաստան» բարեգործական ՀԿ

ՀԱՎԵԼՎԱԾ IV

ԿՎՎԱ ԳՈՐԾԸՆԿԵՐՆԵՐԻ ՀԵՏ

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՐՑԱՇԱՐ

Մեր մասին

Միգրացիայի միջազգային կազմակերպությունը (ՄՄԿ) հիմնադրվել է 1951 թ.: Այն հանդիսանում է միգրացիայի ոլորտում առաջատար միջկառավարական կազմակերպությունը և սերտորեն աշխատում է կառավարական, միջկառավարական և ոչ կառավարական (հասարակական) գործընկերների հետ:

173 անդամ, ինչպես նաև դիտորդի կարգավիճակ ունեցող 8 պետություններով և 100-ից ավելի երկրներում գործող գրասենյակներով ՄՄԿ-ն խթանում է մարդասիրական և կարգավորված միգրացիա ի շահ բոլորի: ՄՄԿ-ն դա իրականացնում է տրամադրելով ծառայություններ և խորհրդատվություն կառավարություններին և միգրանտներին:

Մասնավորապես վերադարձող միգրանտների աջակցության հարցում ՄՄԿ-ն աշխարհով մեկ իրականացնում է Կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման աջակցության (AVRR-ԿՎՎԱ) ծրագրեր՝ սկսած 1979 թ.-ից, որպես մարդասիրական և արժանապատիվ լուծում վերադարձի և վերաինտեգրման խնդիրներին:

Կառավարական և ոչ կառավարական շահակիցների, ինչպես նաև այլ միջազգային կազմակերպությունների հետ համագործակցաբար, ՄՄԿ-ն բարելավել է իր փորձագիտությունն ու ԿՎՎԱ ծրագրերի հասանելիությունը տարիների ընթացքում արդյունավետորեն աջակցելով ավելի, քան 1.6 միլիոն մարդու. 2019 թ. ՄՄԿ-ն օգնել է 64, 958 միգրանտների կամավոր վերադառնալու իրենց ծագման երկրներ:

Հայաստանի Հանրապետությունը որպես անդամ ՄՄԿ-ին միացել է 1993 թ.: Երկրում ՄՄԿ գործունեությունը կարգավորվում է Հայաստանի Կառավարության հետ ստորագրված մի շարք պաշտոնական փաստաթղթերով, ներառյալ Արտոնությունների և անձեռնմխելիության վերաբերյալ համագործակցության պայմանագիրը (1994 թ.) և Փոխըմբռնման հուշագիրը (2001 թ.):

ՄՄԿ գրասենյակը Երեւանում բացվել է 1993 թ.: Հայաստանում կազմակերպության խնդիրներն են. աջակցել Հայաստանին հասնելու սահմանների կառավարման պրակտիկայի, որը ապահովում է ճիշտ հավասարակշռություն վերահսկողության և աջակցության միջև և համապատասխանում է միջազգային ստանդարտներին; նվազեցնել և կանխել անձանց թրաֆիկինգը և անօրինական մուտքն ու ելքը; խթանել վերադարձածների, թրաֆիկինգի զոհերի, փախստականների, ներքին տեղահանված և ցածր եկամուտով անձանց ինքնաբավությունն ու ինտեգրացիան; աջակցել Կառավարությանը աշխատանքային միգրացիայի կառավարման հարցում; ակտիվացնել և վարձաքանակ գյուղական համայնքները:

Հիմնվելով ՄՄԿ երկարատև աջակցության և ԿՎՎԱ ոլորտում 41 տարվա փորձի վրա՝ սույն հարցաշարը հանդիսանում է ԿՎՎԱ կարիքների գնահատման մի մաս, որն իրականացվում է «Հայաստանում և Վրաստանում միգրանտների իրավունքների և լավ կառավարման խթանում» (**EMERGE**) ծրագրի շրջանակում Նորվեգիայի Արտաքին գործերի նախարարության ֆինանսական աջակցությամբ:

ՀԱՐՑԱՇԱՐԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Սույն հարցաշարի խնդիրն է բացահայտել այն շահակիցներին, որոնց հետ ՄՄԿ-ն և Հայաստանի Կառավարությունը կարող են համագործակցել Հայաստանից կամավոր վերադարձի աշխատանքներն իրականացնելու նպատակով, ինչպես նաև առկա լիազորություններն ու գործնական պրակտիկան հիմնական բացթողումները, կարողությունների կարգացման և օրենսդրական փոփոխությունների կարիքները բացահայտելու նպատակով:

- Սույն հարցաշարը փորձ է կատարում պարզել, թե ինչն է մոտիվացնում դերակատարներին մասնակցելու նման ծրագրերին, ինչպես նաև հասկանալու թե որքանով և ինչպես այդ դերակատարները կարող են ներգրավվել:
- Սույն հարցաշարը նպատակ ունի սահմանելու այն կարիքները, առաջնահերթությունները և հնարավոր խոչընդոտները, որոնք շահակիցները նշել են կամ ակնկալում են նոր կամավոր վերադարձի քաղաքականության իրականացման դեպքում:
- Սույն խորհրդատվության արդյունքները կխթանեն շահակիցների միջև երկխոսությունը, ինչպես նաև հնարավորություն կտան կառավարելու ակնկալիքները և սահմանելու կարիքները հնարավոր համագործակցության հենց սկզբից:

ՀԱՐՑԱՇԱՐԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ

Սույն հարցաշարը կազմված է 3 հիմնական բաժիններից, որոնք վերաբերում են կամավոր վերադարձի գործընթացի փուլերին՝ մասնավորապես, մինչ մեկնման փուլը, փաստացի վերադարձի փուլը և հետ-ժամանման ու վերաինտեգրման փուլը:

ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ԳԱՂՏՆԻՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՄՄԿ-ն կապահովի սույն հարցաշարի միջոցով տրամադրված ցանկացած տվյալի և տեղեկության գաղտնիությունը և չի փոխանցի երրորդ կողմի: Հայաստանում ՄՄԿ ընթացիկ ծրագրերի վերաբերյալ լրացուցիչ տեղեկություն ստանալու ցանկություն ունեցող մասնակիցները կարող են լրացնել իրենց կոնտակտային տվյալները հարցաշարի վերջում: Մենք Ձեզ հետ առանձին կապ կհաստատենք:

ՀԱՐՑԵՐ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՐՑԵՐ

1. Ստորև նշված ղր կազմակերպությունում եք Դուք աշխատում:

- a. Ակադեմիական հաստատություն
- b. Հայաստանում Եվրոպական միության պատվիրակություն
- c. Սփյուռքի հարցերով պահվող կազմակերպություն
- d. Դիվանագիտական ներկայացուցչություն
- e. Մարդու իրավունքների պաշտպան
- f. Միջազգային կազմակերպություն
- g. Միգրացիոն ծառայություն
- h. Արտաքին գործերի նախարարություն
- i. Արդարադատության նախարարություն
- j. Ազգային անվտանգության ծառայություն, սահմանապահ զորքեր
- k. ՀԿ, հիմնադրամ կամ քաղաքացիական հասարակության կազմակերպություն
- l. Քրեակատարողական հիմնարկ
- m. Ոստիկանություն
- n. ՄԱԿ գործակալություն
- o. Այլ.....

2. ղր մակարդակ(ներ)ում է գործում Ձեր կազմակերպությունը:

- a. Տեղական
- b. Ազգային
- c. Տարածաշրջանային
- d. Միջազգային

3. Միգրացիային առնչվող ղր թեմա(ներ)ն են գտնվում Ձեր կազմակերպության հետաքրքրության/իրավասության շրջանակում:

- a. Կամավոր վերադարձ և վերաինտեգրացիա
- b. Ապաստան և փախստականների խնդիրներ
- c. Սահմանների կառավարում
- d. Մարդկանց թրաֆիկինգ և անօրինական միգրացիա
- e. Իմիգրացիա
- f. Ինտեգրացիա
- g. Աշխատանքային միգրացիա
- h. Միգրացիայի կառավարում
- i. Միգրացիայի ուսումնասիրություն
- j. Միգրանտների իրավունքների պաշտպանություն
- k. Ռեադմիսիա
- l. Այլ`

4. Ըստ Ձեզ, որո՞նք են կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման (ԿՎՎԱ) ծրագրերի հիմնական ուժեղ և թույլ կողմերը:

- a. Ուժեղ կողմեր՝
- b. Թույլ կողմեր՝

5. Ձեր կարծիքով, ինչպե՞ս տեղական հասարակական կազմակերպություններն ու համայնքները կարող են ընդգրկվել վերադարձի գործընթացն էլ ավելի արդյունավետ իրականացնելու նպատակով:

.....

6. Հիմնվելով Ձեր կազմակերպության ներքին կառուցվածքի և լիազորությունների վրա՝ որո՞նք են այն խոչընդոտները, որոնց Դուք/Ձեր կազմակերպությունը կարող է հանդիպել Հայաստանից ԿՎՎԱ ծրագրի իրականացման համատեքստում ՄՄԿ հետ համագործակցելիս:

.....
.....
.....

7. Հայաստանից նոր ԿՎՎԱ համակարգը ներդնելու նպատակով գործող ազգային իրավական կանոնակարգերից և պրակտիկայից որո՞նք հետագա բարելավման և/կամ փոփոխման կարիք ունեն:

.....

8. Ձեր կարծիքով, ի՞նչ պետք է անել ազգային շահակիցների միջև համագործակցությունն ու համակարգումը բարելավելու նպատակով:

.....

9. Հաշվի առնելով Հայաստանի ազգային համատեքստը՝ որո՞նք են այն հիմնական խնդիրները, որոնք կարող են խոչընդոտել ԿՎՎԱ համակարգի մշակմանը:

- a. Ճամփորդական փաստաթղթեր ստանալու դժվարությունը
- b. Կացարանների բացակայությունը
- c. Ոլորտի վերաբերյալ դասընթացների բացակայությունը
- d. Դերակատարների միջև համակարգման բացակայությունը
- e. Քաղաքականության բացակայությունը
- f. Արձանագրությունների բացակայությունը
- g. Քաղաքականության մասով տարածաշրջանային երկխոսության բացակայությունը

- h. Գործունեության հաստատված ընթացակարգերի բացակայությունը
- i. Ազգային առողջապահական համակարգը
- j. Ազգային անվտանգության միջավայրը
- k. Այլ՝

10. Հաշվի առնելով Հայաստանի ազգային համատեքստը՝ որո՞նք են այն հիմնական բաղադրիչները, որոնց վրա պետք է կենտրոնանա նոր ԿՎՎԱ համակարգը:

.....

.....

.....

11. Հաշվի առնելով ծագման հնարավոր երկրները (Աֆղանստան, Բանգլադեշ, Հնդկաստան, Իրանի Իսլամական Հանրապետություն)՝ որո՞նք են այն հիմնական բաղադրիչները, որոնց վրա պետք է կենտրոնանա նոր ԿՎՎԱ համակարգը:

.....

.....

.....

12. Դասընթացների ինչպիսի՞ կարիքներ Դուք ունեք, եթե Ձեր կապակերպությունը համագործակցի Հայաստանում նոր ԿՎՎԱ համակարգի ներդրման հարցում:

- a. Վերադարձի միգրացիայի հաղորդակցություն և տեսանելիություն
- b. Թրաֆիկինգի և անօրինական միգրացիայի դեմ պայքար
- c. Տվյալների հավաքագրում, մշակում և վերլուծություն
- d. Գործունեության հաստատված ընթացակարգերի և ուղեցույցների մշակում
- e. Վերադարձի միգրացիայի հարցում համագործակցության և քաղաքականության ամբողջականության խթանում
- f. Գործիքների, տեխնիկայի և մեթոդների փոխանակում
- g. ԿՎՎԱ թեկնածուների բացահայտում
- h. Վերադարձի միգրացիայի հիմնական միտումները
- i. Միգրացիան և գեներային հարցերի
- j. Միգրացիան և առողջապահությունը
- k. Հետ-ժամանման և վերաինտեգրման հարցում աջակցությունը
- l. Խորհրդատվության տեխնիկաները մինչ մեկնումը
- m. Հատուկ կարիքներ ունեցող (թրաֆիկինգի զոհեր, առանց ուղեկցության անչափահասներ, բժշկական դեպքեր և այլն) մարդկանց վերադարձը
- n. Վերադարձողների անհատական գործերի վարումը
- o. Այլ՝

ՄԱՍ 1-ին. ՄԻՆՉ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒՄ

13. Ինչպե՞ս պետք է գործեն վերադարձի հնարավոր թեկնածուներին տեղկատվության տրամադրման և ուղղորդման մեխանիզմները (մի քանի տարբերակ ընտրելու հնարավորություն):
- a. Հատուկ կացության և վերադարձի վերաբերյալ խորհրդատվական կենտրոնների միջոցով
 - b. Կենտրոնացված թեժ գծի ծառայությունների միջոցով
 - c. Կենտրոնացված ինտերնետային կայքի միջոցով
 - d. Համապատասխան վայրերում պոտենցիալ թեկնածուներին ԿՎԿԱ թռուցիկներ քաժանելու միջոցով
 - e. ՄՄԿ միջոցով
 - f. Այլ

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՀԱՍԱՆԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԻՐԱԶԵԿՈՒՄ

14. Հետաքրքրված եք արդյոք վերադարձի պոտենցիալ թեկնածուների շրջանում կամավոր վերադարձի վերաբերյալ տեղեկատվության հասանելիության բարելավման և իրապեկման ծրագրերում:
- a. Այո
 - b. Ոչ
 - c. Հնարավոր է

ԽՈՐՀՐԴԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

15. Հաշվի առնելով լիապորությունները՝ Ձեր կազմակերպությունը հետաքրքրված կլինի՞ տրամադրելու անհատական խորհրդատվություն վերադարձի թեմայով պոտենցիալ թեկնածուներին:
- a. Այո
 - b. Ոչ
 - c. Հնարավոր է
16. Ինչպիսի՞ գործիքների կարիք ունեք հապատասխան անհատական խորհրդատվություն տրամադրելու համար:
- a. Վերադարձին առնչվող և ծագման երկրի վերաբերյալ տեղեկատվական թերթիկների տրամադրում
 - b. Դասընթացներ վերադարձի վերաբերյալ անհատական խորհրդատվության տեխնիկաների մասին
 - c. Խոցելի դեպքերի խորհրդատվության ձեռնարկ
 - d. Այլ

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԳՈՐԾԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

17. Ի՞նչ կառաջարկեք մինչ մեկնման փուլում ընդգրկված տարբեր դերակատարների միջև համագործակցությունը բարելավելու նպատակով:

.....

ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐ

18. Հաշվի առնելով ներկայիս ազգային համատեքստը՝ ի՞նչ խնդիրներն ու մարտահրավերները կարող են խոչընդոտել մինչ մեկնման փուլի աշխատանքներին:

.....

ՄԱՍ 2-ՐԴ. ՎԵՐԱԴԱՐՁ

19. Եթե առկա են, որո՞նք Ձեր կազմակերպության երեք հիմնական պարտականությունները Հայաստանում միգրանտների ընդունման և նրանց վերադարձի կազմակերպման հարցում:

.....
.....
.....

20. Ի՞նչ կառաջարկեք վերադարձի փուլում ընդգրկված տարբեր դերակատարների միջև համագործակցությունը բարելավելու նպատակով:

.....

21. Հաշվի առնելով ներկայիս ազգային համատեքստը՝ ի՞նչ խնդիրներն ու մարտահրավերները կարող են խոչընդոտել վերադարձի փուլի աշխատանքներին:

.....

ՄԱՍ 3-ՐԴ. ՀԵՏ-ԺԱՄԱՆՈՒՄ ԵՎ ԻՆՏԵԳՐԱՑԻԱ

22. Հաշվի առնելով լիպսոթյունները՝ Ձեր կազմակերպությունը հետ-ժամանման ի՞նչ ծրագրում կցանկանա համագործակցել ՄՄԿ հետ:

- a. Ստանալ տեղեկատվություն վերաինտեգրման աջակցության վերաբերյալ
- b. Տրամադրել խորհրդատվություն և ուղղորդել վերադարձածներին դեպի վերաինտեգրման ծառայություններ
- c. Տրամադրել լրացուցիչ վերաինտեգրման աջակցություն

- d. Բացահայտել և լուծել համայնքի ներսում առկա կարիքներն ու խթանել հնարավորությունները
- e. Խթանել վերաինտեգրման ծրագրերը՝ վերադարձածներին կապելով համայնքների հետ
- f. Ներգրավել վերաինտեգրմանն առնչվող ծրագրերի մշակման գործընթացում
- g. Ձևավորել համակարգման մեխանիզմներ խթանելու, փոխլրացնելու և ամբողջականացնելու վերաինտեգրմանն առնչվող ծրագրերը
- h. Բարելավել քաղաքականությունը լավ կառավարվող միգրացիան խթանելու նպատակով

23. Ինչ կառաջարկեք վերաինտեգրման դեպքերի վերաբերյալ պատշաճ արձագանք ստանալու համար:

.....

24. Ինչ կառաջարկեք վերաինտեգրման գործընթացում տեղական համայնքին ներգրավվելու համար:

.....

25. Ինչ կառաջարկեք վերաինտեգրման աջակցության կայությունն ապահովելու համար:

.....

26. Ինչ կառաջարկեք հետ-ժամանման փուլում ընդգրկված տարբեր դերակատարների միջև համագործակցությունը բարելավելու նպատակով:

.....

27. Հաշվի առնելով ներկայիս ազգային համատեքստը՝ ի՞նչ խնդիրներն ու մարտահրավերները կարող են խոչընդոտել հետ-ժամանման և վերաինտեգրացիայի փուլի աշխատանքներին:

.....

28. Մեկնաբանություններ

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՏՎՅԱԼՆԵՐ

ՄՄԿ-ն ուրախ կլինի համագործակցել Ձեզ հետ հետագա ծրագրերի շրջանակներում:

Համագործակցության հնարավորությունները քննարկելու նպատակով Ձեզ հետ կապ հաստատելու համար խնդրում ենք ստորև լրացնել Ձեր տվյալները: Խնդրում ենք հաշվի առնել, որ ՄՄԿ-ն ապահովվի Ձեր անձնական տվյալների գաղտնիությունը:

Անուն, Ազգանուն՝

Կապմակերպություն՝

Քաղաք և երկիր՝

Էլ-փոստի հասցե՝

Հեռախոսահամար՝

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՎԵԼԿԱԾ V ՄՄԿ ԿՎԿԱ ծրագրերի ընդհանուր Նկարագրությունը

Բելգիա, Ֆինլանդիա, Վրաստան, Գերմանիա, Հունաստան, Մոլդովայի Հանրապետություն, Սերբիա

Բելգիա

Կամավոր վերադարձի աջակցության ծրագիրը (Նախկինում REAB անունով հայտնի ծրագիր/Ապաստան հայցողների վերադարձ և արտագաղթ Բելգիայից) Բելգիայում իրականացվում է 1984 թ.-ից: Նախապես ֆինանսավորվելով Բելգիայի սոցիալական ինտեգրման նախարարության կողմից, այժմ Ապաստան հայցողների ընդունման դաշնային գործակալության միջոցով (Fedasil) գործում է Ներքին գործերի նախարարության հովանու տակ:

Այս ԿՎԱ ծրագիրն իրականացվում է պետական հաստատությունների, քաղաքացիական հասարակության և միգրանտների համայնքների հետ սերտ համագործակցությամբ՝ ներկայանալով որպես կամավոր վերադարձի նկատմամբ բավմամակարդակ մոտեցման օրինակ և ստեղծելով միգրացիայի կառավարման համապարփակ համակարգ՝ ի շահ բոլոր ներգրավված կողմերի:

ՄՄԿ-ը կամավոր վերադարձի անհրաժեշտ աշխատանքները կատարելու և միգրանտների համար Բելգիայում գտնվելու յուրաքանչյուր փուլում ծրագրից հեշտորեն օգտվելու հնարավորություն ապահովելու համար ստեղծել է գործընկերների լայն ցանց, որն ընդգրկում է Բելգիայի ամբողջ տարածքը: Կամավոր վերադարձի ցանցը բաղկացած է հասարակական կազմակերպություններից (ՀԿ), տեղական ինքնակառավարման մարմիններից (մի քանի քաղաքներ և համայնքներ), ապաստան հայցողների ընդունման կառավարական կառույցներից, ինչպիսիք են Fedasil-ը և Կարմիր խաչի ընդունման կենտրոնները (Ֆլամանդական Կարմիր խաչ, ֆրանսախոս Կարմիր խաչ), միգրանտների ընկերություններ և Ներգաղթի գրասենյակ:

Ընդունող տեղական կազմակերպություններում բնակվող միգրանտները կամավոր վերադարձի ծրագրից կարող են օգտվել Fedasil-ի միջոցով կամ իրենց ընտրած կամավոր վերադարձի գործընկերոջը դիմելու միջոցով: Սրանք տրամադրում են արդյունավետ ծառայություններ, որոնք հարմարեցված են միգրանտների տարբեր կարիքներին՝ ապահովելով, որ յուրաքանչյուր պոտենցիալ շահառու կարողանա ընտրել կամավոր վերադարձի ծրագրից օգտվելու առավել հարմար ձևը:

Սկսած 2006 թ.-ից ՄՄԿ-ը վերակազմակերպման կառուցողական աջակցություն է տրամադրում ԾԵ-ների վերադարձից հետո վերաինտեգրման աջակցության համար ՄՄԿ դիմած շահառուներին: Ծրագրի այս բաղադրիչն իրականացվում է Միջազգային կարիտասի հետ համատեղ: Ըստ այդմ, վերաինտեգրման աջակցություն ստացող միգրանտները բաժանվում են երկու մասի: Այս աջակցությունը ներառում է հետևյալ տարրերը՝ մեկնմանը նախորդող և հետդարձի խորհրդատվություն և կողմնորոշում. ճամփորդական պատրաստություններ, ներառյալ թռիչքների տոմսերի ամրագրում և աջակցություն

օդանավակայանում ամբողջ ճանապարհորդության ընթացքում. ուղեգրումներ տեղական կառավարման և ոչ պետական գործընկերների, որոնք ԾԵ-ներում շահառուներին մատուցում են անհրաժեշտ ծառայություններ. նպաստների բնաիրային փաթեթների առաքում՝ ֆինանսավորելու և դյուրացնելու եկամտաբեր աշխատանքներ (այսինքն՝ շահառուների փոքր ձեռնարկությունների վարձացում, բաժնեմասերի և ապրանքների գնում և այլն), վարչական, բժշկական և սոցիալ-հոգեբանական օժանդակության ֆինանսավորում, անհատի և հմտությունների ու կարողությունների վարձացում՝ ներդրումներ կատարելու համար՝ մուծելով մասնագիտական և տեխնիկական ուսուցման կամ կրթության վարձավճարները, հիմնական բնակարանային վարձերը (այսինքն՝ վճարներ վարձակալության, վերանորոգման, կենցաղային առարկաների գնման համար և այլն) և մշտական աշխատանքի կամ ինտերնատուրայի աշխատավարձերի մասնակի վճարում:

Դիմումներ ներկայացրած միգրանտներին ՄՄԿ-ը և նրա վերադարձի գործընկերները տրամադրում են վերադարձի և վերաինտեգրման վերաբերյալ մեկնմանը Նախորդող խորհրդատվություն, որպեսզի միգրանտները տեղեկացված լինեն և կայացնեն անկախ որոշումներ: Այս խորհրդատվության նպատակն է տրամադրել գոյություն ունեցող ճշգրիտ և օբյեկտիվ տեղեկություններ վերադարձի և վերաինտեգրման գործընթացի վերաբերյալ և գնահատել անհատական կարիքները:

Յուրաքանչյուր շահառուի առանձնահատուկ խոցելի կողմերը որոշվում են մեկնմանը Նախորդող խորհրդատվության ժամանակ գենդերազգային կարիքների գնահատման և ուղեգրող ԿՎՎԱ գործընկերների հետ ակտիվ կապի միջոցով: Ծրագիրը նպատակաուղղված է լուծելու կանանց, աղջիկների, տղաների և տղամարդկանց հատուկ կարիքները, ներառյալ՝ ԼԳԲՏԶՄ-ների (լեսբուհի, գեյ, երկսեռ, տրանսգենդեր, քվիր, միջսեռ), ընդգրկելով տարբեր տարիքներ, որպեսզի բոլորը հավասարապես օգտվեն տրամադրվող աջակցությունից:

Բյուջեում ՄՄԿ Միգրանտների պաշտպանության և աջակցության թիմը ծավալուն խորհրդատվական ծառայություններ է տրամադրում իրենց ծագման երկիր կամավոր վերադառնալուց հետո պաշտպանության կարիք ունեցող խոցելի միգրանտների և վերաինտեգրման աջակցության կարիք ունեցող միգրանտների:

Ծրագրի պայմանագրային հիմքը Fedasil-ի և ՄՄԿ-ի միջև կոնվենցիա ORG001-2016-ն է, և Fedasil-ի, ՄՄԿ-ի ու Միջազգային կարիտասի միջև կոնվենցիա VT-2010-001 վերաինտեգրման եռակողմ համաձայնագիրն է: Բյուջեն հատկացվում է տարին մեկ անգամ և կարող է թարմացվել իրականացման տարվա ընթացքում՝ Կոնվենցիայի մեջ փոփոխություններ կատարելով, որոնք ՄՄԿ-ի, Fedasil-ի և Միջազգային կարիտասի կողմից փոխադարձաբար համաձայնեցվում են եռամսյակային կազմակերպական հանձնաժողովների հանդիպումների ժամանակ: Ազգային մակարդակում ԿՎՎԱ ծրագրի հետևողական կառավարումն ապահովելու համար ծրագրին զուգահեռ գործում է ՄՄԿ-ի վերաինտեգրման ծրագիրը, որը ֆինանսավորվում և համաֆինանսավորվում է համապատասխանաբար՝ Ապաստանի, միգրացիայի և ինտեգրման հիմնադրամ (ԵԱՄԻՀ) - Բելգիայի ազգային գործողությունների և Fedasil-ի կողմից: Ծրագիրը տրամադրում է երկրներին բնորոշ վերաինտեգրման աջակցություն, իրականացման ժամկետը 01.01.2020-ից մինչև 31.12.2021-ն է: Այս ծրագիրը ինտեգրման համալրող աջակցություն է տրամադրում Իրաքի, Աֆղանստանի, Եթովպիայի, Հայաստանի և Ռուսաստանի Դաշնության քաղաքացիներին, որոնք Բելգիայի վերադարձի քաղաքականության համար առաջնային երկրներ են բելգիական ԿՎՎԱ ծրագրի ներքո: Այն նպատակաուղղված է ընտրված ԾԵ-ներում ՄՄԿ

գրասենյակների ԿՎՎԱ դաշտի կարողությունների ամրապնդմանը: ԵԱՄԻՀ ծրագրի շրջանակում տրամադրվող վերաինտեգրման համալրող աջակցությունից կարող են օգտվել նաև այլ երկրների քաղաքացիներ: Մոնիթորինգի գործընթացի շրջանակում ծրագիրը ներառում է ծագման երկրներում տարբեր դիտորդական և կառավարման առաքելություններ, որոնք կապմակերպվում են Fedasil-ի հետ համատեղ՝ վերլուծելու վերաինտեգրման աջակցության ապդեցությունը անհատների, ինչպես նաև տեղական համայնքների վրա:

1984 թ.-ից մինչև 2020 թ. սեպտեմբերը ներառյալ Բելգիայից կամավոր տուն վերադառնալու համար ՄՄԿ աջակցությունից օգտվել է 82,223 միգրանտ: 2006 թ.-ից ի վեր միգրանտների այդ թվից վերաինտեգրման աջակցություն է ստացել 11,761 մարդ:

Տվյալներ. Բելգիայից կամավոր վերադարձի (առաջին 5-ը) և վերաինտեգրման աջակցություն ստացածները 2019 թ.-ին՝ ըստ ժամանման երկրների

Ժամանման երկիրը	Վերադարձածների թիվը	Որից վերաինտեգրման աջակցություն ստացածները
Բրազիլիա	456	21
Ռումինիա	320	1
Ուկրաինա	290	11
Իրաք	101	77
Վրաստան	98	24
ԸՆդամենը (առաջին 5-ը)	1,265	134
ԲՈՒՈՐԸ ՄԻԱՍԻՆ (բոլոր ժամանման երկրները)	2,183	596

Հաջողված գործելակերպեր

- Ծրագիրը ներառում է ուղեգրման համապարփակ մեխանիզմ՝ ամբողջ տարածքում գտնվող տարբեր գործընկերների (98) շնորհիվ, որոնք միգրանտների անհատական կարիքներին կարող են արձագանքել նրանց կարիքներին հարմարեցված եղանակներով:
- ՄՄԿ-ը ապահովում է անհատական վերադարձի խորհրդատվություն՝ իր թեմատիկ և աշխարհագրական վերադարձի ու վերաինտեգրման խորհրդատուների շնորհիվ, որոնք նաև շարժական են՝ միգրանտներին իրենց բնակավայրերում ընդունելու համար:
- Առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձվում խոցելի միգրանտներին, ինչպիսիք են բժշկական դեպքերը, առանց ուղեկցության անչափահասները, թրաֆիքինգի պոհերը և ուրիշներ:
- Ծագման երկրներում դիտորդական առաքելությունները թույլ են տալիս գնահատել ծրագիրը և հարմարեցնել երկրների իրողություններին ու շահառուների իրական կարիքներին:

Հիմնական դժվարությունները և բացերը

- Վերաինտեգրման լրացուցիչ աջակցությունը տրամադրվում է ԵԱՄԻՀ-ի ֆինանսավորմամբ, որը սահմանափակ է նպաստների չափի և օգտվելու չափանիշների առումով:
- Վերաինտեգրման աջակցությունը տրամադրվում է ՄՄԿ-ի և Կարիտասի կողմից, ինչը կարող է որոշակի շփոթություն առաջացնել շահառուների շրջանում:

Լրացուցիչ տեղեկություններ՝

www.bit.ly/3h0cwyx:

Ֆինլանդիա

Բացառությամբ այս կամ այն ապգությանն ուղղված տարբեր ծրագրերի և վերադարձի հատուկ ծրագրերի՝ Ֆինլանդիայում մինչև 2010 թ. չկար ընդհանուր ԿԿՎԱ ծրագիր: Վերադարձը հիմնականում կազմակերպվում էր ոստիկանության կողմից, միաժամանակ կամավոր վերադարձեր կազմակերպում էր նաև ՄՄԿ-ը՝ ըստ կոնկրետ դեպքերի առաջացման: ԵՄ վերադարձի մասին (2008/115/EC) հրահանգի ընդունումից հետո Ֆինլանդիայի իշխանությունները կամավոր վերադարձը պաշտոնապես ներդրեցին որպես հարկադիր վերադարձի համեմատ գերադասելի տարբերակ:

Ընթացիկ ԿԿՎԱ Ֆինլանդիայի ծրագիրը, որը կառուցվածքային հիմունքներով սկսվեց 2010 թ.-ին, այսօր ֆինանսավորում է Ֆիննական ներգաղթի ծառայությունը (Migri):

ՄՄԿ Ֆինլանդիայի առաքելությունը Migri-ի անունից՝ կարճաժամկետ պայմանագրերի հիման վրա, ԿԿՎԱ շահառուներին աջակցություն է տրամադրել 2015 թ.-ի հուլիսից, իսկ 2016 թ.-ի սկզբին տեղի ունեցած պետական գնումների գործընթացից հետո, ընտրվել է որպես ԿԿՎԱ իրականացնող գործընկեր նախնական 27-ամսյա ժամկետի համար՝ մինչև 2018 թ.-ի սեպտեմբեր: Դրան հաջորդել է Migri-ի գնումների վերաբերյալ հաջորդ որոշումը՝ նույնպես 27 ամիս ժամկետով՝ 2018թ.-ի հոկտեմբերից մինչև 2020-ի դեկտեմբեր, նպաստելով ԿԿՎԱ աջակցության անընդմեջ տրամադրմանը և հաստատված ընթացակարգերի հիման վրա համագործակցության շարունակմանը:

Այն ընդգրկում է ապգային օրենսդրությամբ սահմանված հետևյալ հասցեական խմբերը՝ անձինք, ովքեր բացասական որոշում են ստացել իրենց ապաստանի հայցադիմումի վերաբերյալ, անձինք, ովքեր հետ են կանչել իրենց ապաստանի հայցը, մարդկանց թրաֆիքինգի զոհերը, ովքեր չունեն բնակության գրանցում Ֆինլանդիայում, անձինք, ովքեր ստացել են ժամանակավոր պաշտպանություն, անձինք, ովքեր ստացել են ժամանակավոր կացության թույլտվություն, քանի որ չեն կարող հեռացվել երկրից, բայց Ֆինլանդիայում բնակության գրանցում չունեն, անձինք, ում միջապգային պաշտպանության կարգավիճակը Ֆինլանդիայում հետկանչվել կամ չեղարկվել է և ընդունվել է նրանց արտաքսման որոշում:

Ֆինլանդիայում ՄՄԿ-ի կողմից տրամադրվող աջակցությունը ներառում է մեկնմանը նախորդող խորհրդատվություն, ճամփորդական փաստաթղթերի ձեռքբերման օժանդակություն, օգնություն Ֆինլանդիայում ծնված երեխաների գրանցման համար, ճամփորդության կազմակերպում և ծախսերի փակում անձի ներկայիս գտնվելու վայրից մինչև վերադարձի երկրում վերջնական ժամանման վայր, ինչպես նաև վերաինտեգրման

հնարավոր աջակցություն՝ կանխիկ կամ բնեղեն օգնության ձևով:

Միաժամանակ ՄՄԿ-ը տրամադրում է նախնական խորհրդատվություն այն ապաստան հայցողներին, ովքեր ստացել են վերջնական բացասական որոշում իրենց ապաստանի դիմումի վերաբերյալ և ովքեր այլևս ընդունման կենտրոնի շահառու չեն: Որպես ընդհանուր կանոն, այդպիսի անձանց ՄՄԿ-ը ուղեգրում է Migri-ի RETU-ծրագրի («Վերադարձը որպես տարբերակ» ծրագիր, «RETU-Mahdollisuutena vapaaehtoinen paluu») խորհրդատուներին՝ ԿՎԿԱ դիմում լրացնելու և գնահատման ու որոշման ընդունման հանձնելու համար:

ԿՎԿԱ Ֆինլանդիայի ծրագիրը գործում է նվիրատուի հետ 2 տարով կնքված պայմանագրի հիման վրա՝ մեկ տարվա բյուջեով, որը կարող է վերանայվել: Օրենքը (Ակտը) «Ընդունման մասին» ներառում է ԿՎԱ որոշ ասպեկտներ, ինչպես օրինակ՝ ընդունման կենտրոններում տրամադրվող խորհրդատվությունը:

Մեկնման կանխիկ նպաստների և ժամանումից հետո վերաինտեգրմանն ուղղված առավել համապարփակ աջակցության տրամադրումը հիմնված է «Ընդունման մասին» օրենքի և Ներքին գործերի նախարարության հրամանագրի վրա (2018 թ. Թիվ 648/2017, իսկ 2019 թ. հունվարի 1-ից՝ Թիվ 1278/2018): Այս հրամանագիրը ըստ երկրների թվարկում է աջակցության առավելագույն չափերը, այնուհետև սահմանում է՝ որ առավելագույնից ցածր կամ ոչ մի ֆինանսական աջակցություն չի կարող տրամադրվել, եթե իշխանությունները համարում են, որ վերադարձողը չունի լիարժեք աջակցության կարիք, կամ եթե կա հիմնավոր կասկած, որ աջակցությունը չարաշահվելու է:

Ժամանումից հետո կանխիկ նպաստներն, ընդհանրապես, վճարվում են ծագման երկրներում ՄՄԿ տեղական առաքելությունների կողմից, իսկ բնեղեն աջակցությունը տրամադրվում է հիմնականում Վերադարձի և վերաինտեգրման եվրոպական ցանցի (ERRIN) միջոցով: ERRIN-ի ծածկույթում չընդգրկված ծագման երկրներում բնեղեն աջակցության տրամադրումն իրականացվում է ԾԵ-ներում ՄՄԿ առաքելությունների կողմից և համակարգվում ՄՄԿ ֆինանսական առաքելության կողմից: Ի լրումն ժամանմանը հաջորդած վերաինտեգրման աջակցությանը, շահառուներն ստանում են (եթե կիրառելի է) մեկնման կանխիկ նպաստ, որը վճարվում է ՄՄԿ-ի կողմից՝ կապված Հելսինկի-Վանտաա օդանավակայանից մեկնելու աջակցության հետ (սովորաբար 200 եվրո/չափահասի և 100 եվրո/երեխայի հաշվով, որը նախատեսվում է ծախսել ճանապարհորդության ընթացքում կամ ժամանելու ժամանակ առաջացող անմիջական կարիքների համար): Հետժամանման բնեղեն նպաստները տրամադրվում են կամ ՄՄԿ-ի կամ ERRIN-ի կողմից, ընդ որում շահառուներն իրավունք չունեն երկու աղբյուրից էլ աջակցություն ստանալ:

2020 թ.-ի հունվարից դեկտեմբեր վերադարձող շահառուների հաշվարկային թիվը կազմում է ամսական 60 մարդ՝ շուրջ 50 տոկոսը իրաք վերադարձողներ, մինչդեռ նախորդ տարիների փորձը ցույց է տալիս, որ ծագման երկրների շարքում ամենահաճախը եղել են Ռուսաստանի Դաշնությունը, Վրաստանը և Իրանի Իսլամական Հանրապետությունը:

Տվյալներ. Ֆինլանդիայից կամավոր վերադարձի (առաջին 5-ը) և վերաինտեգրման աջակցություն ստացածները 2019 թ. -ին ըստ ժամանման երկրների

Ժամանման երկիրը	Վերադարձածների թիվը	Որից վերաինտեգրման աջակցություն ստացածները
Իրաք	187	186
Ռուսաստանի Դաշնություն	42	42
Վրաստան	26	25
Իրան (Իսլամական Հանրապետություն)	22	21
Ուկրաինա	17	12
ԸՆդամենը (առաջին 5-ը)	294	286
ԲՈՒՈՐԸ ՄԻԱՄԻՆ (բոլոր ժամանման երկրները)	391	372

Հաջողված գործելակերպեր

- Կառավարության ֆինանսավորման ձկունություն.
- Գոյություն ունեցող օգնության գծեր շահառուների համար (միայն այն թեկնածուների համար, ովքեր ուղեգրվել են ՄՄԿ).
- Չսահմանափակել/չխստացնել օգտվելու իրավունք ունեցող երկրների թիվը: Ծրագիրը պետք է լինի կարիքների, այլ ոչ թե երկրների վրա հիմնված:

Հիմնական դժվարությունները և բացերը

- Ղեկավարումը լիովին Կառավարության ձեռքում է, ՄՄԿ-ը տրամադրում է միմիայն նյութատեխնիկական և տեղաշարժի ու վերադարձի կազմակերպման աջակցություն: ՄՄԿ-ը համարվում է «պատվերների գործակալություն».
- Վերադարձի և վերաինտեգրման եվրոպական ցանցի (ERRIN) բավական մեծ թվով դեպքեր ֆինլանդիայից: Սա որոշ շփոթություն է առաջացնում շահառուների շրջանում (ներգրավված են տարբեր դերակատարներ).
- ՄՄԿ-ը չի տրամադրում վերաինտեգրման խորհրդատվություն, որն ըստ երևույթին տրամադրվում է ընդունման կենտրոններում (որոնք բնականաբար հաճախ չունեն վերաինտեգրման կոնկրետ փորձ, ինչպես նաև հարկ եղածի պես տեղեկացված չեն ԾԵ-ների իրավիճակների մասին): Կենտրոնների անձնակազմերի վերապատրաստումը կազմակերպում է Ֆիննական միգրացիոն ծառայությունը՝ Միգրին, թեև ՄՄԿ-ը ժամանակ առ ժամանակ ներգրավվում է վերապատրաստման միջոցառումներում.

- Հաղորդակցությունն ամբողջությամբ իրականացվում է Կառավարության կողմից և միշտ չէ, որ լիովին համապատասխանում է ԿՎՎԱ-ի վերաբերյալ ՄՄԿ ուղերձներին (օրինակ, ՄՄԿ ԿՎՎԱ ծրագրի «մարդկային և արժանապատիվ» շեշտադրմանը հակառակ՝ պակասում է մարդկային և հեռանկարային մոտեցումը)։
- Թիրախային խումբը սահմանափակվում է միայն ապաստան հայցողներով (մերժված կամ նրանք, ովքեր չեղարկում են վերադարձի համար իրենց ապաստանի դիմումը) և թրաֆիքինգի զոհերով (խիստ փոքրաթիվ հայցեր)։ Աշխատանքային միգրանտները, ընտանիքները, փաստաթղթեր չունեցող միգրանտները և այլն բացառվում են օգտվող շահառուների ցուցակներից։
- Շահառուների մոնիթորինգը (օրինակ՝ Վերախնտեգրման կայունության մոնիթորինգ) մինչ այժմ ներառված չէ ծրագրի մեջ՝ դրա վերաբերյալ պաշտոնական որոշում չլինելու պատճառով։ 2019-2020 թթ.-ին շահառուների ընտրանքի մոնիթորինգ, հիմնականում՝ Իրաքում, իրականացրել է ՄՄԿ-ը, թեև ֆինանսավորումը եղել է Միգրիի կողմից (2019 թ.-ին Վերաադարձի և վերախնտեգրման եվրոպական ցանցի միջոցով ֆինանսավորվող և Միգրիի կողմից իրականացրած ծրագրով)։

Լրացուցիչ տեղեկություններ՝

www.bit.ly/2RsOiCE,
www.voluntaryreturn.fi/en/voluntary-return/:

Վրաստան

2013 թ.-ից ի վեր Վրաստանում ՄՄԿ գրասենյակն իրականացնում է ԿՎՎԱ համապարփակ ծրագրի Վրաստանում բնակվող օտարերկրացիների համար, ովքեր իրենց հայրենիք վերադառնալու ցանկություն են հայտնել, սակայն միջոցներ չունեն դրա համար։ Այս ծրագիրը բաղկացած է մեկնմանը նախորդող խորհրդատվությունից և մարդասիրական աջակցությունից, ճանապարհորդության կազմակերպումից և իրենց հայրենի համայնքներում վերախնտեգրման հետագա աջակցությունից՝ շնորհիվ իրենց հայրենի երկրներում ՄՄԿ գրասենյակների ներգրավման։

Ի լրումն այս անհատական տեղաշարժերի կազմակերպման՝ ՄՄԿ-ը վրացական իշխանություններին օգնում է մշակել վերադարձի կառավարման բարձր չափորոշիչներ, ներառյալ այն միգրանտների համար, ում տեղավորել են միգրանտների պահման կենտրոնում՝ ելնելով այն սկզբունքից, որ կամավոր վերադարձը պետք է առաջնային լինի հարկադիր վերադարձի տարբերակների նկատմամբ։

Անցած 8 տարիների ընթացքում ՄՄԿ-ը աջակցել է 642 միգրանտի՝ արժանապատվորեն հայրենիք վերադառնալու համար։

Ծրագիրը ֆինանսավորվում է ԵՄ-ի կողմից՝ համապարփակ, սահմանային և միգրացիայի կառավարման մի շարք ծրագրերի շրջանակում, որոնք Վրաստանում ՄՄԿ գրասենյակն իրականացնում է 2013 թ.-ից։

Վրաստանում ՄՄԿ-ի և Վրաստանի արտաքին գործերի նախարարության միջև Վրաստանից անկանոն միգրանտների կամավոր վերադարձի աջակցության վերաբերյալ փոխհամագործակցության հուշագիր է ստորագրվել 2015 թ. հունվարի 21-ին՝ 5 տարի

ժամկետով: Այն սահմանում է Վրաստանից ԿԿԿԱ ոլորտում երկու կողմերի ներգրավման հիմնական սկզբունքներն ու ուղղությունները:

ՄՄԿ-ը շարունակում է համագործակցել Ներքին գործերի նախարարության միգրացիայի վարչության հետ՝ հարկադիր վերադարձին մարդասիրական այլընտրանք առաջարկելու և կալանավորված միգրանտներին վերադարձից հետո վերաինտեգրման աջակցության ժամկետն ավելացնելու հարցում՝ հիմնվելով ՆԳՆ-ի հետ 2015 թ.-ին ստորագրված Համագործակցության համաձայնագրի վրա:

Հասցեագիր շահառուները խոցելի միգրանտներ են՝ առողջական խնդիրներ ունեցող մարդիկ և մարդկանց թրաֆիքինգի զոհեր, թնջուկում հայտնված միգրանտներ, մերժված ապաստան հայցողներ և Վրաստանում բնակվող այլ օտարերկրացիներ, ովքեր ցանկանում են վերադառնալ իրենց ծագման երկրներ, սակայն միջոցներ չունեն դրա համար:

ՄՄԿ-ը այս ծրագիրն իրականացնում է Վրաստանի կառավարությունից անկախ:

Այս ծրագիրը, որպես կանոն, ներառում է հետևյալ ծառայությունները՝

- Անմիջական և երկարաժամկետ (հետժամանման) կարիքների գրանցում և որոշում.
- Նախքան մեկնումը մարդասիրական օգնություն խիստ կարիքավոր միգրանտներին: Սա կարող է ներառել բժշկական օգնություն նրանց համար, ովքեր խնամքի կարիք ունեն նախքան ճանապարհորդությունը, և անօթևանների ժամանակավոր տեղավորում.
- Միջազգային օդային ճանապարհորդություն դեպի վերջնական ժամանման վայր՝ ՄՄԿ-ի աջակցությամբ, որը նախատեսված է Թբիլիսիի կամ Բաթումի մեկնման օդանավակայաններում, ինչպես նաև տարանցիկ և ժամանման օդանավակայաններում.
- Կանխիկ օգնություն՝ դյուրացնելու ճամփորդությունը ծագման երկրի ցամաքով մինչև վերջնական ժամանման վայր.
- Միգրանտների ծագման երկրում ՄՄԿ գրասենյակի կողմից տրամադրված վերաինտեգրման աջակցություն, պայմանով, որ վերջիններս հետաքրքրություն ցուցաբերեն այս ծառայության նկատմամբ և կապվեն ՄՄԿ-ի հետ՝ վերաինտեգրման անհատական պլան մշակելու համար: Վերաինտեգրման աջակցությունը կարող է լինել տարբեր ձևերի, սակայն ծրագրի շրջանակում ամենատարածված աջակցությունը փոքր ձեռնարկությունների հիմնումն է, ժամանակավոր կացարան գտնելը, ուսումնական ծրագրերում ընդգրկվելը և կենցաղային իրեր գնելը՝ վերադարձողների կյանքի որակը և բարեկեցությունը բարելավելու համար:

Այս ծառայությունների հասանելիության վերաբերյալ տեղեկությունները տպագիր նյութի ձևով տարածում են գործընկեր կազմակերպությունները (օրինակ՝ ՄԱԿՓԳՀ-ը և նրա գործընկեր Վորլդ Վիժնը ապաստան հայցողների համար և Ներքին գործերի նախարարության միգրացիայի վարչությունն ու Արտաքին գործերի նախարարության հյուպատոսական վարչությունը, որոնք աջակցում են անկանոն միգրանտներին): Այս գրքույկը հասանելի է առցանց՝ չորս լեզուներով (անգլերեն, ֆրանսերեն, ռուսերեն և արաբերեն):

ՄՄԿ-ի վերադարձի աջակցության դիմումների քանակը կանոնավորապես բարձր է եղել,

ցույց տալով, որ Վրաստանում գտնվող օտարերկրացիները, ովքեր տարբեր հանգամանքների բերումով հայտնվել են Վրաստանում և այլ ելք չեն տեսնում, բացի հայրենիք վերադառնալուց՝ մշտական կարիքի մեջ են:

ՄՄԿ-ից վերադարձի աջակցություն խնդրող միգրանտների ուղեգրումների թիվը Միգրացիայի վարչության կողմից ավելացել է: Սա առաջին հերթին պայմանավորված է նոր ձևով գործող Համայնքային ոստիկանության՝ փողոցում ոտքով պարեկություն անելու ուժեղացված գործունեությամբ և օտարերկրացիների ներգաղթի կարգավիճակի ստուգման նրանց մանդատով: ՆԳՆ միգրացիայի վարչությունն այս գործընթացը համակարգում է միգրացիայի կառավարման տեսանկյունից, մասնավորապես՝ անօրինական միգրանտներին երկրից հեռանալու մասին մեծ թվով հրամաններ դուրս գրելով: Այն մարդիկ, ովքեր հաշվի չեն առնում այդ հրամանը, կարող են ենթարկվել վարչական կալանքի՝ նախքան Վրաստանի տարածքից մեկնելը: Սա նշանակում է, որ ՄՄԿ ԿՎՎԱ ծրագիրն էլ ավելի արդիական է դարձել Վրաստանից հեռանալու և հայրենիք վերադառնալու մարդկային և արժանապատիվ ուղիներ ապահովելու առումով:

Տվյալներ. Վրաստանից կամավոր վերադարձի (առաջին 5-ը) և վերաինտեգրման աջակցություն ստացածները 2019 թ. -ին ըստ ժամանման երկրների

Ժամանման երկիրը	Վերադարձածների թիվը	Որից վերաինտեգրման աջակցություն ստացածները
Նիգերիա	17	9
Ադրբեջան	10	7
Ուկրեյնաստան	10	6
Սուդան/Հնդկաստան	16	3/5
Պակիստան/Իրանի Իսլամական Հանրապետություն	12	4/1
ԸՆդամենը (առաջին 5-ը)	65	35
ԲՈՒՈՐԸ ՄԻԱՍԻՆ (բոլոր ժամանման երկրները)	118	49

Հաջողված գործելակերպեր

- ՄՄԿ-ի և Վրաստանի ներքին գործերի նախարարության միջև փոխհամագործակցության հուշագիրն ամրագրում է Վրաստանից ԿՎՎԱ ոլորտում երկու կողմերի մասնակցության հիմնական սկզբունքներն ու ուղղությունները.
- Պարզվել է, որ ինֆորմացիայի տարածման ամենաարդյունավետ ձևը Թբիլիսիի, Բաթումիի և Վրաստանի այլ վայրերում միգրանտներով խիտ բնակեցված համայնքներում տեղեկություններն իրար բանավոր փոխանցելն է.
- Երբ միգրանտները սեփական միջոցներ ունեն ավիատոմսեր գնելու համար, բայց չեն կարողանում հյուպատոսական օգնություն ստանալ արտակարգ ճամփորդական փաստաթղթեր ստանալու և կորցրած կամ ժամկետանց անձնագրերը

փոխարինելու համար, ՄՄԿ-ը միջնորդություն է առաջարկում տվյալ միգրանտի անունից նրա երկրի դեսպանություն դիմելու համար և դեսպանությանը խնդրում է միգրանտին տրամադրել ճամփորդական փաստաթուղթ:

- ՄՄԿ ԿԿՎԱ ծրագիրն էլ ավելի արդիական է դարձել Վրաստանից հեռանալու և հայրենիք վերադառնալու մարդկային և արժանապատիվ ձևերի ապահովման գործում:

Հիմնական դժվարությունները և բացերը

- Ինչ վերաբերում է իշխանությունների հետ համագործակցությանը, ապա Ներքին գործերի նախարարությունը լավ առաջընթաց է գրանցել վերադարձի կառավարումը կազմակերպելու գործում: Վրաստանում վերադարձի կառավարման ոլորտում առկա են որոշակի ինստիտուցիոնալ մարտահրավերներ, օրինակ՝ անբավարար համակարգումը երկրի քրեակատարողական համակարգի և վերադարձի կառավարման պատասխանատու գերատեսչությունների միջև: Վրաստանի իշխանությունները կամավոր վերադարձի կազմակերպման և ֆինանսավորման առումով կախված են ՄՄԿ-ից, ինչը մասամբ բացատրվում է դեսպանությունների հետ ՄՄԿ-ի ունեցած գործառնական շփումներով և միգրանտների պահման կենտրոնում չտեղավորված անկանոն միգրանտներին աջակցություն ցուցաբերելու ձկունությամբ:

Լրացուցիչ տեղեկություններ՝

www.bit.ly/3nKffgU,

www.informedmigration.ge/en/safe-migration/service_point-for-immigrants:

Գերմանիա

1979 թ.-ին Գերմանիայի ընտանիքի, երիտասարդության և առողջապահության նախարարությունը ՄՄԿ-ին լիազորեց Գերմանիայում իրականացնել Ապաստան հայցողների վերաինտեգրման և արտագաղթի ծրագիրը (REAG)՝ որպես Եվրոպայում առաջին ԿԿԱ ծրագիր: 1989 թ.-ին այն փոխլրացվեց Կառավարության կողմից աջակցվող Հայրենադարձության ծրագրով (GARP), որը նախաձեռնվել էր որպես օժանդակ միջոցառում և ֆինանսավորվում էր Ներքին գործերի նախարարության կողմից: Սկսած 2000 թ.-ի հունվարի 1-ից երկու ծրագրերի ամբողջ պատասխանատվությունը ստանձնեց Ներքին գործերի նախարարությունը: REAG/GARP ծրագիրն իրականացվում է ՄՄԿ-ի կողմից՝ Ներքին գործերի նախարարության, Կառուցապատման և համայնքների (BMI) և Միգրացիայի ու փախստականների դաշնային գրասենյակի (BAMF / Bundesamt für Migration und Flüchtling) անունից՝ BMI-ի հովանու ներքո, ինչպես նաև Գերմանական դաշնային պետությունների 16 համապատասխան նախարարությունների անունից, որոնք համատեղ ֆինանսավորում են ծրագիրը:

1979 թ.-ից մինչև 2019 թ.-ի վերջը Գերմանիայում ՄՄԿ-ը աջակցել է ավելի քան 720,000 միգրանտների կամավոր հայրենիք վերադառնալուն կամ երրորդ երկիր արտագաղթելուն:

Ծրագրից օգտվելու չափանիշները բավարարող միգրանտներն ապաստան հայցողներ

են, մերժված ապաստան հայցողներ և փախստական ճանաչվածներ, ինչպես նաև պատերազմների և քաղաքացիական պատերազմների փախստականներ, հարկադիր մարմնավաճառության կամ թրաֆիքինգի զոհեր և այլ օտարերկրացիներ (օգտվելու չափանիշները բավարարող, ըստ՝ 1 AsylbG, Ակտ Գերմանիայում ապաստան հայցողների նպաստների վերաբերյալ), ինչպես նաև միգրանտներ, ում կացություն է շնորհվել մարդասիրական կամ քաղաքական նկատառումներով:

REAG/GARP ծրագրի շրջանակում ֆինանսական աջակցության հատկացումը կապմակերպվում է Գերմանիայի իշխանությունների, սոցիալական ապահովության կապմակերպությունների, մասնագիտացված խորհրդատվական կենտրոնների, կամավոր վերադարձի տեղեկատվական կենտրոնների և ՄԱԿ-ի փախստականների հարցերով գերագույն հանձնակատարի (ՄԱԿՓԳՀ) հետ համագործակցությամբ: REAG/GARP աջակցություն ստանալու համար համապատասխան դիմումները կարող են ներկայացվել միայն նշված մարմինների և կապմակերպությունների միջոցով: ՄԱԿ-ը աշխատում է ամբողջ երկրով մեկ գործող 800-1000 գերմանական իշխանությունների հետ միասին:

Գերմանիայի կառավարության ԿԿՎԱ գործողությունների պարպեցման և ներդաշնակեցման համար REAG/GARP ծրագիրն իրականացվում է այլ նախաձեռնությունների հետ փոխլրացումով, ինչպիսիք են StarthilfePlus ծրագիրը, ReturnfromGermany.de տեղեկատվական պորտալը, ZIRF խորհրդատվական ծրագիրը (անհատական հարցումներ և երկրների մասին տեղեկագրեր, որոնք տրամադրվում են 26 ծագման երկրների՝ բավաթիվ լեզուներով և պարբերաբար թարմացվում են), ոչ վիրտուալ և/կամ վիրտուալ խորհրդատվություն: REAG/GARP ծրագրի աջակցությունը հիմնականում վերաբերում է դեռևս Գերմանիայում գտնվող միգրանտներին՝ ճանապարհորդության կապմակերպում և վերադարձի կանխիկ վճարում, իսկ StarthilfePlus ծրագիրը կենտրոնացած է ծագման երկրներում իրականացվող աշխատանքների վրա (վերաինտեգրման աջակցություն, հետագա աջակցություն վերաինտեգրմանը ֆինանսական վճարումներով):

Անապահով պայմաններում գտնվող միգրանտներն աջակցություն են ստանում մի շարք միջոցառումներով: Դրանց թվում են առողջապահական կարիքներ ունեցող միգրանտներին հարմարեցված աջակցության տրամադրումը և ծագման երկրի օդանավակայանում ՄԱԿ-ի միջոցով տարանցման և ժամանման աջակցության տրամադրումը, որը կարող է լինել ժամանակավոր կացարանում տեղավորելու ձևով մինչև ճանապարհորդությունն այդտեղից շարունակելը:

REAG/GARP ծրագրի իրականացման համար ՄԱԿ գերմանական գրասենյակը սերտորեն համագործակցում է շուրջ 800-1000 կապմակերպությունների (կառավարական և ոչ կառավարական) հետ ամբողջ Գերմանիայում, որոնք իրավասու են միգրանտների անունից REAG/GARP դիմումներ ներկայացնել ՄԱԿ գերմանական գրասենյակ: Դիմումներ ներկայացնող այս կապմակերպությունները կարևոր դեր ունեն վերադարձի գործընթացում: Այնուամենայնիվ, Գերմանիայում վերադարձի խորհրդատվության ասպարեզը խիստ բավազան է խորհրդատվություն տրամադրող շահագրգիռ կառույցների, ինչպես նաև խորհրդատվական կենտրոնների տարածաշրջանային բաշխման և խտության ու միաժամանակ դրանց համապատասխան որակական մասնագիտացումների առումով:

REAG/GARP-ը տրամադրում է նաև շահառուների օգնություն տեղերում, մոնիթորինգ և ուսուցում: ՄԱԿ-ը կապմակերպում է դասընթացներ կամավոր վերադարձով հետաքրքրված միգրանտների խորհրդատվության համար պատասխանատու դիմող կապմակեր-

պությունների անձնակազմերի համար՝ ապահովելու ծրագրի մասին նրանց իրավեկումը և ընթացակարգի կիրառման հետևողական մոտեցումը:

Վերջին մի քանի տարիների ընթացքում ավելի շատ շահագրգիռ կառույցներ են ներգրավվել ԿՎԱ-ում: Զարգացման նախարարությունը նույնպես ավելի շատ է ներգրավված ԿՎԱ-ում և մասնակցում է ծագման երկրներում վերաինտեգրման հնարավորությունների մասով խորհրդատուներին աջակցելու գործին:

Միաժամանակ կարևոր դերակատար է դարձել GIZ-ը (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit/Գերմանական վարգացման գործակալություն), փորձելով վարգացնել կապը կայուն վերադարձի ու վերաինտեգրման և ծագման երկրների վարգացման միջև:

Տվյալներ. Գերմանիայից կամավոր վերադարձի (առաջին 5-ը) և վերաինտեգրման աջակցություն ստացածները 2019 թ. -ին ըստ ժամանման երկրների

Ժամանման երկիրը	Վերադարձածների թիվը	Որից վերաինտեգրման աջակցություն ստացածները
Իրաք	1,791	1,733
Վրաստան	1,064	147
Հյուսիսային Մակեդոնիա	989	101
Ռուսաստանի Դաշնություն	956	939
Ալբանիա	838	77
ԸՆԴՀԱՄԵՆԸ (առաջին 5-ը)	5,638	2,997
ԲՈՒՈՐԸ ՄԻԱՍԻՆ (բոլոր ժամանման երկրները)	13,053	7,139

Հաջողված գործելակերպեր

- Երկրների վերաբերյալ տեղեկագրերի և անհատական հարցումների օգտագործումը.
- REAG/GARP դիմումների ներկայացման գործընթացի թվայնացումը (մշակման փուլում է).
- Հաշվի են առնվում միգրանտների բոլոր խոցելի կողմերը և առանձնահատուկ անհատական կարիքները.
- Գործում է ուղեգրման հաջող մեխանիզմ.
- ՀԿ-ները ԿՎԱ գործընթացի կարևոր դերակատարներ են, մասնավորապես՝ թրաֆիքինգի կոհերի (ԹՋ-ներ), առանց ուղեկցության անչափահաս երեխաների կամ ԼԳԲԵՏԶՄ-ի հատուկ խմբերի խորհրդատվության գործում: ՄՄԿ-ը չի կարող դա մենակ անել:
- Հաշվի առնելով REAG/GARP-ի ներսում համակարգման բարդ կառուցվածքները՝ տվյալների բարձրորակ կառավարումը կարևոր նշանակություն ունի ծրագրի

իրականացման շարունակական մոնիթորինգը, ինչպես նաև բոլոր շահագրգիռ կազմակերպությունների հետ տեղեկությունների փոխանակումն ապահովելու համար:

Հիմնական դժվարությունները և բացերը

- Մեծ թվով ծրագրի նվիրատուներ (16 Դաշնային Նահանգներ և Դաշնային կառավարությունը)։
- Վերջին մի քանի տարիների ընթացքում ավելի շատ շահագրգիռ կազմակերպություններ են ընդգրկվել ԿՎԱ-ում. 800-ից 1000 շահագրգիռ կազմակերպություններ կազմ-պատրաստ են օգնելու համար։
- Գերմանիայում ԿՎԱ միջավայրը բարդ է որոշ միգրանտների համար, ում մասին գոյություն ունի մշակման ենթակա մեծաքանակ ինֆորմացիա: Սա առաջացնում է որոշ թյուրիմացություն և սահմանափակումներ խորհրդատվության համար։
- Խոցելիության խնդիրները, ինչպիսիք են հոգեկան առողջության հետ կապված խնդիրները, այլ առողջական խնդիրներ, որոշակի էթնիկ խմբի պատկանող միգրանտներ և այլն, ՄՀՄԿ-ին չեն հայտնում այդ մասին հղող գործակալությունը:
- Ուղեգրող գործակալությունը ՄՄԿ-ին տեղեկություններ չի հայտնում խոցելիության այնպիսի հարցերի մասին, ինչպիսին են հոգեկան առողջության խնդիրները, այլ առողջական խնդիրներ, որոշակի էթնիկական խմբերի պատկանող միգրանտների խնդիրներ և այլն:

Լրացուցիչ տեղեկություններ`

www.ReturningfromGermany.de,
www.bit.ly/33egsno:

Հունաստան

Կամավոր վերադարձի աջակցության իրականացումը, ներառյալ՝ վերաինտեգրման միջոցառումները և Ատտիկայի պրեֆեկտուրայում Բաց կենտրոնի գործունեությունը կամավոր վերադարձի դիմորդների համար (ԿՎԱ/ԲԿ ԿՎԱ), սկսվել է 2019 թ.-ի սեպտեմբերին: Այն ֆինանսավորվում է 75%-ով Եվրամիության ապաստանի, միգրացիայի և ինտեգրման հիմնադրամի (ԱՄԻՀ) և 25%-ով Ապգային հիմնադրամների կողմից:

ԱՄԻՀ-ը և Հունաստանի քաղաքացիների պաշտպանության նախարարությունը ստեղծել են Պատասխանատու մարմին և Պատվիրակված մարմին, որոնց օգնությամբ ծրագրի միջոցներները (ներառյալ նախաֆինանսավորումը) մասերով տրամադրվում է ՄՄԿ Հունաստանի գրասենյակին, որին շնորհվել է ծրագրի իրականացումը և միջոցների կառավարումը: Հետևաբար, ապգային հիմնադրամները, ընդհանուր առմամբ, գալիս են Հունաստանի պետական բյուջեից (որում վետեղվել է ԱՄԻՀ-ի ֆինանսավորումը) և տրամադրվում են Հունաստանի քաղաքացիների պաշտպանության նախարարությանը (հիմնականում Հելլենական ոստիկանությանը)՝ ԱՄԻՀ-ի հետ համաֆինանսավորելու ԱՄԻՀ-ի միգրացիոն ամբողջ հիմնասյունը:

ՄՄԿ-ը այս Գործողությամբ հնարավորություն կտա երրորդ երկրների 12,800 քաղաքացիների անվտանգ, արժանապատիվ և կապակերպված ձևով Հունաստանից ճանապարհորդել իրենց համապատասխան ծագման երկրներում գտնվող վերջնական ժամանման վայրեր, Կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման դիմորդների բաց կենտրոնում (ԲԿ ԿԿՎԱ) կացարաններ հատկացնել կամավոր վերադարձի 1.920 դիմորդների և աջակցել 2,000 վերադարձողներին իրենց վերաինտեգրման գործընթացում:

Բաց կենտրոնը ստեղծվել է Աթենքի կենտրոնի մերձակա տարածքում՝ նպատակ ունենալով կացարանով ապահովել խոցելի միգրանտներին, ովքեր ունեն որոշակի խոցելիություն կամ հատուկ կարիքներ (առողջական կարիքներ ունեցող միգրանտներ, հղիներ, միաձուռ ընտանիքներ, տարեց միգրանտներ), գրանցված են ՄՄԿ ԿԿՎԱ ծրագրերում և մնալու տեղ չունեն մինչև մեկնելը: Բաց կենտրոնը գտնվում է հիվանդանոցների, երրորդ երկրների դեսպանատների և մետրոյի ու ավտոբուսային կայանների մոտակայքում:

Բաց կենտրոնը գրանցված միգրանտների (ԲԿ ԿԿՎԱ I և ԲԿ ԿԿՎԱ II) կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման աջակցությունը համաֆինանսավորել են Եվրոպական Միությունը (DG HOME-EMAS) և Հելլենական Հանրապետության ընդունման ու նույնականացման ծառայությունը՝ 1.1.2014 թ.-ից մինչև 31.8.2019 թ. ընկած ժամանակաշրջանի համար: Բաց կենտրոնը (ԲԿ ԿԿՎԱ) առաջինն է Եվրոպայում և հանդես է գալիս որպես ԿԿՎԱ ծրագրի հավելյալ գործողություն: Այս օրինակելի Բաց կենտրոնը ստեղծվել է Աթենքի կենտրոնի մերձակայքում կացարան և ծառայություններ (սննդի ծառայություններ, 24/7 անվտանգության ծառայություններ, մաքրման ծառայություններ, բժշկական և սոցիալ-հոգեբանական աջակցության ծառայություններ) տրամադրելու Հունաստանում գտնվող միգրանտներին, ովքեր գրանցվել են ՄՄԿ հելլենական գրասենյակի ԿԿՎԱ ծրագրերում և ովքեր չունեն մնալու տեղ մինչև երկրից մեկնելը:

Շնորհիվ այն բանի, որ ԲԿ ԿԿՎԱ I և ԲԿ ԿԿՎԱ II ծրագրերը միանշանակորեն ցույց տվեցին ԿԿՎԱ շահառուների համար կենտրոն ունենալու անհրաժեշտությունը, որպեսզի Աթենքում մնալու տեղ ունենան իրենց վերադարձին նախապատրաստվելու ընթացքում՝ ԲԿ ԿԿՎԱ նախագիծը ներառվեց ներկայիս ԿԿՎԱ ծրագրում:

ԿԿՎԱ/ԲԿ ԿԿՎԱ ծրագրից օգտվելու իրավունք ունեցող շահառուները դասակարգվում են հետևյալ կերպ՝

1. Երրորդ երկրների քաղաքացիներ, ովքեր իրենց դիմումի առնչությամբ դեռ չեն ստացել վերջնական բացասական որոշում մնալու, օրինական բնակության և/կամ միջազգային պաշտպանության վերաբերյալ՝ անդամ-պետությունում նրանց համար նախատեսվածի համաձայն և ովքեր կարող են ընտրել կամավոր վերադարձի տարբերակը.
2. Երրորդ երկրների քաղաքացիներ, ում շնորհվել է մնալու, օրինական բնակության և/կամ միջազգային պաշտպանության իրավունք՝ EU 2011/95 հրահանգի համաձայն կամ ժամանակավոր պաշտպանության իրավունք անդամ-պետությունում՝ EC 2001/55 հրահանգի համաձայն և ովքեր որոշել են ընտրել կամավոր վերադարձը.
3. Անդամ-պետությունում գտնվող երրորդ երկրների քաղաքացիներ, ովքեր այլևս չեն բավարարում անդամ-պետություն մտնելու կամ մնալու նախադրյալները, ում հեռացումը հետաձգվել է ԵՀ 2008/115 / հրահանգի 9-րդ և 14-րդ հոդվածների պարբերություն 1-ի համաձայն:

Ի լրումն վերը նշվածի և ըստ Առաջարկների հրավերում սահմանվածի՝ առաջնությունը տրվում է Պակիստանի, Աֆղանստանի, Իրաքի, Իրանի Իսլամական Հանրապետության, Մարոկկոյի, Բանգլադեշի, Վրաստանի և Հնդկաստանի քաղաքացիներին: ԿՎՎԱ/ԲԿԿՎԱ ծրագրին չեն կարող մասնակցել միգրանտներ Ալբանիայից և Հյուսիսային Մակեդոնիայից:

Երկամյա ԿՎՎԱ ծրագիրը նախատեսված է նպաստելու Հունաստանում միգրացիայի համապարփակ կառավարմանը և արձագանքելու միգրանտների անմիջական կարիքներին՝ խթանելով երրորդ երկրների քաղաքացիների անվտանգ և արժանապատիվ վերադարձը և վերաինտեգրումը իրենց ԾԵ-ներին:

Առաջիկայում ամբողջ Հունաստանով մեկ ԿՎՎԱ ինֆորմացիայի տրամադրման, խորհրդատվության և աջակցության կարիքներին արձագանքելու նպատակով՝ ՄՄԿ-ը հիմնադրել է հինգ արբանյակային գրասենյակ և ավելացրել է իր տարածաշրջանային անձնակազմն ու ընդլայնել մշակութային միջնորդների ցանցը, հասցնելով 30-ի: ՄՄԿ-ի աշխատակիցներ կային Հունաստանի տարբեր վայրերում՝ ապահովելու, որ ծրագրի մասին տեղեկություններն ու խորհրդատվությունը հեշտությամբ հասանելի լինեին ինչպես ծրագրից օգտվելու իրավունք ունեցող շահառուներին, այնպես էլ տեղական շահագրգիռ կապակերպություններին՝ անկախ աշխարհագրական սահմանափակումներից: Դաշտում գտնվող ՄՄԿ արբանյակային գրասենյակները հաջողությամբ տեղակայված են բարձր միգրացիոն ճնշման տարածքներում և կարողանում են իրենց գրասենյակներում ընդունել կամավոր վերադարձով հետաքրքրված մեծ թվով միգրանտների, մինչ ԿՎՎԱ տարածաշրջանային անձնակազմը Հունաստանի տարբեր մասերում ականատես է լինում ծրագրի կարևորությանը և լայն ճանաչմանը: Կրետեում, Յանինայում, Պատրայում, Հոդոսում և Սալոնիկում գտնվող արբանյակային գրասենյակների և տարբեր տարածաշրջաններում, այդ թվում՝ Էգեյան ծովի հյուսիս-արևելյան կղզիներում ունեցած ներկայության շնորհիվ, ՄՄԿ-ը տրամադրում է ԿՎՎԱ ծրագրի վերաբերյալ ծավալուն տեղեկություններ, խորհրդատվություն և աջակցություն նույնիսկ Հունաստանի հեռավոր շրջաններում:

Ծրագրի հիմնական բաղադրիչները բովանդակում էին հետևյալը՝ Տեղեկատվական արշավ և ԿՎՎԱ տարբերակի վերաբերյալ իրավեկության բարձրացում (հասցեական նյութեր, թռուցիկներ, պաստառներ, հեռուստատեսային տեղեկատվական նյութեր, կարճամետրաժ կինոնկարներ, տարածաշրջանային տեղեկատվական այցեր): Երրորդ երկրների քաղաքացիների ընդունում, ինֆորմացիայի տրամադրում (ի թիվս այլ ձևերի՝ շարժական ինֆորմացիոն բաժինների միջոցով), երրորդ երկրների քաղաքացիների գրանցում, ովքեր ցանկություն են հայտնում վերադառնալու իրենց ԾԵ. ԿՎՎԱ ծրագրի հետ կապված նույնականացման և գործառնական խնդիրներ. ճամփորդական փաստաթղթերի և թռիչքների տոմսերի տրամադրում. Վերաինտեգրման աջակցություն. Արդյունավետ միջոցառումներ՝ ուղղված երրորդ երկրների քաղաքացիների վերադարձի, ԾԵ-ներում նրանց ընդունման և Բաց կենտրոնում տեղավորման կայունությանը:

Այս գործողությունները ՄՄԿ-ը իրականացնում է իր միջոցների հաշվին: Սակայն Բաց կենտրոնում աշխատում է Կենտրոնի տնօրենը և վարչական աշխատողներ, ովքեր գործում են Հունաստանի միգրացիայի և ապաստանի նախարարության ընդունման և նույնականացման ծառայությանն առընթեր և հոգում են կենտրոնի վարչական հարցերը:

Տվյալներ. Հունաստանից կամավոր վերադարձի (առաջին 5-ը) և վերաինտեգրման աջակցություն ստացածները 2019 թ. -ին ըստ ժամանման երկրների

Ժամանման երկիրը	Վերադարձածների թիվը
Իրաք	1.214
Վրաստան	763
Պակիստան	646
Իրանի Իսլամական Հանրապետություն	280
Աֆղանստան	202
ԸՆդամենը (առաջին 5-ը)	3,105
ԲՈՒՈՐԸ ՄԻԱՍԻՆ (բոլոր ժամանման երկրները)	3,854

Հաջողված գործելակերպեր

- Ծրագիրը ներառում է ծառայությունների հիրավի լայն և համալիր փաթեթ (տեղեկատվական արշավ և իրավեկության բարձրացում, տեղեկատվություն, ընդունում, նույնականացում, գրանցում, ճամփորդական փաստաթղթերի և թռիչքների տոմսերի տրամադրում, վերաինտեգրման աջակցություն և արդյունավետ միջոցներ վերադարձի կայունության համար)։
- Տեղեկությունների ստացումը ԿՎՎԱ շարժական բաժնի միջոցով մեծ նշանակություն է ունեցել, քանի որ երրորդ երկրների բավարարված քաղաքացիներ ծրագրում գրանցվելու համար ավելի ուշ դիմել են ԿՎՎԱ տարածաշրջանային անձնակազմին, ինչպես նաև Ալիմոսում գտնվող ՄՄԿ Աթենքի գրասենյակ։
- Անապահով իրավիճակում գտնվող միգրանտներին ցուցաբերվող օգնությունը պահանջում է համալիր մոտեցում։ Պետք է հատկապես նշել այս ուղղությամբ հետագա նախաձեռնությունների մշակումը, որպեսզի խոցելի վիճակում գտնվող յուրաքանչյուր միգրանտ ունենա հարմարեցված պաշտպանություն և օգնություն՝ ուղղակիորեն բավարարելու իր անմիջական կարիքները։ Խոցելի պայմաններում գտնվող միգրանտների համար իրականացվում է վերաինտեգրման լայնածավալ խորհրդատվություն ԾԵ-ներում՝ ՄՄԿ գրասենյակների հետ համագործակցելով։
- ՄՄԿ տարածաշրջանային անձնակազմի գործունեությունը Լեսվոս, Խիոս, Սամոս, Լերոս և Կոս, ինչպես նաև Կրետե և Հռոդոս կղզիներում աջակցության կարևոր բաղադրիչ է եղել միգրացիայի կապակերպված և մարդասիրական կառավարման համար։
- Հունաստանում ՄՄԿ վերաինտեգրման բաժինը՝ մշակութային միջնորդների աջակցությամբ, անհատական խորհրդատվություն է անցկացրել վերադարձողների հետ՝ նրանց տեղեկացնելով իրենց ԾԵ-ներում վերաինտեգրման պլանների իրականացման մասին՝ նպաստելու նրանց հաջող երկարաժամկետ վերաինտեգրմանը։ Ծրագրի իրականացման երեք տարիների ընթացքում նկատվել է, որ անհրաժեշտ է կապի նորանոր խողովակներ հաստատել շահառուների ԾԵ-ների

հետ: Ըստ այդմ, Հունաստանում ՄՄԿ վերաինտեգրման ստորաբաժանումը ի վերջո համագործակցություն է սկսել 34 տարբեր երկրների հետ:

- Ստեղծվել են մոնիթորինգի ու գնահատման հատուկ գործիքներ՝ շահառուի վերաինտեգրման աջակցության արդյունավետությունը և շահառուի գոհունակությունը չափելու և որակական ու քանակական տվյալներ հավաքագրելու համար:

Հիմնական դժվարությունները և բացերը

- Սահմանափակ թվով շահառուների բարբառների և/կամ լեզուների դեպքում թարգմանական ծառայություններ գտնելու դժվարություն.
- Նկատի առնելով ներկայիս իրավիճակը և COVID-19 համավարակի բռնկման արդյունքում սահմանված էական սահմանափակումները, ՄՄԿ-ը ծրագրում ներառելու է առողջապահական բաղադրիչ ԿԿՎԱ շահառուների շրջանում վարակի փոխանցման ռիսկը նվազագույնի հասցնելու և կուզահեռաբար կամավոր վերադարձի աջակցության իրագործելիությունը ապահովելու համար՝ միգրանտների ծագման երկրների պահանջներին համապատասխան:

Լրացուցիչ տեղեկություններ՝

www.bit.ly/2PNNU0R:

Մոլդովայի Հանրապետություն

ՄՄԿ-ը Մոլդովայի Հանրապետությունում ԿԿՎԱ գործունեությունն սկսել է 2009 թ.-ին՝ ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող GUMIRA նախագծի շրջանակում: Միգրանտների հեշտ մեկնումն ապահովելու համար կառավարական մարմինների հետ համակարգումն էլ ավելի է բարելավվել առանձին դեպքերի նվիրված աշխատանքային հանդիպումների շնորհիվ: Պլանավորված մեկնումներն ապահովելու համար ՄՄԿ-ը և Միգրացիայի ու ապաստանի գրասենյակը (ՄԱԳ) պայմանավորվել են, որ ՄՄԿ-ը բոլոր ԿԿՎԱ դիմորդներին կուղարկի ՄԱԳ՝ բոլոր համապատասխան մարմինների համաձայնությունն ստանալու և համակարգելու համար: Ծագման շատ երկրներում դիվանագիտական ներկայացուցչությունների բացակայությունը շարունակում է կարևոր մարտահրավեր լինել ԿԿՎԱ ծրագրի իրականացման համար, երբեմն զգալիորեն ուշացնելով ձամփորդական փաստաթղթերի ձեռքբերումը: Համագործակցությունը այլ ՄՄԿ գրասենյակների (մասնավորապես՝ Ուկրաինայում ՄՄԿ առաքելության) հետ ցույց է տվել, որ դա խնդրի լուծման ամենարդյունավետ միջոցն է: ՄՄԿ-ը մշակել է ԿԿՎԱ գրքույկներ անգլերեն, ռումիներեն, ռուսերեն, ֆրանսերեն և արաբերեն լեզուներով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում ծագման երկրներ վերադառնալու աջակցություն է տրամադրվել 73 անձի, այդ թվում՝ 54 տղամարդ, 14 կին և 5 երեխա: Երեք դեպքերի համար պահանջվել է բժշկական ուղեկցություն:

2011 թ. նոյեմբերից մինչև 2012 թ. հունվար Մոլդովայի Հանրապետությունում ՄՄԿ գրասենյակն իրականացրել է ԿԿՎԱ ընթացակարգերի իրավաբանական վերանայում՝ նպատակ ունենալով Մոլդովայի Հանրապետության օրենսդրությունը ներդաշնակեցնել արժանապատիվ վերադարձի և միգրանտների իրավունքների եվրոպական ու միջազգային չափորոշիչներին՝ նպաստելով կառավարության դեկավարած ԿԿՎԱ համակարգի

կարգացմանը: Հիմնվելով *Հետընդունումը Մոլդովայի Հանրապետությունում. իրավաբանական-ինստիտուցիոնալ վերլուծություն և դասեր ԵՄ փորձից սերտացում* (կազմվել է Մոլդովայի Հանրապետությունում GUMIRA նախագծի շրջանակում) արված առաջարկությունների վրա՝ ՄՄԿ-ի պատվերով երկու փորձագետներ (միջազգային և տեղական) կատարեցին օրենսդրական վերանայում և մշակեցին Մոլդովայի Հանրապետությունում ԿՎՎԱ համակարգի ստեղծմանն անհրաժեշտ օրենսդրական և նորմատիվ փոփոխությունների գործողությունների համապարփակ պլան:

Իր առաջադրանքի կատարման ընթացքում ԵՄ փորձագետը երկու անգամ աշխատանքային այցով եղավ Մոլդովայի Հանրապետությունում: Երկու այցերի ընթացքում մի շարք հանդիպումներ կայացան վերադարձի և վերաինտեգրման գործընթացում ընդգրկված շահագրգիռ կառույցների հետ (Մոլդովայի Հանրապետության ներքին գործերի նախարարության միգրացիայի և ապաստանի գրասենյակ, Միգրանտների բնակեցման կենտրոն, Սահմանապահ ծառայություն, Մերձավոր Արևելքի գործերի գրասենյակ, Արտաքին գործերի նախարարության հյուպատոսական հարցերի վարչություն, ՄԱԿՓԳՀ, «Քրեակատարողական բարեփոխումների ինստիտուտ» ՀԿ, առաջին ատյանի դատարանի դատավոր, ՄԱԿ-ի մարդու իրավունքների խորհրդատու, Միգրացիայի և ապաստանի գրասենյակին առընթեր գործող ԵՄ բարձր մակարդակի իրավախորհրդատու միգրացիայի հարցերով, Գիտությունների ակադեմիայից միգրացիայի ոլորտի ազգային առաջատար փորձագետ և այլն): Փորձագետը հնարավորություն ունեցավ նաև ներկա գտնվել ՄԱԿ-ի արդարադատության, մարդու իրավունքների և գենդերային թեմատիկ խմբի հանդիպմանը, որը նվիրված էր միգրանտների իրավունքներին և ԿՎՎԱ-աջակցությանը, ինչպես նաև այցելել ապաստան հայցողների ժամանակավոր կացության կենտրոն, որ կազմում է ԿՎԱ երրորդ երկրների քաղաքացիների ուղեգրման համակարգի մասը:

ԵՄ Acquis-ը և միգրացիայի կառավարմանն առնչվող այլ միջազգային չափորոշիչներ՝ օգտագործվել են որպես չափման գործիք և ծառայել են Մոլդովայի Հանրապետության օրենսդրության մեջ ԿՎՎԱ-ի վերաբերյալ փոփոխությունների կատարման համար առաջարկությունների մշակմանը: Վերանայումը բաղկացած է հետևյալ բաժիններից՝ Մանրամասն օրենսդրական գնահատում, Պետական մարմիններին ուղղված առաջարկություններ՝ հիմնված գնահատման վրա, ԿՎՎԱ հիմնախնդիրների վերաբերյալ առաջարկվող ուսուցման ծրագիր և ուսումնական ծրագրերի նախագիծ:

Վերանայման հիման վրա ՄՄԿ-ը անցկացրել է ԿՎՎԱ դասընթաց Մոլդովայի Հանրապետության կառավարության և համապատասխան ՀԿ-ների մինչև 20 ներկայացուցիչների համար: Դասընթացն անցկացվել է 2012 թ.-ի սեպտեմբերին՝ Վիեննայի տարածաշրջանային գրասենյակի և Կիևում ՄՄԿ գրասենյակի փորձագետների կողմից:

Արդյունքները

ԿՎՎԱ-ի օրենսդրական վերանայման նախագծի մշակումն ավարտվել է և փոխանցվել կառավարության գործընկերներին՝ նրանց մեկնաբանություններն ստանալու համար: «Քրեակատարողական բարեփոխումների ինստիտուտ» գործընկեր ՀԿ-ի հետ համատեղ՝ ՄՄԿ-ը կառավարության գործընկերների շրջանում ու հատկապես Միգրացիայի և ապաստանի գրասենյակի հետ արագացրել է ԿՎԱ օրենսդրական վերանայման առաջարկությունների վերաբերյալ համապատասխան մեկնաբանությունների հետագա համախմբումը, առաջարկվող օրենսդրական և նորմատիվ փոփոխությունների ճշգրտումը և դրանց ներկայացումը կառավարությանը՝ վերջնական հաստատման համար:

ԿՎՎԱ օրենսդրական վերանայման վրա հիմնված օրենսդրական փոփոխությունները կառավարության հաստատմանը ներկայացվել են Միգրացիայի և ապաստանի գրասենյակի կողմից: Այդ փոփոխությունների հաստատման դեպքում Միգրացիայի և ապաստանի գրասենյակը հաջորդիվ կներկայացնեն Վերադարձի կանոնակարգման փոփոխությունները, որոնք նույնպես առաջարկվել են ԿՎՎԱ օրենսդրական վերանայման արդյունքում:

Տվյալներ. Մոլդովայի Հանրապետությունից կամավոր վերադարձի (առաջին 5-ը) աջակցություն ստացածները 2009 թ. -ին ըստ ժամանման երկրների

Ժամանման երկիրը	Վերադարձածների թիվը
Ռուսաստանի Դաշնություն	17
Հայաստան	12
Ուկրաինա	9
Թուրքիա	6
Վրաստան	5
ԸՆդամենը (առաջին 5-ը)	49
ԲՈՒՈՐԸ ՄԻԱՍԻՆ (բոլոր ժամանման երկրները)	73

Հաջողված գործելակերպեր

- Պարզվել է, որ ՄՄԿ այլ գրասենյակների (մասնավորապես՝ Ուկրաինայում ՄՄԿ առաքելության) հետ համագործակցությունը Մոլդովայի Հանրապետությունում դիվանագիտական ներկայացուցչություն չունեցող երկրների դեպքում փաստաթղթերի ձեռքբերման ամենաարդյունավետ միջոցն է:
- Միգրանտների հեշտ մեկնումն ապահովելու համար կառավարության մարմինների հետ համակարգումը հետագայում էլ ավելի է ամրապնդվել առանձին դեպքերի առնչությամբ տեղի ունեցած աշխատանքային հանդիպումների շնորհիվ:
- ԿՎԱ գրքույկների մշակումը անգլերեն, ռումիներեն, ռուսերեն, ֆրանսերեն և արաբերեն լեզուներով:

Հիմնական դժվարությունները և բացերը

- Ծագման շատ երկրներում դիվանագիտական ներկայացուցչությունների բացակայությունը շարունակում է կարևոր մարտահրավեր լինել ԿՎԱ ծրագրի իրականացման համար, երբեմն զգալիորեն ուշացնելով ճամփորդական փաստաթղթերի ձեռքբերումը:

Լրացուցիչ տեղեկություններ՝

- www.moldova.iom.int:
- Մոլդովայի Հանրապետության ԿՎՎԱ ընթացակարգերի օրենսդրական վերանայում, ՄՄԿ, հունվար 2013թ.:

Սերբիա

2019 թ.-ի հունվարից մինչև 2021 թ.-ի կեսերը Սերբիայում ՄՄԿ գրասենյակն իրականացնում է Արևմտյան Բալկաններում (ԱԲ) տարածաշրջանային ԿԿՎԱ ծրագիր՝ տարածաշրջանից վերադարձի (Ալբանիա, Բոսնիա և Հերցեգովինա, Հյուսիսային Մակեդոնիա, Կոսովո,⁶² Չեռնոգորիա և Սերբիա) համար: Այն ֆինանսավորվում է հետևյալ երկկողմ նվիրատուների կողմից՝ Գերմանիայի տնտեսական համագործակցության և վարձացման դաշնային նախարարություն, Ավստրիայի Հանրապետության ներքին գործերի դաշնային նախարարություն և Նիդեռլանդների արդարադատության նախարարության հայրենադարձության և մեկնումների ծառայություն, ինչպես նաև Դանիայի արտաքին գործերի նախարարություն և Եվրամիություն:

Սերբիայում ՄՄԿ գրասենյակն աշխատում է հետևյալ ազգային գործընկերների՝ Սերբիայի փախստականների և միգրացիայի հանձնաժողովի (ՍՓՄՀ), Սահմանային ոստիկանության տնօրինության օտարերկրացիների վարչության և Սերբիայի Հանրապետության ներքին գործերի նախարարության հետ:

Այս համատեղ տարածաշրջանային ծրագրի ընդհանուր նպատակը իրենց ծագման երկրներ վերադառնալու ցանկություն ունեցող միգրանտների համար ծառայությունների առկայության ու հասանելիության ավելացումն է: Այս նպատակն իրականացվում է ծառայությունների լայն շրջանակի միջոցով՝ տեղերում ցուցաբերվող աջակցության ավելացում բոլոր 6 երկրներում (ընդունման/ապաստանի կենտրոններ, ինտերնետային կապի կետեր/հանրային տարածքներ, սահմանամերձ տարածքներ և այլն): ինֆորմացիայի տարածում՝ տեղեկատվական արշավներ, ինֆո-սեսիաներ, թռուցիկներ և գրքույկներ. բարելավված համակարգում և համագործակցություն այլ ծառայություններ մատուցողների հետ, օրինակ՝ ոստիկանության, առողջապահական հաստատությունների, սոցիալական ծառայություններ մատուցողների հետ. Արևմտյան Բալկաններում ԿԿՎԱ ծառայությունների իրականացման կարողությունների ավելացում (օրինակ՝ ազգային և տարածաշրջանային դասընթացներ, Արևմտյան Բալկանների ԿԿՎԱ ուսումնական ծրագրի մշակում): կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման աջակցություն և կայուն վերաինտեգրման խթանում (օրինակ՝ տեղեկատվական արշավներ, վերաինտեգրման խորհրդատվություն բոլոր 90 վայրերում): միգրանտների համար տեղեկատվություն և խորհրդատվություն ԾԵ-ներ վերադառնալուց հետո. աջակցություն Արևմտյան Բալկանների կառավարություններին ԿԿՎԱ ազգային նախագծերի արդյունավետ գործարկման միջոցով:

ԿԿՎԱ ծրագրի շրջանակում իրականացվում է տեղեկատվական արշավ՝ ուժեղացնելու Արևմտյան Բալկանների տարածքում կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման աջակցության ծրագրի վերաբերյալ ինֆորմացիայի հասանելիությունը: Տեղեկատվական արշավի ուղերձները հիմնականում ուղարկվում են թվային հաղորդակցության խողովակներով և ուղղված են Արևմտյան Բալկանների վեց երկրներում գտնվող շահառու միգրանտներին:

Արշավի նպատակն է հնարավորություն ընձեռել միգրանտներին ավելի հեշտ օգտվելու ԿԿՎԱ ծրագրից, ինչպես նաև ընդհանուր աջակցություն և ինֆորմացիա տրամադրել կարիքավոր միգրանտներին, ովքեր ճանապարհորդում են Արևմտյան Բալկանների միջով կամ ներկայումս բնակվում են Արևմտյան Բալկանների տարածքում:

⁶² Այս անվանումը չի վնասում կարգավիճակի վերաբերյալ դիրքորոշումներին և համապատասխանում է ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի 1244/1999 թ.ի որոշմանը և Կոսովոյի անկախության հռչակագրի վերաբերյալ Միջազգային դատարանի կարծիքին:

ԿԿՎԱ-ի վերաբերյալ տեղեկատվական արշավին կուգահեռ, լրացուցիչ արշավ է իրականացվում COVID-19-ի առնչությամբ օգտակար տեղեկություններ տրամադրելու համար՝ ուղերձներ տեղաշարժերի խստացումների, միջազգային ճանապարհորդությունների նոր կանոնակարգերի և պահանջների, ինչպես նաև կանխարգելման, պաշտպանության, անվտանգության միջոցառումների և սոցիալ-հոգեբանական աջակցության մասին: Հաղորդակցման ռազմավարությունը, որը առաջին հերթին հիմնված է թվային արշավի վրա, օգտագործում է միգրանտներին իրազեկելու բավարարիչ վեբ հարթակներ, ինչպիսիք են Աջակցություն միգրանտներին ծրագիրը (www.supportformigrants.com) և Արևմտյան Բալկանների ԿԿՎԱ կայքը (www.avrr-wb.com), ինչպես նաև տեղեկացումները Facebook, Instagram և Google գովապղնդներով:

2016-2017 թթ.-ին ՄՄԿ-ը բացերի և կարիքների գնահատման⁶³ հետ մեկտեղ մշակեց ԿԿՎԱ տարածաշրջանային Ստանդարտ գործառնական ընթացակարգեր (ՍԳԸ)՝ երկուսն էլ ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող «Միգրացիայի կառավարման տարածաշրջանային աջակցություն՝ Արևմտյան Բալկաններում պաշտպանության պահանջների նկատառումով» ծրագրի շրջանակում: Երկու փաստաթղթերն էլ վերաբերում են ԱԲ-ի տարածաշրջանային իրավիճակին՝ որոշ երկրներին բնորոշ առանձնահատկությունների տարբերություններով: Այս ծրագիրն օգնեց ԱԲ երկրներում ԿԿՎԱ ազգային նախագծերի հաստատմանն ու միասնականացմանը, որոնք այնուհետև մշակեցին և տարբեր ձևերով ամբողջացրին իրենց գործառնական շրջանակները:

Տվյալներ. Մերքիայից կամավոր վերադարձի (առաջին 5-ը) և վերաինտեգրման աջակցություն ստացածները 2019 թ.-ին՝ ըստ ժամանման երկրների

Ժամանման երկիրը	Վերադարձածների թիվը	Որից վերաինտեգրման աջակցություն ստացածները
Իրանի Իսլամական Հանրապետություն	103	6
Ալժիր	23	2
Պակիստան	15	5
Իրաք	15	2
Հնդկաստան	7	4
ԸՆդամենը (առաջին 5-ը)	163	19
ԲՈԼՈՐԸ ՄԻԱՍԻՆ (բոլոր ժամանման երկրները)	193	29

Հաջողված գործելակերպեր

- Համատեղ տարածաշրջանային ԿԿՎԱ ծրագրի իրականացում Արևմտյան Բալկանների 6 երկրների հետ:
- ԿԿՎԱ ծրագիրը ներառում է տեղեկատվական արշավի ուժեղ բաղադրիչ, ներառյալ՝ «Աջակցություն միգրանտներին» վեբ հավելվածը, որը Արևմտյան Բալկաններում միգրանտներին և փախստականներին խորհուրդներ է տալիս բոլոր մոտակա ծառայությունների և աջակցության վերաբերյալ:

- Ծրագիրը կենտրոնացած է այլ ծառայություններ մատուցողների հետ համակարգման ու համագործակցության բարելավման վրա, օրինակ՝ ոստիկանության, առողջապահական հաստատությունների, սոցիալական ծառայություններ մատուցողների:
- ԱԲ ԿՎՎԱ ուսումնական ծրագրի մշակում.
- Սերբիայում ՄՄԿ գրասենյակն արդեն կատարել է ԿՎՎԱ կարիքների և բացերի գնահատում, որն օգնեց ԱԲ երկրներում ԿՎՎԱ ապգային շրջանակների հիմնմանն ու միասնականացմանը:

Հիմնական դժվարությունները և բացերը

- Իրավապահ մարմինների և ընդունման/պաշտպանության մարմինների միջև ԿՎՎԱ-ով հետաքրքրված միգրանտների նույնականացման և ուղեգրման աշխատանքն ուղղորդելու համար անհրաժեշտ է ընթացակարգերի ավելի գործնառնական և հատուկ համակարգում: Նույն կերպ, նման մանրամասն ուղղորդումն օգտակար է միգրանտների անցումը՝ ապաստանի ընթացակարգից և միգրացիայի այլ գործընթացներից դեպի ԿՎՎԱ լիարժեքորեն դյուրացնելու համար:

Լրացուցիչ տեղեկություններ՝

www.avrr-wb.com,
www.bit.ly/3vDVlae,
www.bit.ly/3eU7900:

⁶³ Արևմտյան Բալկաններում կամավոր վերադարձի նախագիծ, ՄՄԿ գնահատում, 2016 թ.-ի նոյեմբեր:

ՀԱՎԵԼԿԱԾ VI ՄՄԿ ԾԵ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՐՑԱՇԱՐԻ ՁԵՎԱՆՄՈՒՇ

Մեր մասին

Միգրացիայի միջազգային կազմակերպությունը (ՄՄԿ) ստեղծվել է 1951 թ.-ին: Միգրացիայի ոլորտում այն հանդես է գալիս որպես առաջատար միջկառավարական կազմակերպություն և սերտորեն համագործակցում է կառավարական, միջկառավարական և ոչ պետական գործընկերների հետ:

Ունենալով 173 անդամ պետություններ և 8 պետություններ դիտորդի կարգավիճակով, ինչպես նաև գրասենյակներ ավելի քան 100 երկրներում՝ ՄՄԿ-ը նվիրված է մարդկային և կարգավորված միգրացիայի խթանմանը՝ ի շահ ամենի: ՄՄԿ-ը դա անում է կառավարություններին և միգրանտներին ծառայություններ մատուցելով և խորհուրդներ տալով:

Մասնավորապես, վերադարձող միգրանտների վերատեղավորմանն աջակցելու համար, ՄՄԿ-ը 1979 թ.-ից սկսած ամբողջ աշխարհում իրականացնում է Կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման աջակցության (ԿՎՎԱ) ծրագրեր՝ որպես վերադարձի և վերաինտեգրման մարդկային ու արժանապատիվ մոտեցում:

Կառավարական և ոչ պետական շահագրգիռ կառույցների, ինչպես նաև այլ միջազգային կազմակերպությունների հետ գործընկերության միջոցով ՄՄԿ-ը ավելացրել է ԿՎՎԱ ծրագրերի իր փորձառությունը և հասանելիությունը՝ արդյունքում տարիների ընթացքում աջակցելով ավելի քան 1.6 միլիոն մարդու: 2019 թ.-ին ՄՄԿ-ը աջակցել է 64.958 միգրանտների կամավոր վերադարձին իրենց ծագման երկրներ:

Հայաստանի Հանրապետությունը ՄՄԿ-ին անդամակցությունն սկսել է 1993 թ.-ին: Երկրում ՄՄԿ-ի գործունեությունը հիմնված է ՀՀ կառավարության հետ ստորագրված մի շարք պաշտոնական փաստաթղթերի վրա, այդ թվում՝ «Արտոնությունների և անձեռնմխելիությունների մասին համագործակցության համաձայնագիրը» (1994 թ.) և Փոխըմբռնման հուշագիր (2001 թ.):

ՄՄԿ գրասենյակը Երևանում բացվել է 1993 թ.-ին: Կազմակերպության նպատակները Հայաստանում հետևյալն են՝ օգնել Հայաստան պետությանը համսել սահմանների կառավարման այնպիսի գործելակերպերի, որոնք ճիշտ հավասարակշռեն վերահսկումը և դյուրացումը, համապատասխանեն միջազգային լավագույն չափորոշիչներին. նվազեցնել և կանխել մարդկանց թրաֆիքինգը և ապօրինի փոխադրումները. բարելավել վերադարձողների, թրաֆիքինգի ենթարկվածների, փախստականների, ներքին տեղահանվածների և ցածր եկամուտ ունեցող անձանց ինքնաբավությունն ու ինտեգրումը. աջակցել կառավարությանը աշխատանքային միգրացիայի կառավարման հարցերում. բարելավել

միգրացիոն խնդիրների լուծման ապագային ՀԿ-ների կարողությունները. վերակենդանացնել և վարճացնել գյուղական համայնքները:

Խարսխվելով ԿՎՎԱ ասպարեկում իր տարիներ ի վեր կատարած ներդրումների և 41-ամյա փորձի վրա, այս հարցաշարն իրենից ներկայացնում է ԿՎՎԱ կարիքների ու բացերի գնահատման մասը, որն իրականացվում է Նորվեգիայի արտաքին գործերի նախարարության կողմից ֆինանսավորվող «Միգրանտների իրավունքների և պատշաճ կառավարման բարելավում Հայաստանում և Վրաստանում» **EMERGE ծրագրի** ներքո: Այս գնահատման համար հնարավոր ծագման թիրախային երկրներն են Աֆղանստանը, Բանգլադեշը, Հնդկաստանը և Իրանի Իսլամական Հանրապետությունը:

ԱՅՍ ՀԱՐՑԱՇԱՐԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Ընդհանուր հարցաշարի նպատակն է ի հայտ բերել այն շահագրգիռ կողմերին, որոնց հետ ՄՄԿ-ը և Հայաստանի կառավարությունը կարող են համագործակցել Հայաստանից կամավոր վերադարձի աջակցության աշխատանքներն իրականացնելիս, նրանց մանդատները և իրականացման ընթացիկ գործելակերպերը, հիմնական բացերը, կարողությունների վարճացման կարիքները, հնարավոր օրենսդրական փոփոխությունները:

- Այս հարցաշարի խնդիրն է պարզել, թե որոնք են նման ծրագրերում դերակատարների ներգրավման շարժառիթները, ինչպես նաև այն, թե որքանով և ինչպես կուլենային մասնակցել դրանց:
- Ծագման երկրներում ՄՄԿ առաքելությունների համար այս հատուկ հարցաշարը կենտրոնացած է մասնավորապես վերաինտեգրման աջակցության տրամադրման վրա, վերլուծելով առաքելությունների կարիքները, առաջնայնությունները և հնարավոր արգելքները, որոնց առաքելություններն արդեն հանդիպել կամ ակնկալում են հանդիպել Հայաստանից կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման նոր նախագծում ներգրավվելիս:
- Այս հարցաշարի արդյունքները կօգնեն ՄՄԿ հայաստանյան գրասենյակին մշակել գործնական առաջարկություններ՝ Հայաստանից կամավոր վերադարձի և վերաինտեգրման աջակցության նոր նախագծի իրականացմանն ընդառաջ:

ԳԱՂՏՆԻՈՒԹՅՈՒՆԸ

Այս հարցաշարում ներկայացված բոլոր տվյալները կամ տեղեկությունները ՄՄԿ-ի կողմից կպահվեն խիստ գաղտնի և որևէ երրորդ կողմի չեն փոխանցվի: Այն մասնակիցները, ովքեր հետաքրքրված են ավելի շատ տեղեկություններ ստանալ Հայաստանում իրականացվող ՄՄԿ ծրագրերի մասին, կարող են հարցաշարի վերջում լրացնել իրենց կոնտակտային տվյալները, որից հետո մենք առանձին կկապվենք նրանց հետ:

ՀԱՐՑԵՐ

1. Անունը, գործառույթը և այլն:
2. Ո՞ր ՄՄԿ առաքելությունն եք ներկայացնում:
.....
3. Ըստ ձեզ, որո՞նք են ԿՎՎԱ ծրագրերի հիմնական ուժեղ և թույլ կողմերը:
 - a. Ուժեղ կողմերը
 - b. Թույլ կողմերը
4. Հաշվի առնելով, որ ձեր երկրում արդեն տրամադրվում է ՄՄԿ վերաինտեգրման աջակցություն, ո՞ր ասպեկտներն են հաջողությամբ իրականացվում և որո՞նք են, որ հետագա բարելավման և/կամ վերանայման կարիք ունեն:
.....
.....
.....
5. Ելնելով ձեր երկրի սոցիալ-տնտեսական դինամիկայից, ձեր գրասենյակն ի՞նչ դժվարությունների առջև է կանգնած վերաինտեգրման հարցերում կամավոր վերադարձողներին աջակցելիս:
.....
.....
.....
6. Ելնելով ծագման հնարավոր երկրների (Աֆղանստան, Բանգլադեշ, Հնդկաստան, Իրանի Իսլամական Հանրապետությունը,) առանձնահատկություններից, որո՞նք են այն հատուկ տարրերը, որոնց վրա հարկավոր է ուշադրություն դարձնել ԿՎՎԱ նոր նախագծում:
.....
.....
.....

7. Ձեր երկիր վերադարձողներին վերաինտեգրման աջակցության ղր ծառայություններն են առավել անհրաժեշտ:

- a. Կացարան
- b. Կրթություն
- c. Առողջապահական օգնություն
- d. Իրավաբանական ծառայություններ
- e. Աջակցություն միկրոբիվետում
- f. Հոգեբանական աջակցություն
- g. Այլ

8. Ձեր երկրում կան խոցելի խմբերի վերաինտեգրմանն աջակցելու հատուկ ծառայություններ: Խնդրում ենք մանրամասնել:

.....

9. Որո՞նք են այն հիմնական դժվարությունները, որոնց վերադարձողները բախվում են, վերադառնալով ձեր երկիր:

- a. Տնտեսական
- b. Սոցիալական
- c. Առողջապահական
- d. Այլ

10. Ի՞նչ կառաջարկեք վերաինտեգրման դեպքերի վերաբերյալ տեղեկությունների ստացումն ապահովելու համար:

.....

11. Ձեր կարծիքով, ինչպե՞ս կարող են տեղական ՀԿ-ներն ու համայնքային խմբերը ավելի արդյունավետորեն ընդգրկվել վերաինտեգրման գործընթացում:

.....

12. Ի՞նչ կառաջարկեք վերաինտեգրման աջակցության կայունությունն ապահովելու համար:

.....

13. Հիմք ընդունելով վերաինտեգրման աջակցության ձեր առաքելության փորձը, վերաինտեգրման աջակցությունը ՚ր ձևաչափով կարելի է տրամադրել:

- a. Կանխիկ դրամաշնորհ
- b. Բնեղեն աջակցություն
- c. Երկուսի համադրությունը

14. Ի՞նչ կառաջարկեք հետժամանման և վերաինտեգրման փուլում ընդգրկված տարբեր դերակատարների համագործակցությունն ամրապնդելու համար:

.....

ՀԱՎԵԼՎԱԾ VII

ԾԵ-ներում ՄՄԿ առաքելություններից ստացված նյութերի ամփոփում

Չորս ընտրված ծագման երկրներում (Աֆղանստան, Բանգլադեշ, Հնդկաստան և Իրանի Իսլամական Հանրապետություն) ՄՄԿ առաքելությունների հետ կապ հաստատվեց պատրաստի պատասխաններից կապված հարցաշարի միջոցով (Հավելված VI)՝ տրամադրված վերադարձի աջակցությունը հաջորդած վերաինտեգրման աջակցության վերաբերյալ տեղեկություններ հավաքելու համար՝ վերլուծելու առաքելությունների կարիքները, առաջնայնությունները և հնարավոր խոչընդոտները, որոնց առաքելություններն արդեն հանդիպել կամ ակնկալում են հանդիպել հայրենիք վերադարձող և իրենց կյանքը վերակառուցող միգրանտներին օգնելու ժամանակ:

Գլխավոր բացահայտումների ամփոփումը տրված է ստորև:

ԿԿՎԱ նախագծի հիմնական առավելությունները՝

- Հնարավորություն է տալիս հնարավոր վերադարձողներին նախապատրաստվել վերադարձին.
- Հաշվի է առնվում վերադարձողի անհատական կարիքները.
- Խոցելի վերադարձողներին առաջարկում է հատուկ ծառայություններ.
- Վերաինտեգրման բնեղեն աջակցությունը հարմարեցված է վերադարձողների կարիքներին.
- Վերադարձողների անհատական կարիքները և համայնքը դիտարկվում է կառուցվածքային մակարդակում.
- Ժամանակի ընթացքում հաճախ հանգեցնում է կայուն վերաինտեգրման.
- Համակարգումը սահմանների երկու կողմերի միջև.
- Աջակցություն ցուցաբերելու ճկունություն տարբեր իրավիճակներում, ինչպիսին COVID-19 համավարակն է.
- Աջակցության ցուցաբերում շահառուների լայն շրջանակի, ներառյալ՝ ապաստան հայցողների, նախկին փախստականների, թնջուկների մեջ հայտնված միգրանտների, միգրացիոն ցիկլի տարբեր փուլերում գտնվող և տարբեր կարիքներ ունեցող ներքին տեղահանվածների (Իրանի Իսլամական Հանրապետություն).
- Հեռախոսով վերաինտեգրման խորհրդատվությունը շարունակում է լավ տարբերակ լինել, երբ տեղում հնարավոր չէ մոնիթորինգ իրականացնել.
- Պատշաճորեն համակարգված մոտեցում խաչաձև ոլորտներում (Բանգլադեշ)՝ Գործառնական բաժնի, Միգրացիայի առողջապահության վարչության (ՄԱՎ), Միգրացիայի և վարձացման (ՄԱԶ) և Միգրանտների պաշտպանության ու աջակցության (ՄՊԱ) գործակալությունների միջև:

ԿՎՎԱ ծրագրերի հիմնական դժվարությունները՝

- Որոշակի դժվարություն է ներկայացնում տնտեսական, սոցիալական և համայնքային համալիր վերաինտեգրումը, որը պայմանավորված է մի շարք գործոններով.
- Աջակցության անհամամասն չափը և տեսակը՝ համեմատած ծագման երկրի իրողությունների հետ.
- Երբեմն տարբեր պատճառներով հնարավոր չէ հաջորդիվ մոնիթորինգ իրականացնել.
- Որոշ դեպքերում վերաինտեգրման փաթեթի սահմանափակություն.
- Չկան ներդաշնակորեն կապված վերաինտեգրման փաթեթներ.
- ԿՎՎԱ ծրագրերը նախատեսված են որոշակի ժամանակահատվածի համար (հիմնականում մեկ տարով), հետևաբար, ծրագրերի երկարաժամկետ հաջորդիվ ստուգում/մոնիթորինգ չի կատարվում՝ վերադարձածի վիճակը ծրագրի ավարտից հետո իմանալու համար.
- Վերադարձածների համար չկա լրացուցիչ աջակցություն՝ նրանց ընթացիկ գործունեությունը խթանելու համար, այն դեպքերում, երբ ծրագրի ընթացքում կամ ծրագիրն ավարտից հետո նրանք հայտնվում են որևէ տնտեսական խնդրի առջև.
- Անհրաժեշտ է ապահովել ԾԵ կառավարությունների իրավեկումը ծրագրի կամավոր բնույթի մասին.
- Ավելի շատ ջանքեր են հարկավոր նաև համայնքների համար օգտակար նախաձեռնությունների իրականացման ուղղությամբ.
- Վերաինտեգրման աջակցության դրամաշնորհի առցանց փոխանցում. վերադարձողներից շատերը չունեն բանկային հաշիվ.
- Տնտեսական վերաինտեգրման ծրագրերի մոնիթորինգը տեղերում երբեմն դժվար է հանգամանքների նկատառումով (COVID-19, անվտանգություն, հակամարտություններ և այլն).
- Տնտեսական վարճացման կտրուկ հետընթացը՝ պայմանավորված ներքին և միջազգային քաղաքական պատճառներով, կարող է առաջացնել անսպասելի դժվարություններ, որոնք բարդացնում են վերաինտեգրման գործընթացը վերադարձողների համար և խարխլում վերադարձի կայունության ասպեկտները.
- Պետք է հաշվի առնել, որ վերադարձածներից շատերը անգրագետ են կամ ունեն տարրական կրթություն.
- Սոցիալական աջակցության բացակայությունը ավելի է դժվարացնում լրացուցիչ աջակցության տրամադրումը.
- Վերադարձածների համար շատ բարդ, իսկ երբեմն էլ ցավոտ են դարձել թափանցիկության նպատակով վերահսկողական տարբեր մեխանիզմների կիրառումը և վերաինտեգրման աջակցության գործընթացը:

Նոր ԿԿԿԱ Նախագծի առաձևահատուկ տարրերը՝

- Ուշադրություն տնտեսական վերաինտեգրմանը՝ հաշվի առնելով տնտեսական կայունության վրա COVID-19-ի հսկայական ազդեցությունը.
- Վերաինտեգրման ամբողջական փաթեթ, որը պետք է ներառի ինչպես կանխիկ, այնպես էլ բնեղեն աջակցություն.
- Աջակցությունը պետք է լինի ձկուն և վերադարձողների կարիքներին հարմարեցված.
- Պետք է պարունակի լրացուցիչ աջակցություն բնակարանային կարիքների (տների վարձակալություն, տան վերականգնում/վերակառուցում և տնային տնտեսության պարագաներ) համար և բժշկական աջակցություն վատառողջ վերադարձածների համար.
- Հնարավորության դեպքում երեխայի նպաստի տրամադրում՝ վերադարձած ընտանիքին հնարավորություն ընձեռելու ծագման երկրում երեխային/ներին դպրոցական կրթության տալու համար:

Առաջարկներ վերաինտեգրման դեպքերի մասին տեղեկությունների ստացման պատշաճ միջոցներ ապահովելու համար՝

- Ի լրումն ստանդարտացված ՄՄԿ մոնիթորինգի և գնահատման գործիքների, ստեղծել համապատասխան մեխանիզմ, որով անվճար հեռախոսագծով հմուտ աշխատակիցը/անձը վանգեր ընդունի վերաինտեգրման աջակցություն արդեն ստացած վերադարձող միգրանտներից՝ արձագանքելու նրանց ժամանակ առ ժամանակ առաջացած վանական կարիքներին: Իր կողմից՝ նշանակված աշխատակիցը/անձը պետք է հետևի՝ իմանալու, թե որքանով է վերադարձողի իրավիճակը բարելավվել իր տված խորհրդին համապատասխան գործելու արդյունքում: Մեկ ուրիշ տարբերակ կարող է լինել ավտոմատացված հեռախոսի օգտագործումը, որով վերադարձողներն ուղարկեն ձայնային հաղորդագրություններ, ինչպես նաև էլ-փոստի ընդհանուր հասցե, որից վերադարձողներն օգտվեն իրենց խնդրանքներն ուղարկելու կամ հետադարձ կապ պահպանելու համար: Ձայնային փոստը և էլեկտրոնային փոստը կկառավարվեն ՄՄԿ-ի կողմից՝ տեղեկությունները պատկան կայույցներին հեշտորեն փոխանցելու համար:
- ՄՄԿ կայքում և լրատվամիջոցների սոցիալական հարթակներում կարելի է հրապարակել առանձին դեպքերի պատմություններ: Իրավիճակը բնականոն հուն վերադառնալուց հետո լրատվամիջոցների ներկայացուցիչներին կարելի է հրավիրել վերաինտեգրման հաջողված ծրագրեր/ընթացիկ աշխատանքների կատարման վայրեր՝ լրատվական լուսաբանում ապահովելու համար՝ նպաստելով ՄՄԿ-ի և լավ գործելակերպերի տեսանելիությանը.
- Ինստիտուցիոնալ մոնիթորինգի գործիք, որն արդեն հասանելի է MiMOSA-ում:

- Պատշաճ խորհրդատվություն վերադարձածներին՝ վերաինտեգրման աջակցության մասին տեղեկացնելու և թյուր ակնկալիքներից խուսափելու համար.
- Հաջորդիվ ստուգում և մոնիթորինգ՝ հիմնվելով տնտեսական ցուցանիշների վրա, որոնք իրավիճակն ամրագրում են ժամանելիս և հետժամանման աջակցությունից հետո:

Առաջարկներ վերաինտեգրման գործընթացում տեղական ՀԿ-ներին և համայնքային խմբերին առավել արդյունավետորեն ներգրավելու համար՝

- Բանգլադեշում ՄՄԿ գրասենյակն իր ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող վերադարձող միգրանտներին վերաինտեգրման աջակցության «Պրոտոաշա» ծրագրի իրականացումը պատվիրել է Բանգլադեշի աշխարհով մեկ հայտնի Բանգլադեշի գյուղական վարձացման հանձնաժողով ՀԿ (BRAC).
- ՀԿ-ները և համայնքային խմբերը կարող են հիմնական գործընկերներ լինել խոցելի դեպքերի ու նաև հեռավոր շրջաններում աջակցության տրամադրման գործում, սակայն Իրանի Իսլամական Հանրապետությունում ՄՄԿ-ի համար պայմանագրային հարաբերությունների հաստատումը հեշտ չէ, քանի որ կառավարությունն այս առումով բավարարիչ խնդիրներ ունի.
- Հնդկաստանում ՄՄԿ գրասենյակը վերաինտեգրման աջակցություն տրամադրում է անմիջականորեն վերադարձողներին, առանց որևէ ՀԿ-ի ներգրավման.
- Աֆղանստան - Առաջարկություն շահագրգիռ կառույցների քարտեզագրում կատարելու համար՝ պարզելու, թե որոնք են վերաինտեգրման գործընթացի նկատմամբ մեծ հետաքրքրություն և ապդեցություն ունեցող ՀԿ-ները, որից հետո որոշել, թե ինչպես ներգրավել նրանց: Որոշ ՀԿ-ների դեպքում, թերևս, պետք է նրանց տեղեկացված պահել, մյուսների դեպքում՝ կարող է պահանջվել նրանց հետ էլեկտրոնային/հեռախոսային կապի պահպանում, իսկ վերաինտեգրման գործընթացի վրա առանձնապես մեծ ապդեցություն և մեծ հետաքրքրություն ունեցողների դեպքում՝ նրանց պետք է կառավարել անմիջականորեն՝ ֆորմալ պայմանագրի հիման վրա: Ինչ վերաբերում է համայնքային խմբերին, ապա նրանց հետ կարելի է քննարկումներ անցկացնել: Փոքր համայնքների վարձացման ծրագրերը շատ օգտակար են համայնքներին ներգրավելու համար:

Առաջարկներ վերաինտեգրման աջակցության կայունությունն ապահովելու համար՝

- Աջակցել վերադարձող միգրանտներին, որպեսզի պլանավորել իրենց կարիքներին ուղղված, իրենց հմտությունների և ունակությունների վրա հիմնված ծրագրեր. նաև ծրագրի իրականացման համար առկա ռեսուրսների գնահատում: Վերջապես, երկարաժամկետ կայունության համար շատ կարևոր է համարվում ընտանեկան և համայնքային աջակցությունը.

- Ուշադրություն այն կարիքների վրա, որոնք սովորաբար ի հայտ են գալիս միգրանտների վերադառնալուց անմիջապես հետո, երբ նրանք առավել խոցելի են, ինչպիսիք են բնակարանային և հիմնական կարիքները.
- Վերաինտեգրման ձկուն աջակցություն՝ հարմարեցված վերադարձողների կարիքներին.
- Ոչ միայն տնտեսական ինքնաբավության, այլև սոցիալական կայունության և հոգեբանական բարվոք վիճակի նկատառումներ.
- Ոչ միայն վերադարձածների, այլև նրա ընտանիքի կարիքները նկատի առնելը.
- Երկարաժամկետ հաջորդիվ ստուգումներով/մոնիթորինգով կարելի է գնահատել վերաինտեգրման աջակցության ապդեցությունը և տեղեկություններ ապահովել հետագա ծրագրերի մշակման համար.
- Աջակցության սկզբնական քանակը և այն լավագույնս օգտագործելու համապարփակ խորհրդատվությունը կարևոր են վերաինտեգրման աջակցության կայունությունն ապահովելու համար:

Առաջարկներ հետժամանման և վերաինտեգրման փուլում ներգրավված տարբեր դերակատարների միջև համագործակցությունն ուժեղացնելու համար՝

- Կարելի է մշակել լավ համակարգված հարթակ, ներգրավելով բոլոր դերակատարներին և շահագրգիռ կողմերին, ապահովելով համապատասխան նախարարությունների և վարչությունների բարձր մակարդակի քաղաքական աջակցությունը.
- Փորձել ինչքան հնարավոր է շուտ նրանց ներգրավել վերաինտեգրման ծրագրի մշակման և իրականացման մեջ.
- Ստեղծել համակարգման պատշաճ մեխանիզմ.
- Տրամադրել տեղեկություններ.
- Անցկացնել կարողությունների պարզացման դասընթացներ:

Ուղարկող և ստացող առաքելությունների միջև ուշադիր համակարգումը էական նշանակություն ունի՝ ապահովելու, որ վերաինտեգրման աջակցության բոլոր ասպեկտներն իրականացվեն ԿԿՎԱ շահառուների աջակցության ճշմարիտ ոգով:

